MENȚIUNE SPORTIVĂ [illegible]

Alexandrae Vrăsta anul II G.

cornelîu

ștefanache

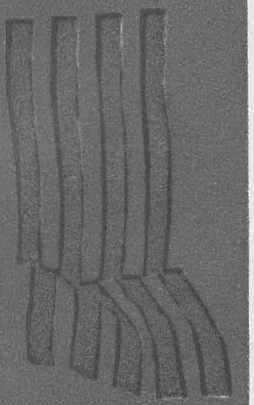

paralele

roman

PARTEA ÎNTÎIA

MAMA, cu aproape un an în urmă, primise o scrisoare care începe astfel: „În fiecare dimineaţă, la B., între biserică şi şcoală, soarele descoperă o casă bătrînească"... Sora ei o ruga să o primească în casa de la B. şi „să trăiască împreună pînă la sfîrşitul vieţii lor". Mama, care aproape uitase de „această fiinţă" exact aşa îi spunea, „această" sau „acea fiinţă" — după mai multe zile de ezitare i-a răspuns că poate să vină. Şi sora sosi aproape bolnavă din cauza călătoriei, aducînd două geamantane enorme, toată averea ei.

Deşi au încercat amîndouă să se ascundă, să pozeze în bucurie, n-au reuşit. Se revedeau după aproape cincisprezece ani — cu excepţia celor cîteva ore de la înmormîntarea mamei lor, pe care le uitaseră amîndouă — timp în care nu avuseseră nici un fel de legătură şi era de crezut că acum, la bătrîneţe, ura dintre ele se tocise, dispăruse. A fost însă de ajuns ca sora să-i întîlnească privirea bănuitoare, zîmbetul maliţios, iar mama s-o vadă mergînd către ea, cu mîinile întinse, legănîndu-se într-un mers uşor, ca de balerină, gata să rîdă, să sfideze, şi s-a trezit totul, aproape ca la început. Îmbrăţişarea şi sărutul s-au consumat penibile, ca şi discuţia din primele ore, cu pauze în care amîndouă simţeau că se sufocă.

În sfîrşit, seara, după ce lîngă patul mamei, cu tăblii înalte, pe care se lăfăiau nişte vîrfuri de munţi

foarte albaştri, despărţiţi de un drum galben, fu aşezat un altul, identic, coborît din pod şi spălat în grabă, patul soţului ei. Cînd părea că se stabilise cel puţin o oarecare toleranţă, tocmai atunci, trecutul se strecură din nou între ele. Mama privi cu oarecare dispreţ lenjeria fină a surorii ei şi mai ales cămaşa de noapte, albă, transparentă, o făcu să se întoarcă repede cu spatele şi să deschidă o carte. Cealaltă, simţind, sau poate nici atît, ci numai din plăcere, din obişnuinţă, se plimbă desculţă prin casă, iar mama, nemaiputînd suporta, îndeosebi parfumul care se risipea peste ea din acea plimbare, sau albeaţa corpului acela, atît de bine păstrat, spuse pe un ton categoric :

— Parcă ziceai că eşti stoarsă din cauza drumului ? De ce nu te culci ?

Sora chicoti, se strîmbă ca o fetişcană :

— Ba da, ba da, acuşica, dar nu conteni decît tîrziu plimbarea ei.

Mama citi primul cuvînt din pagină, o dată, încă o dată, şi aruncă repede cartea, pentru că nu înţelegea sensul acelui cuvînt, deşi era un cuvînt foarte banal.

— Da linişteşte-te o dată, termină cu fiţiiala asta !.. . .

Tîrziu sora sa a întrebat-o :

— Ai spus ceva ?, dar mama nu i-a răspuns, s-a prefăcut că doarme, cînd în realitate se lupta cu o nelinişte surdă. . .

„În fiecare dimineaţă, la B., între biserică şi şcoală, soarele descoperea o casă bătrînească", o casă ca oricare alta, cu acoperiş de şindrilă, ţuguiat şi, în vîrf, cu nelipsiţii cocoşi de tablă, cu pereţii vineţii, în care se arătau ferestrele înguste, prevăzute cu zăbrele, şi cu cerdac de lemn, vopsit cîndva cafeniu, ascunsă între nişte vişini stufoşi ; îi lumina ferestrele şi uşile închise, dîrele de făină de cari, scurse din stîlpii cerdacului, pereţii strîmbi, coşcoviţi, se strecura în dormitor, peste cele două paturi, sau în camera de alături, un fel de salonaş în care se înghesuiau într-o cumplită dezordine tot felul de mobile vechi, sfeşnice înalte de bronz, lămpi, cărţi, borcane cu dulceţuri şi murături, saci de porumb, movile de mere şi de ceapă, şi, mai departe

bucătăria cu masa ei scundă, din mijloc, unde dejunau cele două surori.

Acum, la începutul acelei zile, cînd în mai multe ziare apăruse anunţul, uşile şi ferestrele erau larg deschise, iar în bucătărie, înfundată într-un fotoliu hîrbuit, tîrît acolo cu cîteva ore mai înainte, se afla numai sora mamei. Îşi băuse cafeaua şi dormita cu ţigara între degete, tresărind din cînd în cînd din cauza unei muşte, sau la vreo întrebare căreia nu-i afla răspuns. Ochii ei albaştri, mici şi rotunzi ca florile de in, se deschideau rar şi numai cît îi trebuia să-şi scuture ţigara în scrumieră. Atunci, luciul lor nu arăta durere sau oboseală, cum ar fi fost firesc într-un asemenea moment, sau după o noapte nedormită, ci pur şi simplu o mare plăcere. Aceea de a exista, de a simţi ţigara între degete şi soarele încălzindu-i faţa. Pentru ea era o dimineaţă obişnuită, la fel ca toate celelalte, de cînd venise aici.

La un moment dat, în uşă se ivi un cîine roşcat şi lăţos ca o oaie. Ea îl simţi imediat, ştia că ezită să treacă pragul şi deschise ochii, aşteptîndu-l cu privirea lîngă sobă, acolo unde avea obiceiul să se culce dacă nu era alungat. Cîinele se strecură încet pe lîngă fotoliu, pe lîngă masă, apoi se ghemui cu spatele lipit de sobă, privind-o atent, drept în ochi, şi ei i se păru că ochii aceia o ţintuiau cu dispreţ. Pe faţa femeii trecu un zîmbet ciudat şi, cîteva clipe mai tîrziu, începu să sforăie uşor, cu buzele întredeschise.

Cîinele întinse botul, ciuli urechile, privind-o atent pe femeia lunecată într-o parte, cu picioarele întinse, desfăcute, cu o mînă atîrnînd pînă la podea şi cu capul răsucit în sus, astfel că gura îi era deschisă şi dinţii ei sclipeau puternic în raza de soare, încît animalul, bănuitor, neslăbind din priviri sclipirea aceea, începu să clipească des, şi se sculă. Îşi clănţăni o vreme blana, lunecă din nou pe podea, se întinse, se tîrî spre femeia din fotoliu şi, la sfîrşit, se scutură, înaintă prudent pînă îi atinsese cu vîrful botului piciorul ei, mai jos de genunchi. Femeia nu se trezi, doar un tremurat uşor trecu prin ea şi faţa i se strînse ca într-o crampă, iar cîinele se aplecă brusc şi culese o coajă de pîine, căzută între

papucii ei. O mestecă în silă, dădu ocol întregii bucătării, inspectă leneș fiecare colț, dar, negăsind nimic, ieși prin dormitor, se strecură printre mobilele și lăzile înghesuite acolo noaptea trecută și, călcînd agale, cu limba atîrnînd într-o parte, păși prin săliţa care despărţea dormitorul de acea cameră, asemănătoare cu un salon și a cărei ușă era închisă, peste scîndurile putrede ale cerdacului, și se tolăni pe scări, pe cimentul lor încălzit de soare. Rămase astfel nemișcat, la discreţia mușteloi, pînă ce auzi dangătul clopotului. Atunci se ridică în două labe, cu urechile ciulite, își suci capul, cînd într-o parte, cînd în alta și, obișnuindu-se repede cu sfîșierea aceea de aer, ascuţită, metalică, se prăvăli la loc, aproape cu burta în sus.

2.

LA B. toate erau pregătite. S-a început mai întîi cu camera în care cîinele nu putuse intra. Fusese golită de mobilele subţiate și scorojite de vreme, de feluritele cufere și lăzi, de borcane și covoare făcute sul, într-un cuvînt, toate trecuseră în săliţă și în dormitor, în bucătărie și pe cerdac. Femeile spălaseră dușumeaua și geamurile, acoperiseră oglinda enormă, montată între ferestre, și aproape se certaseră între ele din cauza unei fotografii din care mama, mireasă, le privea cu niște ochi mari, uimiţi, ţinînd pe umăr mîna grea și păroasă a soţului ei. De altfel, fotografia era grosolană, caraghioasă, mai ales din felul cum fusese retușată. Cu toată vechimea ei — căpătase o nuanţă cenușiu-verzuie — dar violenţa cu care erau conturaţi obrajii și buzele mîresei, ca și cele ale mirelui, se păstrase intactă, te izbea de la prima vedere. Bineînţeles, rujul și fardul aparţineau fotografului, dar ochii mamei, singurul amănunt surprins autentic, păreau vii, gata parcă să se închidă sau să-și schimbe direcţia de privit. Femeile nu se certaseră pentru fardul de pe obrazul celor doi, sau pentru uimirea din ochii mamei, care părea să le întrebe: cine sînteţi? Nici nu-și dădeau

seama, pentru că și fotografiile lor, atîrnate pe pereţi, erau asemănătoare, mama semăna cu ele și ele cu mama. Pur și simplu, o vreme, nu se putuseră înţelege dacă într-o asemenea situaţie se cuvenea ca fotografia să rămînă acolo. Cea mai bătrînă decise că putea să rămînă, dar trebuia neapărat ștearsă de praf. Acest lucru îl făcuse sora ei, foarte încet, întîrziind îndelung asupra fiecărei pete de pe sticlă sau de pe ramă, bucuroasă că s-a agăţat și ea de ceva în toată agitaţia aceea din jur. Nici nu s-a sculat de pe scaun, ci a întins mîinile — „Dă-mi-o mie, drăguţă, am s-o șterg eu" — și, cu ochii fixaţi pe ochii celor doi, a început să frece încet sticla, păstrîndu-și intact aerul ei de superioritate. De cîteva ori s-a oprit, examinîndu-și cu oarecare scîrbă vîrfurile degetelor cenușii de praf, legănîndu-și capul a compătimire.

Tîrziu, după miezul nopţii, urmată de celelalte femei, a trecut în săliţă, apoi în dormitor și în bucătărie, și peste tot a fost pusă oarecare ordine, iar în zori, cea mai tînără dintre ele, a stropit și a măturat cerdacul și curtea.

Acum nu mai era nimic de făcut, cei aşteptaţi puteau să vină. Fusese pregătită și mama, cu ea se începuse. I se făcuse baie, fusese pieptănată și i se pusese lenjerie și pantofi noi, iar pe deasupra o rochie lungă și neagră, pe care femeile o cercetaseră îndelung, pipăind-o, ducînd-o la nas s-o miroase, șoșotind între ele, cu capetele plecate, ca și cum mama le-ar fi auzit sau le-ar fi văzut. După culoarea bine păstrată, rochia ar fi putut fi luată ca nouă, dacă n-ar fi fost croiala coatelor, lungi și ascuţite la vîrfuri, încît păreau alte mîini, alături de cele împreunate, crescute din ele, anume ca trupul ei să nu lunece pe o parte. Coatele acestea aţîţaseră în așa fel curiozitatea femeilor, încît, de la prima vedere, degetele lor începură să umble repede peste rochie, s-o întindă, s-o întoarcă pe dos, iar gurile să pună întrebări, să încerce să dea răspunsuri. Aici sora mamei s-a apropiat cel mai mult de femei, a redus imediat distanţa pe care o ţinuse totdeauna între ea și ele, le-a venit în ajutor, povestind că niciodată n-a văzut-o purtînd această rochie, dar știa

precis că o păstrase cu o grijă bolnăvicioasă și cum, de mai multe ori, a surprins-o plîngînd și cercetîndu-și cufărul, ca nu cumva să se fi strecurat acolo vreo molie. Apoi a continuat să vorbească despre alte nimicuri, cum le spune ea, niște fotografii și scrisori, o brățară de argint și un pachețel în care se aflau șuvițe din primul păr al copiilor, și geamantanul mamei a fost în același moment răsturnat, golit acolo, la picioarele lor. Femeile au trecut toate printre degete, pînă și nasturii, papiotele cu ață sau eșantioanele de stofă, în timp ce sora mamei a continuat să vorbească, să povestească cîte ceva despre fiecare din mărunțișurile răvășite pe dușumea, jucîndu-se cu brățara vineție, punîndu-și-o pe mînă și privindu-și mîna încîntată de albeața și prospețimea ei.

La sfîrșit, cînd a simțit că începe să transpire, s-a ridicat de pe scaun, s-a întors spre mama, a schițat un gest, ca și cum i-ar fi mîngîiat obrajii sau i-ar fi dat o sărutare, apoi, găsind o bizară legătură între rochie și spovedanie, s-a apucat să reproducă — așa pretindea ea — cuvînt cu cuvînt discuția dintre mama și preot.

Felul ei de a vorbi, cu pauze ce mai degrabă trădau lincezeală decît chochetărie, strecurînd în pronunțarea unor cuvinte o undă de insinuare, sau chiar dispreț, a alimentat toată noaptea imaginația femeilor, încît, la înmormîntare, se vor țese repede în jurul mamei, pe șoptite, pe sub fețele lor zbîrcite, plecate, cine știe ce povești stupide. Deocamdată tot satul știa că mama fusese îmbrăcată, la dorința ei, într-o rochie putredă, pentru că una dintre femei își înfipse degetele în poale ca să se convingă. Și într-adevăr, era putredă, ai fi putut-o rupe între degete, fără nici un efort.

La scăldatul mamei, sora ei s-a făcut albă la față și a început să tremure. S-a retras îndată ce femeile au turnat apă într-o balie de lemn subțiată de mîinile mamei, de rufele pe care ea le spălase de-a lungul atîtor ani. Zgomotul apei răsturnate în balie, aburul care a învăluit treptat întreaga încăpere, remarca uneia dintre femei „numai prea fierbinte să nu fie" — sau poate toate acestea la un loc au făcut-o să se ridice brusc, să privească prostită de frică lucrurile din jur. „Nu-mi este bine, nu știu ce am, dar..." — și a ieșit

repede în cerdac, trăgîndu-și un scaun sub ea. A fumat acolo mai multe țigări, privind licărirea de gheață a stelelor, tremurînd pentru ea, pentru corpul ei pe care și-l adora la fel ca în tinerețe. L-a văzut pradă femeilor acelea, mîinilor lor grosolane și aspre, și-a văzut carnea ei albă pipăită lacom de ele, și a început să plîngă. Femeile au găsit-o acolo, nemișcată, și i-au spus vorbe de mîngîiere, atît de banale, încît a apucat-o furia. S-a întors lîngă mama și, după puțină vreme, a vorbit din nou despre rochie și spovedanie.

Față de asemenea fapte, mama s-ar fi enervat cumplit, ar fi strigat, ar fi țipat în ea, cum de mult se obișnuise, dar cei din jur n-ar fi auzit decît aceste cuvinte, rostite rar, fără nici un înțeles:

— Ei, vezi!

Și poate ar mai fi observat cum mîinile ei ar fi tremurat și că o venă i s-ar fi umflat pe tîmplă, gata să plesnească.

— Ei, vezi! — ar fi exclamat ea foarte tîrziu, aproape calmă, bătînd cu vîrful degetelor în dreptunghiul acela, înghesuit printre alte dreptunghiuri de la *Mica publicitate*, și ochii i-ar fi trădat mîndria.

Obișnuită să tacă zile întregi, să discute cu ea, în ea, cu siguranță că n-ar fi rostit mai multe cuvinte. Cu aceeași mîndrie, cu care vorbea sau auzea vorbindu-se despre fiii și fiicele ei, ar fi reluat apoi, de cîteva ori, silabisînd dintr-o ciudată plăcere, așa cum făcuse pe scrisorile lor: *„În veci îndureraţi... fiii și fiicele, anunță încetarea din viață a scumpei lor mame... Înhumarea va avea loc sîmbătă, 5 mai, la cimitirul din comuna B"*.

— Ei, vezi!

Și pentru că sora sa tot nu i-ar fi răspuns, pentru că ar fi văzut-o ridicînd din umeri a nepăsare, sau privindu-și mîinile mici, neobișnuit de albe, așezate în poală, așa cum o vedea ori de cîte ori îi citea scrisorile primite de la fiii și fiicele ei, mama și-ar fi continuat plăcerea, mîngîind cu degetele numele lor, încet, pe fiecare în parte, ca și cum degetele ei uscate ar fi trecut peste obrajii aceia...

La toate acestea s-ar fi putut adăuga și alte amă-

nunte, sau chiar întrebarea pe care mama ar fi fost îndreptățită s-o rostească, s-o lase să se strecoare între ele, ca să-și justifice măcar acum, să aibă un argument pentru ura ce-o cuprindea uneori, cînd îi privea fața ovală, albă și perfectă în frumusețea ei de păpușă. Orice s-ar mai fi adăugat, chiar și întrebarea aceea — care nu era un simplu amănunt pentru ele — nu mai avea nici un fel de importanță. Mama spusese, poate simțindu-și sfîrșitul, aruncase de multe ori între ele asemenea cuvinte :

— Ce rost mai are ?

Cealaltă însă nu s-a întrebat niciodată dacă era vorba despre răspunsul datorat sau, pur și simplu, despre ultimul lor an, luat la un loc, cu nopțile pustiite de liniște și cu zilele care se repetau identice, oră cu oră.

— Ei, vezi ! — ar fi ciocănit mama cu degetele în masă, continuîndu-și monologul din ea, și de astă dată sora sa ar fi tresărit, i s-ar fi părut că cineva bate în poartă, în ușă, în fereastră, și ar fi rugat-o să înceteze că nu mai poate rezista.

Degetele mamei, numai piele și os, veșnic sub tensiune, stăteau acum liniștite, destinse sub o icoană în care o Marie galbenă și dolofană, își alăpta cu indecență pruncul, privind spre fereastră numai cu un ochi, pentru că celălalt era acoperit de un ban de metal. Dacă n-ar fi fost acest obiect de cult, ca și cele cîteva sfeșnice, cu lumînările aprinse, și aerul, mai ales aerul, greu, cu un iz grețos de ceară arsă, de tămîie și de vechi, ai fi putut ușor să crezi că mama a făcut o glumă, că anume s-a îmbrăcat în ciudata ei rochie și s-a întins pe masă, în camera cea mare și rece, ca să vadă ce vor face cei din jur. Într-un cuvînt, că s-ar fi jucat de-a moartea. Toate lucrurile așezate astfel, așa cum se cuvenea, și ea între ele, în mijlocul camerei, arătau că momentul se consumase și nu mai rămăseseră decît niște simple formalități.

Sfîrșise foarte agitată, vorbise mult, neobișnuit pentru felul ei de pînă atunci, poate din pricina femeilor care veniseră să i se înghesuie în jur, să-i fure aerul, cu trupurile lor mari, greoaie, frînte de muncă,

aplecate, pregătite pentru bocet. Strigase furioasă, le arătase ușa cu mîinile și cu ochii, se frămîntase minute în șir, chiar și după ce ele se retraseră în bucătărie, să aștepte calme, pentru că știau precis, — auziseră de la doctorul care o văzuse ceva mai înainte — că nu putea fi vorba de zile, ci de ore, de minute. Puterea ei se frînse îndată ce veni preotul, mai precis cînd acesta se aplecă asupra ei, făcînd semnul crucii. O simți cum i se scurge undeva, își simți întregul trup cutremurat de valuri fierbinți și întrebă :

— Pentru ce ?

Apoi se liniștiră și valurile acelea, și începuse să repete după preot cuvintele lui cîntate pițigăiat, aproape le cîntase și ea, iar la sfîrșit povesti curgător, îi înfățișă acestuia mai multe fapte față de care se simțea vinovată. În realitate inventase tot timpul, mințise stăpînită de un ciudat sentiment de teamă, îi era frică de omul bisericii, de tot ce reprezenta el acolo, lîngă ea, și nu mai dorea decît să termine cît mai repede. La un moment dat chiar spuse că îi era teamă și ar vrea să se sfîrșească foarte repede, dar preotul înțelese cu totul altceva.

— Lăsați-vă în voia domnului, doamnă, spuneți rugăciunea.

— Nu știu, nu știu nici o rugăciune ca în carte, așa cum se cere, strigă ea.

— Cum știți, cum vă amintiți, încuviință preotul. Aici cărțile nu mai au nici o importanță.

— Dar ce are ? — întrebă ea, fixînd-o cu privirea pe sora sa, și tocmai atunci reuși să se revolte, simțindu-se liberă de toate stupidele prejudecăți care îi înlănțuiseră viața. Dacă ar mai fi avut putere s-ar fi ridicat din pat, țipînd și aruncînd în cei care îi așteptau sfîrșitul, pentru că tocmai atunci trecu prin ea ca un fulger — „Cum de-ai putut suporta ?" — dar mila față de propria-i ființă, necontrolată, se scursese repede, și în cameră se auzi : „Nu știu, nu știu"..., apoi numele fiilor și fiicelor ei, le repetă de cîteva ori, punînd de fiecare dată, alături de ele, un cuvînt sau două, niște diminutive caraghioase și,în repetarea aceea tot mai haotică, cei doi simțiră semnul morții. Dar mama nu

muri atunci, ci tîrziu, spre seară.

Acum nici măcar nu părea că doarme, ci pur și simplu că a închis ochii zîmbind în felul ei maliţios, un zîmbet conturat numai de buzele puţin ţuguiate și aproape albe, așa cum arătaseră întotdeauna. În rest, fața-i încadrată de baticul legat sub bărbie, de sub care scăpa la iveală, pe tîmple și pe obraji, părul ei alb, sclipitor, era cuprinsă de o mare liniște. Încremenită astfel, bărbia și obrajii parcă i se rotunjiseră, iar pielea ofilită, uscată pînă atunci, căpătase un luciu neobișnuit, încît, a doua zi, bătrînele satului vor șopti, acoperindu-și gurile cu mîna: „Doamne, ce mort frumos!"

Și mama n-a fost niciodată frumoasă. Totdeauna a arătat mai slabă decît era, aproape osoasă. Cu timpul totul i s-a accentuat, picioarele au început parcă să i se mai lungească, coapsele ascuţite stăteau gata să-i străpungă rochia, pieptul i-a fos supt de umerii prea laţi, iar gura ei mică, rotundă, a arătat mereu uscată, albicioasă, deasupra unei bărbi ascuţite, aruncată înainte. Înfățișarea ei avea ceva din pasărea speriată, gata să se apere sau să atace. Numai ochii, mari, negri, foarte adînciţi în orbite, lăsau să transpară feminitatea din ea. Neîngăduit însă de repede și-au pierdut și ei lucirea, s-au înconjurat de umbre cenușii, care i-au ascuns-o cu totul.

Fără îndoială, nimic nu este mai firesc, mai obișnuit, decît să întîlnești astfel de femei, consumîndu-și o existență cumplit de dificilă, să le vezi trudind, să te miri de unde atîta voință și putere și, la urmă, să constaţi că au murit împăcate, chiar mîndre, pentru ceea ce-au lăsat. Ce-a lăsat?

În cazul mamei, sau al oricărui om, modul cel mai comod și mai superficial este să-i judeci viaţa după acest criteriu. Reconstituirea pe asemenea date este posibilă, dar în parte falsă.

Mama a murit mulţumită și mîndră și, mai ales, spre sfîrșit, cînd ar fi putut să se întrebe cu mai multă siguranță dacă nu cumva ar fi fost posibil ca viaţa să-i fi fost altfel, n-a făcut-o. Rareori, a încercat să reconstituie cîte ceva, dar fragmentele acelea, momentele care ar fi putut-o ajuta să nu falsifice, nici măcar nu au

fost ocolite, pentru că nu avea ce ocoli, le uitase cu desăvîrșire. Către sfîrșit s-ar fi putut pune totul pe seama bătrîneţii, dar memoria ei niciodată n-a selecţionat altfel. Cu alte cuvinte, numai așa, în ultimii ei ani, n-a ajuns la disperare.

3.

VENEA dintr-o familie de ţărani, cu oameni ce nu se afirmaseră prin nimic, de cît prin aceea că își păstraseră pămîntul moștenit și făcuseră copii.

In memoria ei, bunicii rămaseră niște sfinţi uscaţi, tăcuţi, reci și bănuitori: bărbatul cu mustăţi și plete lungi, albe, ca hîrtia, unse în fiecare sîmbătă seara, după baie, cu untură de gîscă iar femeia, mărunță, cu un cap rotund, înfășurat într-un batic negru, de la frunte și pînă la bărbie, cu o față aproape albăstruie și acoperită peste tot cu boţuri mici ca smochinele. Îi vedea stînd duminica dimineață înainte de a pleca la biserică, unul lîngă altul, pe banca din faţa casei, el fumîndu-și ţigările răsucite dintr-un tutun puturos, ea frămîntînd în palme o batistă aspră, sau un fir de busuioc, și bănuia înaintea lor, într-un timp pe care nu-l putea pătrunde, alte perechi, exact ca ei.

Apoi părinţii, primii din neamul lor care reușiseră să lepede opincile, bărbatul să nu mai poarte plete, iar femeia să-și pună pe cap baticuri înflorate de Damasc, dar și ei repetaseră aproape exact existența celor dinaintea lor, chiar dacă își mai săltaseră starea materială, mai ales datorită mamei, ființă energică și ambiţioasă. Ar fi putut strînge și mai mult dacă bărbatul n-ar fi risipit destul cu băutura și femeile. Intr-un fel, fără să prevadă, și-a slujit tocmai astfel familia, pentru că și ceea ce a rămas, a devenit, la un moment dat, o adevărată nenorocire.

Părinţii ei moșteniseră un nume obișnuit, purtat de aproape jumătate din comună, răspîndit în toată ţara. In neamul lor se găseau femei ce născuseră cîte doi sau cîte trei gemeni, bărbaţi ajunși chiar sergenţi înscriși

nu numai sub soldatul de fontă din faţa primăriei, ci şi pe plăcile mauzoleelor de la Mărăşti, de la Mărăşeşti, pe cele de după războiul Independenţei, sau mai înainte. Toate acestea însă nu-i scoteau cu nimic din rîndul celorlalţi.

Vreme îndelungată, chiar şi după ce se căsătorise şi născuse primul copil, păstrase imaginea unui tablou adus de taică-său, de la un iarmaroc: arhi-cunoscuta *scară a vieţii*, împrejmuită de iarbă şi flori, sub un cer senin, cu treptele drepte şi albe pe care o ridicau nişte copii frumoşi şi o coborau nişte bătrîni la fel de frumoşi. Pentru ea fusese simbolul desăvîrşitei armonii, atunci mai era încă încredinţată în naivitatea că, atît urcarea, cît şi coborîrea, erau pavate cu dalii pure, de marmură.

Chiar de la primele trepte mai deosebite, din anii adolescenţei, petrecuţi la început într-un internat sever, ar fi putut băga de seamă că lucrurile nu stau tocmai aşa. O moştenise însă pe maică-sa, îi continuase încăpăţînarea, rezistenţa cu care îşi păstra puţinele convingeri ce şi le formase. De fapt, a intrat în viaţă destul de neajutorată, deşi în şcoală strălucise şi numele ei, nu atît pentru nu ştiu ce aptitudini deosebite, ci printr-o strădanie ieşită din comun, fusese înscris printre şefii de promoţie. Aproape că mai avea un pas sau doi de făcut, pe *scara vieţii* ei, ca să ajungă acolo unde *ea* îl întîlneşte pe *el* şi amîndoi ţin zîmbind, cu cîte o mînă, un copil dolofan, cînd s-a culcat cu viitorul soţ. Aşadar, cu toate convingerile, cu aparenţa ei austeră, lipsită de orice fel de frivolitate sau cochetărie, se dovedise a fi stăpînită de o puternică senzualitate, pradă sigură primului venit, pentru că abia îl cunoscuse cu o zi sau două mai înainte de noaptea aceea.

Se afla în ultima clasă, părinţii făcuseră imprudenţa s-o scoată de sub supravegherea internatului, instalînd-o în gazdă la un evreu, un misit care îl înşela în fiecare toamnă pe tatăl său, vînzîndu-i vinul. Aici îl întîlnise, tolănit pe pat, în camera fiicei misitului, o fiinţă roşcată şi sclifosită, apoape de douăzeci şi cinci de ani, care lîncezea pe banii lui taică-său, sau

mai precis se experimenta în ale dragostei, căutîndu-şi un mire. Această evreică mignon, incomparabil mai frumoasă decît chiriaşa, făcuse o adevărată criză, se socotea îndreptăţită să facă scandal, pentru că învăţătorul trăise cu ea toate duminicile stagiului său militar, petrecut în cazărmile din marginea oraşului. Interveni însă misitul, iniţiativa lui, şi găsi, printre oamenii cu care avea relaţii de afaceri, un tînăr din neamul lor, şi o căsători în cîteva săptămîni.

Eleva îl întîlnise acolo, tolănit în pat, ca la el acasă, fumînd o ţigară lungă şi gălbuie, o căuta pe fiica misitului, şi a încercat să se retragă imediat, dar bărbatul i-a spus să se aşeze, i-a arătat un scaun în faţa lui, aproape i-a poruncit. Fîstîcită, s-a aşezat repede, a spus cîteva cuvinte şi s-a lăsat examinată de privirea lui. Nu vedea decît firele de fum care se destrămau între ei şi îşi simţea tot corpul arzînd. Apoi, la sfîrşit, el s-a ridicat, a început să vorbească, dar ea n-a priceput mare lucru, nici atunci cînd a strîns-o în braţe şi i-a strivit buzele. Nu ştia nimic din povestea cu evreica, dar a aflat-o repede, întreagă, în noaptea cînd s-a trezit cu el în pat, cînd i s-a dat cu un fel de disperare. Da, în toate orele acelea s-a simţit frumoasă şi puternică, sentiment pe care apoi nici o dată n-avea să-l mai încerce, şi faptul ce i-a rămas întipărit în ea, care a mirat-o multă vreme, a fost că în braţele lui n-a putut nici măcar să ştie cum arăta faţa bărbatului.

Era fiul unui notar rural, singurul la părinţi, cu bani destui, dar mai ales înzestrat intelectual ca să se realizeze mai mult decît ca simplu învăţător, însă indolent, aproape leneş şi afemeiat. Nu avea nimic nici din înfăţişarea notarului, nici din cea a nevestei lui, amîndoi nişte sluţi. Frumuseţea lui — pentru că era într-adevăr un bărbat frumos — aşa cum avea să afle ea, s-ar fi datorat unui ofiţer rus, cantonat cîteva săptămîni în casa notarului, în timpul primului război mondial.

La cîteva luni după ce evreica încercase să-i facă scandal, într-o dimineaţă, s-a trezit privind disperat o rază de soare, strecurată în patul lor prin fereastra ca-

sei socrului său. Lîngă el, nevastă-sa îngînînd ceva, ca un cîntec, își alăpta copilul. Stătea nemișcat, nu îndrăznea să se întoarcă spre ea, spre trupul ei negricios și uscat, abia acum se trezise, se dezmeticise, dar nu avea altceva de făcut decît să accepte. Nu regreta decît moartea mamei lui, moarte oarecum provocată de el — un atac de cord survenit la cîteva zile după ce le-a anunțat căsătoria. Notarul îi interzisese să asiste la înmormîntare, îl dezmoștenise cu acte în regulă, lăsînd prin testament toată averea unor nepoți.

A privit ore întregi raza aceea, nemișcat, prefăcîndu-se că doarme și, cînd s-a sculat, era un alt om. Îmbătrînit dintr-o dată și scîrbit de viață.

4.

IN primi anii după moartea lui, dimineața, mai ales în acele cîteva minute, cînd asculta respirațiile copiilor și chemările cocoșilor, suprapuse peste ele, se simțea dintr-o dată golită, imaginile unor oameni și unor lucruri, ce i se înghesuiau bizar din memorie, strecurau o oarecare nostalgie, o iritare de nesiguranță, un sentiment greu, nedeslușit, ca și cum trezirea însăși ar fi pus în mișcare, în adîncul ființei ei, ceva imposibil de numit prin cuvînt, dar de la care nu-și putea întoarce gîndul. Atunci, buzele ei uscate, aproape albe, șopteau fără voie niște vorbe și vorbele o făceau să tremure și o alungau repede din pat. Aprindea focul dacă era iarnă, sau, vara, deschidea fereastra și rămînea absentă în fața focului, sau a ferestrei, în rochia neagră, cu mîinile și picioarele reci și, nici măcar în așteptarea aceea, nu era în stare să se smulgă celor cîteva idei familiare — trei sau patru — despre propria-i existență. Pe urmă nu mai avea timp.

La șapte fix, erau toți în bucătărie, umpleau cu gesturile și vorbele încăperea mohorîtă și umedă, luminată de o singură fereastră. Ochii ei întîlneau mereu aceiași pereți, pătați în colțuri, aceeași culoare în căni — ceaiul pe care maică-sa îl făcea întotdeauna

diluat, pentru economie — aceeași mușama pe masă, vînătă, plesnită în cîteva locuri, bufetul alb, de modă veche, cu sticla ordinară și, în spatele sticlei, un ceas deșteptător cu desenul primei locomtive, sub cifra douăsprezece, iar în aerul mirosind mai ales a pîine sau mămăligă prăjită se consumau aceleași gesturi, aceleași cuvinte: „Am întîrziat din nou... Nu mai fă mofturi, ceaiul este aproape rece, de ce te strîmbi?... Prostii, marmelada n-a stricat niciodată dinții, altceva, da, altceva"... Și apoi bătrîna, maică-sa, tare de ureche și prezbită, așteptînd în silă ca ei să termine, să se golească bucătăria, stînd mereu pe marginea patului aproape lipit de sobă, sub o candelă unsuroasă, foindu-se din cînd în cînd iritată — și, atunci, dacă nimeni nu mai vorbea, se auzeau foșnind paiele din saltea, sau mormăitul ei — nerăbdătoare să-și mustruluiască nepoții rămași acasă.

Toate se repetau identic în fiecare dimineață, și mama, aproape flămîndă, se trezea pășind printre bănci, printre capetele plecate, tunse ca în palmă, sau acoperite cu basmale violent colorate, vorbind rar, repetînd aceleași cuvinte de ieri, de alaltăieri și, în afară de mirosul de motorină — ridicat din dușumele, care uneori îi întorcea stomacul pe dos — nimic altceva n-o supăra. Nici apariția directorului — clasa zvîcnea în picioare, cu „bună ziua", iar ea, pentru cîteva secunde, luată prin surprindere, tremura, se roșea, își simțea obrajii și urechile arzînd — nici acest om, așezat în ultima bancă, urmărind-o într-un fel ciudat, ca și cum ar fi dezbrăcat-o, n-o mai putea neliniști.

Aici, printre bănci goale, cu picioarele lui mari, înțepenite pe dușumeaua proaspăt unsă cu motorină, cu ochii mijiți, obosiți de corectatul temelor, sau de băutură, a așteptat-o, a prins-o de mînă, a răsucit-o spre el, a tras-o la pieptul lui, aici deci, i s-a întîmplat pentru prima dată să se bîlbîie, să se piardă, și mirosul de motorină i-a provocat o greață cumplită, a fost pe punctul de a voma, cînd, cu ultima forță, l-a pălmuit. Nu, nu și-a mai adus aminte nici de cuvintele ei, spuse parcă dintr-o dată — „Copiii mei, la ei nu te gîndești, omule?" — a uitat și tristețea ce-a urmat, inexplicabilă, într-un fel regretul că nu s-a întîmplat mai mult

decît o simplă îmbrățișare. Pentru că acasă și-a cuprins în brațe fiul cel mai mare, venit tocmai atunci în vacanță, de la liceul din I., l-a strîns în brațe, cu o stranie febră, simțindu-și trupul moale, unduios, plin de dorința de a se înfiora.

Cu același pas șovăitor, se întorcea în cancelarie, și soția directorului, foarte grasă, din cauza unei glande, cum zicea ea — „Glanda iar își face de cap, m-am îngrășat cu două kilograme, tu!", sau „Am pus-o la punct, i-am dat peste gură" — o întîmpina cu un zîmbet maliții, o trăgea lîngă ea și-i șoptea:

— Tu, zău că sînt geloasă pe silueta ta. Cum faci, tu?

Apoi începea să mediteze, veșnic pe aceeași temă:

— Numai la mîncare nu mă pot stăpîni. În rest, sînt tare, tu — și aici intervenea un zîmbet fără nici un echivoc — dar mă întreb, dacă autostăpînirea asta, pe măsură ce îmbătrînim, nu-i altceva decît indiferență, neputință, pentru că uneori mi se întîmplă să am insomnii, să mă răscolească te miri ce... Uneori am zis, în rest, sînt sigură că este indolența accentuată a vîrstei... Și doar nu sîntem chiar așa de bătrîne...

Da, ea nu era bătrînă, abia trecuse de treizeci de ani, dar îi era silă să răspundă, să asculte pălăvrăgeala soției directorului. Își făcea imediat de lucru, în catalog, cu niște hîrtii, sau pur și simplu mîzgîlea în caietul ei, scria cuvinte fără nici o legătură între ele sau cu discuția din momentul respectiv, cu gîndurile ei, avea o simpatie pentru cuvintele care începeau cu vocala a — apă, aer, asfalt, abstinență, ardere — pe care le caligrafia, le desena. Așa își petrecea timpul și în ședințe, caligrafiind, desenînd a-urile cu care începeau cuvintele împerecheate fără nici o noimă, în interminabilele ședințe, unde soția directorului își etala cu voluptate talentul oratoric, iar ea, o dată cu îndeletnicirea aceea, socotea, făcea tot felul de calcule, împărțindu-și leafa și pensia pe zile, pe copii, sau deodată tresărea — pentru că atunci toate mai erau încă proaspete — se întreba, se chinuia să afle răspunsul în legătură cu sora sa. Întotdeauna, la sfîrșit, își spunea: „Nu, nu-i adevărat, el n-a putut să-mi facă una ca asta".

Mai tîrziu, în asemenea momente, cînd se plictisea, nu-și mai punea nici întrebarea ce o chinuise mai mult decît moartea lui, pentru că, deși nu putea recunoaște, nu-și dădea seama, era peste măsură de orgolioasă, „bolnavă de orgolioasă", cum îi spusese în față, cu răutate soția directorului, surprinzîndu-și soțul, nu o dată, cu privirea lipită „de văduva aceea". N-ar fi fost în stare să treacă peste fapta lui. Dacă s-ar fi petrecut cu adevărat și dacă el ar fi trăit, i-ar fi dorit cu siguranță moartea.

Intrarea în cancelarie de cinci ori, ieșirea tot de atîtea ori, în fiecare zi la fel, minutele din colțul ei, lîngă sobă, sub crăpătura înnegrită de fum, ridicîndu-și din cînd în cînd ochii negri peste fețele lor vesele, peste tabloul decolorat, dintre geamuri, în care un Mihai Viteazu tăia mereu la turci și, mai încolo, asupra bustului unui om de stat, tras în serie, prăfuit și mînjit de muște, așezat deasupra dulapului unde se puneau cataloagele, și, deodată, panica în legătură cu febra unei fetițe sau a unui băiat — „Doamne, numai asta lipsea!" — și reproșurile aduse bătrînei pentru sila și indiferența ei.

Uneori, tocmai aici, lîngă sobă, mîzgălindu-și litera ei preferată, se trezea ieșită din baie, cu un capot ușor, aruncat în grabă pe umeri, cu tocul în mînă, în sfîrșit cuprinsă de o mare ușurare, scriindu-i, chinuindu-se să găsească cuvintele cele mai alese. Scrisoarea n-a mai expediat-o, fiindcă el, neașteptat, a venit în oraș, a cerut-o cu politețea lui exagerată de la noua gazdă, ducînd-o la cel mai mare restaurant.

Ajunsă aici, se vedea îmbrăcată în rochia aceea — o îmbrăcase pentru prima dată atunci — își vedea în oglindă coatele alungite, ascuțite, luciul negru, contrastînd izbitor cu gulerul alb, dantelat, fața lui aplecîndu-se spre ea, peste masă, negul de la rădăcina nasului — „Va trebui să-l opereze" — cutele abia pornite, înconjurîndu-i, de la nas, buza de sus, ochii, cu pleoapele puțin lăsate, cu umbrele prelungi, de la gene, și nu-i mai era rușine că va fi mamă, că el, cel din fața ei, era tatăl, și... se ridica brusc, își freca ochii cu dosul palmelor, își întindea tîmplele cu ele, apoi păsea șovăitoare spre clasă.

Cinci ieşiri şi cinci intrări, în fiecare zi, paşii printre bănci, printre capetele tunse ca în palmă, sau acoperite cu basmale colorate violent. Dar în afară de mirosul motorinei nimic n-o mai neliniştea acum.

La douăsprezece şi jumătate fix se aflau din nou în bucătărie. Aceeaşi lumină puţină, scursă de sus, din fereastra îngustă, acelaşi trunchi de nuc, cu coaja zgrunţuroasă, îi acoperea un colţ, unde mereu se afla o pînză de păianjen şi, apoi, împărţitul ciorbei şi a bucăţilor de carne, atunci cînd erau răsîmpărţite, cu mofturile celei mai mici, care aştepta cu gura căscată ca ea s-o hrănească, şi sfîrîitul flăcării din candelă, printre sorbiturile lor...

După-amiezile treceau cumplit de greu, mai ales iarna, sau pe vreme de ploaie. Moţăia cu un ziar în mînă sau cu o carte, întotdeauna cu o ciudată teamă de a nu adormi în faţa copiilor. Se bănuia mai urîtă în somn, învinsă, degradată pînă la nerușinare, iar copiii nu trebuiau s-o vadă niciodată astfel. În acele momente se dispreţuia, îşi ura trupul uscat, nu îndrăznea să-l atingă cu palmele, ca şi cum s-ar fi putut tăia, sau murdări, se lupta astfel cu somnul şi, cînd se ridica să plece, pentru nu ştiu ce treburi în sat, se simţea uşurată, parcă ieşise victorioasă din cine ştie ce confruntare. De fapt, îşi spunea de multe ori că reuşise să-şi acopere infirmitatea faţă de ei, de copii, şi că va reuşi întotdeauna. N-o interesa nimic altceva decît ei, părerea lor, imaginea care începeau să şi-o facă despre viaţă în general şi despre ea în particular.

Seara era altceva, o umplea mai repede şi, la sfîrşit, după ce punea paharele cu apă la capetele lor, zicea:

— Hai, întoarceţi-vă pe partea cealaltă, ca să mă pot şi eu dezbrăca.

Sufla în lampă, o clipă mirosul de gaz o izbea, îi amintea de paşii pe duşumelele negre, lunecoase, pe care avea să-i facă a doua zi, apoi se dezbrăca repede, atentă să nu se audă nici un foşnet şi, în cămaşa ei gălbuie, largă şi lungă, dintr-o pînză aspră, grosolană, se apropia încet de pat, desculţă, veşnic dîrdîind de frig.

— Să nu mai baţi cu picioarele, auzi?

Cel, sau cea, care avea favoarea să se culce la spatele ei, răspundea repede da, iar ea le spunea „Noapte bună!", strecurîndu-se sub aşternut, înfrigurată, aşteptînd să depăşească momentul critic, învălmăşeala de gînduri şi chipuri, alegînd numai ce-i convenea. Adormea stăpînită de credinţa că nimic din ziua următoare, nici cel mai mic amănunt, nu putea fi decît aşa cum îl stabilea ea acum. De altfel, o speria perspectiva lucrurilor, orice înaintare din rarele momente de îndrăzneală o neliniştea cumplit, şi se retrăgea repede la graniţele ei, zicîndu-şi:

— Da, nu poate fi decît aşa.

5.

ÎN repetarea aceea în care îşi găsea siguranţa, unde era ea, aşa cum se dorea, multe zile însă îi fuseseră răsturnate, puse să se mişte pe o altă direcţie. Şi ea se rostogolise cu ele, ţipînd, zbătîndu-se, dar şi uitîndu-le neobişnuit de repede. Sau numai la suprafaţă lunecase totul, ca picăturile de apă pe marmură, pentru că în adîncuri, fără să ştie, adunase ceva străin, venit din afară, care se insinua repede în ea şi încerca să-i zdruncine ideile familiare. Atunci casa la care se întorcea îi accentua sentimentul de umezeală, se simţea mai rece ca de obicei, şi avea impresia că noaptea, pe pereţi, creşteau mușchi şi bureţi, şi picături mari se prelingeau printre ei, îi cădeau în pat şi îngheţau acolo. Siguranţa îi dispărea brusc, din sentimentul odihnitor, de acasă, nu mai rămînea decît o vagă tristeţe, cu atît mai năucitoare cu cît n-o putea s-o localizeze, să-i afle cauza.

Asculta respiraţiile copiilor, bănuia undeva, pe aproape, căldura trupurilor lor, şi se chinuia să restabilească ordinea, intimitatea obişnuită, cu aerul care trecea de la unul la celălalt, cu rîsul în somn al unuia dintre ei, şi cu buzele ei, mişcate fără voce, încercînd să lege_ nişte cuvinte foarte banale. Mînată de ideile acelea familiare — două sau trei — din care prima era

datoria, nu se gîndea, nu putea să gîndească niciodată că ar exista un alt sens, un alt drum. Mai precis, era convinsă că orice acțiune de acest fel, orice căutare generează nenumărate greșeli, că nu există drum sau drumuri, ci totul este dat de la început, precizat pentru fiecare în parte. Aparența ei voluntară acoperea de fapt o cumplită resemnare.

Nu se poate spune că n-a încercat să schimbe lucrurile, ba chiar a trăit înainte satisfacția, imaginîndu-și în cele mai mici amănunte reușita acțiunilor ei. La sfîrșit însă, după eșec, pentru că mereu a venit, cînd se aștepta mai puțin, s-a tîrît din nou în limita aceea ce și-o construise, neputincioasă să-și explice, dar mai ales să mai încerce multă vreme.

Așa s-a întors și de la bărbatul care rînjea, luminat de un lampadar cum nu mai văzuse pînă atunci, așezat lîngă un fel de birou improvizat, într-o parte, încît fața îi strălucea trandafiriu, deasupra unui teanc de cărți și a unor dosare. I s-a părut că bărbatul rînjise tot timpul, chiar din prima clipă, cînd a poftit-o să se așeze pe scaun, de partea cealaltă a biroului, cînd ea a citit în gînd titlul cărții așezate deasupra — „Opere", „volumul 3", și numele autorului — deși acesta a ascultat-o atent, fără să clipească, și abia la urmă a început să rîdă, să rînjească, cum își spunea ea.

— Știu că va fi prins, a zis ea, fără nici o introducere, neluîndu-și ochii de la literele aurite, imprimate în coperțile de carton ale volumului de pe birou.

— De asta poți să fii sigură.

— Da, așa-i... altfel ar... Dumnezeule, dar dumneavoastră îl veți acuza în proces, bănuiesc, pentru că toți spun, toți au auzit că dumnea...

— Lasă, știu că au auzit, știu ce se spun. Ce dorești de la mine, fiindcă pînă acum n-am înțeles?

— A... a... am venit să...

— Să, ce?

Aici picioarele i s-au transformat brusc în sloiuri de gheață, coapsele și genunchii i-au amorțit, pielea de pe mîini și de pe față părea să se fi întărit, încît simțea, că dacă ar fi făcut cea mai mică mișcare, s-ar fi prăbușit acolo, lîngă biroul lucios, sfărîmată în bucăți. A avut totuși puterea să spună:

— Rămîn aici... la dumneavoastră. O noapte, două, cît poftiți, numai să nu fie condamnat la moarte. Vă rog, vă implor, vă rog, vă implor...

— Ajunge, a răspuns bărbatul, și s-a ridicat greoi, cu țigara în gură, a ocolit biroul și s-a oprit în spatele ei, la un pas, iar ea a așteptat nemișcată minute în șir, aproape nemairespirînd simțind că ochii lui o examinau, i se plimbau leneși pe ceafă, pe umeri, și s-a dorit frumoasă, și-a vrut umerii rotunzi, gîtul arcuit, alb, provocator, ca să reușească, să poată să-și smulgă fratele de la moarte. Era un gest dement, așa îl calificase încă de la început, de cînd i s-a născut ideea, dar se amesteca în el și altceva căruia îi găsea imediat justificarea: „Pentru el, numai pentru el..."

— Ridică-te!... Așa...

Și ea s-a ridicat repede, glasul lui fusese mai poruncitor, mai grosolan decît pînă atunci, cu toate că nu pierduse unda de respect, așa cum credea ea, și poate și de milă. A început să țipe în ea, cu capul plecat, cu mîinile atîrnîndu-i moarte pe lîngă trup, și-a ascultat țipătul, abandonîndu-se numai lui, tot timpul cît el a vorbit.

— Ai înțeles?

— Mai repetați, vă rog, mai spuneți o dată, pentru că mi se întîmplă să am momente cînd nu mai aud...

— Da, da, pari să fii bolnavă. Ți se întîmplă des?

— Vă rog, repetați!

— Nici tu — ah, cît de grosolan suna acest tu! — și nici eu nu-i mai puteam face nimic. A fost găsit pe o cale ferată, undeva aproape de munți. S-a sinucis, sau poate a fost numai o întîmplare, a fost pur și simplu surprins de tren, la o curbă. Asta-i tot. De fapt nu se știe precis cine a comis crima, sînt mai mulți implicați, printre care și fratele tău. Fuga lui însă înseamnă mărturisire...

— Nu! — și gestul ei a fost atît de energic încît procurorul a făcut un pas îndărăt, legănîndu-și corpul greoi.

— Ei, asta-i! Pînă la urmă orice eroare se corectează, adevărul iese ca untdelemnul la suprafață...

Şi aici a început să rîdă, să-şi arate indiferenţa sau chiar dispreţul lui grosolan, cu toată înfăţişarea sa, cu faţa-i transpirată, plină de broboane sclipitoare, pe care şi le ştergea des cu o batistă cenuşie.

— Asta-i! şi şi-a continuat rîsul, rînjetul, cum îl simţea ea, începînd să păşească prin încăpere, din nerăbdare sau nemulţumire sau chiar oboseală, pentru că era tîrziu, aproape de miezul nopţii şi, la un moment dat, i-a pus mîna pe umăr, vorbindu-i, spunîndu-i că trebuie să plece, că o compătimeşte şi chiar se simte umilit, dar ea a simţit precis falsitatea cuvintelor lui, umilinţa din glas, mult prea nefirească, neverosimilă, şi atunci a început să ţipe din nou în ea, lacrimile i-au ţîşnit violent. Umilinţa nu era a lui, ci a ei, tîrîtă pînă la nerușinare, abia acum şi-a dat seama cu adevărat ce încercase să facă, să simtă gravitatea intenţiei şi, fără să mai scoată un cuvînt, fără un gest, stăpînindu-şi un ciudat gîfîit care o cuprinsese, a ieşit, închizînd încet uşa, apoi a început să alerge pe scări, poticnindu-se la fiecare treaptă, gata să cadă, să se strivească de muchiile lor.

Tremura toată de oboseală, de frig, ar fi vrut să se întindă undeva, într-un parc, sau chiar pe stradă, într-un colţ întunecat, dar îi era teamă să nu dea cineva peste ea. Cu puterea care îi mai rămăsese a început să se orienteze cu greu pe străzile luminate slab, să păşească spre gară. A trecut pe lîngă vechea şcoală normală, cu zidurile roşcate, murdărite de ciori, a simţit adierea răcoroasă a parcului din apropiere şi, tot mergînd aşa, fără nici un gînd, s-a trezit în faţa restaurantului cu ferestre largi, prin care se scurgea multă lumină şi, deodată, a simţit cum i se înfierbîntă urechile şi obrajii, o alarmă surdă i se ridica de la inimă, sau din stomac, şi s-a oprit, s-a îndreptat spre ferestrele acelea, împinsă parcă din spate. A ridicat o treaptă, încă una, convinsă că purta o rochie cu coate alungite, că lîngă ea, alături, se afla el, o sprijinea să urce şi, în aceeaşi fracţiune de timp, s-a izbit de un bărbat beat, care cobora fluturîndu-şi în mînă fularul.

— Ei, madamo, singură, singurică?...

Ea a tresărit puternic, aproape a zvîcnit din întregul ei trup, şi s-a întors repede, a început să alerge, ştiind — atîta doar îi mai stăruia în minte — că gara era pe undeva, după un colţ de stradă.

În sala de aşteptare, păşind peste trupurile unor bărbaţi şi ale unor femei, majoritatea tărani, cu boccelele sub cap, venindu-i de mai multe ori rău din pricina aerului jilav, greu de transpiraţie şi tutun, s-a aşezat într-un colţ, direct pe ciment, cu picioarele sub ea, încercînd să-şi stăpînească tremurul, alarma care continua să crească undeva, în adîncuri.

După un timp, cînd toate adevărurile i s-au părut atît de simple, aproape sărace, şi-a şters buzele de o închipuită salivă — pentru că buzele îi erau ca de obicei uscate — şi, ghemuindu-se mai bine, sprijinindu-şi capul de zid, a început să rîdă ca o nebună.

— Ei, nu mai puteţi de bine, ce dracu v-a apucat?

Vocea fusese categorică, şi-a amintit-o şi în tren, a doua zi, şi, atunci, şi-a prins gura în palme, şi-a strivit buzele, rîsul acela nebunesc, aşa cum nu i se mai întîmplase niciodată. Apoi, înainte de a adormi, amorţită toată, s-a întrebat:

— Ce-am făcut? — dar nu şi-a dat seama la ce se mai referea întrebarea.

6.

APOI, din nou acasă.

Cu orele din bucătărie, absolut neschimbate, cu acelaşi prînz sau aceeaşi cină, cu bătrîna care acum nu mai contenea cu bocetele şi blestemele ei.

Dar ea îşi asculta propriile gînduri, prin faţa ochilor continuînd să-i treacă siluetele încovoiate, capetele plecate, feţele ascunse, fiindcă aflaseră toţi, vestea sosise înaintea ei în sat. Le cerceta cu oarecare indiferenţă, chiar cu dispreţ, îşi spunea, în urma lor, că le-ar putea reconstitui întreaga viaţă, ca şi cum nu numai că ar fi crescut o dată cu ei pe uliţele acelea, ci i-ar fi însoţit pe fiecare în parte din clipa cînd au fost zămisliţi şi au început să prindă viaţă, acolo, în pîntecele mamei lor. „Mă evitaţi, fugiţi de mine ca şi cum aş fi

ciumată, dar nici voi nu sînteţi altfel, vă ştiu eu, vă ştiu..." — Şi, după aceste cuvinte, ca o concluzie, atunci cînd obosea, se ducea să se lase încet, la rădăcina unui copac, direct pe pămînt, repetînd cu încăpăţînare: nu — nu — nu! Protestul ei era într-un fel ridicol şi fals. Mai ales atunci cînd ofta a uşurare şi începea să se plimbe de colo-colo, pe cărăruia îngustă, mărginită de smocuri de iarbă uscată, cu paşii mărunţi, înainte şi înapoi, cu ochii ţintă la frunzele care cădeau foşnind metalic. Îi erau ridicole îndeosebi gîndurile care i se repetau acum identice, ca atunci, în zilele după ce-a fost înştiinţată că soţul ei murise, — tot într-o toamnă, la început, pentru că protestul ei n-ar fi convins pe nimeni, nici pe ea însăşi. Acel *nu*, repetat mereu în ea, era golit de semnificaţia reală.

„Timpul clarifică toate lucrurile!" — îşi mai zicea, şi formula asta o liniştea încet, o readucea între ale ei, apoi, parcă amintindu-şi că ar trebui să fie altfel, începea fără convingere să-şi trezească durerea, s-o pună în mişcare, admiţînd, ca o concesie, că lucrurile nu pot rămîne aşa, nescoase la lumină, fiindcă altfel se tîrăsc în adîncurile lor şi, cînd nu te aştepţi, te invadează ca o boală ucigătoare.

Bătrîna o căuta, se auzeau lujerii uscaţi pîrîind sub tălpile ei, mormăiala arţăgoasă şi nebună.

— Ei, unde eşti?

— Aici, mamă, aci — şi se ridica repede, îi ieşea în întîmpinare.

— Ce-ai hotărît, fato?

Cumplit de des se mai repetau aceste vorbe, bătrîna n-o slăbea de loc, întrebarea ei venea aşa, fără nici o noimă, iar ea nu înţelegea, nu vroia să înţeleagă. De fapt, ce-ar fi putut hotărî? trebuia să aştepte să-şi apere cu orice preţ copiii. Şi-apoi, orice hotărîre i-ar fi îngrădit libertatea, adică repetarea orelor din casa ei şi ale celor din afara casei, la şcoală sau în altă parte, i-ar fi zăvorît, i-ar fi sufocat această repetare care era însăşi viaţa. „Să vedem" — îşi spunea, şi deodată se cutremura, îşi strîngea buzele şi clătina din cap, încercînd să alunge gîndul nebun. „Asta nu se poate, peste această graniţă nimeni nu mai poate întinde mîinile".

Dar gîndul rămînea intact, vibra dureros în ea. Restul era risipit de vîntul care zbuciuma copacii, se ducea aiurea cu frunzele moarte, în anotimpul ei preferat, cel mai frumos, cînd i se părea că văzduhul devine mai senin şi mai înalt. Atît ar fi putut spune, ar fi fost singura ei motivare — „pentru că văzduhul devine mai senin şi mai înalt" — toate celelalte cîte le simţea, nu era în stare să şi le spună, nu îndrăznea sau nu găsea cuvintele potrivite. Făcea parte dintre acei oameni aproape infirmi, fiindcă neputinţa de comunicare sau predispoziţia de a lăsa totul să ardă în ei, în adîncurile lor, este şi ea o infirmitate. Uneori, mai cumplită decît cele obişnuite, vizibile.

Adora toamna, anotimpul o liniştea întotdeauna, deşi nici el nu-i putea împrăştia frica. Dar acum se contopea cu propria-i frică, o simţea conştientă, o putea contura, îi ştia cauza şi astfel, într-o oarecare măsură, putea să scape de ea, sau s-o suporte. Pentru ea toamna era anotimpul morţii şi al vieţii, acum murea ceea ce era sortit să moară, făcînd loc vieţii, şi această hotărîre fatală n-o neliniştea, ba dimpotrivă. În ochii ei, totul se petrecea ca între oameni, era extirpat, înlăturat numai ceea ce devenise inutil.

Astfel judecase, într-o toamnă, moartea soţului ei, şi tot la fel, acum în anotimpul care se repeta iar, moartea fratelui — o sinucidere sau un accident, aşa cum i se spusese — se gîndea la ele, dar o parte din ea rămînea indiferentă, îşi consuma alt timp, numai al ei. Nu din egoism sau din credinţa că cei doi, în momentele lor decisive, deveniseră inutili, de înlăturat, iar ea exista, continua să trăiască foarte departe de moarte, ci pentru că era deajuns să-şi vadă copiii, să-i ştie sănătoşi, crescînd normal, şi asta compensa lipsa celor dispăruţi şi chiar îi alimenta indiferenţa. Dacă nu li se întîmpla nimic copiilor, dacă ea era convinsă că nu-i păştea nici un pericol, totul se desfăşura aproape normal.

Apoi, pentru fiecare avea îndoielile ei. Mai întîi pentru el, pentru bărbatul său, deşi uneori, cînd îşi amintea, avea sentimentul că ura îi devenise ocupaţia şi bucuria vieţii. Ura existase atunci, simpla reconsti-

tuire a faptelor, așa cum îi reușea ei, i-o aducea repede de acolo, profundă și sinceră, și avea revelația că de fapt ar fi putut, chiar dacă lui nu i s-ar fi întîmplat să moară, să se lipsească de el.

I se părea simplu : el o disprețuise, îi suportase în silă ființa, mai ales în ultima vreme, cînd îl surprindea absent, sau examinînd-o cu un fel de insinuare de om sătul, care căuta altceva. Da, erau copiii, și ei însemnau siguranță, dar ea nu putea tolera ca el să rămînă numai pentru că era obligat. Poate și copiii, patru, veniți unul după altul, aproape în fiecare an cîte unul, îl derutase, poate și pentru asta o disprețuise, sau chiar o urîse. Oricum, faptul părea să se fi întîmplat cu adevărat.

Dar totul s-a consumat în tăcere, în subteranele ei, unde a auzit prăbușiri nopți de-a rîndul, ca întotdeauna reacția de la suprafață i-a fost tăcerea, sau cîteva vorbe stupide, despre altceva. Fuseseră și altele înaintea surorei ei ? Evreica, fiica misitului ?, nu mai conta, și, deși își pusese și o astfel de întrebare, — „au mai fost și altele ?" — răspunsul o interesa mai puțin și ar fi fost gata să accepte orice compromis. Cu sora sa însă nu.

În toamna aceea aproape că uitase, în anumite momente își spunea că nu fusese decît o închipuire, și-l aștepta. Nu avea decît să închidă ochii pentru a-l vedea la masă, în fața ei, sau în pat, lîngă ea, îmbrățișînd-o, și spunîndu-i că și el dorise întoarcerea acasă, în sfîrșit, ca la început, soțul ei, numai al ei, bun, îngăduitor și de-o politețe exagerată. Vestea morții a răsturnat dintr-o dată totul, mai ales cuvîntul acela din înștiințare — *voluntar* — pe care l-a repetat de cîteva ori, spunîndu-și că o înșelase pînă și cu asta. Ea nu știuse că plecarea lui subită, cînd nimeni nu se mai aștepta, fusese voluntară. Aici, datoria, patria, toate aceste lucruri atît de mari îi erau străine, ba chiar îi deveniseră dintr-o dată vrăjmașe pentru că se strecurau între ei, îi dădeau plecării lui o anumită justificare.

Era în camera aceea mare, lîngă rafturile lui cu cărți, cuprinsă de o ușoară febră, cu mintea exaltată de viziuni extraordinare, stătea nemișcată pe scaunul lui pre-

ferat, cu spătar înalt și răzămători pentru coate, și căuta să se convingă. Îl vedea pe bărbatul înalt și trasla față, cu obrajii aspri și arși de soare, sătul pînă în gît de război — așa cum spunea mereu — obosit, stors, mișcîndu-se greoi, și o cuprindea mila, era tentată să întindă mîinile și să-i mîngîie obrajii și fruntea și tîmplele puțin albite, să se lipească de trupul care mai păstra încă mirosul de curele și fiare unse, de transpirație uscată în tunică, de săpun infect și obiele neschimbate cu zilele, în sfîrșit, mirosul de soldat, dar se retrăgea repede, țipînd și zbătîndu-se în ea. Fiindcă tocmai atunci, peste imaginea aceea, se suprapunea alta, cu același bărbat, ținînd-o în brațe pe sora ei care chicotea de plăcere. Vedea precis masa de sub nuc, lampa din mijloc, cu roiul de musculițe în jur și, deodată, fețele și mîinile lor surprinse, dezlipindu-se nervoase, parcă ar fi vrut să dispară, să se ascundă. „Ar fi timpul să vă culcați și voi" — și, în același moment, s-a mirat cît de indiferentă a rostit aceste cuvinte, sau chiar cu o undă de protejare în ele. „... să vă culcați și voi". Și iar de la capăt, distrugînd, împrăștiind totul, ca să poată relua, să adauge alte amănunte. „Da, așa este" — și-a spus la sfîrșit, ridicîndu-se, cutremurată de febră.

Nici atunci, nici mai tîrziu nu a încercat să mai facă lumină. Este drept, uneori gîndul că ar fi putut să se înșele i se strecura pe nesimțite, dar îl îndepărta repede, cu indiferență. În noaptea care venise cu vestea morții lui avea argumente, și în primul rînd faptul că el plecase voluntar, că totul s-ar fi putut sfîrși și fără el, dar sătul probabil de ea, cu perspectiva că va trebui să rămînă toată viața în casa ei, pentru copii, numai din cauza lor, alesese acest pas, fără să știe că avea să fie de fapt dispariția.

Pe fereastra deschisă năvăleau fluturii de noapte, veneau orbiți de lumină, se izbeau de lampă, și ea îi urmărea atentă, îi asemăna cu oamenii, cu fuga lor după împlinirea speranțelor, cu izbiri de nenumărate ziduri ce li se ridicau în cale, asculta bătăile pendulei, în colțul ei, lîngă ușă, și continua să tremure, tremura

din tot corpul, căzută acolo în genunchi, în fața mesei, lîngă scaunul lui preferat, lîngă rafturile lui cu cărți. Nu se ruga, vibra doar, vibra toată și, din vibrarea aceea, i se năștea cuvintele, împerecherea lor. Nu-și dorea decît o carapace, ceva asemănător cu cea a scoicilor sau a melcilor, să se închidă în ea cu copiii, să se izoleze de restul lumii, în care nu afla decît ură și minciună. Nu tremura pentru că putuse admite moartea lui, chiar văzuse în ea singura ieșire, ci pentru că din momentul acela trebuia să conducă, să hotărască singură. Era un tremurat de ușurare, parcă s-ar fi bucurat că scăpase de el, era ca și cum așteptase moartea lui, ca o datorie ce i se cuvenea plătită.

Cînd s-a ridicat, dorea să vorbească cu cineva, s-ar fi simțit altfel, discutînd, mai îndreptățită în credința ei. Era însă foarte tîrziu, copiii dormeau și în mijlocul lor, pe locul ei, adormise maică-sa, îmbrăcată, cu batista strînsă în mînă, gemînd din cînd în cînd prin somn. I-a privit cu tăcere, s-a apropiat încet de fiecare, s-a aplecat asupra lor, învelindu-i mai bine, apoi s-a întors din nou la locul de unde plecase. Și tot întrebîndu-se cine era, ce era ea, ca să pretindă, să decidă, a adormit cu capul rezemat pe masă și în păr i s-au zbătut cîțiva fluturi, mînjindu-i-l cu praful lor lipicios.

7.

NUMAI că acum intervenise un fapt nou, foarte periculos pentru copii: în timp ce tatăl lor murise ca erou — așa cum scria în înștiințarea aceea atît de zgîrcită în cuvinte, păstrată cu sfințenie în ladă, alături de toate lucrurile din care își recompunea uneori trecutul — motiv ca ei să se mîndrească și să-și ceară oricînd drepturile, unchiul lor, printr-o crimă ce i se atribuia, sau pe care o săvîrșise cu adevărat, îi aruncase brusc la celălalt capăt, unde oricine i-ar fi putut lovi. „Ca și cum toți am fi săvîrșit-o, eu și copiii mei" — și concluzia exprimată astfel o năucea. Încerca să-și scoată copiii din acest circuit, dar nu reușea. Pășind

aici, protestul ei devenea adevărat, durerea-i era întreagă, sinceră, o sufoca.

Ca și în alte împrejurări, judecățile îi porneau de la copii. Dragostea față de ei, exagerată pînă la dimensiunile unei adevărate boli, o determinase să falsifice întotdeauna și să acționeze paradoxal. De fapt, întreaga-i existență, numai la suprafață normală, neînsemnată chiar, fusese în adîncuri ciudată, se învîrtise într-un cerc vicios și prin aceleași locuri de neliniște și nesiguranță, unde să măcinase lent.

— Spune, ce-ai hotărît? — o întreba iarăși bătrîna, apropiindu-se de ea, cu mîna la ureche. Aud?

Ce i-ar fi putut spune, că fusese la procurorul acela, că o primise în garsoniera lui luxoasă și parfumată, și că ar fi respinsă chiar dacă fratele său ar fi mai trăit? Privea mîna mamei sale, neagră-vineție, umflată cu aer parcă, cu degetele groase, curmate la încheieturi, cu unghiile murdare și roase în dinți, și își spunea că ea, urîta, n-ar fi putut obține nimic, și se mira că bărbatul acela n-a alungat-o de la primul cuvînt.

— Lasă-mă în pace, nu mai pot nimic, auzi?, ni-mic, ni-mic...

Ce putea înțelege bătrîna, țăranca din fața ei? „N-are decît să bocească și să blesteme, pînă la urmă, își va reveni, va reintra ca orice om în matca lui, se va obișnui, va uita. Și chiar dacă nu se va întîmpla așa, nu poate s-o ajute, ea însăși trebuie să se apere, să-și salveze copiii" — și se strecura pe lîngă mîna aceea umflată și urîtă, care se întindea sprea ea, zicînd:

— Am să văd, mai este vreme, mîine, poimîine, mamă...

Nu-i era ușor să se reîntoarcă asupra unor asemenea lucruri care o înspăimîntau de moarte. Și totuși trebuia să le reia de la capăt, și o făcea încet, metodic, recompunea șirul de oameni, cincizeci, o sută, sau poate mai mulți, îi vedea pe cei din față, tineri nerăbdători, bătrîni gîrbovi frînți de spate, cu mîinile căzute spre genunchi, vlăguiți, femei cu obrajii supți, gălbejiți, cu ochii roșii, aprinși de febră, și căuta printre ei

pe acela, sau pe aceea care înfipsese cuțitul în tovarășul... și nu-i spunea numele, deși era un nume comun, ca Ion sau ca Gheorghe, nu-l pronunța din teamă, din dorința ca totul să treacă repede, să fie uitat, pentru că numele lui făcea parte din pericolul ce-l simțea venind. „Care?" — se întreba examinînd o față, și încă una, ridicînd o bărbie, întorcînd un umăr, și în toți oamenii aceia nu descoperea decît un singur chip, al fratelui ei. Parcă se multiplicase în sutele de inși, așezați la rînd, cu sacii în mînă, așteptînd să li se împartă porumb.

Așa se întîmplase și în satul ei, ea însăși stătuse la rînd, așteptase o jumătate de zi, sau poate mai mult, dar oamenii din jur erau vii, nu semăna nici unul cu fratele său. Aici însă toți, dar absolut toți, aveau aceeași față palidă ca a lui, cu barba nerasă de cîteva zile, erau obosiți, cu hainele stropite de noroi, de pe drumurile lor lungi.

A, ei! Înțelesese asta de mult. De aceea nici nu o mai interesa, și faptul că acum o evitau, că își întorceau privirile de la ea, îi convenea de minune. Și cei foarte puțini, care încercaseră la început să-i pună întrebări, nici aceștia n-o mai sicîiau. Știau acum precis, totul fusese aruncat în spatele lui, pentru că întotdeauna mortul este vinovat.

Nu, existau probele, oamenii care declaraseră că l-au văzut, și mai ales moartea lui, ca o mărturisire. Și doar fusese prieten cu celălalt, cu victima. Își amintea că odată chiar au venit amîndoi și au cinat la ea, tîrziu, după ce copiii adormiseră. Era înalt, cu o față uscată, osoasă, cu niște ochi mici, verzui, puțin răutăcioși, pe care și-i închidea la fiecare înghițitură, ca puii abia ieșiți din ou. Fuma mult, fumase țigară de la țigară, și ea l-a întrebat pe fratele său, cînd celălalt ieșise afară, ce meserie avea. Aflase astfel că era mecanic, că avea trei copii, că era un om blînd, „un tovarăș bun". Apoi a mai întrebat:

— Și tu, tu cum de ți-ai lăsat meseria și te-ai apucat de politică? Nu-ți este teamă?

De fapt, întrebarea exprima teama nu pentru el, ci pentru ei, pentru copii. Fratele său a început să rîdă și tocmai atunci a intrat celălalt și și-a aprins din nou o țigară, apoi au plecat amîndoi la gară.

Le cunoștea pe toate acestea așa cum le-ar fi citit într-o carte, sau mai mult, îi vedea pe amîndoi mișcîndu-se, vorbind, și se întreba ce l-ar fi putut determina pe frate-său să ucidă. Nu putea să greșească nimic, și relua șirul de oameni de la capăt: „Care?" Nici unul nu-i răspundea, stăteau muți, ca niște pietre și o priveau cu ochii fratelui ei, mari, speriați.

— Ei, ce-ai hotărît?

— Este mort, nu mai există, ducă-se dracului...

— Ce-ai spus?

— A mu-rit, s-a si-nu-cis — s-a... — și buzele bătrînei încercau să se miște după buzele ei, așa cum le vedea cu ochii bulbucați, înroșiți de plîns sau de bătrînețe.

— Nu-l blestema, taci, taci!..

— Fac ce vreau, auzi?

Bătrîna o privea prostită, căzuse pe marginea patului ei, din bucătărie și, așa cum stătea, mîinile îi păreau și mai umflate, i se umflase și fața, tot corpul îi stătea parcă să plesnească, dar ea n-o lua în seamă, ea povestea, tot ce auzise și ce putea improviza pe moment:

— Erau mulți, cine mai știe, oameni înnebuniți de foame, ca și aici, la noi... Dacă va mai ține seceta ne mîncăm unii pe alții, ne înjunghiem și ne bem sîngele. Acolo poate să fi fost mai mulți ca la noi, totul a mers bine, pînă cînd unul, de la cîntar, a ieșit din baracă și le-a spus: „Facem pauză". Și lumea a început să se miște, șirul s-a frînt în două, apoi în patru, unii au trecut în fața altora, într-un vacarm cumplit. Atunci a ieșit din nou omul acela, sau altul urlînd: „L-au ucis, l-au înjunghiat pe tovarășul..." Nu mai știu cum îl cheamă, cel care a venit la noi într-o seară. Ți-l amintești?... Lumea s-a mișcat dintr-o dată, zvîcnind, a

început să rupă, să calce, să izbească. În mai puțin de zece minute baraca a fost sfărîmată, cei dinăuntru uciși sub picioarele mulțimii. Nimeni n-a înțeles, n-a putut să înțeleagă atunci, în momentul acela, a izbucnit ca un foc, s-a prăvălit peste ei, i-a înnebunit și, la sfîrșit, au rămas toți înmărmuriți, privind ficși la cei morți, așezați unul lîngă altul. Și nici acum nu puteau înțelege ce s-a întîmplat, pentru că nu era nimic de înțeles... Oamenii au fost totdeauna niște...

Bătrîna nu auzea, și ochii ei nu mai aveau putere să se ridice, să urmărească buzele fiicei ei, să bănuiască măcar ce spune. Ea însă, pentru prima dată, se descărca, se auzea vorbind și nu-i mai era teamă.

— S-au trezit tîrziu, cînd nimic nu se mai putea repara. Cred că nu-și dădeau seama că fiecare dintre ei era într-un fel un ucigaș, chiar dacă mîna lui nu lovise. Și s-au apucat să-și umple sacii cu porumb, să adune boabele de lîngă morți, să împingă morții și să culeagă de sub ei. Auzi? Nimeni n-a avut forța să-i oprească și nici n-ar fi putut. Tîrziu, cînd a venit armata, au observat lipsa lui, a fiului tău. Auzi? A iubitului tău fiu, care ne-a tîrît în fața lumii, să ne vadă cît sîntem de frumoși... Fugise, dispăruse, se strecurase printre ei, printre niște proști, stimatul tovarăș, fiul tău... Apoi calea aceea ferată, la curbă, ca să nu fie văzut de mecanic. Sincer, nu cred că a avut curajul, ci a fost un simplu accident... Să nu mai aud, să nu mi se mai spună nimic... Dumnezeule, înnebunesc sau am înnebunit?...

Și-a mușcat buzele ei albe și uscate, le-a strivit pînă la sînge și unghiile i s-au înfipt în palme cît a vorbit. La sfîrșit s-a ridicat rușinată, și-a privit mama, capul ei cu părul sur, murdar, a făcut un pas spre ea, chiar a întins mîinile s-o mîngîie, dar a ieșit repede, s-a retras în colțul lui, lîngă rafturile de cărți, de care acum erau rezemați doi saci cu porumb, mascați sub un covor. Și s-a trezit socotind dacă porumbul din saci și cu cel ascuns în pod le va ajunge pînă la toamna viitoare.

8.

AVEA să uite repede ziua aceea și pe cele viitoare — patru sau cinci — timp în care neîncrederea ei înnăscută față de tot ce venea din afară i s-a transformat într-o adevărată ură. Mai tîrziu, cînd le-ar fi putut relua de la capăt, să mai învețe cîte ceva, nu mai exista nici ura. Revenise în „matca ei", cum spunea deseori — „și am revenit în matca mea, mereu, mereu..." — fără ură, dar și fără iubire, falsificată, uscată ca oricare sentiment, o ființă ca oricare alta...

— Să ne întoarcem puțin înapoi, îi spuse atunci cel ce punea întrebări.

— Da, se auzi vocea ei stinsă.

Privea prin fereastră jeep-ul albit de praf, la volanul căruia se afla un bărbat cu șapcă de piele. Îi vedea doar șapca neagră, lucioasă și mîinile agățate pe volan. „Doarme" — își spuse și, în aceeași clipă, descoperi, în geamul din spate, botul unui cîine lup. Începu să tremure iar. „Este prea lung și ascuțit, poate să fie o vulpe, da, au prins o vulpe și..." și nu-și mai putu dezlipi ochii de pe botul acela lung și ascuțit, pe care îl bănuia umed, cu o dîră de spumă roză — tăietura ce-i ascundea dinții...

— Hai!...

— Da, să ne întoarcem înapoi, răspunse ea din nou, abia stăpînindu-și tremuratul, fiindcă cel ce punea întrebări, care se învîrtea în jurul ei cu pași greoi, rîdea. „Rîde de mine, de ei, de viața noastră... Dumnezeule!" — și-și ridică privirea asupra lui.

Bărbatul era de o vulgaritate evidentă. Poate totul venea de la dinții de aur, lați și strălucitori — ea avea oroare să vadă aurul în gură — dar dinții se aflau între două buze groase, răsfrînte, ce plescăiau după fiecare cuvînt pe o față aproape pătrată, cu fălci puternice, care zvîcneau sub pielea nebărbierită de cîteva zile. Nu era exagerată, imaginea ce și-o formase, din prima clipă, corespundea cu omul din fața ei. Cu toată străduința de a-și da cît de cît lustru, grosolănia bărbatului ieșea la

suprafață violent. Nu i-o puteau ascunde nici ochelarii fumurii, nici vorbele ce păreau că le învățase cîndva, ca să le rostească acolo, și nici îmbrăcămintea fină, rară pentru anii aceia nenorociți de după război. De fapt, era slut, sau aproape slut, și culoarea pielei, brună, îi accentuase sluțenia. O cicatrice i se întindea de la frunte pe obraz, despicîndu-i în două sprînceana. Mai înainte, dintr-un impuls necontrolat, ea fusese gata să-l întrebe de cînd purta dunga aceea albicioasă, acum însă îi era indiferentă, se obișnuise s-o vadă, s-o urmărească îngustîndu-se sau dilatîndu-se ca un fir de ață lipit pe fața lui.

Celălalt, mult mai tînăr, care se așezase pe scaunul cu spătar, lîngă rafturile cu cărți, părea altfel. Chiar dacă purta haine ponosite și avea la gît o cravată slinoasă, se dovedise de la început delicat, sensibil, aparența lui parcă vroia să-i dovedească faptul că și el era îndurerat și neliniștit, că îi împărtășea tot zbuciumul. Ochii lui se ferira din nou, cînd ea îi întîlni, iar pe față mai era aceeași undă de durere, încît femeia se agață repede, își zise: „Ăsta mă va ajuta, nu toți sînt răi..."

Apoi trecu din nou la chipul celui cu dinți de aur, al șefului: rece, batjocoritor, sigur de el, știind tot ce avea de făcut, neriscînd nimic, nici un cuvînt, nici un gest. Îl urmări cum se plimba prin cameră, cum pășea printre lucrurile acelea aruncate parcă la întîmplare, într-o bizară împerechere, și se gîndi că ar trebui să pună o dată ordine aici. Apoi se întrebă, cuvintele căzură pe neașteptate în tăcerea aceea, pline de ură și revoltă:

— Cine sînt oamenii aceștia, ce vor de la mine?

— Te rog să te calmezi. Știi foarte bine că n-am venit aici să-ți admirăm frumusețea, sau borcanele astea, sfeșnicele... Ha-aaa-aaa... Fă bine și ia-o de la capăt.

— Am fost la școală... în clasă... doar ați verificat... apoi acasă să...

— Nu de aici, ci de mai înainte, de cînd ai început să fii conștientă de lumea din jur, ca să spun așa...

— Tovarășe..., începu tînărul, dar celălalt întinse mîna spre el — era un gest poruncitor, repetat mereu, cînd ceva nu-i convenea — ca să tacă.

— Hai, femeie, dă-i drumul!

Ea nu-i răspunse. Mușise într-o cumplită neputință, și bărbatul cu dinți de aur făcu cîțiva pași spre fereastră și se opri în fața fotografiei. O privi cîteva clipe, apoi zise:

— Erai foarte frumoasă, doamnă... sau tovarășă învățătoare... Da, da, erai frumoasă... Unde a căzut?

— Undeva, în Ungaria, răspunse ea cu greutate

— Da, da... Vom ajunge și la el, dar începe o dată... Ce, ți-a pierit curajul? Cînd ai fost la procuror erai... erai...

— La ce-ar folosi dacă..., spuse ea imediat, ca o zvîcnire. Vruse să-i interzică celuilalt cuvintele pe care le simțea că vor fi rostite, dar nu reuși. Bărbatul se descărcă, o făcu tîmpită și curvă, se întoarse repede spre ea, se aplecă asupra ei, îi împinse bărbia în sus, și ea se trezi în sclipirea dinților de aur, a plescăitului de buze, în răsuflarea lui caldă, mirosind puternic a tutun.

— V-am spus tot, absolut tot. De ce mă chinuiți, cine vă dă dreptul să mă...

— Noi te chinuim?! Auzi, fii atent, noi o chinuim! Dar tu ce faci cu noi? De șase ore mă învîrt în jurul tău, de-o jumătate de zi... și nimic... și nu știu... și... Îți complici situația. Hai, dă-i drumul! — și repetă gestul lui hotărît, cu mîna, iar ea se apără, crezuse că o va pălmui sau își va băga degetele în păr. Se ridică brusc și strigă:

— Afară! Ieșiți afară din casa mea, nemernicilor!...

Strigătul îl descumpăni pe bărbat, nu se așteptase și, cîteva clipe, rămase în fața ei respirînd greu, transpirînd, cu gura încleștată, cu mîinile băgate adînc în buzunarele pantalonilor. Simțea că nu va mai putea rezista să n-o bată, se și văzu năpustindu-se asupra ei. Se stăpîni însă, se rezemă cu șezutul de masă, și își aprinse o țigară. Ceva mai tîrziu, privind un borcan

plin cu o pastă gălbuie — marmeladă sau dulceață — așezat foarte aproape de piciorul ei stîng, îi veni ideea s-o tîrască acolo, în pădure, să-l vadă, să-l recunoască. Conta pe-o reacție deosebită, spera să stoarcă totuși ceva de la femeia asta. Era sigur că ea știe ceva, că ascunde un fapt deosebit, care l-ar fi putut duce la rezolvarea problemei. Sau pur și simplu dorea în acea clipă, să facă o plimbare cu ea. Îl atîțase încăpățînarea ei, aparența ei de femeie stătută. Apoi, în timp ce gura i se deschise într-un zîmbet batjocoritor, îi prinse brațul drept mai sus de cot, și începu să strîngă. Femeia se făcu albă de durere, dar nu scoase nici un cuvînt, pînă cînd bărbatul o împinse brusc spre ușă. Atunci, înainte de a se prăbuși, zise :

— Canalie, nenorocitule...

— Vedem noi, vedem... Scoală de-acolo!... Ai să mergi cu mine.

— Mă arestezi, știam de la început, dar... așa... așa nu pot să merg... — se împotrivi ea, ridicîndu-se încet. Trebuie să-mi iau ceva, să-mi văd copiii, să... — dar nu mai opuse nici o rezistență cînd bărbatul o prinse din nou de mînă, tîrînd-o după el. Se lăsă în voia lui, se simțea învinsă, un obiect oarecare, ca și cum bărbatul ar fi luat un borcan sau un sfeșnic, și chiar își spuse gîndul acesta, cu un fel de indiferență care o înspăimînta.

Afară, în curte, o așteptau bătrîna și copiii, un băiat și două fete, fiindcă cel mai mare plecase de cîteva săptămîni la liceul din I. Bătrîna le ieși înainte urlînd, dar bărbatul o dădu deoparte, o împinse cu cealaltă mînă liberă, zicîndu-i tovarășului său :

— Ai grijă de ea, ține-i companie pînă cînd mă întorc.

Celălalt rînji și ea îi văzu atunci o altă față, rea, abrutizată, și se miră cum de putuse omul acela să se ascundă atît de bine : „Ei pot, numai ei pot...".

Ea lunecase din primul moment, de cum ieșise afară, într-o absolută absență, și, de acolo, copiii, bătrîna, mașina care o aștepta, cu cîinele lup la fereastră, capetele vecinilor apărute peste garduri, toate cîte o înconjurau îi erau indiferente. Avea senzația că plutea, că sandalele ei vechi, scofîlcite, o înălțaseră deasupra pămîntului și o făceau să alunece fără nici un efort. Doar transpirația rece, ce i se scurgea de undeva, de la ceafă, o înfiora din cînd în cînd, în rest, era cuprinsă de o ciudată senzație de plăcere.

Fu împinsă pe bancheta din spate, se lovi de cîinele lup, care se strecură repede în față, lîngă șofer, mîrîind. Bărbatul se așeză lîngă ea și mașina porni.

Casele începură să se înșire repede unele după altele, cu pereții lor vineții, cu gardurile văruite, cu lozincile în culori violente, scrise peste var, cu ferestrele înguste și triste, cu femeile și bărbații care stăteau nemișcați în fața porților, apoi șoseaua coti brusc, și ea nu-și mai putu da seama încotro mergeau : „Unde mă duc?... Pentru ce?" — și fu gata să strige, să-l lovească pe bărbatul de alături, dar nu reuși decît să întoarcă privirea spre el neputincioasă.

Bărbatul fuma și tăcea, iar ea, o clipă, îi văzu mîna încleștată de bara de metal a scaunului din față, mare, ciolănoasă, cu cîteva fire de păr foarte negru și, dincolo de ea, spinarea cîinelui, care părea că tremură. „Este nerăbdător să înșface, să rupă... Dumnezeule!" și, în aceeași clipă, își văzu copiii sfîșiați de cîinele lup, îl vedea cum pășea printre trupurile lor însîngerate, scheunînd de bucurie, și simți cum crește ceva în adîncul ei, cum se umfla cu violență, înnăbușindu-o. Strigă :

— Opriți, vă rog... Îmi vine să...

Bărbatul întinse mîna peste genunchii ei și trase în sus mînerul portierei, apoi coborî și el greoi, înjurînd, în timp ce ea, așezată în genunchi, pe marginea șanțului, vomita. O aștepta rezemat de mașină, trecură astfel mai multe minute, pînă cînd ea se ridică, ștergîndu-și gura cu dosul palmelor.

— N-am mers de mult cu mașina și...

— Hai, urcă! Cred că ți-a trecut.

— Da, spuse ea, și bărbatul observă că femeia aproape zîmbea, că fața ei, albită, arăta cu totul altfel, era calmă, minată de o undă de dispreț, și asta îl înfurie iar.

— Marș în mașină!

Dar ea mai întîrzie cîteva clipe, privind mirată în jur. Abia acum își dădu seama că se aflau într-o pădure, și de jur-împrejur era atîta liniște încît se auzeau frunzele desprinzîndu-se de pe ramuri. Spuse:

— Vezi, cad frunzele...

— Hai, termină cu aiurelile astea... Nu se prind de mine.

Mașina porni din nou și ea închise ochii, începu să viseze, se vedea acasă, așteptîndu-și soțul — nu știa unde anume plecase, dar trebuia să se întoarcă — era obosită fiindcă făcuse curățenie în toată casa, mai ales în jurul rafturilor lui cu cărți, le șterse și le așezase la loc cu grijă și fără ură. Nu-i mai ura acum cărțile care i-l răpeau zile întregi, ele făceau parte din ceea ce era el, degetele lui umblaseră pe fiecare pagină, răsuflarea lui căzuse peste ele... Îl aștepta într-o oboseală plăcută, stătea întinsă pe canapeaua lui preferată, o mobilă greoaie, îmbrăcată în piele, singurul lucru pe care îl obținuse de la notar. Lumea era minunată și, în fereastra deschisă, cerul se arăta înalt, încremenit. Doar o albină bîzîia undeva, ca un cîntec...

9.

CEEA ce era de neașteptat era că lua în serios un asemenea gînd: „Cauza este seceta, apoi porumbul arendașului... adică arendașul care l-a adunat, care l-a ascuns... Dacă n-ar fi fost omul acesta, nu ar fi fost nici atîta porumb de împărțit și...". Îl vedea pe arendaș care de fapt nu mai era arendaș, pentru că boierul plecase înainte de război în Franța, sau în altă țară, și el, cocoșatul, rămăsese stăpînul. Acum dispăruse și stăpînul, se zvonea că fusese închis, sau că trăiește undeva, în București, ascuns cu femeia lui... Îl vedea pe cocoșat coborînd din mașină, îl urmărea cum mergea pe ulițele satului împreună cu femeia lui, foarte tînără și frumoasă: „I-ar putea fi fiică, doamne, cum se poate oare culca cu un asemenea gîndac!, capul aproape de îi ajunge la umărul femeii... Ciudată împerechere!" — și auzea vocea cocoșatului, dogită, răutăcioasă, și-i vedea ochii mari albaștri, rotindu-se bănuitori, apoi mîinile lungi, atîrnîndu-i pînă mai jos de genunchi... Era foarte cald, aerul parcă încremenise într-o fierbințeală cumplită, oamenii suflau greu și se împingeau unii în alții, în fața soldatului de fontă acoperit cu pînză albă... „Pentru cei care au căzut și vor mai cade pentru zdrobirea fascismului, pentru ca țara noastră"... — și vocea cocoșatului se pierdea deodată printre oameni, în mormăiala lor. Cine nu știa că ofițerii germani, din I., veniseră aproape în fiecare duminică din anii aceia la conac, că el, cocoșatul, care dăruise comunei soldatul de fontă, organizase petreceri fastuoase la care, probabil, pe lîngă faptul că nevastă-sa avea prilejul să cunoască fizic niște bărbați zdraveni, din cea mai pură rasă, cum zicea ea, se încheiau și destule afaceri... „Soldatul acesta necunoscut, doamnelor și domnilor, stimați tovarăși"... Și aici intervenea soțul ei: „Cine, pocitania aia, omulețul acela?! Un gîndac sau o ploșniță? Este de-ajuns să-i auzi hîrîiala, să-i vezi fața spînă, sprîncenele îmbinate pe fruntea de un deget... Și totuși, femeile"...

Mașina ridica o pantă și ea întoarse capul spre bărbatul de alături. Moțăia cu ochii închiși, cu fălcile încleștate, arăta la fel de grosolan. Se întoarse din nou la cocoșat: „Aveți o soră foarte drăguță, o frumusețe doamnă... N-o să vă supărați dacă am să vă invit diseară la masă?... Sigur, împreună... Vor fi mai"... Închise ochii, apoi îi deschise repede, speriată: „Ce-mi veni? Ce caută cocoșatul în treaba asta. De unde și pînă unde, el?"... Dar imediat își reluă cu aceeași naivitate gîndul: „Mai întîi seceta, apoi porumbul...".

Mașina se opri. Cîinele începu să scheaune, dădea semne de nervozitate și întorcea mereu capul spre bărbatul de lîngă ea. Acesta deschise leneș portierele, cea din dreptul lui, apoi pe cea din față, cîinele sări dintr-un salt în iarba uscată și ea îl văzu cum aleargă cu nasul în vînt, cum se oprește lîngă un copac și începe să urineze. O apucă din nou greața și, o clipă, cînd coborî din mașină, avu senzația că se prăbușește. Apoi

făcu cîţiva paşi după bărbatul cu dinţii de aur, şi atunci văzu calea ferată, pe cei doi, un civil şi un militar, sculîndu-se leneşi de pe o pătură şi, mai încolo, o altă pătură făcută sul, ca un balot. „Ce vor, de ce m-au adus aici?" — şi se stăpîni să fie calmă, îşi chemă indiferenţa, zicîndu-şi că de fapt este o plimbare — „uite ce frumos este apusul, acum va fi şi mai frumos, cînd va mai rămîne numai jumătate din soare, lipit de vîrful munţilor, acolo, departe"... —, că nu i se poate întîmpla nimic rău. Încet, încet, pe măsură ce se apropie de cei doi, reuşi să se liniştească. Nu mai acuza pe nimeni şi bărbatul care o adusese părea chiar simpatic...

— Hai mai repede, domniţă, că ne apucă noaptea pe coclaurile astea.

Ea însă nu ieşi din pasul ei, mergea încet, auzise mai înainte pocnetul unei brichete, văzu flacăra purtată între cei trei, apoi nişte cuvinte pe care nu le înţelese şi, aproape de ei, o ajunsese cîinele lup, care trecu în goană şi se culcă la picioarele lor.

— Ştii de ce te-am tîrît pînă aici?

— N-am de unde. Cred că greşiţi şi cu mine...

— Adică am greşit cu toţii şi ai mai rămas tu, zise bărbatul cu care venise, şi dinţii îi sclipiră mai puternic decît pînă atunci — cel puţin aşa i se păruse ei — el începu să rîdă, făcu un pas spre ea şi o prinse de braţ, exact din acelaşi loc, ca în casă, răsucindu-i încet carnea între degete. Continuă: — Vezi, domniţă, sau tovarăşă, am avut noroc, s-ar fi putut întîmpla să venim degeaba. Eu sau tu, unul din doi are noroc. Da, dar... şi tu, pentru că ai să-l vezi ultima dată, acum... şi fără să-i lase braţul, se întoarse spre militar. Zise: — Hai, ajută-ne, ajut-o pe cucoana asta să-şi vadă fratele, să-l recunoască...

— Nu, strigă ea smucindu-se.

Bărbatul o trase spre el, îi trecu cealaltă mînă după mijloc, şi o împinse pe urmele militarului.

— Nu, nu... continuă ea să strige şi, cînd ajunse lîngă balot, îşi acoperi repede ochii, cu mîna liberă.

Bărbatul îi dezlipi încet degetele, unul cîte unul, foarte încet, ca şi cum i le-ar fi mîngîiat, iar ea cedă din nou, se lăsă în voia lui.

— El este, aşa-i?

— Da, şopti ea, se auzi şoptind, confirmarea parcă o rostise altcineva, de undeva, din spate, pentru că se împietrise toată, îşi simţea tot trupul tare, de piatră, privind ochii aceia, gata să iasă din orbite, ca un ţipăt, ca o ţîşnire de durere, ochii fratelui ei. Cînd îşi reveni, bărbatul nu mai era lîngă ea. Doar militarul, la cîţiva paşi mai încolo, fluiera încet un cîntec, un cîntec la modă, pe care îl auzise de multe ori la radio, pe care îl ştia şi ea. Buzele începură să i se mişte după cîntecul fluierat de militar, după tactul bătut cu palma pe carîmbul cizmei: „Ce fac, ce m-a apucat?" — şi se întoarse brusc, începu să alerge spre calea ferată, iarba uscată i se încîlcea în sandale, îi biciuia pielea, pînă mai sus de glezne cu tăieturi repezi, usturătoare şi, deşi îşi dădea seama că n-are unde să se ascundă, că va fi ajunsă, continuă să alerge, trecu peste calea ferată şi lunecă în şanţul de alături, strivindu-şi genunchii în aşchiile de piatră. Rămase aşa, nemişcată, auzindu-şi bătăile inimii, apoi un foşnet scurt şi mîrîitul cîinelui şi nişte paşi, apăsaţi, greoi.

— Tîmpito, vrei să te înfunzi singură, de pomană.

Bărbatul nu primi nici un răspuns şi o împinse cu vîrful pantofului.

— Ridică-te, hai... ce dracu te-a apucat?...

Apoi se aplecă asupra ei, îi răsuci capul spre el şi spuse cu blîndeţe:

— Plîngi?...

Femeia parcă muţise. Plîngea cu gura încleştată, fără nici un geamăt, aproape fără răsuflare, şi ochii ei mari, negri, aveau o lucire stranie, treceau dincolo de bărbat, peste umărul lui, iar el nu mai găsea în lucirea aceea nici o undă de împotrivire şi răutate. Erau ochii unei fiinţe resemnate, proprii lui ochi pe care şi-i văzuse ani de-a rîndul, cînd avea norocul să şi-i privească într-o oglindă, sau pe un geam. „Ştii tu ce înseamnă să-ţi uiţi chipul, să nu mai ştii cum îţi arată ochii, sute de zile şi de nopţi?" — şi fu gata să

pronunţe fraza aceasta, să-i vorbească despre toate care porneau de aici, dar se stăpîni, îşi reveni repede. O auzi spunînd :

— Nu mai pot, faceţi cu mine ce vreţi, mai bine omorîţi-mă... dar înţelegeţi că nu mai pot... să mă ridic... nu mă mai ţin picioarele, nervii...

Bărbatul se aşeză alături, şi ea se îndreptă de spate, întinse picioarele amorţite, îşi simţea tot trupul amorţindu-i independent de ea, nemaiascultînd-o, ca o vietate străină pe care o scăpa mereu de sub control. Întinse o mînă ca să se sprijine mai bine, dar şi-o retrase brusc, simţind sub degete blana cîinelui. Cîinele mîrîi leneş, se ridică, sări şanţul, şi se întinse la pămînt în faţa lor, urmărindu-i atent.

— Goneşte-l!... Alungă-l la maşină!... Te rog...

— De ce? Crezi că este mai rău ca noi?... Am vrut să spun, ca noi oamenii... Stii că este si procurorul aici? Cum se face că nu l-ai recunoscut?

Ea tresări, îşi ridică mîinile, le adună în poală şi începu să-şi privească palmele vinete şi pline de praf. Ceva mai tîrziu, cînd se întreba ce păcat ispăşeşte, îl auzi :

— Eu te-aş fi oprit. Să fi fost în locul procurorului te-aş fi dus la baie ca să te speli, apoi...

— Taci!

— Nu-ţi place? Adică, nu-ţi plac, sînt un bădăran, un... Procurorul va pleca. Maşina lui trebuie să pice din clipă în clipă... Va pleca cu mort cu tot, iar noi vom rămîne singuri, aici... Ştiu că nu-ţi place... dar nu-i ideea mea, ci a lui... o idee smintită de altfel...

Bărbatul mintea şi de aceea vorbea cu un fel de greutate, strecură din nou o oarecare blîndeţe, fără voia lui, şi ea simţi imediat, pentru că acum era lucidă aşa cum nu fusese niciodată în zilele acelea.

— Nu-mi mai este teamă.

— Zău!... Ei bine, acum ai putea să vorbeşti. Vreau să te ajut... Mă crezi că sînt singurul care vrea să te scoată din treaba asta scîrboasă? Singurul care...

— Mulţumesc, dar sînt nevinovată. Dacă fratele dumneavoastră, soţia, da, soţia ar face o crimă, sau ceva asemănător, cu ce-aţi fi dumneavoastră vinovat? Fiecare răspunde pentru el, pentru...

În vale se opri o maşină şi ea îşi răsuci capul într-acolo. Era destul de departe, două sau trei sute de metri, se înserase şi abia putu deslusi siluetele ce se mişcau în jurul maşinii. Se reîntoarse din nou la palmele ei, simţind cum o cuprinde răcoarea umedă care se lăsa de undeva din munţi. Tăcură amîndoi minute în şir, pînă cînd auzi din nou duduitul motorului. Atunci îi spuse :

— Ce mai doriţi de la mine?

— Să-mi povesteşti tot, de la început... Copilăria, şcoala normală... căsătoria... părinţii, satul, fratele... Ai şi o soră, aşa-i? De ce v-aţi certat?

— Crima n-are nici o legătură cu viaţa mea, cu familia mea... La ce v-ar folosi? Apoi, văd că ştiţi... Recunosc, sînteţi îndreptăţit ca despre el să aflaţi tot. Dumnezeule, dar nu v-am spus?...

— Lasă-l pe Dumnezeu să doarmă, este obosit, a lucrat toată ziua... Tot? Ai spus tot?

— Mă întreb dacă în ceea ce v-am povestit nu precumpăneşte ura, pentru că îl urăsc. Ajunge să încep a mă gîndi la viaţa mea, ca să am argumente. Pentru toţi, să plătesc pentru toţi?... — şi izbucni într-un plîns violent.

Bărbatul întinse mîna spre ea, spre umărul ei, trecu pe lîngă el cu degetele lipite unul de altul, fu tentat să-i mîngîie părul şi, în aceeaşi clipă, la lumina ţigării, în momentul cînd trăgea din ţigară, îi văzu un genunchi dezgolit, de la care se scurgea un fir subţire de sînge. Scoase batista şi, strecurînd o mînă sub genunchi, ca să i-l sprijine, începu, cu cealaltă, s-o şteargă atent.

— Te doare?

Ea nu-i răspunse. Simţea degetele lui fierbinţi, acolo sub genunchi, cum degetul cel de la margine se ridica încet în sus şi cum se retrăgea înapoi, şi o oboseală dulce i se împrăştia în tot corpul şi din acea oboseală, în care ar fi dorit să se cufunde cu totul, atunci, îşi văzu picioarele dezvelite, pînă mai sus de genunchi — pentru că mîinile lui trecură acum la celălalt picior şi mişcările degetelor erau mîngîieri, atente, aproape pioase — şi tăria, luciditatea la care ajunsese mai

înainte i se topi în adîncuri. Apoi, începu să tremure, și el o întrebă dacă îi este frig, iar ea dădu din cap că nu, îi era teamă parcă să vorbească, ca oboseala ei dulce să nu dispară, ca să nu se mai reîntoarcă de unde ieșise cu cîteva clipe mai înainte. Dar mîinile bărbatului se retraseră, își aprindea acum o altă țigară, dar ea continua să i le simtă pe genunchi, strîns lipite de ei, fierbinți și aspre. Îl auzi vorbind:

— Dacă soția mea, ai zis, dacă ea ar comite o crimă... Sînt și crime de alt fel, care nu se pedepsesc prin lege. Înțelegi?... Trăiește destul de bine și uneori o întîlnesc pe stradă... Nici măcar nu mă ocolește... Îți dai seama că m-aș putea răzbuna, că aș putea inventa ceva, că am posibilitatea, sînt puternic, am puterea de partea mea... O idee ca asta, care m-a adus aici, lîngă tine... Vorba ta, la ce-ar folosi.. Dar ce spun? — exclamă el imediat, parcă cu dispreț față de propria lui slăbiciune.

Tăcu un timp, aruncă cu o pietricică în cîine, cîinele țîșni în sus, scheunînd, tăcerea fu apoi săgetată de țipătul unei păsări de noapte și bărbatul continuă ca și cum ar fi vorbit singur — așa își spunea ea, „eu sînt aici cîinele, sau piatra asta, sau copacul, el își vorbește lui" — își povestea despre nevastă-sa care l-a părăsit imediat după ce a fost închis, și-o descria pe femeia aceea, așa cum o bănuia, în casa altuia, a unui doctor sau a unui farmacist, își ținea o adevărată lecție despre felul burghez de a concepe raporturile dintre oameni, da, dragostea, mai ales dragostea... simțurile pe care nu și le pot stăpîni. Și el îi ura pe toți, s-ar putea răzbuna, mulți ca el o fac, au început din prima clipă, de cum au avut puterea, dar el nu vrea, nu este în stare, nu este făcut pentru a se răzbuna, de altfel noua societate nu este o răzbunare față de cea veche, ci numai o repunere în drepturi a omului. Parcă numai burghezii nu-și pot stăpîni impulsurile, mai ales cel sexual, ci omul în genere, care trebuie schimbat, transformat. Vorbesc despre simțuri și dragoste, și se gîndesc la carne, la beție. De fapt ei nu cunosc absolutul dragostei, o mimează numai, pentru că dragostea adevărată este un gest curat, unirea

trupurilor este numai un moment, dar dincolo de el trebuie să fie oglinda aceea limpede în care gîndurile noastre să se unească, să se recunoască, să se ajute...

Începu să-i fie silă, se strînse în ea, toată, înfrigurată, amorțită, și cuvintele pe care le mai înregistra din cînd în cînd îi strecura bănuială că bărbatul de lîngă ea este nebun, un maniac, sau poate un pervers și i se făcu frică. Într-o pauză, cînd el își aprindea o altă țigară, spuse încet:

— Mă mai țineți mult aici?

— Dar ce credeai? Îți închipuiai că am să profit, că faptul că te am acum în mînă, că pot face ce vreau cu dumneata..., ha, ha, ha...

Tocmai atunci se auzi un huruit puternic, el se ridică brusc, o apucă de mînă și o trase pe partea cealaltă a șanțului, unde cîinele stătea nemișcat. Apoi trecu trenul, lung, negru, cu ferestrele luminate, și ea văzu în fiecare fereastră un chip sau două și toate i se părură vesele, nepăsătoare, și parcă își aminti, își dădu mai bine seama de situația ei, și buzele i se mișcară încet, rostind, fără glas niște cuvinte înspăimîntătoare. Nu le terminase încă, sau le repeta din nou, ca pe o rugăciune, cînd bărbatul o trase spre el, o strînse în brațe, căutîndu-i gura. Nu opuse nici o rezistență, fu un sărut stupid de stîngaci, aproape dezgustător și, cînd el o împinse spre mașină, îi veni din nou greața. Cît vomită, văzu dinții lui de aur, lați, lucioși, gata să muște.

— Iar, domniță, iar?!... — îl auzi în spate, îi auzi fluieratul ce urmă după cuvinte, a mirare și, sleită de puteri, urcă în mașină.

Ajunse acasă pe la miezul nopții. Îl găsiră pe cel tînăr dormind în cerdac, pe două scaune, cu capul rezemat de un stîlp. Avea aceeași față rea, provocatoare, sau cel puțin așa i se păruse ei, cît timp bărbații își aprinseră țigările.

— Du-te la mașină, îi spuse cel cu dinți de aur, așezîndu-se pe unul din scaune. Așează-te și dumneata... Așa... Apoi deodată, spuse: — Îl vezi? Dacă ar fi venit singur nu ți-ar fi fost prea ușor. Plăcerea lui, marea-i plăcere este să chinuie, și o declară deschis.

Acum este nemulţumit, turbă de furie... De ce taci? Îţi mai este rău?

— Nu.

— Ţin să-ţi spun că poţi fi liniştită. Nu te va mai supăra nimeni.

— Adevărat?

— O idee smintită... Am să le-o scot din cap, fii sigură... N-am înţeles însă de ce te-ai dus la procuror. De aici au început bănuielile. Înţelegi? O îndrăzneală de...

Nu mai spuse de ce era îndrăzneala. Oftă şi îşi aprinse o altă ţigară şi ea îi văzu cîteva clipe, la flacăra brichetei, faţa pătrată, cu fălci puternice, de brută, şi se miră cîtă nepotrivire era între aparenţa acestui om şi sufletul lui, fu gata să-i cadă în genunchi, să-i sărute mîinile, să-i mulţumească, dar un alt impuls, mult mai puternic, o ţintui locului, o făcu să nu se dezlipească de lîngă stîlp, de unde îşi trăsese scaunul. Bănuia că bărbatul se preface, că încearcă să-i întindă o nouă cursă, iar ea, neştiutoare, va cădea cu siguranţă. Se înspăimîntă din nou, mai tare, aproape că nu mai putea să se ridice, cînd el îşi luă rămas bun, cu o politeţe exagerată.

În urma lui, încercă să refacă ziua, începu cu drumul, cu momentul în care a fost împinsă în maşină, dar mintea sa nu reuşi să asocieze decît nişte fragmente cu totul nesemnificative, strecura între ele gesturi şi cuvinte stupide, amintiri de demult roase de vreme, fără nici o legătură cu ceea ce i se întîmplase. Apoi, încet, alcătui faţa bărbatului cu dinţi de aur, îl auzi vorbind: „Dacă n-ai fi fost la procuror nu te-ar fi putut bănui nimeni... Spune-mi, ce fel de om era, vreau să aflu de la tine"... „Se pot înşira tot felul de vorbe, se poate spune cu uşurinţă orice, mai are însă vreun rost? Un lucru este sigur, era un om ascuns, se ferea de noi toţi şi cred că niciodată nu s-ar fi dat în lături de la săvîrşirea unei crime"... Minţise, minţea şi acum, cînd repeta acest gînd, şi dacă l-ar fi rostit, în vocea ei s-ar fi simţit acelaşi efort de a convinge cu orice preţ. Ochii însă o trădau ca de obicei...

Şi din nou se întoarse cu „nu s-ar fi dat în lături de la săvîrşirea unei crime", şi începu să adune precipitată cuvintele, întrebările care curgeau ca nişte şuvoaie aprige peste neputinţa sau boala ei. „Dar nu este aşa şi nici nu va fi!... Ştii foarte bine că dintre toţi, cei din familia voastră, el era fiinţa care nu cerea nimic, nu ridica nici o pretenţie, era capabil să se sacrifice pentru tine şi copiii tăi... Dacă ar fi rămas în viaţă, o depoziţie, un singur cuvînt ar fi fost de-ajuns ca tu să nu mai fii amestecată... Vasăzică împotriva lui, numai a lui, pentru că altfel... Dumnezeule, dar asta înseamnă"...

Nu-şi mai spuse ce înseamnă, nu mai putea, lunecase pe nesimţite într-o stare ciudată, un amestec de istovire şi excitare, curgea ceva în ea, prin ea, starea asta se declanşase dintr-o dată, din clipa cînd dădu cu ochii de fotografia dintre ferestre. Se văzu desprinzîndu-se de perete, îmbrăcată în rochia ei neagră, cu coate lungi, ascuţite, cu guler alb, sclipitor, tînără şi energică, aşa cum era atunci, la nuntă, apoi, continuînd să urmărească mai ales picioarele goale, să-şi ridice privirea în sus, pe ele, îşi zise că „mai este ceva" sau „se mai poate" sau numai „da-da", frămîntîndu-şi neputincioasă buzele albe şi uscate. La un moment dat rămase împietrită, cu ochii lipiţi de trupul celeilalate, de dezmăţul trupului acela gol şi foarte alb, îi auzea gîfîiturile sacadate şi, printre ele, nişte ţipete scurte sau numai începuturi de ţipăt, şi zise:

— Ticăloaso, scîrnăvie!...

Dar tot atunci, începu să gîfîie şi ea, să repete ţipetele acelea, exact ca cealaltă, ba chiar mai tare, mai disperat, strîngîndu-şi sînii în palme...

Se trezi tîrziu, lîngă scaun, pe tot corpul i se scurgeau picături reci, era udă, avea senzaţia că ieşise din apă, că se scăldase aşa îmbrăcată, sau fusese împinsă de cineva, i se făcuse vînt de pe mal, dar gîndul acesta rămînea undeva departe, pentru că panica surdă sau plăcerea surdă o ţintuia acolo şi ea vroia să continue, să rămînă pentru totdeauna aşa.

— Te-au bătut, te-au?...

— Nu, nu-i nimic, sînt obosită şi... Ei dorm?

Bătrîna se aplecă oftînd spre ea, gura ei șopti ceva, un cuvînt sau poate numai o jumătate de cuvînt, dar fiică-sa o întrerupse brusc, spuse „lasă!" și îi luă mîinile, i le sărută de mai multe ori, mîinile acelea vinețiii și aspre și umflate, cu unghiile înnegrite, pe care le ocolea mereu, la masă, fiindcă îi făceau silă, o îngrețoșau. Cealaltă și le retrase încet, și ea o văzu cum se ridică, cum se îndepărtează spre ușă, pășind ca o somnambulă, cu raza de lună căzută pe spate. Abia după ce ușa fu închisă, înțelese că maică-sa repetase într-una „nenorociți" sau „nenorocito" și-l spuse și ea, de mai multe ori, cît se tîrî pînă la fotoliu. „Nenorocito!" — și începu să tremure, să se scufunde din nou în apa aceea plăcută din care ieșise.

10.

FAȚA bărbatului era rotundă, avea ochii mici, abia se vedeau în cele două tăieturi de sub sprîncenele stufoase și negre, o frunte îngustă și nasul lat, cu nări dilatate, din care atîrnau cîteva fire de păr. Dacă ar fi ridicat capul de pe pernă i-ar fi văzut și mîinile sau burta bombată, strivită de marginea patului, picioarele scurte, așa cum le bănuia. El vorbea, îi spunea să nu-și facă griji, să se lase totul în seama lui și va fi bine. Acest cuvînt de la urmă îl repetase mereu, părea un tic, și ea îl asculta liniștită. De cînd se afla în spital? Cum a ajuns aici? Vru să-l întrebe, dar medicul i-o luă înainte, începu să-i povestească tocmai despre călătoria ei pînă aici. Medicul știa cîte ceva, pronunțase pînă și numele fratelui, dar de cîte ori înainta prea mult în trecut, adică înspre zilele acelea, se retrăgea prudent la drumul pe care ea îl făcuse cu trenul, însoțită de directorul școlii, „un om blînd și bun". Îl asculta lucidă, o interesa tot ce vorbea el și, cînd îi repetă din nou „lasă, am eu grijă", spuse:

— Nu înțeleg, ce grijă, față de cine? — și se ridică într-un cot, se apropie de el, dar bărbatul o împinse ușor.

— Nu te obosi, putem vorbi și așa. . Și spui, dacă am reținut bine, că te-ai văzut goală, umblînd prin casă, adică dumneata erai într-un loc și corpul...

— Prostii!... Cine va spus? Eu!...

Se răsuci spre el, scoase o mînă de sub cearșaf și, privind-o, adaugă în șoaptă.

— Cine mai știe ... poate, da-da... poate am visat... poate m-am îmbolnăvit sau...

— Oboseală... Asta-i, te-ai obosit peste măsură. Ti-ar trebui un concediu, să pleci undeva, la munte, să...

— Și copiii?... Mama...

— Totuși...

— Nu, nu pot. Ce vreți să faceți cu mine?

— Liniștește-te! — și doctorul zîmbi, își dezveli niște dinți curați, strălucitori, și ea se întrebă unde mai văzuse dinții aceia, pentru că își amintea perfect că-i mai întîlnise undeva. „Sînt gata să muște, îi vezi? O, ce importanță ar mai avea să-l întrebe dacă nu cumva s-au mai întîlnit cîndva, sau să-i spună că nu-l poate suferi, că este un bondoc și"... — se întoarse iar la mîna ei, arsă de soare pînă la încheietură, și în rest, pînă la cot, cît ieșea de sub cămașă, de un alb-albăstrui. „Ce naiba, parcă am o mănușă"... Își mișcă degetele, își privi unghiile tăiate din carne, apoi zise, tocmai cînd el începuse să vorbească iar despre fratele ei:

— Of, domnule doctor, aș vrea să uit... Vă vorbesc despre copiii mei. Cel mai mare este aici, în oraș, la liceu... L-ați putea chema să...

— De ce să-l chemăm, ai să te duci dumneata la el. Cît de curînd. Chestie de zile... Dacă n-ai să te mai zbuciumi atîta, dacă n-ai să mai refuzi mîncarea și...

— Cine, eu? Da cine sînt ca să fac asemenea mofturi? Caraghioasa de mine!...

— Continuă!

— Am uitat tot. Dați-mi pace, vă rog, domnule, vă implor... Cum, eu goală, plimbîndu-mă prin cameră... eu?! — și repetă iar ultimele cuvinte, gata să-i scape un gînd stupid, ar fi vrut să-i spun că are ceva de

ascuns, ceva foarte intim ca orice femeie și n-ar putea să umble goală, iar el n-are decît să se ducă dracului.

Se răsuci cu fața la perete, frigul o cuprinse, îl simțea din nou cum se ridica de la picioare, cum venea vuind, dar nu mai spuse un cuvînt, asculta vuietul acela, care îi făcea plăcere. „Ce-ar trebui să zică? Doctorul ăsta este un"... — și-și ridică încet mîinile spre sîni, vru să-i prindă iar între palme, să-i strivească, așa „cum a făcut atunci..." dar și le retrase încet, calmă — „să fiu tare!" — și închise ochii. Auzi pașii doctorului, ușa deschizîndu-se, șoaptele lui și ale unei femei, și din nou pașii și scîrțîitul stins al ușii. „Ești singură. Știi că ești singură? Dacă țipi nu te va auzi nimeni... Probabil că ai mîncat ceva alterat, sau ai răcit, ți s-au aprins plămînii, sau nici atît, ai obosit pur și simplu și trebuia să te odihnești". Aici se opri, se întoarse cu fața în sus invadată de rușine. „Cum a putut, cum ea... tocmai ea?... Nu, bărbatul acela cu dinți de aur nu s-a mai întors. A auzit mașina cînd a pornit, știe precis că s-a ridicat să stingă lampa, da-da-da, a suflat... mirosul de gaz, da... După aceea bărbatul a ocolit movila de lucruri din mijlocul camerei, a pășit încet pe lîngă perete, și-a cuprins-o dintr-o dată în brațe, pe la spate, și ea a țipat, s-a zbătut... Nu, nu ea, ci cealaltă, ea i-a strigat să se ferească, să-i arunce cu ceva în cap, sau... Nu ea... Și cum adică cealaltă? Să nu fie stăpînă pe ea! Dar asta-i cumplit! Să fii a oricui o privește, o vrea... Brrr!... Nu, asta nu se poate, este o prostie a doctorului, închipuirea lui. Eu dacă vreau..."

Deschise ochii. Peretele gălbui, strălucitor, avea cîteva pete minuscule, poate urme de muscă sau ceva asemănător, exact pe direcția ochilor ei, și le privi încordată pînă ce petele acelea începuseră să se rotească, erau acum un cerc, un sfredel care se întindea spre ea, o mînă cu degete lungi, ca o ghiară, dar nu-i mai fu frică. Se răsuci iar, își trase așternutul pînă sub bărbie și închise ochii.

Cîteva minute mai tîrziu, adormi în camera aceea îngustă, cu un singur pat, respirînd aerul îmbîcsit de iod, așa cum făcea de cîteva săptămîni.

11.

IL privea cu ochii mari de uimire, dar nu încăpea nici o îndoială: medicul era serios, tot ce îi povestea se întîmplase, ea fusese în mijlocul acelei întîmplări. Da, putea să plece imediat, numai să aibă grijă...

— Să nu uiți că ești o ființă vie, îi spuse el... Lucrul acesta este ca aerul, așa cum ai nevoie de aer, tot la fel... — adăugă în șoaptă, și ea înțelese perfect, deși medicul tăcu, știa precis cuvîntul care ar fi urmat, care se găsea dincolo de această pauză. Sila și dezgustul ei de pînă atunci, considerate ca o dovadă de virtute, îi păreau frivole, nerușinate și ar fi fost gata să recunoască dacă medicul n-ar fi zis:

— M-ai ajutat... sau, mai precis, te-ai ajutat. Mi-ai povestit cum nu mă așteptam. Ceea ce mi s-a părut exagerat, este recunoașterea că moartea soțului ți-a convenit, că a venit în întîmpinarea dorinței...

— Știu eu ce-am mai spus. Nu-mi amintesc — răspunse ea, lăsînd capul în jos. „Ar trebui să mai rămîn aici, poate"... își zise repede, deși știa că peste cîteva minute va fi în stradă, printre ceilalți oameni, la fel ca ea. „La urma urmei, ce îl interesează pe el ce dorințe am sau am avut? Își depășește atribuțiile ca toți bărbații în asemenea cazuri. Dacă mai înainte cu zece ani, mai înainte, l-aș fi întîlnit, poate... Acum este prea bătrîn, uite îi tremură capul... Cum se cheamă boala asta cînd îți tremură capul?"

— Pot să plec?

Medicul dădu din cap, zîmbind. Ea se ridică, și mulțumi de cîteva ori. Lîngă ușă o aștepta un geamantanaș scorojit, cu colțurile măcinate, cu pete de rugină, acolo unde se aflau șuruburile. „Geamantanul lui!" — își zise, pășind, rar, pe culoarul cu pereții albi-gălbui. „De ce tocmai geamantanul ăsta?" — și-și aminti cum îl adusese de la poștă, strîngîndu-l în brațe, încleștată

asupra lui, cum oamenii treceau pe lîngă ea nepăsători, nimeni nu vroia să vadă că ea nu ducea un gemantan, ci un mort, soţul ei. Era tot ce mai rămăsese din omul acela mîndru şi frumos : nişte ciorapi albi, de bumbac, trusa de bărbierit, cîteva batiste, un briceag şi un început de scrisoare sau, mai bine spus, un început de testament, pentru că spunea cum a fost el, se descria cu o sinceritate crudă. Ea ar fi înţeles tot, n-ar mai fi avut nici o bănuială, dacă el ar fi terminat scrisoarea, sau măcar ar fi început cu numele ei, — „Dragă"... sau nici „dragă", ci simplu numai numele ei,aşa cum începeau toate scrisorile lui. Cui era adresată ? Ei, copiilor sau celeilalte, surorii sale, „fiinţei aceleia" ?...

Se trezi în tren, pe culoarul unui vagon de clasa întîia — pentru că medicul îi recomandase să călătorească astfel — căutîndu-şi locul. Abia acum îşi aduse aminte că trebuia să treacă pe la liceu, să-şi vadă băiatul. Găsi repede o justificare : „Este mai bine să nu ştie. Deocamdată..." — Ea însăşi era un pericol, sau aducea pericolul şi măcar unul dintre ei să fie departe de această nenorocire. „Dar s-a terminat, înţelege o dată !" — şi intră în compartiment, salutîndu-i pe cei ce se aflau acolo, cu o uşoară aplecare a capului. Îşi puse geamantanul în plasă, apoi se aşeză pe banchetă, închizînd ochii imediat. Nu-i era somn, nici măcar nu se simţea obosită, dar aşa, cu ochii închişi, îşi răspundea mai bine întrebărilor care o împresurau din nou. „In definitiv sînt o femeie prea neînsemnată, îşi spuse ea mai tîrziu, ştearsă şi urîtă, da-da, cu totul neînsemnată ca să fiu în stare să provoc nu ştiu ce nenorociri. Uite, le provoacă alţii, şi eu trebuie să plătesc... Copiii, da, pentru ei a încercat, ar face absolut totul pentru ei, ar merge şi la moarte... La moarte ? Dar este încă tînără... Nici asta nu contează, ce să facă cu tinereţea ei, la ce i-ar folosi dacă n-ar fi ei, copiii ? În rest, ar putea să dispară, poate ar fi chiar mai bine. Ei însă... pentru ei trebuie să înfrunte orice ruşine, orice nenorocire... Înţelege, s-a terminat ! ... Cine-i garantează ? ... Lumea este mai tulbure ca niciodată şi ea singură, o fiinţă singură"...

Deschise ochii şi-i privi pe cei de alături şi din faţă : patru bărbaţi, toţi foarte tineri şi o femeie la fel de tînără, îmbrăcaţi destul de curat, chiar cu lux după părerea ei. Tocmai atunci, cel de lîngă fereastră povestea ceva, spunea că omul nu-şi dă seama pînă la bătrîneţe, că viaţa este un fel de inconştienţă, sau o beţie, deci ceva foarte asemănător cu inconştienţa. Abia la sfîrşit, cînd tac simţurile, cînd nu mai există dorinţi, cînd încep adunările şi scăderile, atît şi atît, omul devine înţelept. Atunci însă nu mai are ce face cu înţelepciunea, este inutilă pentru el şi incomodă pentru cei tineri.

— N-aveţi dreptate, spuse ea dintr-o pornire pe care, o clipă mai tîrziu, nu şi-o putu înţelege.

Bărbatul de lîngă fereastră rîse. Incepură să rîdă şi ceilalţi. Apoi femeia o întrebă :

— Şi de ce mă rog ?

— Aşa... — făcu ea, apoi tăcu, privindu-i pe furiş, le văzu feţele liniştite, destinse într-un calm indolent, neputincioase de a exprima altceva decît satisfacţia, ca după o masă copioasă, ca în starea aceea ce urmează imediat, cînd omul este atins de o uşoară imbecilitate, şi se simţi singura de acolo lucidă, trează, gata să acţioneze. Era cuprinsă de „gînduri frumoase", cum le numea ea uneori, sau „gînduri de reînnoire", pentru că mereu trebuie să adaugi ceva, să te acomodezi cu ceva, într-un cuvînt îşi avea planurile ei, pe care nu şi le putea contura precis, nu prea ştia ce ar fi trebuit să se întîmple nici măcar mîine, dar era sigură că trebuia să se întîmple sau chiar s-a întîmplat şi viaţa ei se va schimba. Mai precis, viaţa copiilor, siguranţa lor... „Nu, chipurile lor n-o interesau, le privea numai, le urmărea cu o oarecare plăcere". Apoi îşi dădu seama că întrebarea ei le stricase cheful, că discuţia de pînă atunci se curmase brusc, că fiecare se retrăsese în colţul lui, în el, plictisit sau enervat de întrebarea aceea. Hotărît lucru, ei mergeau la vreo petrecere, la o nuntă, hainele lor în culori deschise nu se potriveau cu doliul ei, cu vorbele şi gesturile ei. S-a

întîlnit de cîteva ori cu ochii bărbaţilor din faţă — ochi cunoscători, experimentaţi — dar nu i-a luat în seamă, deşi i-a simţit mereu plimbîndu-se peste ea cu nerușinare. I s-au părut şi puţin intimidaţi şi şi-a spus că este din cauza rochiei, a culorii ei, şi a început să spere, dorea chiar să fie întrebată pe cine a pierdut, sau altceva, un cuvînt, oarecare. Ei însă au tăcut, tăceau, şi acum, cînd ea trecea cînd la unul cînd la altul, crezînd că va descoperi o lucire în ochii lor, un gest care să-i arate că ei înţeleg. Nu, nu de compătimire, ci numai de înţelegere, deşi nu-i era clară această înţelegere.

Tîrziu, cînd ei dormeau sau se prefăceau că dorm, închise şi ea ochii, fără nici un gînd, liniştită. Stătu aşa minute în şir, ascultînd ţăcănitul roţilor şi respiraţiile celor din jur, cînd i s-a părut, sau a simţit cu adevărat mîinile bărbaţilor, nu a unuia, ci ale tuturor, cum îşi spuse imediat, năvălindu-i lacome pe picioare şi pe umeri, „Doamne, iar începe!" — şi gîndul a fulgerat-o ca un ţipăt şi poate chiar a fost ţipăt, pentru că ceilalţi s-au trezit, au privit-o curioşi, au mormăit ceva între ei şi au adormit iar. Ea începu să-i examineze din nou, tremurînd de frică — „iar va începe" — şi le văzu feţele la fel de calme, mîinile relaxate, aşezate cuminţi pe genunchi, pe lîngă coapse sau sub fălci, şi s-a trezit muşcîndu-şi buzele, blestemîndu-se de slăbiciunea ei, pentru „boala aceea" sau poate „animalul acela", pentru că acum, îşi spunea, era sigură că s-a născut ceva în ea, un fel de monstru, o vietate gelatinoasă ce poate să curgă sau să se adune fără ştirea ei, şi în zvîrcolirea aceea o pustieşte, o devastează. „Dar asta este de mult!" — se miră, aducîndu-şi aminte de nişte zile cînd încă nu existau copiii, nu era nici el, fiul notarului. N-are nici o însemnătate că nu-l putea numi, că medicul acela nu-l descoperise, îl simţea însă, întreaga ei viaţă, destul de scurtă, i-l arăta, îl pusese mereu la lucru, ca s-o pustiască...

Nu mai acuza pe nimeni, ea însăşi era vinovată, se născuse astfel, cu „monstrul acela în ea", şi nu-i rămînea decît să se lupte, să reziste. „Nu, n-am să renunţ atît de uşor!" — apoi adaugă: „Ah, Dumne-

zeule, cum am putut, cum am putut?" ... În clipa următoare îşi spuse că fusese doar o închipuire, un vis ca oricare altul şi fu cuprinsă, cum rar i se întîmpla, de un sentiment de milă faţă de propria-i fiinţă. Începu să plîngă, plîngea fără suspine, îşi culegea repede, pe furiş, lacrimile într-o batistă, ca nu cumva să-i trezească pe cei din jur.

Călători astfel, înconjurată de somnul lor, de respiraţiile acelea indiferente şi, dacă momentul ar fi rămas în ea, dacă l-ar fi mai cercetat, ar fi putut spune: femeia asta a mai plîns la fel acum o mie de ani sau poate două mii — cine ştie? — şi cei din jurul ei au dormit exact, indiferenţi, nepăsători...

Spre seară, şi-a coborît geamantanul din plasă şi a ieşit pe culoar, călcînd uşor, ca şi cum i-ar fi fost teamă să trezească pe cineva. Era din nou ea, se pregătise să nu ia în seamă ochii curioşi din staţia care se apropia, sau pe cei ascunşi de după garduri, de după ferestre, care o vor urmări pînă acasă. „S-a întors, măi! Am văzut-o eu"... „Ei, şi"?...

12.

IARAŞI revenită la ea, la ale ei, la orele repetate identic, cu ceaiul de dimineaţă, cu cele cinci intrări şi cinci ieşiri din clasă, cu prînzul tăcut şi amiezile mohorîte, printre lucrurile acelea...

Bătrîna părea că se ţicnise. Era absentă la ceea ce se petrecea în jur, sau poate numai se prefăcea, lîncezind fie în patul din bucătărie, fie în grădină, întinsă pe aşternutul slinos de care nu se mai despărţea. Singurul ei contact cu lumea erau mesele. Aici devenea vorbăreaţă, îşi umplea de mai multe ori farfuria, se ridica în urma celorlalţi şi, cît spăla vasele, mesteca într-una, adunînd resturile cu degetele ei murdare. „Un animal!" — îşi zicea fiică-sa, privind-o cu cîtă lăcomie mînca şi, în acele momente, îi dorea moartea. Îşi găsea repede tot felul de justificări pentru gîndul acesta, ba ajungea pînă acolo, unde o vedea lăsîndu-i copiii flămînzi, furîndu-le din porţiile lor, şi atunci era gata să scape cuvîntul, să i-l arunce în faţă şi chiar să ridice

mîna asupra ei, și poate ar fi ridicat-o sau ar fi pronunțat cuvîntul care îi stătea pe limbă, dar după masă se simțea cumplit de obosită, stoarsă de ultima picătură de putere, cuprinsă de un fel de amețeală, de cădere. Îi întorcea spatele și își tîra încet picioarele în camera cealaltă, „a lui" și, o vreme, ghemuită într-un fotoliu, gîndurile îi lîncezeau, cădeau și ele, lunecau neputincioase, nu întîlneau nimic de ce să se agațe, ca să rămînă înțepenite în niște cuvinte, de obicei aceleași: „Este normal... hm... timpul trece... spală... curăță... nu se știe niciodată cum... este normal să îmbătrînim... și cei bătrîni... hm...". Apoi tresărea din începutul ei de somn, încerca să împrăștie gîndurile ce i se trezeau, se retrăgea mereu din fața lor, dar pînă la urmă tot o ajungeau, o prindeau în plasa lor năucitoare.

Bătrîna împingea iar ușa și pășea gemînd. Nu numai cuvintele, ci și gesturile erau aceleași, în fiecare zi. Pînă și locul ei de lîngă ușă, rezemată cu spatele de perete, rămînea neschimbat. O ruga mereu să se ducă la I. și să obțină aprobarea ca fiul ei să fie adus în sat, să-l așeze lîngă ceilalți ai familiei din cimitir. Ea o mințea, spunea că a scris și că aștepta răspuns. Apoi n-o mai lua în seamă, se prefăcea că citește, în timp ce panica i se punea din nou în mișcare, nu se mai putea sustrage închipuirilor ei cele mai frecvente din care vedea fel de fel de nenorociri abătute asupra copiilor. Bătrîna mai continua să geamă și să mestice niște cuvinte, cele de la sfîrșit, cînd spunea: „Lasă, trece și asta", sau „Scap eu și de asta", și atunci ea o oprea, o ruga să plece pentru că avea nevoie de liniște ca să scrie o altă scrisoare. Bătrîna se retrage încet, mulțumită și, în urma ei, fiica-sa recunoștea cumplita lor luciditate, a unor necunoscuți, asemenea celui care a tîrît-o după el în pădure, ce va continua să răscolească și să găsească ceva, și asta va cădea asupra ei, asupra lor, a copiilor. Nu-i mai rămînea decît să încerce să se descotorosească de lucrul acesta îngrozitor. — „Dar cine știe ce-au pus la cale?" — și, după o asemenea întrebare, nu mai vedea nici o ieșire, rămînea să aștepte neputincioasă sentința lor adevărată, sau eroarea lor, să aibă răbdare, să mestece aceste vechi spaime, exact ca în

copilărie, cînd închidea ochii și reașeza toate lucrurile așa cum dorea. „Nu, nu mai este posibil, ar fi deajuns să deschizi ochii, să ieși din casă, să întîlnești cîțiva oameni ca să-ți dai seama... O, dacă ar fi fost el!... Poate n-ar fi putut schimba nimic, sau ar fi fost și mai rău"...

Se depărta repede de imaginea soțului, de altfel nici nu făcea efort, era înlocuită mereu de drumul din pădure, de ochii aceia bulbucați, gata să plesnească, ochii fratelui ei, care îi aducea mereu aminte că nu s-a terminat, sau abia a început și că va trebui să mai plătească pentru apărare sau pentru simplul fapt că există, că va exista. „Este deajuns să ieși din casă și să... Dar plătesc toți, nu va fi nimeni iertat... Doamne, Dumnezeule, eu ce-am făcut?" Ajunsă aici, prinsă în capcana propriei neputințe, se lăsa cucerită de un sentiment obscur de vinovăție, de credință că în ea există „o vietate", „ceva străin, monstruos", care a împins-o în toate nenorocirile și o va împinge mereu pînă la pustiire. Era ceva greu, viscos, nemișcat, care o pîndea dinăuntru, era evidentă și nu mai trebuia să fie arătat, nu avea nevoie de medic pentru asta. O pîndea încordat și, deodată, cînd nu se aștepta, începea să se miște, să se moaie, curgea o dată cu sîngele, zvîcnea cu mușchii, bătea cu inima, era ea, cealaltă, gata să ridice mîna asupra bătrînii, să iasă în stradă, să strige lumii să se oprească, să urle...

Dar cine ar fi luat-o în seamă? Lumea, avea treburile ei. În sat își făcuse apariția o „huidumă de bărbat", cum îl numise soția directorului, chicotind, un om despre care se spunea că fusese trimis să pună ordine și că purta pe sub hainele cenușii pistoale și chiar grenade. Oamenii îl ocoleau, ea însăși îl ocolise de cîteva ori, întoarse repede privirea în altă parte, înfricoșată de masivitatea acelui bărbat, de mîinile lui mari, legănate lenește pe lîngă trup, dar mai ales de ochii ascunși de șapca trasă aproape pînă la sprîncene, ochii pe care nu-i văzuse, dar pe care îi bănuia la pîndă, scînteind de răutate. Și tocmai în zilele acelea, pe geamurile gării se arătă Maria cu pruncul.

La început se vorbise în șoaptă, femeile se aplecau una spre cealaltă, își spuneau repede și-și făceau cruce, uitîndu-se în jur ca să nu fie văzute. Ca din întîmplare, trecu și ea pe la gară, fu luată de valul de femei, împinsă pînă în fața ferestrei, unde o apucă amețeala. Atunci nu văzuse nimic altceva decît niște pete, sau niște dîre, ca și cum cineva ar fi aruncat apă peste praful de pe geamuri și le-ar fi lăsat așa, să se usuce. Mai tîrziu însă, cînd se întorcea spre casă, reuși să reconstituie perfect o icoană cu Maria, încredințîndu-se din ce în ce mai mult că o văzuse cu adevărat acolo. Bătrînei însă îi spuse că lumea a înnebunit și asta nu era lipsit de adevăr. Satul intrase într-o mare agitație, se vorbea și despre alte semne, nimeni nu le văzuse, dar ele continuau să circule fantastic. Se spunea că o femeie din satul vecin născuse un șarpe, că pîrîul, pe care se tîra un fir de apă, devenea noaptea un rîu roșu, de sînge, că după miezul nopții ulițele satului sînt cutreierate de lupi cu cap de om, care nu fac nici un rău, ci doar rînjesc într-una.

Într-o după-amiază, ea însăși coborî spre albia pîrîului ca să descopere urmele valurilor nocturne. Iarba era uscată și apa limpede, ca sticla, încît se vedeau pietrele și peștii mici, ca niște ace, săgetînd-o în toate părțile. Merse de-a lungul pîrîului, așa fără nici o țintă, dezamăgită că nu găsea nici o urmă, cu un zumzet nesuferit în cap, ca un început de febră, sau început de absență, în soarele acela mohorît de toamnă. Trebuia să se ducă la vie, să vadă cînd vor începe culesul, dar ea coborî spre pîrîu, aproape nu-și dăduse seama ce face, o dorință cețoasă atrăgînd-o spre firul acela de apă și, după ce constată lipsa oricăror urme, după ce merse o vreme pe mal, dezamăgită și plictisită, iritată puțin de zumzetul ei surd, se așeză tremurînd pe o piatră rotundă și lucioasă, întrebîndu-se cine a tîrît pînă acolo asemenea greutate fiindcă apa care curgea în fața ei nu ar fi fost în stare. Piatra era lustruită ca sticla și caldă și, la un moment dat, ea se ridică și trase rochia de sub ea și se așeză apoi, simțind luciul acela cald lipindu-i-se de fese și de picioare, se înfioră, fluidul acela plăcut trecu prin ea, se repetă de cîteva ori, pînă cînd

își aduse aminte că n-a întîlnit nici un om pe tot drumul. I se făcu frică, dar nu se dezlipi de piatră, rămase nemișcată, urmărind fulgerările scurte ale peștilor. Apoi auzi un fluierat, un început de cîntec și întoarse capul, se răsuci, privi în toate părțile. Nu băgă de seamă nimic și reveni iar asupra apei. Tîrziu, cînd ridică din întîmplare privirea, văzu două siluete cenușii, tîrîndu-se încet printre pietrele albe. Le privi încordată minute în șir, i se părea că stăteau pe loc, și totuși creșteau, se lungeau și, neslăbindu-le din ochi, se retrase încet, cu spatele, după o salcie. Își spuse că sînt lupii aceia cu cap de om care așteptau noaptea ca să intre în sat, sau alte animale înfricoșătoare, și o cuprinse mila că nimeni nu va ști cum a dispărut, începu să plîngă încet, plînse un timp, pînă ce auzi vocea groasă a bărbatului, atunci, recunoscînd-o se retrase și mai mult în lăstăriș, lăsîndu-se în genunchi. „Ce să caute el aici?" — și dădu la o parte frunzele. Era străinul acela trimis de la oraș să pună ordine în satul lor. Îl ascultase de cîteva ori vorbind la școală, dar pînă se încredință, perechea — pentru că era și o femeie cu el — se apropie destul de mult. Ducea într-o mînă un geamantan sau un coș sau pachet — ea însă nu putea deslușî perfect — mai erau o sută de metri, sau mai mult, și el tot părea nemaipomenit de înalt. În cealaltă mînă avea șapca, acum vedea bine și, lîngă el, la un metru, pășea femeia. Ea se încordă să audă ce discutau, cuvintele se împerecheau anapoda, apoi, tot mai aproape, auzi rîsul femeii și vocea bărbatului:

— Ești nebună? Poate să ne vadă cineva.

— Ce-mi pasă, dragule... O, cîte nopți, cîte nopți!...

Și o vreme nu se mai auzi nici pași, nici vorbe, iar ea își făcu iar loc printre frunze. Barbatul stătea drept, nu lăsase geamantanul din mînă și femeia îl îmbrățișase, se lipise de el și-l săruta pătimaș. Acum vedea tot, fiecare amănunt, n-o despărțea decît zece sau unsprezece metri.

— Am încurcat stațiile, noroc că am întrebat pe cineva...

— Nu trebuia să cobori în halta aceea... Dacă n-aș fi putut să vin să te iau?...

— Da, da... Ai fi putut, sînt sigură... De ce n-ai rechiziționat o căruță, să mă...

— Ce crezi că fac aici în sat, gîsculițo?...

— Oh, dragule... N-am să mai plec.

— Ba ai să pleci, doar...

Și femeia se lipi iar de el și-l trase spre piatra mare, lucioasă și caldă, și ea se miră cum de femeia are atîta putere ca să tragă după ea namila aceea, apoi ochii îi fură fulgerați de picioarele albe care băturâ o clipă aerul, rămaseră fascinați; și-i dezlipi cu greu de cele două capete, de părul femeii care atîrna lung, pînă la prundiș, de trupurile lor care se zvîrcoleau caraghios în ultimele raze de soare. Apoi privi minute în șir geamantanul bărbatului, așezat ca pe peronul unei gări, cu șapca lui, deasupra, spunîndu-și mereu că trebuie să-și astupe urechile, să nu mai audă gîfîiala scurtă a femeii, ca un început de rîs sau de țipăt și pe cea a bărbatului, greoaie și rară, dar nu și le astupă. Fără să-și dea seama, se străduí să-și sincronizeze respirația după a lor, sau după a femeii, ca și cum ea însăși ar fi fost răsturnată pe piatra lucioasă și caldă sub namila aceea, scînci ca femeia de acolo, trăi agonia ei violentă, pustiitoare, așa cum n-o cunoscuse niciodată...

Cînd se trezi, valea era cenușie și undeva, prin apropiere, se auzea clipocitul apei. Păși pe prundiș, auzi pietrele scrîșnindu-i sub tălpi și, din cauza scrîșnetului acela sau pentru că ea era îmbrăcată numai într-o rochie de stambă și serile erau tot mai răcoroase, începu să tremure, apropiindu-se de piatra lucioasă pe care stătuse ea și cealaltă femeie. O atinse cu degetele, apoi își lipi palmele, piatra mai păstra căldura soarelui, dar ea se gîndea la trupul femeii tinere și a bărbatului, la căldura lor pe care o lăsaseră în piatră. Un fior scurt îi trecu din nou prin tot trupul, dar se retrase repede, și începu să fugă pe cărăruia ce se forma lîngă salcia în spatele căreia se ascunsese la început.

Prin sat merse încet, și nu-i mai fu frig. Întîlni cîteva femei care o salutară. Erau bete sau aproape bete și asta însemna că unii începuseră să culeagă via. Ea le răspunse în silă, distrată, se gîndea la sfînta de pe ferestrele gării, la toate „semnele" despre care se vorbea, și-i venea să rîdă. Ceea ce văzuse întrecea toate „semnele", și își spunea ce văzuse, cuvintele erau nerușinate, altădată n-ar fi îndrăznit, le-ar fi ocolit repede, acum însă și le spunea cu oarecare plăcere.

13

A DOUA ZI, fu trezită dintr-un somn greu de niște zgomote asemănătoare pașilor. Ferestrele erau încă întunecate și ea le privi cu teamă, ascultînd succedarea acelor pași, sau acelor zvîcnituri de animal greoi, pentru că își aminti deodată toate „semnele" despre care vorbea satul. „Ele", zise ea la un moment dat, sau „ei", și auzi chiar șoaptele și gemetele și zvîcnirile tainice, ce veneau de peste tot, se strecurau prin pereți. — „Doamne, păzește-ne!" — Și se ridică buimacă și își trase în grabă rochia. Apoi păși în vîrful picioarelor spre ușa de la sălița, făcu un pas, ezită, apoi se întoarse brusc spre cea de la bucătărie, unde dormea maică-sa. „Trebuie s-o trezesc" — dar rămase împietrită, acolo, lîngă ușă. Din bucătărie se auzi clar pașii aceia și, mai tîrziu, vocea bătrînei. zicea că „lasă, vedem noi", sau „se va vedea", era un fel de bolboroseală, cel puțin așa i se păru ei. „Cu cine oare vorbește?" — și, revoltată, împinse ușa.

— Ce faci... de ce nu dormi?...

— Hm...

— N-auzi?

— Mai încet cu poruncile.

Răspunsul prompt o descumpăni. Vorbise doar în șoaptă și i se părea ciudat că bătrîna auzise întrebarea, că înțelesese totul perfect, ba îi și răspunse ca niciodată. „Ia te uită, surda s-a vindecat, sau..." — și băgă de seamă, în lumina potolită a candelei, că maică-sa era îmbrăcată în rochia de biserică. Zise:

— Nu-i duminică și nici o altă sărbătoare...

— Hm... Știu — răspunse bătrîna rămînînd nemișcată, strîngînd între mîini, pe masă, o basma sau o batistă în care învelise niște hîrtii, fiindcă se auzeau foșnind și, în clipa aceea, ea fu fulgerată de un gînd, era gata să țipe, să sară în spatele ființei aceleia nemiș-

cate în nepăsare și în dispreț, cum o vedea, dar gîndul fu atît de puternic încît abia putu spune, șoväind:

— Unde... ce vrei să faci?

— Dacă n-am să pot altfel, apoi mă duc pînă la cel mai mare din țara asta — și, după o pauză, în care se auzi un cocoș răgușit, deveni agresivă, o făcu mincinoasă și lepădătură, iar ea se mira nu de cuvintele pe care le auzea, ci pentru sprinteneala celei din fața ei, a trupului acela greoi care, mai înainte, se ridicase atît de elastic și de sigur ca să deschidă fereastra.

— Credeai că m-a prostit moartea lui... poate... dar a mai rămas nu știu ce în mine... Aflu eu și ce ai scris, cui ai scris, cum te-ai lepădat ca de dracu de fratele tău... Să piei din fața mea, prefăcuto.

— Tu, tu te-ai prefăcut... că n-auzi, că nu vezi, că te-ai țicnit...

— Pentru ei, pentru copiii tăi... Mi-am zis, ăștia tineri sînt mereu cu nenorocirea pe cap, pe cînd o babă țicnită... Măcar eu să-i pot scăpa și să-i ajut dacă se va întîmpla să...

— Să ce?

— Cîte nu pot cădea pe capul omului. Tu nu vezi ce-i în lume? — și se sculă, se duse la pat, trase cufărul de sub el, îl deschise și începu să caute ceva.

În bucătărie se răspîndi un miros greu de tămîie și de busuioc, știa că mirosul venea din cufărul acela, pentru că acolo, printre ștergarele și cămășile bătrînii se aflau boabe vinete de tămîie și busuioc uscat și sfărîmat, ea umblase de cîteva ori prin cufăr, căutase nu știu ce — „Nu, nu bani, nici aur, de unde să fie și, chiar dacă ar fi fost, n-ar fi luat, nu... altceva..." și închise ochii, cuprinsă de un spasm, un fel de greață sau de ameteală. Se rezemă cu spatele de sobă, rămase astfel nemișcată minute în șir, apoi, cînd o văzu că aprinde de la candelă o lumînare lungă și groasă, ca de nuntă sau de botez, vru să-i spună „nebuno" și „lumînarea n-are rost", dar cuvintele i se uscară pe buze și nu se auzi decît un „Aaaaa" — care o făcu pe cealaltă să tresară.

— Nu mai scînci aici ca o cățea. Ieși afară!

Vocea bătrînei era prea rea, prea categorică, și ea se supuse, păși încet, se tîrî ocolind masa la care bătrîna se așezase cu lumînarea în mînă. Trase ușa în urma ei și rămase acolo, năucită. Auzi un oftat, apoi iar zgomotele acelea, ca niște pași, își dădu seama că bătrîna bătea cu degetele în masă sau în podea și, după cîteva minute de pauză, de tăcere grea. — „Ar putea da foc casei" — distinse scîrțîitul scaunului, cîțiva pași și un alt oftat, ca de ușurare.

— Nu, n-are să plece — și întinse mîinile spre ușă, dar în aceeași clipă și le retrase, tremurînd. Îi era frică de ochii aceia bulbucați, lucioși, așa cum nu-i văzuse niciodată, și de bolboroseala care începuse dincolo, de cuvintele înjumătățite, sau numai de silabele lor ca un fel de cîntec străin, de șoapta continuă, aspră.

— Fecioară preacurată... preacurată fecioară!...

Aceste cuvinte erau întregi, sau ea le făcuse întregi, le repeta după vocea de dincolo de ușă, ștergîndu-și din cînd în cînd cu palma fruntea rece, lunecoasă. Cîteva clipe mai tîrziu, privind ca o sălbatică luciul cafeniu al ușii, începu s-o blesteme, îi blestemă pe toți „cei ce se amestecaseră în viața ei, care o tîrîseră aici"... „Îi va trezi din nou, le va aduce aminte" — își zise ea la sfîrșit, simțindu-și tot trupul topit într-o sudoare cleioasă. „Eu nu știu... eu nu... treaba ei, o interesează".

Ferestrele se albăstriseră, cînd auzi pașii bătrînei peste scîndurile putrede ale cerdacului. Se ridică albă, îmbătrînită și împinse ușa bucătăriei. Aprinse focul în sobă și puse ceainicul să fiarbă.

Mai tîrziu, în timp ce umplea cănile copiilor, era încredințată că și durerea te poate vindeca, mai bine decît toți medicii, sau numai durerea, pentru că acum era încredințată că maică-sa nu se prefăcuse, dar moartea fiului o smulsese din surzenie. Citise undeva, își amintea foarte vag, sau auzise de la cineva despre vindecare prin durere, și era gata să sufere, își spunea că este pregătită, numai ca lor să nu li se întîmple vreun rău. Se simțea vinovată, cîndva făcuse o faptă cumplită sau i se „dăruise" la naștere, pentru că un aseme-

nea gînd o aducea foarte aproape de sentimentul păcatului originar, nespălat nici de botez sau chiar atunci la botez îl „căpătase", i se „dăruise" ca să sîngereze într-una pînă la sfîrşit şi să-i facă şi pe alţii să sîngereze. Fusese astfel însemnată şi nu putea decît să-şi ascundă semnul asemănător celui din pulpele vitelor, făcut cu fierul înroşit sau cu cuţitul, un fel de sigiliu al nefericirii, o mînă apăsase cîndva fierul sau înfipsese cuţitul, o mînă perversă ca a preoţilor din vechime care deflorau fecioarele sau înjunghiau pruncii pe altare. Cicatricea aceea sau sigiliul acela crescuse în ea, aruncîndu-şi mereu răsuflarea de nenorocire asupra ei şi a celor din jur. Pentru că atunci, în faţa copiilor, privindu-i cum mîncau lacomi, era încredinţată că dacă soţul ei s-ar fi căsătorit cu altă femeie, sau dacă ea ar fi fost altfel însemnată, el s-ar fi întors, ar fi trăit şi acum... acum, cînd ar fi avut patruzeci de ani, şi chiar el, fratele ei, nu s-ar fi amestecat în povestea aceea... da, întreaga ei fiinţă iradia nenorocire, şi suferinţă, aşa cum alte femei... Aici, în chip stupid, îşi aminti pe micuţa evreică, fiica misitului era ca în după-amiezile acelea, cînd o chema la ea în cameră, cînd o primea îmbrăcată numai într-o cămaşă de noapte, străvezie, de i se vedea în întregime corpul ei micuţ, de copilă, şi o îndopa cu nişte bomboane acrişoare şi-i citea, în batjocoră, din „cărţile sfinte" ale tatălui ei. O auzi citind, se auzi pe ea repetînd „şi m-am dus, cu duhul, în pustie... şi am văzut o femeie însemnată şezînd pe o fiară roşie, plină de nume de hulă... şi femeia era îmbrăcată în purpură şi în stacojiu şi împodobită cu aur şi cu pietre scumpe şi cu mărgăritare, avînd în mînă pahar de aur, plin de urîciunile şi de pîngărelile curviei ei... ha-ha-ha..."

Îşi trecu palmele umede peste ochi şi tîmple, şi se ridică de la masă. Apoi copiii plecară la şcoală, şi ea, în timpul cît se pieptăna, privindu-se în oglinda mare din „camera lui", reveni încet la siguranţa ei precară. Cel mai mic dintre copii, o fetiţă, o aştepta răbdătoare, aşezată pe pragul camerei, urmărindu-i mişcările cu nişte ochi verzui şi curioşi.

— Hai, îi zise ea, luînd-o de mînă.

Şi, după ce încuie uşile, îşi duse fetiţa la vecina din faţa casei, rugînd-o să aibă grijă de ea pînă la prînz. Femeia primi imediat, şi ea îi mulţumi zîmbind, retrăgîndu-se repede, ca nu cumva cealaltă să o întrebe ceva despre bătrînă, fiindcă nu era pregătită să răspundă, ar fi spus un cuvînt cumplit, pe cel care îl repetă pînă la şcoală, sau ar fi ridicat din umeri şi ar fi rîs: „Ştiţi,... a apucat-o damblaua..."

În curtea şcolii, îl întîlni pe bărbatul masiv, cu ochii ascunşi sub marginea şepcii. Fuma şi vorbea cu directorul, avea o mînă băgată în buzunarul pantalonilor, iar pe cealaltă o ţinea ridicată pînă la nivelul umărului. Întreaga lui înfăţişare trăda — aşa i se păru ei — un calm din care nu lipsea mîndria, asemănătoare ţăranilor aşezaţi la fotograf, o mîndrie ţeapănă, artificială, împrumutată pentru momentul respectiv. Bărbatul participase la cîteva şedinţe în şcoală şi atunci, ea îl asemănase cu ţăranii din fotografiile „la minut", mai ales cu acele fotografii în care numai capul era al celui fotografiat, în rest, — costumul impecabil călcat, sau uniforma de vînător sau de aviator — totul se găsea pictat pe placajul tăiat anume, ca omul să-şi rezeme gîtul ca pe un tăietor. Era în bărbatul acela un calm de piatră, uriaş, el vorbea şi celălalt îl aproba aplecîndu-şi mereu capul sau dînd din mîini slugarnic, ea observase fiecare amănunt, avusese timp şi chiar încetinise pasul să observe. „Îi cunosc eu, lepre dintr-astea care o fac pe mironosiţii, pînă te prind undeva, într-o cameră sau pe un cîmp ,cînd ştiu că nu te mai poţi apăra... îi cunosc eu" — dar, în apropierea lor, îi pieri dintr-o dată îndrăzneala, chiar impertinenţa cu care pornise spre ei.

— Să vă prezint pe tovarăşa...

— Uite, n-am avut plăcerea să te cunosc.

Ea întinse automat mîna, puţin scîrbită faţă de tonul familiar sau disprepuitor al bărbatului, îi simţi degetele mari şi moi lipindu-se de ale ei, şi un fior îi trecu prin tot trupul, îl văzu pe omul acela, cu un cap şi ceva mai înalt decît directorul, şi fu gata să-l întrebe cine era femeia pe care o răsturnase acolo pe pietrele pîrîului.

— Sper să ne cunoaștem mai bine... De acord?

— Da, răspunse ea și se îndepărtă repede.

Cinci intrări și cinci ieșiri, apoi din nou acasă — „Dumnezeule, ce se va mai întîmpla?" — și pentru prima dată îi era teamă să se mai întoarcă de la școală. Capetele tunse ca în palmă și basmalele colorate violent zvîcniră deasupra băncilor, și în timpul ce se consuma obișnuitul „bună ziua", prelungit, strident, o cuprinse o ușoară ameteală. Se așeză repede pe scaunul de la catedră și întrebă în silă:

— Ce lecție ați avut de pregătit?...

La prînz, în timp ce mînca, i se făcu rău, abia mai avu timp să se ridice și să iasă afară, unde, vărsă de mai multe ori, stăpînită de gîndul că ei, copiii, nu trebuie să vadă. „Am să mor" — își spuse la sfîrșit, ștergîndu-și gura, cînd dădu cu ochii de cîine. Acesta venise încet, pe la spate, se întinse în iarbă, la cîțiva pași, așteptînd, și ea, întîlnindu-i ochii de o expresie ciudată, de poftă lacomă, se aplecă, luă o piatră, apoi îl strigă pe nume, îi spuse cuțu-cuțu și cînd n-o mai despărțea de el decît un metru, sau mai puțin, îl lovi puternic în cap, sau peste gît, încît cîinele sări în sus, urlînd, apoi căzu năucit la pămînt, se rostogoli de mai multe ori și ea, urmărindu-l atentă, simți o plăcere surdă, fu gata să se aplece și să mai apuce o piatră, dar animalul era acum departe, trecuse printr-o spărtură din gard și schelălăiala lui se auzea undeva în grădină.

Se întoarse albă, tremurînd și se așeză la masă. Copiii încetară să mai rîdă, cel mai mare spunea ceva și ceilalți rîdeau, tăcură deodată toți, privind speriați, sau mirați, mîncau în silă, așteptau ceva, un cuvînt și, în pauza aceea penibilă, ea se simți descoperită în fața lor, era încredințată că ei știu tot, că aflaseră. Spuse:

— Hai, mîncați mai repede!

— Cîinele, sărăcuțul — făcu fetița.

Ea își strînse pumnii pe sub masă. Își mușcă buzele uscate, fusese gata să întindă mîna și s-o lovească, dar numai gîndul că ar fi putut într-adevăr să dea o palmă unuia dintre ei o înspăimîntă. Niciodată nu-i bătuse. De altfel toți erau niște copii cuminți, prea cuminți, a-

proape molîi, niște ființe parcă fără vlagă, ca niște plante crescute în întuneric, în beciuri, cu tulpinile și frunzele transparente, bolnăvicioase. Ei însă erau sănătoși, moșteneau poate numai lîncezeala sau indiferența aparentă a tatălui, sau tocmai lipsa lui îi făcuseră să fie așa de timizi, gata să se retragă imediat, sau poate simțeau încă de pe acum așa, cum era ea încredințată, capcanele ce îi așteptau, undeva, peste zeci de ani... „De ce peste zeci de ani?" — dar întrebarea rămase fără răspuns, pentru că tocmai atunci răsună clopotul, bătea de mort, și ea se ridică încet, și închise fereastra. Dangătele prelungi se auzeau la fel de puternic, izbeau pereții și ferestrele, pătrundeau la masa ei, în urechile ei, i se înfigeau în carne. Se uită la copii, îi privi pe rînd, cu un fel de teamă și, cum ei terminaseră de mîncat și nu se ridicau, ea le spuse „dragilor" și „puii mei", mîngîindu-le frunțile și obrajii, îi rugă apoi să treacă dincolo, în dormitor, unde, după ce ei se vîrîră în așternuturi, ea continuă acele vorbe și acele mîngîieri. „Da — își zise ea, sau trupul ei, pentru că vorbea instinctul, carnea și nervii răsculați ca atunci, în momentele cînd își scotea sînul cu o mînă, iar cu cealaltă susținea capul mic și fierbinte al copilului, era aceeași voluptate trăită în întregime acum, cu aceeași intensitate, asemănătoare orelor de lîncezeală, cu pîntecul umflat, izbit moale de viața ce creștea acolo, sau ca în actul împreunării în care murea... „Fără ei aș fi pierit de mult!" — își spuse aceste cuvinte, la fel ca întotdeauna, ca pe o rugăciune, pentru că dragostea față de ei avea o formă sălbatică, necontrolată, le repetă de cîteva ori, trecînd pe la fiecare copil să-i netezească perna, sau așternutul, la gît și la umeri. Aparent, erau gîndurile oricărei femeie-mamă, și vorbele și gesturile pe care le repeta în fiecare zi, față de copii, nu păreau de loc exagerate, ba dimpotrivă, reci, stîngace, fiind neputincioasă să se exteriorizeze. În neputința ei se amesteca o anume inconștiență, o sensibilitate haotică, bolnăvicioasă, avută dintotdeauna și mărită acum de singurătatea ei, de starea aceea pe care puține femei, lipsite de bărbați, o trec fără urme, și această sensibilitate lunecoasă, gata să o piardă în orice moment, își găsea

un punct de sprijin, de regenerare în copii. Dacă viaţa i s-ar fi desfăşurat normal, ca a celorlalte femei — pe care ea le invidia, sau chiar le ura pentru simplul motiv că ele aveau perechea lor — poate ar fi arătat altfel, mai ales ar fi simţit monotonia clipelor, a senzaţiilor, ar fi încercat să se smulgă acestei scurgeri de rîu somnolent. El i-a spus, la cîteva luni după căsătorie, cu sila aceea a lui, de atunci, că norocul ei stă în faptul că nu s-a născut prea frumoasă, apoi a urmat o grosolănie de care ea îşi amintea uneori, mai ales în momentele cînd vroia să-şi justifice şi altfel ura ce i-o purta. În anii aceia şi-a descoperit „celula" în care trebuia să fie pedepsită şi să sufere pînă la nimicire, dar în loc să încerce o retragere, să se revolte, rămăsese împăcată în „celula ei", pentru că avea sentimentul că ea o alesese, o dorise chiar şi-şi adăugase la mîini şi la picioare alte cătuşe — copiii — în fiecare an, unul după altul. Nu fusese nici atunci în stare — şi acum mai puţin — să răspundă loviturilor aşa cum fac toţi oamenii — pentru că nu numai el, soţul ei, o lovise — ba dimpotrivă, loviturile acelea, pe care le-ar fi putut aplica celorlalţi, mai ales lui, şi le aplicase fiinţei ei, cu o voluptate dementă, aşa cum o fac numai cei ce „dramatizează" toate accidentele de fiecare zi, toate amănuntele, aşezîndu-se goi în mijlocul lor, ca acele accidente banale, de serie, să-i lovească, să-i sîngereze, şi astfel să fie fericiţi. „Stupidă fericire!" — îi replicase el mai tîrziu, într-o seară, în anii aceia cînd raporturile dintre ei erau pe cale să devină aproape perfecte, adică ceea ce numim uşor „căsătorie fericită", sau „cuplu ideal", numai pentru motivul că îi vedem la braţ sau observăm că bărbatul duce acasă flori... „Stupidă fericire" — i-a răspuns el, fiindcă ea şi-a trădat toate aceste gînduri, toate aceste puncte ale existenţei ei, aşa cum o făcuse şi pînă atunci, cu sentimentul că nu are nimic numai „al ei", de ascuns.

14.

ÎN dimineaţa cînd intră în bucătărie, bătrîna se ridică repede din pat şi luă de pe masă un fel de cutie de conserve, lunguiaţă, sau un pahar cu picior scurt,

dintr-un metal nichelat, îl strînse la piept de parcă i-ar fi fost teamă ca ea să nu pună mîna pe acel obiect curios. Bătrîna venise tîrziu, aproape de miezul nopţii, ea îi auzise paşii ca în vis, încercase să se scoale, apoi adormi imediat. „S-a culcat îmbrăcată" — îşi zise, deschizînd fereastra.

— Te-ai întors... — spuse ea, aplecîndu-se deasupra plitei, ca să toarne apă în ceainic.

— Nu vezi?

Ea rămase cîteva minute cu ochii plecaţi, în timp ce umplu ceainicul fără să verse nici o picătură, şi-i ridică apoi pe bufetul alb, cu sticla pătată, în spatele căreia ceasul deşteptător arăta ora 6 şi 30 de minute, si sentimentul de siguranţă, cu care se sculase, pieri brusc. Patul bătrînei, cu tăblii înalte şi cu globuri argintii la colţuri, pătate de rugină, covorul păros, de lînă, bătut în ţinte pe perete, şi candela unsuroasă şi fereastra, cu partea de sus acoperită de trunchiul zgrumţuros al unui nuc, toate lucrurile acelea, care pînă atunci emanaseră un aer binevoitor, îi trezeau acum un gol imens, erau fade şi pasive, ea însăşi se simţea ca ele, supuse unei măcinări fatale şi inutile.

— Te-au primit?... Ai aflat ceva?...

Bătrîna împinse obiectul acela nichelat lîngă pernă şi se răsuci spre ea. Zise:

— Of!... Cine să mă primească... Am dormit două nopţi pe scările lor, i-am oprit dimineaţa cînd intrau, apoi după prînz, cînd se duceau acasă... m-am tîrît la picioarele lor... Piatră!... Oameni de piatră! Nimeni nu ştie nimic... Nici fălcosul acela cu dinţi de aur, care te-a ridicat atunci... L-am oprit şi pe el şi şi-a săltat umerii, parcă speriat. Toţi parcă erau speriaţi, ca şi cum aş fi fost ciuma sau holera... Nu m-am prostit de tot şi de aceea nu mă pot obişnui cu moartea lui, nu vreau ca fiul meu să fie criminal... Aşa le-am spus, şi cîte altele. Guri strînse, ochi închişi, umeri ridicaţi... Nimic şi iar nimic, ba celălalt, mai tînăr, care a rămas atunci cu mine acasă, m-a luat de mînă — vorba vine că m-a luat — m-a îmbrîncit în stradă, strigînd că va veni el şi-mi va spune.

— Cum... să vină?...

— Uite-așa... Să vină, știu eu ce am de făcut... De acum, dacă mi l-am adus acasă...

— Taci!... Ce-ai adus.

— Pe el, pe fratele tău. Uite, este aici — și bătrîna împinse cu degetul tinicheaua de lîngă pernă. L-am cumpărat, of dragul mamei, draq, să nu mai pribegească prin străini...

Un țipăt scurt căzu între ele, și cea tînără se așeză moale în scaun. O auzea pe bătrînă de foarte departe, vocea și chipul ei veneau din niște cețuri sau niște nori rupți, atîrnați în dezordine, care cînd se apropiau, cînd se îndepărtau, apoi cețurile acelea sau norii aceia se desfăcură în două și, în spărtura lor, apăru el, fratele ei, care tot rîdea și tot întreba: „Tu înțelegi?... tu înțelegi?"...

— Nuuuu!...

— Și ce dacă nu crezi!... Parcă ai vreo credință?... Eu n-aș fi putut muri fără să nu-l aduc aici, acasa — adăugă bătrîna, aproape țipînd. Apoi, după o pauză, în care i se auzi respirația greoaie, șuierată, zise: — Iată, am apucat și asta, unul din neamul nostru, primul, a ars acolo, la... Cum îi spune?

— Crematoriu — răspunse ea în silă, fiindcă spaima trecuse, se consumase o dată cu puterile ei, abia mai putea să vorbească, să-și strîngă buzele uscate și albe. La un moment dat, ascultînd-o, își dădu seama că bătrîna fusese înșelată, că la I. poate nu exista nici un crematoriu și chiar dacă ar fi existat, omul acela își bătuse joc de ea. Bătrîna povestea cum i-a dat banii, cîte sute de lei, cum l-a așteptat în parc și, cînd i-a adus urna, i-a pus în palmă și alte sute și ea fu gata s-o oprească, să-i spună că „este o batjocoră" și că „omul acela, un șmecher de oraș, un excroc, așa cum sînt acolo, cum trăiesc destui prin subsoluri, sau prin sălile de așteptare, gata să-ți pună mîna în gît, monstrul acela și fiara aceea a înșelat-o". Nu mai avu curaj și nici putere, bătrîna vorbea tot mai calmă, mai stăpînă pe ea, aproape bucuroasă, ca și cum și-ar fi adus fiul acasă sănătos. La un moment dat chiar rîse, și ea tresări, văzu strălucirea din ochii bătrînei, valurile ca dintr-o altă lume care treceau prin ei, era bucurie animalică — așa

i se păru — animalică și opacă. Vru să-i spună că toată povestea este absurdă, o închipuire, dar tocmai atunci bătrîna zise:

— N-aș fi putut muri ca... uite, i-am uitat numele, era un fel de neam cu noi, a căzut la pat și nu s-a mai sculat ani de zile, dar nici n-a murit, ci a putrezit încet, cu toate că a chemat preoții de i-au citit ca să-l dezlege, să-i aducă somnul de veci... a putrezit în fiecare zi cîte puțin, ani în șir, nimeni nu-i știa păcatele și nici el nu le mai putea spune, îi putrezise limba în gură... Lumea spunea că ar fi trăit cu fiică-sa sau cu soră-sa, uite, nu-mi mai aduc aminte, și eu, pe neamul ăsta l-am visat într-o noapte și, uite, îmi zicea că dacă n-am să fac așa și așa, am să putrezesc ca el, pentru păcatul acela.

— Prostii! — zise ea, ascultînd sîsîitul ceainicului.

— Așa crezi tu, dar eu l-am văzut așa cum te văd... Și eu zic că toate astea sînt cu adevărat, dincolo...

— Ce anume?

— Dumnezeu și diavolul și raiul și iadul... și toate cîte cad asupra noastră vin de la această împărțeală... După ce l-am văzut pe el, ne-am trezit așa, nu știu cum, în cimitir și din colțul nostru, din mormintele noastre, au început să iasă toți ai mei, și să vină spre mine, mergeau așa cum merg eu, numai că se auzeau, la fiecare pas, niște scîrțîituri ca de scîndură... și în fruntea lor era el, tatăl tău... m-au înconjurat, și el s-a aplecat spre mine — duhnea a țuică, ca și înainte — și m-a apucat de gît, gata să mă zugrume, și mi-a spus, femeie, îți poruncesc să-mi aduci fiul lîngă mine, să nu umble nebun prin alte cimitire, așa cum umblă cei care s-au dus în războaie, de nu știu ce-i odihna... Măiculiță, cum mă mai strîngea de gît, și-i spun, stai, omule, știi că n-am ieșit din vorba ta niciodată, că multe mi-ai mai făcut, javră... și bei și aici... dar tu știi că n-am ieșit din cuvîntul tău, și așa va fi cum ai zis... Apoi...

— Taci! S-au sculat copiii... Ei...

— Lasă-i să audă și ei, nu-i bunicul lor?... De ce să nu audă?

— Taci! strigă ea. Taci, că de nu...

Bătrîna privi înspăimîntată mîna întinsă asupra ei, cu pumnul strîns, o privi cîteva clipe, apoi se retrase spre perete, își ascunse tinicheaua sub pernă și spuse :

— Vede-o doamne și lovește-o, așa cum ea a vrut...

Apoi nu se mai auzi decît sîsîitul ceainicului și cea tînără se duse la fereastră, se rezemă de marginea ei, tremurînd de frig. Mai tîrziu, bătrîna o întrebă :

— Azi e joi ?

— Nu, sîmbătă — îi răspunse ea.

— Stă scris undeva și înțeleg asta, cu mintea mea proastă, că păcatele părinților trec asupra copiilor, dar ca păcatele copiilor să treacă și la părinți, nu pot pricepe... că a făcut el sau n-a făcut ceea ce se spune, asta nu mai schimbă lucrurile... Este ca și cum eu aș fi ucis, păcatul lui este și al meu, al nostru.

— Al lui, numai al lui !...

— Da, numai al lui... Eu i-am dat cît am putut, o meserie, la ceea ce s-a tras el, că îi plăcea de mic să șurubăiască... și ție și celeilalte, care m-a uitat... adică, mi-am făcut datoria... Acum mai am asta, trebuie s-o mai fac și pe asta, și pe urmă...

Tocmai atunci, în bucătărie intră, cu ochii umflați de somn, strîngîndu-și cu mîinile la piept cămașa de noapte, una dintre fete, cea mai mare, și ea se dezlipi repede de marginea ferestrei, o luă de mînă și trecu în dormitor. Cînd reveni, împreună cu toți copiii, ca să le umple cănile cu ceai, bătrîna dormea sau se prefăcea că doarme, și ea le spuse copiilor să nu vorbească fiindcă bunica este obosită. Copiii o ascultau, mîncau în tăcere și, în minutele acelea, ea simțea că undeva, în adîncul ei, începeau din nou zvîrcolirile acelea pustiitoare. „Este inutil" — își spunea, dar continua să caute, să străbată păienjenișul de posibilități, încă o dată, și încă o dată, pînă la epuizare, căile acelea întretăiate mereu, și mereu întoarse de unde plecau. Erau înaintările ei în viitor sau în trecut și, ca de obicei, o lăsau în nesiguranță, într-o blestemată senzație de apăsare, ca în zilele de boală, cînd încerca să adoarmă și se trezea brusc, înfricoșată, convinsă că, dacă nu s-ar fi ridicat, acel ceva ar fi strivit-o. Zilele acelea trecuseră de mult, o dată cu adolescența și, mai

departe, cu copilăria, dar senzația rămase, devenise o evidență mai chinuitoare ca atunci, revărsată nu numai peste somn, ci și peste veghe, se petrecea acum la lumina zilei, și ea zicea uneori : „Ar trebui să mă duc la doctor"... sau „Ce-o fi mai făcînd doctorul acela ?" — își zicea mimînd un oarecare dispreț, pentru că își ascundea ei însăși gîndul îngrozitor. Atît de îngrozitor, încît nu-și mai simțea mîinile și nici picioarele, tot trupul i se părea al alteia și, după ce trecea, cînd se regăsea, îi era silă că trebuie să aibă grija mîinilor și a picioarelor și a trupului ei.

15

— ... DACĂ nu vrei și nu vrei, părinte, eu nu te oblig. Zici că nu se poate, că ucigașii n-au ce căuta acolo, nu te contrazic. Nici măcar o slujbă nu poți să faci ?... Nici... Lasă că am să-l duc așa, fără popă, dar locul este plătit și pe locul meu fac ce poftesc... Zici că ar fi ceva contra ordinii... sau... te faci că nu știi, părinte, pleci din sat, sau te închizi în casă...

Ea nu auzea ce spunea preotul. Era mai departe, pe undeva, aproape de poartă, și vorbea scăzut. Bătrîna însă aproape țipa :

— Lasă, părinte, după toate cîte s-au petrecut pe aici, încă una nu va mai mira pe nimeni...

Deschise fereastra. De afară năvăli un miros greu, de carne friptă. „Au început să taie oile" — gîndi ea, și se văzu copil, cu mîinile năclăite de must, întinzînd mîna după bucata de carne friptă. „Nu, n-a mai rămas nimic de atunci... acum mănîncă oile, la iarnă vitele, și în primăvară caii, apoi cîinii, pisicile... Dumnezeule, dacă și la vara viitoare va fi la fel ?"... și se așeză în „fotoliul lui".

— ... După toate cîte s-au petrecut pe aici... se auzi iar glasul bătrînei.

— Ce s-a petrecut ?...

Lumea a uitat repede războiul, cei care nu s-au mai întors parcă nu fuseseră niciodată. O amintire, ca oricare alta, niște fotografii, niște hîrtii, niște decora-

ţii şi lăzile de scîndură ţinute pe sub paturi, sub paturile pe care multe dintre femeile rămase fără bărbaţi dormeau acum în braţele altora. Aşa-i războiul!... Nu mai rămăsese din el decît acel *atunci*. Seceta îl îndepărta mereu. Şi nu numai seceta. Vorbele se înmulţeau ca „semnele" de pe geamuri. Se povesteau lucruri înfricoşătoare, unii ştiau pînă şi luna cînd vor fi dărîmate bisericile, cînd vor fi arate cimitirele... Numai clopotele vor rămîne, agăţate în turlele lor, să bată orele de chemare la muncă şi cele la masă. La colhoz — la colhoz, la cazan — la cazan... Deocamdată în sat se arătaseră doar „semnele" şi o bandă de hoţi, care jefuise biserica de argintărie şi covoare. Se spunea că unul dintre ei, fost popă, se îmbrăcase în odăjdiile găsite în altar şi făcuse o slujbă în batjocoră, ţinînd în mînă, în loc de cadelniţă, o sticlă cu vin din care bea să-şi dreagă glasul. Cică ar fi fost şi nişte femei, nişte prostituate de la oraş, pe care le tîrau cu ei şi le puneau să joace goale în faţa altarului, de-i făceau pe sfiinţii de pe icoane să închidă ochii lor preasfinţi... Prea multe încercări, chiar dacă sînt trimise de la Dumnezeu... Şi acum avea să vină foametea, era pe undeva pe aproape, unde oamenii cădeau ca muştele cu nasul în praf, seceraţi ca de ciumă... Avea să vină cu siguranţă şi aici, la ei... Podgorenii au avut întotdeauna rezerve, dar cît poţi să mănînci dintr-un butoi de făină cînd ai o casă de copii?... Erau mai mult copii decît bătrîni şi maturi la un loc. „Sfîntul vin!" — zicea preotul, tuşind cu înţeles, şi-i trecea în registrul bisericii. Bărbaţii însă nu ţineau nici o socoteală, beau zdravăn, beau şi femeile, se dovedeau tari la băutură şi la tăvăleală. Erau toate parcă făcute pentru procreaţie, şi semănau între ele, ea le urmărea uneori cînd se duceau sau se întorceau de la muncă, pulpele lor groase şi roşii o aţiţau, o hipnotizau, aşa cum înaintau ele cu picioarele goale, cu sînii mari, ca nişte clopote, săltîndu-le la fiecare pas, şi le ura pentru că ea nu putea fi ca ele...

— De ce vă este teamă, părinte? — o auzi iar pe bătrînă.

„S-a ţîcnit sau eu m-am ţîcnit? — îşi zise ea, amintindu-şi că de peretele bucătăriei, chiar lîngă fereastră, stăteau rezemate crucea şi sicriul pe care bătrîna le aduse în zori de la un lemnar.

Pendula bătu rar, de douăzeci de ori, — „A mai trecut o zi" — şi se ridică. Copiii mîncaseră şi acum se hîrjoneau pe paturi. Ea intră în bucătărie, deschise bufetul şi scoase de acolo o sticlă plină cu ţuică, incoloră ca apa. Îşi turnă, bău un pahar, înecîndu-se de cîteva ori, apoi încă unul, şi încă unul... „Ce fac?... Poate este mai bine aşa... Numai acum, în seara asta... Ca să pot dormi"... O căldură plăcută i se împrăştie în tot trupul şi începu să rîdă, turnîndu-şi din nou. După mai multe minute, i se păru că pluteşte. Se sprijini cu mîinile de masă. Din dormitor nu se mai auzea nimic. Asculta încordată, ca şi cum ar fi aşteptat să se întîmple ceva, apoi, cînd distinse paşii bătrînei, se ridică şi puse repede sticla la loc.

— Ce te uiţi aşa?

— Cum?

— Aşa... nu ştiu cum... aaaşa... şi începu să rîdă iar.

Bătrîna luă paharul de pe masă şi-l duse la nas.

— Halal, ai început să bei...

— Adică?...

— Aşa cum ai auzit...

— Ai început să şi bei!... Ca şi cum pe celelalte... da, da, pe celelalte le fac de mult... Şi ce, n-am voie?...

— Hai, pleacă! treci la tine... N-aş fi crezut ca...

„N-ar fi crezut!" — zise ea, trecînd pe lîngă paturile copiilor. „Ce n-ai fi crezut?... Eu... eu care..." — şi îngenunche lîngă primul pat. Trase încet aşternutul pînă la gîtul copilului, apoi se întoarse, se tîrî la celălalt pat, netezi colţurile pernelor, făcu destule gesturi inutile, dezarticulate şi, sprijinindu-se de pereţi, ieşi pe cerdac. Bîjbîind prin întuneric, dădu peste scaunul unde bătrîna se instala spre seară, uitîndu-se cu ochii ei absenţi la cei care treceau pe drum. Se aşeză acolo, îşi sprijini coatele de grilaj şi rămase astfel nemişcată. „Deci se poate... Aşa... Adică tu crezi că morţii, sau

mai precis sufletele lor mai trăiesc undeva, au nevoie de un loc al lor... Prostii... Şi bărbatul acela masiv, tovarăşul... cum îi spune oare?... şi el ar spune tot la fel, prostii... Adică de ce tocmai el şi nu altul? În definitiv ce înseamnă el?... Da, ea a provocat, numai femeile sînt cele care declanşează totul şi apoi se retrag, bătîndu-şi joc de faţa ursuză a bărbatului... Bătrîna a înnebunit că nu i-a venit fiică-sa, prea iubita şi frumoasa ei fiică, eminenta profesoară de muzică... ţăranca aşezată la pian... Şi nici nu va veni. Şi de ce să vină, de ce să lase ea oraşul acela şi să înoate aici în praf, sau să-l vadă pe tovarăşul... Iar am uitat, să-l ia naiba... De ce pe el şi nu pe soţul meu, pe domnul învăţător... Uite, iubitule, îţi cer iertare, am luat-o razna şi, nu ştiu cum de am băut. Recunosc, dar mi-a mai rămas ceva treaz în mine, ca să-ţi spun că am vrut să încerc, numai să încerc. Tu ştii, drăguţule, că stimata ta soţie..." — şi împreuna astfel cuvinte fără nici un sens, simţea asta, dar continua să folosească cuvintele cum îi veneau, fără să caute să le înţeleagă. Era ea însăşi, viaţa ei, un fel de bolboroseală fără sens. Erau cuvinte care îi veneau pe buze de zeci de ori pe zi, le repeta şi acum, cu oarecare plăcere.

Într-un tîrziu tresări. „Dacă cei care au jefuit biserica, dacă oamenii aceia le-ar veni în gînd să intre aici, în casa ei?" — şi se ridică încet, coborî scările, străbătu cu paşi egali curtea, pînă la poartă, ca să se convingă că erau trase zăvoarele. Apoi, se întoarse tot la fel de încet, ocoli casa, condusă de un singur gînd: să mai vadă o dată crucea şi sicriul rezemate de peretele bucătăriei. Îşi plimbă degetele pe lemnul lor aspru, în neştire, mai multe minute, cu gîndurile învălmăşite cumplit, cu propoziţia aceea care venea mereu, nechemată. „— El nu este vinovat" — şi, apoi, observă că în fereastră se zbăteau nişte flăcări. „Foc!" — dar nu putu să strige, îşi lipi fruntea de geamul rece, tremurînd cumplit. O văzu pe maică-sa la masă, cu capul plecat, cu mîinile aduse la piept, şi, în faţa ei, tinicheaua aceea înconjurată de lumînări aprinse. Privea prostită, mîinile începură să-i amorţească, încleştate pe marginea ferestrei, ar fi vrut să se întoarcă în patul

cald, între copii, dar nu putea, cel puţin deocamdată, şi nici nu se întreba de ce nu putea. Vorbi tare, ca să nu-i mai clănţănească dinţii sau fiindcă simţea nevoia să-şi audă propria voce, spuse — „Eşti nebună, ce rost mai are?", sau „Ţîcnito, dacă ai şti că te-au înşelat" — şi, la un moment dat, se trezi suflînd în direcţia lumînărilor, ca şi cum şi-ar fi dat seama că flăcările lor erau departe şi între ea şi ele se găsea geamul. Obosi repede. O ciudată senzaţie de anihilare, de gol, o avertiză, şi trecură alte minute pînă să aibă curajul să se desprindă de fereastră. Făcu cîţiva paşi în direcţia grădinii, dar se opri brusc. Ca de obicei, era încredinţată că acolo, ascunşi în iarbă, sau atîrnaţi de curpenii viei şi de crengile copacilor, o pîndeau şerpi şi paianjeni gata să-şi verse veninul, broaşte rîioase, toate animalele acelea reci, solzoase, pregătite să înfigă colţii, aşa cum le vedea uneori în vis, mergînd în şiruri... „Doamne, iar... iar începe!"...

16.

ACUM se terminase şi ea aştepta rezemată de un grilaj, la cîţiva paşi în spatele bătrînei. Limpezimea ei de gîndire începea din nou să cedeze, nu mai înţelegea cum de ajunsese acolo, cînd ar fi putut s-o aştepte acasă, unde nu le-ar fi auzit nimeni. Toate cuvintele bocitoarelor, repetate mereu, ca şi injuriile se răsturnau cumplit în fiinţa ei înfricoşată. O vedea pe bătrînă în urma căruţei, dreaptă aşa cum nu era, aproape mîndră şi apoi bocitoarele tîrîndu-se la cîţiva paşi, lovindu-se una de alta, cu părul despletit, cu gurile strîmbe, urlînd într-una, ca să scoată oamenii din case, să adune tot satul. Şi la fiecare răscruce, alaiul se oprea atît cît credea bătrîna de cuviinţă, pînă ce ea ridica mîna. „Mai repede, te rog, mamă, ai înnebunit de tot, mai repede, aşa..." — dar din faţa caselor de la marginea satului, din bordeiele acelea acoperite cu stuf, ale ţiganilor, sărea înapoi, de la început, şi începea să se tîrască încet.

— Ajunge, ce-i asta? — strigă ea.

— Ce vrei? — întrebă bătrîna, ridicîndu-se încet și scuturîndu-și palmele de pămînt. Ce mai vrei?

— Eu...

— Tu! — făcu bătrîna, și o privi o clipă, apoi se aplecă iar, continuînd să fărîme în palme bulgării roșcați. Tu n-ai putut să mergi cu mine. Ți-a fost rușine, hai? Sau frică?... De ce te temi, proasto, nu vezi, pînă la urmă... Mie nu mi-i frică. Tu, sau altcineva i-a dat de știre ăluia. Nici n-am apucat să ajung la prima răscruce că a și apărut, ca din pămînt, cu șapca lui, bată-l focul să-l bată. Zice că ce-i mascarada asta? — auzi, mascarada!, am ajuns să nu ne mai putem îngropa morții... Atunci l-am întrebat și eu, i-am spus, tu cine ești, mă, să-mi ții calea? Și, na!... l-am scuipat în față. Se adunase lumea... O, lumea, unii rîdeau!... Ce-i pasă lumii!... El a dat bir cu fugiții, s-a înfricoșat repede tovarășul tău. Ce, crezi că n-am auzit? Ce cauți tu la el?...

— Ce-ai auzit? — întrebă ea, împingînd cu vîrful sandalei o așchie de piatră albă.

— Lasă, nu-ți mai bate gura... Acum... acum nici mie nu-mi mai pasă de lume. Sînt fericită ca și el, ca fiul meu. Îți amintești ce rîs avea? Doamne, cum mai rîdea, rîdea și fără rost, ca un copil. Trebuie că rîde și acum, acolo... N-ai plecat? Du-te, vezi-ți de viața ta.

— Te aștept.

— Nu, n-am nevoie. Du-te și-l anunță că mă întorc, vreau ca să-l scuip iar. Hai, marș de-aici! — și bătrîna se ridică dintr-o dată, făcu un pas, amenințătoare, iar ea, o clipă, fu gata să se aplece, să ia așchia aceea de piatră albă, pe care o privise tot timpul. Se retrase însă brusc, făcu cîțiva pași cu spatele, împiedicîndu-se în niște curpeni de mure, gata să cadă, apoi se răsuci și începu să fugă.

Cînd bărbatul îi deschise ușa, mai tremura încă. Se așeză pe marginea patului și, acoperindu-și fața cu mîinile, începu să plîngă.

— Liniștește-te!... Spune, ce s-a întîmplat?

— Iart-o, este bătrînă, moartea lui a înnebunit-o... Știi cît îmi este de frică! — adăugă imediat, uitîndu-se în silă la picioarele goale ale bărbatului.

— De ce?

— De oameni — se trezi ea șoptind. Cînd îi văd cum se adună, cum nici unul nu seamănă cu celălalt...

— Ei, asta-i — o întrerupse el rîzînd. Începe să-mi pară rău că fără să vrei ești amestecată în poveștile astea.

— De cîteva zile mi-o repeți mereu.

— Pentru că regret și pentru că... — și își trase scaunul mai aproape de ea, apoi începu să vorbească iar despre bărbatul cu dinți de aur, pe care zicea că îl cunoștea bine, fiindcă stătuseră cîteva luni în aceeași încăpere, la închisoarea din I. „Altceva nu mai știe" — gîndea ea, simțind cum o cuprinde o neobișnuită siguranță. Îl asculta chiar cu o oarecare plăcere de care se mira ea însăși, și, deși știa întreaga poveste — o mai auzise de cîteva ori — nu credea nimic. „Minte" — își zicea, cînd tocmai bărbatul o descria pe soția celui cu dinți de aur, dar era mulțumită, se simțea acolo, în fața bărbatului acela, aproape necunoscut, liniștită, departe de orice pericol. Bărbatul vorbi cîtva timp despre paznicii de la închisoare, mai ales despre cel care bătea în ușă și le spunea să treacă la fereastră, pentru că jos, în spatele zidului se afla casa celui cu dinți de aur, o casă cochetă, cu multă verdeață și flori, și ei, de sus, de la etajul trei, vedeau ca în palmă fîșia de beton care tăia curtea în două. Pe fîșia aceea, în fiecare după-amiază trecea un individ scund, în haine de culoare închisă, cu pălărie și servietă, pășea încet, părea obosit, ca atunci cînd te întorci de la muncă, intra ca la el acasă, și cel cu dinții de aur stătea lipit de fereastră pînă noaptea tîrziu. Ceasuri întregi nu scotea o vorbă, aștepta ca în geamurile casei să se stingă lumina și atunci mormăia ceva de neînțeles. Dimineața îl găsea la post, pregătit, să nu-i scape ieșirea celuilalt. Și toată munca asta cumplită o făcea ca să-l surprindă măcar o singură dată fără pălărie să-i poată vedea fața.

— Și ce dacă i-ar fi văzut fața, ar fi?...

— Nu știu de ce ținea cu orice preț să vadă fața individului acela. De altfel, nici n-a reușit. Patru sau cinci luni, în fiecare zi, s-a întîlnit numai cu pălăria lui neagră.

Îl privea mirată, pentru că bărbatul căuta să înfrumusețeze lucrurile, așa cum își spunea ea. „Este o minciună pe care o repeta mereu și care, pentru el, a devenit un adevăr. Asta-i!... Poate omul acela cu dinții de aur nu are nici o casă și, mai ales, una lîngă zidul pușcăriei din I., poate ei nici n-au stat tocmai în pușcăria aceea, ci numai și-au închipuit, ca să-și facă de lucru, să omoare timpul... Ce mă interesează pe mine?... Închipuiri sînt poate și evenimentele despre care el vorbește acum...

— Ești sigur că așa va fi?

— Hmî... Nimic nu mai poate întoarce istoria la loc — răspunse el, și ea fu gata să izbucnească în rîs, amintindu-și că așa spunea și fratele ei. „Este aceeași credință, aproape absurdă, pentru că niciodată nu știm, nici măcar pînă mîine, cum vom arăta. Dacă peste noapte ne cresc un fel de aripi... da, da, niște aripi... Doamne, ce-aș mai zbura, așa, lin... În definitiv de ce să-mi fie teamă... Teamă, frică, spaimă, oricum am numi-o... dacă n-ar mai exista acest rău, am arăta cumplit de urîți... Nu, nu este un rău, pentru că toate încep de la frică, aici își au izvorul, ea ne face mai frumoși... Există întodeauna cineva care ne lovește peste gură ca să pronunțăm numai anumite cuvinte, și peste mîini, peste picioare, ca gesturile noastre să fie corecte, pașii drepți... Trebuie! — ăsta-i cuvîntul, și lui îi place, uite-l cum îl repetă mereu...".

— Trebuie să fim curajoși față de trecut...

Ea se ridică, făcu cîțiva pași, plictisită, apoi se așeză din nou pe pat, își descălță încet sandalele și se întinse. Era dezamăgită, cuprinsă de un fel de amețeală, îl auzea ca prin vis, cum vorbea despre niște oameni care înfulecau alți oameni și care în curînd vor fi reduși la tăcere sau vor fi zdrobiți cu toată organizarea lor. După treaba asta, care nu era de loc ușoară, după cum spunea el, oamenii se vor respecta și se vor iubi... „Frumos, dar niciodată nu va fi altfel. Nu-i

decît o închipuire, pentru că omul... Da, omul trebuie să aibă în permanență frică de ceva, fiindcă fără ea este nefericit și nu poate cunoaște bucuria și plăcerea... Dar el minte, și-a spus mereu poveștile astea despre om și a început să le creadă, închipuirea a devenit adevărul vieții lui, însă el se comportă ca și înainte, ca toți. În defenitiv cine este?". Nu găsi nici un răspuns. „Trebuie să plec" — își spuse apoi, deși era convinsă că va rămîne și, că de fiecare dată, de cînd venea aici, își găsea justificarea: „Să-mi apăr copiii... Oricum, el sau altul, este bine ca să fii prieten cu cel puternic. Dar este numai atît?... Ei, hai, recunoaște!... Nu poți, așa-i... Și iar vorbește despre mascarada de astăzi, parcă anume, știind că îmi este frică, o repetă mereu...".

— Ce-ai spus?

— Hm, cred că maică-ta este nebună.

— Poți ușor să te convingi și... și, într-un fel, toți avem un fel de nebunie, dar asta nu strică... Fiecare cu nebunia lui, și cu frica lui, și cu trupul acela din noi, pe care nu-l vedem niciodată, dar el ne dirijează fiecare faptă, fiecare pas.

— Iar începi cu trăsnaia asta?

— Nu, nu-i trăsnaie, cum zici, dar nu ne dăm seama, adică nu știu toți că în trupul lor frumos, de care au atîta grijă, se află altul, un animal, sau o pasăre... Cine știe cum o fi arătînd?... Și, deodată, netoți și uituci cum sîntem, ne trezim că nu-l mai avem, că sîntem goi, goi...

— Prostii! Iar ai luat-o razna.

— Greșești, nu sînt prostii, omule. O, și cum ne-am putea împăca... noi cu el și el cu noi, oho!... Ce viață am duce astfel, împăcați cu el, dar îl ignorăm cu voie sau fără voie și el se răzbună cînd nici nu visăm.

— Al tău este pasăre sau animal? — zise bărbatul rîzînd.

Nu-i răspunse. Ridică doar din umeri cu silă, în clipa aceea ar fi vrut să se termine mai repede, fără ocolul acesta de vorbe fără nici un rost. Bărbatul aprinse altă țigară și ea îi spuse:

— Fumezi cam mult.

— Mă satur... Știi, acolo mulți au trădat pentru țigări. N-au putut suporta lipsa...

„Iar începe" — gîndi ea. „În definitiv ce mă interesează pe mine cum a fost acolo? Ar trebui să-i spun să termine odată cu amintirile astea tîmpite. Destul!".

— Vorbește-mi mai bine despre soția ta.

Bărbatul rîse, și ea se răsuci spre el să-i vadă fața, dar în cameră se făcuse aproape întuneric și nu i-o văzu decît atunci cînd el trase din țigară, și tot chipul îi apăru galben, ca de ceară, ca și cum ar fi fost mort și-ar fi stat acolo, în scaun, în fața ei și, la un moment dat, crezu cu adevărat că stă în camera aceea cu un mort. „Trebuie să plec, repede, acum", dar nu se mișcă, aducîndu-și aminte că și altă dată a vrut să plece și n-a putut, n-a schițat măcar un gest.

— Da, n-am avut vreme și acum, uite, trebuie să mă ocup cu sfinții ăștia de pe geamuri și cu egoismul vostru țărănesc... Oho, tu... Ehei, tu ești aici cineva, jumătate ca ei, jumătate ca alții...

Îl asculta cu aceeași silă, nu-și mai dădea seama de cîtă vreme stătea acolo, întinsă pe patul lui. „A devenit grosolan, ca și ceilalți. Ce, te așteptai la altceva?... Este la fel, numai cuvintele sînt neobișnuite, necunoscute... Cînd vor deveni o banalitate, pentru uzul tuturor, un asemenea ins va fi exact ca ceilalți... Ce necugetare, auzi, să pornim așa, împreună, să facem aici în sat ca închipuirile lui să devină o realitate... Pentru că totul trebuie clarificat... Ce să clarificăm, domnule, sau tovarășe, ca și cum am mai putea clarifica ceva din haosul acesta. Tu și cu mine! — mă faci să rîd și să-mi fie silă... Da, silă, numai de mine. Ce caut aici... Este îngrozitor dacă... Da, îngrozitor, pentru că s-a întîmplat tot. Nu se poate, nu se poate!" — și un tremurat cumplit puse stăpînire pe ea, în timp ce fragmente din zilele cînd venise aici se așezau unele lîngă altele, formînd niște imagini care mai de care mai respingătoare. Se ridică brusc, își încălță sandalele și spuse că vrea să plece.

— Nu, nu se poate... Așa... așa, nu se poate — zise el împingînd-o ușor cu mîna. Apoi, îi spuse cu o voce brutală și răgușită, încît ea tresări la auzul acelei voci, necunoscută pînă atunci, aproape îi porunci să se dezbrace. Întinse mîinile, să se apere, și în clipa următoare, țipătul a apărut brusc, neanunțat de nimic, despicînd întunericul dintre ei, și bărbatul vru să-i acopere gura cu palma, dar ea ajunse la ușă:

— Lasă-mă să plec, te rog, lasă-mă!

— Nu mai țipa, aud vecinii.

— Și ce dacă aud? — spuse ea în șoaptă, simțindu-se deodată obosită și plină de o ciudată îngăduință, gîndindu-se că de ce nu? Dar deschise încet ușa și ieși fără să mai adauge nici o vorbă, deși ar fi vrut să-i vorbească despre frica ei și despre neputința ei, sau că el este la fel ca toți bărbații, dintre aceia numai aparent mîndri, dar în realitate umili. Oare n-o rugase să nu mai țipe că aud vecinii. „Și lui îi este frică, la fel ca toți... Da, dar de ce a țipat?" — și se văzu brusc în rochie neagră, așezîndu-se în patul lui, prima dată, îi auzi vocea, la fel răgușită și brutală — „Dezbracă-te" — „Doamne, și cuvintele acelea nerușinate care fusese forțată să le repete după el" — îi simți degetele pe spate, înfigîndu-i-se încet. „Ca un miel așezat pe altarul sacrificării, ca un miel tîmp, neînțelegînd o iotă din ce se petrece în jurul lui, ca el, fără să bănuiască secunda cînd cuțitul îi va străpunge inima, exact în mijloc"...

Mergea încet, se tîra cum își spunea ea uneori — „mă tîrîi și eu" — străbătută de ceva ciudat, dar nu-și putea da seama ce anume și, cu fiecare pas, repeta mereu: „Plătesc și eu ca alții, ca toți"... Apoi, aproape de casă, imaginea aceea nerușinată, corpul ei gol, întins pe pat, se topi, și, la un moment dat, i se păru că aude o muzică, o fanfară care venea de undeva, din partea cealaltă a satului și își sincroniză pașii în ritmul tobei, ea însăși începu să cînte: Tam-ta-ra-ta-ta-ta, ta-ra-ta-ta-ta, uite-așa, plecăm cu toții, tam-ta-ra-ta-ta-ta...

17

CINE știe de cîtă vreme aștepta ca acel cineva, pe care nu-l putu recunoaște după voce, să plece. Umbra lui, sau a celuilalt, se legăna, cînd și cînd, în fereastră, și ea o urmări, tremurînd de frig, deși noaptea aceea de primăvară era destul de caldă. Începuse să tremure de la primii pași, de cum ieșise din casă, o complicitate ciudată o învăluise, complicitate cu propria ei plăcere de-a merge noaptea la el, fără să-l anunțe mai înainte, așa cum nu făcuse niciodată. Cînd fu gata să bată în ușă, auzi vocea aceea necunoscută și umbra din fereastră, și se retrase în tufișul de liliac sau de măcești — niciodată ziua nu observase ce creștea acolo, sub fereastra lui — se pitise temătoare, cu multe precauții inutile, pentru că era foarte întuneric, nimeni n-ar fi putut bănui că ea stătea acolo ascunsă și casa n-avea nici un cîine, casa unei bătrîne care probabil se culcase o dată cu găinile și acum sforăia. Ei îi era însă atît de teamă, încît nu-și putea opri tremuratul și clănțănitul dinților. Tot felul de lucruri, auzite sau citite din cărți sau amintiri desfigurate de vreme se amestecau laolaltă cu altele, provenite din tremuratul acela și din teama cumplită că cineva ar fi putut oricînd da crengile la o parte și ar fi descoperit-o așa cum stătea ghemuită. Buzele ei albe și uscate se frămîntau continuu, ca și curgerea unui fel de zgomot pe care îl auzea în preajma ei, sau în adîncul trupului, un zgomot nătîng venit în valuri, care, din cînd în cînd, o lovea puternic din afară sau dinăuntru, și buzele i se frămîntau după acea vibrare. De cîteva zile zumzetul acela o chinuia continuu, adormea și se trezea cu el și, uneori, în clasă, devenea atît de puternic, încît își astupa urechile cu palmele, sta așa minute în șir, sub privirile curioase ale copiilor. „Ei l-au adus" — își zise la un moment dat, și toate imaginile de pînă atunci se risipiră, făcînd loc unui șir de oameni și femei și, deși mai apoi nu mai fu sigură că din clipa aceea s-a declanșat zgomotul acela, ca bîzîitul unei muște sau rontăitul unui șoarece, văzu bărbații și femeile așezați unul în spatele celuilalt, tîrîndu-se încet și, cum mergeau

prin mijlocul drumului, păreau o reptilă uriașă și colorată violent cu zeci și sute de culori. Ea se apropie de șarpele acela și întinse mîna, atingînd catifeaua de pe capul unei femei, apoi țesătura aspră, din fire metalice, de pe spinarea unui bărbat. „Cine a avut ideea asta trăsnită, să îmbrace astfel niște ființe sărmane, să le pună glugi de catifea pe cap și ?..." — dar în aceeași clipă se retrase speriată, pentru că cineva zbierase să se dea în lături. Erau jefuitorii de biserici și tot ce furaseră, ce se mai găsise în vizuina lor, fuse pus pe ei, erau preoți și episcopi și acrobați de circ, îngeri și diavoli, și se tîrau încet, privind în praful gălbui, mestecat de picioarele celui din față, și, ea, tot urmărindu-i, își spuse indiferentă că tot spectacolul nu-i decît un soi de barbarie. Lipsea doar calul, de coada căruia să fie legată frînghia, trecută, în urmă peste gîturile oamenilor. Vai, oamenii erau atît de bucuroși că, în sfîrșit, jefuitorii sfintelor lăcașe fuseseră prinși, și se distrau pe seama lor, ba unii huiduiau și aruncau cu pietre, strigînd să fie uciși în marginea satului. Aveau nevoie de astfel de reprezentații tari, care ca să le atîțe animalele acelea invizibile pe care toți le purtau în ei, care se foloseau de gurile și mîinile lor cu atîta nerușinare și cruzime. Poate erau niște simple scorneli... cine putea spune cu precizie că oamenii aceia vroiau să dărîme bisericile și să omoare preoții, sau că erau trimișii diavolului. Ea nu credea nici în Dumnezeu și nici în diavol, pe amîndoi îi uitase undeva sau îi pierduse, singura ei credință era acel ceva din ea, căruia i se închina ca să-i apere copiii, ca ei să aibă în ei păsări curate, albe, porumbei de pildă, nu așa cum purta ea. Dar, vai, oamenii nu țin seama de ceea ce poartă fiecare în el, traiul lor este atît de greu încît uită și de ei și strigă, la moarte, zdrobiți-i ca pe niște viermi. Cumpliți mai sînt atunci cînd se adună toți...

Se ridică încet, mai liniștită, și făcu un pas, dar se opri brusc, pentru că strivise o creangă uscată sau cochilia unui melc, ceva care plesnise, și ei i se păru un zgomot infernal. Rămase cîteva clipe nemișcată, apoi, cu mîinile cleioase de transpirație, își scoase pan-

tofii și, cu ei în mînă, se apropie de fereastră. Umbra care se legănase pînă atunci dispăruse, și ea se aplecă peste marginea ferestrei, își lipi urechea de sticlă, ascultînd minute în șir, mirîndu-se de liniștea ce domnea dincolo de perete, o liniște înfiorătoare din care se născu iar vibrația aceea sau zumzetul acela. Se întoarse încet spre poartă, convinsă că necunoscutul se culcase alături de celălalt. „Poate-i vreo rudă din orașul lui sau poate un tovarăș venit să-i dea instrucțiuni" — dar, după cîțiva pași, își aminti că fereastra era luminată și ei nu putuseră să adoarmă cu lampa aprinsă. „Lămpile astea scot un fum îngrozitor, te trezești dimineața cu funingine în gît, sau chiar poți muri intoxicat" — și, spunîndu-și toate acestea, se întoarse cu gîndul ca să bată în ușă. În fața ușii, în clipele cînd mai ezita încă, simți ceva moale și cald, frecîndu-i-se de piciorul drept, apoi de cel stîng, și sări înfricoșată într-o parte. „Cîine" — o fulgeră gîndul că animalul o va sfîșia sau va începe să latre trezind tot satul și, în momentul acela, simți din nou blana moale și caldă lipindu-i-se de glezna piciorului și auzi un mieunat stins. „O scîrbă de pisică" — și se aplecă imediat, întîlnindu-se cu ochii sclipitori, fosforescenți, ca licuricii, și întinse mîna, dar ghemul-alb se lungi, țîșni la un metru în fața ei, mieunînd. „Pisu-pis" — dar pisica se îndepărtă și mai mult, și atunci ea se aplecă din nou, bîjbîi cu mîinile pînă găsi o piatră și o aruncă în direcția unde sclipeau ochii aceia mici, rotunzi, apoi se îndreptă spre ușă. Rămase cu mîna întinsă, vru să bată, dar nu apucă să atingă ușa, încremeni acolo, fără nici un gînd, fără zumzetul acela, înconjurată de liniștea înfricoșătoare, cum o simțea ea. Ușa era puțin deschisă și, prin deschizătura aceea, cădea o dîră albă de lumină. „Cum de n-am băgat de seamă pînă acum" — și fu convinsă că ușa fusese deschisă mai înainte de venirea ei, lipsa asta de observație sau de memorie o enervă, fiindcă nu se putea să nu fi fost o clipă cînd a văzut dîra de lumină, dar de ce nu-și mai amintește? Întotdeauna i s-a întîmplat așa, numai ei, ca să fie ultima, ca să scape momentul acela prielnic de a întreprinde ceva. La urma urmei, lipsa spiritului de obser-

vație și încetineala cu care acționa, toate defectele ei, îngrozitoarele ei defecte, erau moștenite, ea nu era vinovată, i le dăduse cineva, unul dintre părinți sau dintre bunici, cel mai nenorocit, ca ea să bîjbîie mereu printre oameni ca un orb".

Trase încet de marginea ușii și se miră cu cîtă ușurință luneca ușa spre ea, dar mai ales de faptul că el adormise la masă, îmbrăcat cum era, și păși în vîrful picioarelor, întrebîndu-se cînd a putut să plece ruda lui sau tovarășul lui, pentru că patul era nedesfăcut, iar în rest toate arătau așa cum le știa. „Poate vorbise singur și, ea, proasta își închipuise"... — dar gîndul i se opri aici brusc, pentru că i se păru că bărbatul, așa cum stătea, cu tîmpla rezemată, de tăblia mesei, cu fața întoarsă spre fereastră, rîdea și o urmărea cu niște ochi ficși și răi, și ea întrebă în șoaptă de ce rîde. În clipa următoare mai apucă să-și ducă mîna la gură, să-și înăbușe țipătul, fiindcă de undeva de sub masă, pînă la picioarele ei, se întindea o pată mare de sînge. Rămase astfel nemișcată mai multe minute, zumzetul acela din ea sau din afara ei începu să crească din nou, cu un fel de tremurat cumplit, apoi auzi iar mieunatul, văzu pisica dincolo de pragul ușii, ezitînd să intre, și cum, în sfîrșit, se lungi peste prag, cum lunecă încet spre masă, călcînd peste pata aceea roșie și, ceva mai tîrziu, sărind într-o parte, speriată sau grijulie să nu se murdărească, oprindu-se din cînd în cînd să-și scuture labele, pe rînd, de murdăria aceea sau de noroiul acela roșu închis, aproape negru. Pisica trecu în spatele bărbatului sau se ascunse undeva sub pat, și ea privi prostită urmele acelea, se aplecă și le atinse cu degetul, își frecă vîrful degetului de lutul gălbui și, cînd ridică privirea, observă că bărbatul ținea o mînă pe genunchi, iar alta atîrna în jos, frîntă de la încheietură, cu palma și degetele în sus, și peste palmă trecea, venind de undeva de la umăr, sau din spate, dîra de sînge care se lățea atît de îngrozitor, ca un animal negru, întins acolo, adormit sau prefăcîndu-se că doarme, la pîndă, gata să se ridice oricînd și să înhațe... Vru să se apropie de bărbatul sprijinit cu tîmpla de tăblia mesei, să-i atingă fruntea cu degetele, așa cum

atinsese urmele de pisică, dar ochii lui ficşi şi gura care rîdea într-una o ţinură la distanţă. Apoi gîndul trecu prin ea ca un fulger, şi, în clipa aceea fu mulţumită, aproape mîndră de gîndul ei. „Nu, nimeni nu va şti că eu am fost aici" — şi se întoarse spre uşă, fără să se grăbească, o închise încet, şi tot la fel de încet străbătu curtea, spunîndu-şi mereu că nu trebuie să fugă, fiindcă asta ar da de bănuit, s-ar trezi cîinii şi cîinii şi-ar trezi stăpînii, ar ieşi toţi şi ar prinde-o. Mai tîrziu, se întrebă dacă el a murit cu adevărat, dacă nu cumva ea s-a înşelat, sau bărbatul acela de la masă era un altul, şi fu gata să se întoarcă, să intre din nou în camera aceea cu tavanul scund, afumat, cu lut pe jos, gălbui, cu urmele pisicii şi cu pata neagră de sub masă. „Dacă l-am ucis eu? — îşi zise ea, şi repetă de cîteva ori aceste cuvinte, încet, cu pauze între ele, aşa cum mergea, ca să nu trezească oamenii şi cîinii. „Nu, nimeni nu m-ar crede, chiar dacă aş declara că eu l-am ucis" — şi, în aceeaşi clipă, începu să plîngă — „Doamne, cum am uitat de ei, copiii, copilaşii mei, porumbeii"...

18.

...— în fond, eram sigură de afecţiunea lui, simplă, aproape brutală şi de aceea, curios, suportabilă. Era de fapt un copil uriaş, un copil, adică naiv, bun. Brutalitatea lui era numai aparentă. Mi-am dat repede seama, pentru că în realitate era un fel de toleranţă. Mă tolera lîngă el, aşa cum mă tolerase soţul meu... Nu, orice aţi spune sînt o femeie urîtă, respingătoare, ştiu, îmi dau seama, şi de aceea i-am iertat mereu faptul că mă tolera. O, dar asta nu se potriveşte de loc cu ceea ce-am spus mai înainte, cu afecţiunea lui simplă, aproape brutală, de care eram sigură. Parcă poţi fi sigură de ceva? Poate era cu adevărat afecţiune, poate el avea nevoie de mine, poate în ochii lui nu mai eram aşa cum mă ştiu. Acum însă nu mai are nici un rost... Cred că aţi rîde dacă v-aş spune că am îndrăznit, da, acesta-i cuvîntul, am îndrăznit să-mi refac familia, nu

pentru mine, eu pot să trăiesc şi aşa, sau să dispar, ci pentru copii, ei ar fi putut înţelege mai tîrziu, iar el, cu siguranţă că s-ar fi comportat ca şi cum ar fi fost copiii lui... Dar ce rost mai are?

Se simţea obosită, în ultima vreme obosea foarte repede şi, în asemenea momente, se gîndea la camera aceea de spital, ca la un loc de refugiu, unde ar fi putut să doarmă zile întregi, la albul acela liniştitor, somnolent, şi la oamenii care se aplecau blînzi asupra paturilor, da... apoi, uita repede. Acum fusese gata să-i ceară ajutor bărbatului din faţa ei — acelaşi bărbat cu dinţii de aur, cu o faţă aproape slută, îmbrăcat cu lucruri fine, avocatul care îşi făcuse casa lîngă zidul puşcăriei din I., cel din povestea din care nu crezuse nimic — să-l roage s-o ducă la I, la spital, dar îşi aminti că nu pentru asta se afla el din nou acolo. Îşi întoarse privirea spre fereastră. Acelaşi Jeep prăfuit, aceeaşi şapcă de piele, rezemată de volan. Doar cîinele-lup lipsea, şi ea ar fi vrut să-l întrebe de ce n-a adus şi cîinele, însă continuă cu vocea scăzută, spuse iar:

— Ce rost mai are?... Da, sigur, aveţi dreptate, este absurd pentru unul ca el să moară tocmai acum, dar moartea nu ţine seama de părerile noastre, ea îşi alege cînd vrea momentul ei. O, ce gînduri trăsnite mai trec prin mintea mea proastă!... Ar fi fost simplu, viaţa mi-ar fi fost mai uşoară... Ştiţi, n-aş fi mai aşezat masa în bucătărie, ci aici, unde-i lumină, şi-am fi mîncat din tacîmurile care zac într-un dulap... farfurii scumpe, linguri de argint!... Nu m-am servit de ele niciodată. Ce stupizi putem fi. Şi, uite, ne mîndrim cu asemenea stupidităţi. Dar trebuie să ne mîndrim şi noi cu ceva. Socrul meu... da, mai trăieşte, l-am descoperit la I., într-o mansardă, are o soţie mai tînără decît mine, o fetişcană..., cine ştie cum a pus mîna pe ea, cum a îmbrobodit-o... Omul ăsta ştiţi cu ce se mîndreşte? Poate credeţi că tocmai cu faptul că, la şaptezeci de ani, cîţi îi are, sau poate mai mulţi, se culcă noaptea cu o femeie tînără şi frumoasă? O, nu..., îmi vine să rîd, dar am simţit tot timpul cît am stat acolo, în mansarda aceea, poate o oră, sau mai mult,

că el se considera un fel de martir, un nedreptățit a tot ce s-a întîmplat și se întîmplă în țara asta... De fapt n-a avut mare lucru de pierdut, n-a fost nici moșier și nici fabricant... cîteva cecuri, pe care i le-a lichidat stabilizarea și niște pămînt și o casă, părăsite... trebuia oricum să le folosească cineva... Rîdeau amîndoi și glumeau... se adresau unul altuia cu niște diminutive atît de caraghioase, „Broscuța mea" sau „Motănașule"... caraghioase cum le pronunțau și cum erau ei... eu mă făceam că nu-i aud, mă străduiam să zîmbesc, să fiu cît mai politicoasă, deși bătrînul mă jignise de cîteva ori. „Da, arăți deplorabil..." așa mi-a spus, direct, fără nici o introducere — „Arăți deplorabil" — și doar nu ne văzusem niciodată pînă atunci. Îi priveam mîinile cum i se frămîntau dinainte, pe fața de masă verde, slinoasă, cum își mișca degetele continuu, ca un pianist, mă frapaseră de la început mîinile lui și m-am întrebat multă vreme unde le mai văzusem, pînă să-mi amintesc de mîinile soțului meu. O, cum mai semănau, cred că și în palmă aveau același desen... și unghiile tăiate din carne... exact ca ale lui... Da, da, cred că uneori întîlnim cîte ceva în viața noastră, ceva mărunt, ca această asemănare, și le vedem cu tot corpul, cu carnea și sîngele nostru, și pe care le uităm imediat, în aceeași fracțiune de secundă... dar ele intră adînc în noi și dăm peste ele tocmai cînd nu ne așteptăm... Atunci sîntem mîndri pentru memoria noastră, pentru sîngele și carnea noastră... sau nu mai știu pentru ce naiba mai sîntem... Sora mea... nu te plictisește?... Sora mea, frumoasa mea soră, este într-adevăr o frumusețe ieșită din comun, poate prin indiferența ei... da, da, ființa asta știi cu ce se mîndrește? Cu periile de cap, are multe, montate în fel de fel de rame, cu oglinzi pe spate..., apoi cu sticluțele, cu flaconașele, cu pudrierile... De ce rîzi?

— Pentru că sînt obosit și mulțumit, dacă asta se cheamă mulțumire...

— Da, mulțumit. Sigur, l-ai descoperit pe ucigaș, l-ai luat din pat, fără nici o dificultate... Uite, am uitat să te servesc cu ceva. Se obișnuiește, dar eu am uitat această obișnuință, la mine nu vine nimeni. N-am decît

niște vin destul de cald sau poate mai bine dulceață... Nu, ești bărbat — și se sculă de la masă zîmbind. Se întoarse cu o sticlă și două pahare, apoi scoase o tavă dintr-un dulap și le așeză deasupra. Se mișca amabilă, chiar foarte amabliă, dar de fapt își ascundea neliniștea sau frica ei dintotdeauna, venită din zeci de motive. Turnă în pahare și, cînd ridică, pe unul dintre ele observă că paharul lăsase o urmă rotundă, că tava era prăfuită. Ar fi vrut să se scuze, să o șteargă imediat, dar pentru a nu atrage mai mult atenția, spuse:

— Pentru dumneata... În fond, cum te numești?

Bărbatul își spuse numele pe un ton sec, rece, și ea, surprinsă, puțin speriată, îl simți iar la fel de șiret, ca în toamna aceea, cînd o chinuise, mai ales ochii ce o urmăreau nemișcați, din cearcănele lor adînci.

— Ia spune, tovarășe, cum de n-ați descoperit nimic în legătură cu fratele meu?

— E o altă poveste, zise el, și bău încet, fără să dea paharul peste cap, pe față îi apăru o strîmbătură, ca și cum ar fi înghițit o doctorie. Vinul era cald și puțin oțetit, mai sorbi de cîteva ori, în silă și cînd ea îi spuse că nu-i place, zîmbi politicos, tamponîndu-și buzele cu batista. Merge, nu-ți fă griji... Da, o altă poveste. Poate a fost nevoie de moartea lui și a celuilalt, poate deranja pe cineva, sau ca să fie motiv de...

— De ce?

— Ei, așa, zic și eu.

— Dumneata ești omul poveștilor — spuse ea ironic și, deși își dădea seama de gratuitatea cuvintelor, le repetă din nou, întorcîndu-se cu mintea, scormonind, împleticindu-se, ca să aibă o explicație care i-ar fi putut da o oarecare siguranță, — „oh, în sfîrșit, s-a terminat", ceva numai pentru ea însăși, pentru cugetul ei, dar nu reușea. Își aminti apoi tonul lui batjocoritor, ca și cum ar fi cunoscut despre ea foarte multe, chiar mai multe decît ea însăși, iar acum spunea „Așa" sau „Hmî", încurcînd-o mai rău.

— Mă uluiești, domnule, sau tovarășe. Cum, pe cine l-ar fi putut deranja viața fratelui meu?

— Într-un fel asemănător celui care ți-a ucis acum prietenul. Ăsta de aici din ignoranță sau din instinct,

celălalt din rafinament... Dar doream de mult să-ți spun că îmi place să stau de vorbă cu tine, ai fantezie. Nu, nu protesta, n-ai zis tu că sînt omul poveștilor.

— Păi el te-a cunoscut, mi-a vorbit de multe ori despre dumneata, o de cîte ori... știi, despre individul acela căruia doreai să-i vezi fața.

Bărbatul tresări și întinse apoi mîinile spre țigări. Își aprinse una, se ridică, făcu un pas, se întoarse și se așeză la loc, în timp ce ea îl urmărea nemișcată, zicîndu-și că urîțenia lui numai ei i se potrivea, că amîndoi, dacă s-ar fi întîlnit în urmă cu zece sau cincisprezece ani, n-ar fi făcut nici-o „notă distonantă".

— Acum trei ani, la cîteva săptămîni după întîlnirea aceea a noastră nenorocită... îți mai amintești?... am căzut la pat, ba m-am și internat în spital, eram foarte rău, și medicii se învîrteau în jurul meu și nu puteau să-mi pună nici un diagnostic. Într-o zi mi-am amintit de ea... trebuia s-o mai întîlnesc, s-o văd pe stradă, alături de omul acela, căruia nici acum nu-i cunosc fața, și să trec prin fața lor, să știe că sînt în viață, și mă plimb ca oricare pe stradă... Ei bine, ideea asta tîmpită m-a făcut fericit, aveam și eu o bucurie, și am început să mă simt din ce în ce mai bine. Curios, n-am întîlnit-o niciodată, deși uneori am așteptat-o pe acolo, unde avea ea obiceiul să meargă, înainte, cînd era soția mea. Este o femeie fină, cu o vorbă plăcută, vorbește cîteva limbi... și frumusețea ei este singulară aș spune, pentru că trebuie să stai mai mult lîngă ea ca să i-o poți descoperi... Ei, povești, cum le spui tu...

Ultimele cuvinte le rosti cu un glas scăzut, care o intrigă, era nelămurită, ca și cum s-ar fi trezit dintr-o dată cu un străin lîngă ea. „Ce mă interesează pe mine femeia lui?" — și ar fi vrut să-i spună, dar cuvintele i se sufocau, se simți dintr-o dată obosită, respiră tremurat, și pentru această neputință fu gata să plîngă, dar bărbatul începu să vorbească din nou despre crimă și despre „prietenul" ei, cum îl numea oarecum ironic, își arătă de mai multe ori nedumerirea cum un ins atît de pirpiriu a putut să ucidă un bărbat ca el, cu o forță nemaipomenită, și aici dovedi toată lașitatea pirpiriului, faptul că atacase pe la spate sau că și-a surprins victima într-un moment de absență a puterii, pentru că orice om are asemenea momente, cînd poate fi strivit de orice stîrpitură. El îl iubise, îl simțise ca pe un frate, cu toate că la început s-au certat, pe atunci era o ființă abrutizată, cunoștea cîteva cuvinte și aceasta numai despre forță și violență... și el îl „șlefuise", zile în șir, îi ținuse adevărate prelegeri, iar celălalt, înzestrat cu o memorie uluitoare, reținuse multe și-i plăceau, îl ruga mereu să-i mai spună... O anumită brutalitate tot mai era în el, gîndul la răzbunare îi stătea mereu treaz, și el știa că se răzbunase cumplit, și cu lucrul acesta nu era de acord, niciodată n-a subscris pentru răzbunare, pentru violență. „Prietenul" ei însă avea „circumstanțe atenuante", oare ea și toți ca ea nu le preda copiilor un cod moral răsturnat, în care violența, dar mai ales ura și toate cîte porneau de aici își avea o justificare, ba erau identificate cu binele, cu omenescul? El îi spunea că își dă seama de infirmitatea lui — nu, nu pentru că la origine nu era altceva decît un mic burghez sau fiindcă se pregătise să apere la bară și pe criminali dacă l-ar fi plătit — astea sînt principii pe care indivizii le contrazic la fiecare pas, nu mai departe pirpiriul acela, mai sărac decît toți săracii — sau poate nu era chiar o infirmitate, oricum, ceva de care nu se rușina, fiindcă el îi respecta pînă și pe ucigași, doar au și ei un „grăunte de omenesc", și cu atît mai mult nu se putea împăca cu gîndul că oameni cinstiți în fond erau tîrîți să ispășească niște greșeli sau niște crime imaginare. Lui i se aducea aminte uneori că „vorbește" din cărți și poate era adevărat, crescuse între cărți, într-o cameră întunecoasă, cu pereții căptușiți pînă în tavan cu cărți, unde era chemat în fiecare după-amiază de către tatăl lui, un domn foarte bătrîn, tot avocat... poate nu era chiar tatăl lui, pentru că ar fi trebuit să aibă și o mamă, s-o vadă în fiecare zi, sau să i se spună că a fugit cu cineva sau a murit, născîndu-l pe el... dar nu s-a întrebat nici o dată dacă domnul acela foarte bătrîn, care vorbea bătînd cu degetele în cotoarele cărților, ca și cum ar fi avut nevoie de autoritatea lor ca să-l impresioneze, era sau nu tatăl lui cu adevărat. Asta nu mai avea nici o importanță, important era faptul că el niciodată nu

„vorbise" din cărți, întotdeauna le-a considerat niște lucruri utile, dar moarte, pentru că cei care le-au scris, dacă n-au mințit, și-au pus în ele gîndurile din acea zi, a lor, cu totul alta de cea de astăzi sau de mîine.

Ei i-a fost iar teamă tot timpul cît el a vorbit, i-a fost teamă, și mai ales n-a îndrăznit să-și ridice privirea, să-i întîlnească ochii lui nemișcați în cearcănele groase. Acum însă se liniștise, era sigură că nu a venit bănuind ceva, ci pur și simplu să-i facă o vizită, așa cum se obișnuiește între cunoștințe.

— De ce nu mai servești? Te rog!...

Bărbatul zîmbi și își muie buzele în vinul acela cald și oțetit, întinse iar mîinile după țigară și începu:

— Este o prostie ca să crezi că cineva vorbește din cărți... Și ea credea la fel, fosta mea nevastă,... Am auzit că el a convins-o să lucreze, ceea ce n-am reușit eu, să-i ordoneze viața, să i-o împartă pe ore, așa cum și-o împart marea majoritate, i-a găsit un post de funcționară, casieră, sau așa ceva, la un hotel. Numai acolo n-am fost s-o întîlnesc, pentru că nu vreau s-o văd umilă, stînd ghemuită printre niște hîrțoage, într-un colț... Să nu-ți închipui că este o femeie lîncedă, nu, este mai degrabă rapidă, gata oricînd să acționeze. Întotdeauna am fost handicapat în fața ei, parcă ea ar fi fost bărbatul și eu femeia. Așa mi-am explicat căsătoria noastră, ca și despărțirea. Eu trebuia să fi fost femeia și ea bărbatul... ea însă m-a luat, cum se întîmpla de multe ori, și tocmai pentru acest handicap pe care l-a simțit de la început... Mi se pare că am întrecut măsura — și rîse scurt, uitîndu-se la ceas, și ea tresări fără voie, pentru că își închipuise tocmai atunci că bărbatul nu se va mai putea ridica de pe scaun, va rămîne așa, povestind mereu.

— N-aș fi bănuit că poți rîde de asemenea lucruri... dar omul rîde și așa, fără nici un motiv, sau... Fratele meu rîdea mult, numai el izbucnea rar... Acum nu mai rîde. L-au dus?

— Da. Dis-de-dimineață.

— De ce așa, de ce vă temeți voi? Parcă ascundeți mereu ceva... era mai bine să fi adunat tot satul și sicriul lui să treacă printre șirurile lor, printre capetele descoperite, plecate și... și carul să fie tras de ucigaș Așa ar fi trebuit, să-l poarte prin toată țara, să-l biciuiască atunci cînd s-ar lăsa jos, ca pe o vită, pînă ar crăpa. Da voi aveți mereu cîte ceva de ascuns.

— Sînt multe de ascuns, ai dreptate, le ascund alții, nu eu, dar aici a fost pur și simplu o întîmplare, mașina pleca...

— Alții!... Dar se spune că noi toți... da toți...

— Da, așa se spune și, pentru unii, este o realitate... Ar fi înviat dacă ar fi fost dus așa cum ai fi vrut tu? O, lumea asta!... Vezi, pirpiriul și alții ca el, cînd au auzit că li se ia pămîntul moșierilor, au dat năvală pentru revoluție. Acum cînd este atinsă casa lor, cînd revoluția le-a intrat în ogradă, sînt gata să scoată cuțitul...

Ea nu-l mai asculta. De acolo, din scaunul ei în care rămase nemișcată, privea colțul icoanei, rafturile cu cărți, dulapurile scorojite, lada acoperită cu un covor și, deasupra, o lampă mare, de bronz, pătată și prăfuită, și din nou rafturile cu cărți, simțind mereu cum creștea iar zumzetul sau vibrarea din ea sau dinafara ei, și i se păru că toate lucrurile din încăpere, lucruri atît de scumpe, care însemnau însăși viața ei, se măcinau în vibrarea sau în zumzetul acela, și, la un moment dat, fu convinsă că din toate nu vor mai rămîne decît niște mușuroaie de praf sau de cenușă sau de nisip, și se ridică tremurînd:

— Auzi, auzi cum se prăbușesc?

— Ce?

— Cum, n-auzi?... Dar tu cine ești? Cine ești tu de ai putut intra aici, unde nu intră nimeni?... Ca să mă distrugi?...

— Liniștește-te... Uite, plec, plec imediat... — zise el, și atunci îi văzu fața schimonosită de efort sau de ură, ochii congestionați, și se ridică, se îndreptă spre ușă, dar ea îi tăie trecerea, rămaseră unul în fața altuia nemișcați, într-o încordare mută, pînă ce femeia începu să cedeze, pînă cînd boala ei se frînse, îi văzu cum fața i se destinde și respirația îi devine liniștită, și își continuă drumul spre ușă, o închise încet, iar ea ascultă minute în șir bocănitul pașilor lui care nu mai

conteneau. Apoi se întoarse la masă și începu să plîngă.

...„nimeni nu va mai intra aici, în afară de copii. Iar i-a uitat... Cum poate să-i uite mereu. O, dacă n-ar fi vibrarea asta și măcinarea asta... Și criminalii au un grăunte de omenesc, auzi?... și criminalii!... De ce mă sperie această mînă... mîna mea... uite, ating coapsa și... acum sînii... și-i mîngîi... Timpul trece, trece plăcut... o, zumzetul ăsta mă va ucide... Timpul trebuie să treacă plăcut, așa se zice... această intimitate caldă... De ce să-mi fie frică?... A murit și el, ca toți... și timpul trece plăcut, așa trebuie să treacă... A murit?... Nu, îi aud respirația, aici pe piept... Da, n-a mai rămas decît sînul acesta moale, fără viață, aici, unde stă acum ascunsă ființa aceea sau poate"...

— Cine-i? întrebă ea, tresărind.

Fetița se strecură încet prin deschizătura ușii și o întrebă:

— Cu cine vorbeai, mamă?

19.

RĂMÎNEA uneori de partea cealaltă — acolo în fotoliul ei cu arcurile rupte, acoperit cu un covor ca să nu i se vadă îmbrăcămintea slinoasă, înconjurată de îngrămădirea aceea ciudată de lucruri, era numai trupul ei epuizat și poate bolnav, încremenită cu mîinile în poală și cu ceafa rezemată de spătar — și, acolo, trecea indiferentă printre ei, pentru că era din nou toamnă, anotimpul preferat, sau fiindcă toți erau acum atît de departe încît îi distingea cu greu.

Luase obiceiul de-a dormita astfel ore întregi, după-amiaza, după ce mînca singură, plecase acum la școală la I. și fata cea mai mică, iar maică-sa se retrăsese de cîțiva ani într-o bucătărie de vară, un fel de șopron sau o magazie — dumnezeu știe cum trăia, ea nu intrase niciodată acolo — mînca singură, foarte puțin și, deși s-ar fi putut duce să se întindă în dormitor, se retrăgea aici, în fotoliul „lui", trecînd dincolo „de partea

cealaltă", cum spunea ea, și se plimba printre ei, le vorbea totdeauna cu un oarecare dispreț.

Rămînea dincolo, și-i simțea pașii lui, îl auzea cum se apropie și întorcea încet fața spre el, cu silă.

— ... O, să nu mai vii așa, ai putea să mă sperii... de cînd ai luat asemenea obicei prost. Da, știu, nu mai repeta, cunosc totul despre tine, de pildă că ești un om înzestrat, cum să-ți spun, nu un oarecare, de duzină. Eu n-am vrut să-ți încurc drumul, speranțele sau, cum se numesc acum tot mai des, aspirațiile... bietele, obositele noastre speranțe... eu n-am știut decît să fiu o soție bună pentru tine, și o mamă bună pentru copiii tăi... Vezi, cu însușirile tale deosebite, nu te-ai putut mulțumi cu o carieră mediocră... ce zic? cu o viață mediocră, la carieră n-ai ținut niciodată... Nu vorbesc în interesul meu, eu m-aș fi mulțumit cu foarte puțin, dar ei te-au încurcat, nu ți-ai închipuit că vor veni toți patru, unul după altul, atît de repede. Poate ea, sorămea ar fi fost cu adevărat pe măsura aspirațiilor tale, ființa aceea care a fugit sau s-a ascuns, cu flaconașele și cu periile ei de cap... Lasă, domnule, nu eu te-am omorît, nici ei, copiii... blestematule, cum îndrăznești să-i bagi și pe ei în noroiul ăsta, al nostru. Aici să rămînem numai noi, ei își au locul lor, în altă parte, așa cum merită ființele bune și harnice... Sînt o urîtă? O, nu mai repeta, știu, și aș spune slută... și tatăl tău — oh, să-l vezi ce mîndră are, nu te-ai da în lături — pînă și el cu ochii lui sclerozați și cețoși a putut să-și dea seama... cu ochii lui mici, curioși și răi — „care vasăzică, așa arăți! — și nici un cuvînt despre copii, absolut nimic... putoarea de bătrîn, își închipuia că îi voi cere ceva, bani sau... Un paianjen uriaș, pîndind din mansarda lui, cu mintea încețoșată ca și ochii... Dar tu ești altfel, tu ești tînăr și frumos, așa cum ai plecat... cumplit însă mai semeni cu pirpiriul acela... Mă privea cu ochii lui înlăcrimați și blegi, toată fața-i boțită arăta bleagă și gura i se micșora moale, cleioasă, era un fel de bolboroseală vorba lui și-i tremurau mîinile pe care le tot freca într-una, și, din cînd în cînd, fața i se încrețea mai tare, atunci zîmbea, de fapt nu era altceva decît un rictus tîmp... Și fetișcana zîmbea cu adevărat

și-i zicea „Motănelule", — cred că mai are ceva adunat, bijuterii sau mai știu eu ce, și păsărica așteaptă să i le înhațe și să zboare... poate le ține sub el, sub salteaua pe care o părăsește tot mai rar, spre bucuria păsăricii... Cumplit mai semeni cu el, dumnezeule, cum de abia acum am observat!... Așa, rămîi aici... Încă un pas și încă unul, capul sus, omule, acum te-ai lăsat ucis așa ca un prost, pentru că l-am văzut și eu pe criminal... dacă n-ar susține că el te-a ucis, nimeni n-ar crede că niște mîini atît de mici, ca de copil... că gălbejitul acela... Sau ai făcut-o singur și l-ai rugat pe el să recunoască, fiindcă cineva avea nevoie de moartea ta. Auzi, am nevoie ca el să dispară!... și cei care se îndeletnicesc cu treaba asta o fac perfect, fără urme, ba din toată treaba se mai nasc și eroi... Acolo unde s-a împărțit porumbul s-a pus placă de marmură... „Aici, tovarășul..." — și așa mai departe... Poate și ție îți va pune, prostule... O, da, am făcut și fac de toate, număr animalele și păsările și cîinii oamenilor... învăț niște țigani carte... scriu pe garduri lozinci și la marele sărbători, serbări... Numai frica mi-a rămas aceeași, uite-o cum crește!... Și atunci, deși mă știam învinsă, mă simțeam învingătoare, te aveam în sfîrșit pe tine, ca să-mi aperi copiii... Apoi a trebuit să tac, să răstignesc cuvintele și gîndurile, să le ascund în mine, să le ucid, ferite de privirile celorlalți... nu poți să înțelegi, nu știu dacă îți dai seama de bucuria mea văzîndu-mă învinsă de naivitatea ta, acolo, în cămăruța aceea cu iut pe jos... Nici n-am mai apucat să te văd, te-au dus noaptea, parcă tu ai fi ucis... Da, a murit și cartierul acela prea modest, de periferie, pe care îl simțeam ca și cum eu, și nu tu ai fi crescut acolo, acele străzi, liniștite, pustii de atîta liniște, mai ales iarna, cînd trece cîte un bătrîn încet, încet... cu birtul acela din colț, cu veșnicii lui clienți, veniți să înghită lacomi ciorbă de burtă și... la naiba, de ce mă întorc înapoi, de ce te apropii iar, domnule, ca un hoț, pe la spate... Ai plecat voluntar, să-ți fie de bine, te-am plîns destul, deși nu meritai... Cine naiba bate așa în poartă?...

Se ridică buimacă, păși șovăind, frecîndu-se la ochi.

— A!... dumneata ești... Ai vreo scrisoare pentru mine?

— Nu doamnă, numai ziarul.

— Da poftește o clipă... Nu bei o țuică?

Poștașul făcu un pas spre ea, săltîndu-și geanta, apoi se opri, o privi cu niște ochi verzi, leneși, ei i se păru puțin batjocoritori, ca și cum tînărul acela, cu gîtul gros, cu venele umflate pe gît și pe mîini, ca un luptător, ars de soare, ar fi știut niște amănunte despre ea, și acest lucru îi plăcu. Zise din nou:

— Vrei?

— Nu, doamnă, răspunse poștașul, hlizîndu-se ca un tont. Știți, mai am jumătate de sat și pe căldura asta — și se hlizi din nou, arătîndu-și dinții lați și îngălbeniți de tutun.

— Cum vrei. Altă dată, cînd ai să-mi aduci o scrisoare.

— Așteptați de undeva să vă?...

— Nu, nu mai aștept nimic de mult, dar cine știe... A, copiii îmi scriu la sfîrșitul lunii, toți în același plic, ca să facă economie... De scrisoarea lor sînt sigură.

— Păi, nu v-am adus-o, ieri parcă.

— De scrisoarea lor... am zis, sînt sigură, dar poate... cine știe?...

— Da... cine știe? — și poștașul rînji din nou, își săltă geanta și plecă încet, greoi, fără s-o mai salute, ca și cum s-ar fi despărțit de poartă sau de un copac. „Adică ea nu însemna nimic nici pentru animalul ăsta, în ochii lui..."

Se întoarse din nou la fotoliu, se cufundă în el și închise ochii.

...și timpul trece... copiii cresc... copiii cresc... ah, zumzetul ăsta care mă nebunește, mă va ucide înainte ca să-mi văd copiii mari, la casele lor... Nu, tovarășe director, nu drăguțule, n-ai să-ți faci tu poftele cu mine... Cu ce mă ai la mînă, nenorocitule, cu ce mă poți tu șantaja, cînd totul este foarte clar acum, ca o linie dreaptă și la capătul ei eu, care îmbătrînesc singură. Dar ce-ți pasă ție? Da, m-am culcat cu bărbatul acela. eu l-am ales, cu toate că sînt slută, l-am surprins într-un moment de slăbiciune și slăbiciunea lui, din acea clipă,

a însemnat... oh, ce a însemnat pentru mine... îndrăznisem să cred că aș putea să-mi mai refac familia, el zicea că vor fi copiii lui și pentru asta aș fi fost în stare să-i sărut picioarele, în fiecare dimineață și în fiecare seară, să i le spăl și să i le șterg cu părul meu, ca în povestea aceea pe care o știm cu toții... eram pregătită s-o transform în realitate, să știe toți, și m-aș fi mîndrit cu asta... A fost numai o ameteală trecătoare, am, domnule, ameteli, parcă dumneata n-ai, cînd te dor ochii și oasele, și totul se învîrtește, și nu mai vezi decît cerul, o roată albastră... sau tavanul, alb, tavanul acesta pe care... oho! de cînd nu l-am mai văruit... dar tot alb a rămas, și lampa atîrnată de tavan, lampa asta care n-a mai fost aprinsă de-atunci... este mîncată de rugină pe dinăuntru... o las să atîrne pe tavanul alb, ca și cum aș mai putea-o aprinde vreodată, să lumineze masa asta îngrozitor de lungă, pentru douăsprezece persoane... și toate scaunele să fie ocupate și să sclipească tacîmurile de argint... Niște ameteli trecătoare, este deajuns să mă gîndesc la altceva, să am puțin curaj, atît... o, cît este de înalt tavanul și alb și rotund!... cine îl poate oare ajunge, să zbori pînă în tavan... ah, minunat, să zbori și să te lovești de tavan mereu, pînă ucizi musca asta care bîzîie undeva în tine, sau într-un colț, în încăperea asta... sau șoarecele care roade într-una pe dinăuntru...

20.

CÎND a împins ușa, primul lucru pe care l-a văzut a fost lampa cu gaz, agățată de perete, cu sticla afumată și, mai încolo, foarte aproape, icoana cu candela sub ea, aprinsă, apoi a izbit-o aerul grețos, de ulei ars sau de ceapă prăjită, și a fost gata să renunțe, dar bătrîna a zărit-o, a ridicat capul de pe pernă și-a întrebat-o ce vrea. Ea nu i-a răspuns, a intrat încet, fără să închidă ușa și uitîndu-se în jur, ca și cum ar fi căutat un loc unde să se așeze, s-a rezemat de perete și-a spus :

— Știi ce cuvînt umblă acum printre noi? Ca o ciumă...

— Și ce vrei, eu nu pot să-l împiedic să nu umble.

— Vei fi trecută la chiaburi, și eu o dată cu tine, iar copiii... înțelege, am fost chemată și mi s-a spus că voi fi mutată disciplinar undeva, într-un capăt de țară, dacă nu... Și asta-i începutul. Ai să fii lovită de cuvîntul ăsta...

— N-au decît să mi-l pună și mie pe frunte... Nu mă sperii, auzi? — și bătrîna se ridică de pe pat, o privi cîteva clipe, apoi zise : Este ca și cum mi-ar lua viața... Copiii? Tot pentru ei, lor le dau tot, dar cît am să trăiesc, dacă... așa, cum mi-ar smulge inima și m-ar arunca pe marginea șanțului, să mă lingă cîinii. Acolo este toată viața mea, cu mîinile astea am pus fiecare butuc, mîinile astea... Da, acum nu mai pot, dar sînt ai mei, toți butucii, toți strugurii și n-am să... Am fost ieri la vie, numai bătrîni peste tot, parcă a dat molima în cei tineri... Se duc la oraș, și rămîn în sat numai hodorogii și cu mîinile aceste vor ca să se hrănească o țară întreagă... Se întorc cu geamantane lucioase și mănuși de piele și cu șepci, parcă așa i-ar fi făcut maică-sa... vin de se fandosesc și ne rîd în față și noi înghițim ca niște proști, că toate cîte au fost numai noi, țăranii, le-am înghițit. Acum se duc dracului toți, se duce pămîntul, dar asta-i ca și cum ne-ar scoate ficații...

Ea n-o mai asculta de mult, stătea rezemată, lucidă, știa exact cum va proceda. „Va trece și încercarea asta" — apoi iar ordinea zilnică, orele ei. Era pregătită, așteptase prea mult momentul acela ca să mai poată renunța. Renunțarea ar fi însemnat iar frica și zumzetul acela, măcinarea ascunsă, undeva... I se rostogoliseră toate gîndurile, pînă cînd a împins aici ușa, pentru prima dată de cînd bătrîna se mutase. Ar fi scornit tot felul de amînări, așa cum făcuse și altădată, dar cel care îl înlocuise pe fostul ei prieten — un ins scund, cu fața slabă, uscată, cu obrajii supți și nasul ascuțit, ca un cioc de pasăre — omul acela cu ochii șireți, pe care niciodată nu ți-i arăta întregi, țipase la ea, bătuse cu pumnul în masă, numind-o cu cuvîntul — ciumă sau cuvîntul — holeră sau mai cumplit decît ele, și ea ceruse

răgaz de cîteva zile, abia mai avusese putere să-i ceară răgazul, pentru că se prăbușise acolo, în fața lui, lîngă masa lui acoperită cu pînză roșie. „Joci teatru, hai... de ce nu te-ai făcut artistă?" — mai auzise ea, apoi totul se înceţoșase, aerul se făcu rece și negru. Cunoștea starea aceea de leșin, în care intri lent, chinuitor de lent, și îi era frică numai de trecerea aceasta, pentru că dincolo nu mai era nimic, decît frig și întuneric și liniște, liniște. I se adusese acolo aminte despre fratele său, îi spusese bandit și dușman de clasă, apoi vorbise despre ei, se mirase cum predecesorul lui se putuse culca, — și aici pronunţase un cuvînt cumplit care terfelea și memoria celuilalt — tocmai cu ea, vipera, înrăita...

— Nu-i vezi —spunea bătrîna — de trei ani li s-au dat viile boierului și îţi vine să plîngi dacă le vezi cum arată. Credeau că dacă pot toca din gură la ședinţă, gata, strugurii se lasă copţi, ba și storși, în butoaie, numai să dai drumul la cep...

— Lasă, n-am venit pentru poveștile astea și apoi nu-i chiar așa. Ţi-am spus ca să știi. Am primit o hîrtie, mi-a adus-o poșta astăzi. Zice să faci o cerere, că el este nevinovat, că toţi s-au înșelat, așa scrie aici — și scoase plicul, i-l arătă, și bătrîna păși spre ea și cercetă plicul — să faci o cerere ca să fie iertat și așezat în rîndul oamenilor obișnuiţi.

— Vezi, ţi-am spus eu! făcu bătrîna și izbucni în plîns. Dragul mamei, știa mama că tu ești curat ca lacrima...

— Și poate îţi va da și vreo pensie, mai știi...

— Păi, scrie tu!

— Am scris-o și am menţionat că nu știi carte, că pui degetul, zise ea tremurînd. Hai, ca mîine s-o pun la poștă, pentru că este urgentă.

Bătrîna o urmă gemînd, intră cu o oarecare sfială în casa unde nu mai călcase de atîta vreme și puse degetul pe hîrtia ce i-o dădu fiică-sa. Apoi se retrase încet, spunîndu-i noapte bună, și ei i se păru vocea bătrînii cu totul alta, era în ea un fel de mîndrie și dispreţ.

Împături în grabă hîrtia, o bagă în geantă și se așeză mulţumită în fotoliu.

21.

CÎND a auzit zgomotul a tresărit, a ascultat încordată, a început să tremure și mîinile să i se miște singure, în gesturi scurte, ca de apărare. Zgomotul s-a repetat din nou și ea și-a dat seama că sînt pașii cuiva, și s-a ridicat, a dat perdeaua la o parte, apoi s-a întors grăbită spre ușă.

Poștașul o aștepta în mijlocul curţii și, în prima clipă, cînd ea începu să coboare scările, îi surprinse neliniștea sau curiozitatea lui, omul privea în jur, căuta parcă ceva.

— Tot numai ziarul?

— Aveţi și o scrisoare.

Ea luă plicul și ziarul, îi spuse mulţumesc, apoi se întoarse brusc și urcă scările. Poștașul rămase tot acolo, nemișcat, și ea, simţindu-l cum o urmărea, îl întrebă:

— Nu bei o ţuică?

— Aţi spus ceva?

— Te-am întrebat dacă ai vrea să bei o ţuică.

— A, nu... este foarte cald și mai am de făcut jumătate de sat.

— Atunci de ce nu pleci?... Ce-ai rămas așa și mă privești?...

— Sînt obosit doamnă și aici este umbră și răcoare — și începu să rîdă prostește, săltîndu-și geanta pe umăr.

Ea îl urmări cîteva clipe de după perdea, îl auzi tușind, ca și cum ar fi vrut să-și facă cunoscută prezenţa, apoi trîntind poarta, și atunci, se așezară în fotoliu, despături ziarul și începu să citească titlurile. Într-un colţ, pe penultima pagină, în cîteva cuvinte, era anunţată executarea la moarte a unui „trădător care a subminat"... Ea își aminti că îi văzuse fotografia celui executat, tot în ziare, cu mai mulţi ani în urmă, numele îi era cunoscut, îl știuse cîndva, dar acum nu și-l putea aminti. Reciti din nou informaţia.

... Poate și de moartea ăstuia a avut cineva nevoie, fiecare moarte folosește cuiva... si mie, moartea ei...

Nu, nu i-am dorit-o, așa s-a întîmplat, oricum era destul de bătrînă și... Poate și ăsta era tot un bătrîn... energic ca și ea, dintre aceia care, secătuiți de atîta nesomn și trudă, de felurite boli, știindu-se pe marginea prăpastiei, încep să se zbată și să lovească în cei tineri, să-i tragă după ei... Ei nu mai au nici o dorință, nu-și mai amintesc măcar de ele, în afară de ură... Ce rost mai are să trăiești astfel, fără nici un scop, decît să urăști?... Dar tu, tu nu urăști? N-ai urît-o pe ea, pe... dar eu am un scop, copiii, pentru ei pot să urăsc și chiar să ucid, totul îmi va fi justificat, pentru că eu...

Auzi iar zgomotul unor pași și ieși repede. Nu era nimeni. Sub căldura aceea cumplită, satul parcă adormise, sau murise. Se întoarse din nou la locul ei.

...Da, da, umblă cineva prin curte, acum urcă scările și spune ceva... ce dumnezeu spune?... de ce nu intră odată, de ce stă lîngă ușă și respiră așa greu, ca și cum ar fi venit în fugă pînă aici... Este ea, numai ea spune cuvîntul acesta... dar asta ar însemna că, dacă va deschide ușa, s-ar întîlni cu ea, și-ar da seama să n-a fost decît un coșmar. Nu, nu, niște ameteli, niște simple ameteli trecătoare. A văzut-o doar acolo, cu capul rezemat de bușteanul pe care crăpa lemne, parcă dormea și a fost convinsă că dormea, numai s-a mirat că n-a găsit alt loc să se odihnească... pentru că i-a băgat de seamă mișcarea aceea a picioarelor, ca și cum s-ar fi adunat în ea, ca atunci cînd dormi și, ca să nu-ți fie frig, te faci ghem... Și a intrat în casă mirîndu-se, apoi s-a spălat pe mîini și pe față, își amintește perfect, și s-a așezat la masă, a mîncat jumătate de ou rece și, deodată, și-a amintit că bătrîna dormea în soarele acela cumplit și ar fi putut să i se întîmple ceva. Era prea tîrziu, dar ea nu este vinovată... sau poate tocmai ea a ucis-o. Dacă atunci ar fi ridicat-o de acolo, ar fi strigat vecinii... Dar ea s-a spălat și s-a așezat la masă și a mîncat jumătate de ou... Nu, nu a ucis-o ea. Doctorul a scris precis: din cauza inimii. Dar de ce nu le-ai spus că tu ai mințit-o. N-am să dau nici o explicație nimănui, cine are dreptul să-mi ceară, cine?... Ah, musca sau șoricelul acela, cum mă mai chinuie!... Și pașii ăștia prin curte...

Se ridică brusc. Auzise ciocănitul din ușă — „Doamne, cine să fie?" — și făcu cîțiva pași, trecîndu-și mîinile peste față, apoi întrebă.

— Cine-i?

— Eu, dragă, eu...

Sora ei stătea în ușa deschisă și ea privi surprinsă această apariție, nu se mai aștepta ca cealaltă să vină, așa cum nu venise nici la moartea fratelui lor, se uita uimită de faptul că înfățișarea „acelei ființe" era absolut neschimbată, iar rochia de culoare deschisă, vaporoasă, îi dădea un aer strengăresc. Cu micul ei geamantan din piele gălbuie, cu pantofii albi, cu brățările de pe mîini, fardată ca întotdeauna, arăta mai degrabă a manechin de prezentat moda decît ființa ce venise la înmormîntarea mamei.

— Spune, cum s-a întîmplat? — întrebă ea, tamponîndu-și ochii înlăcrimați.

22.

— BIATA de tine, ai albit.

Ea nu-i răspunse. Își amintise, cîteva cuvinte mai înainte, de scrisoarea primită, și o citea încet. Fetișcana aceea, „Broscuța", o anunța că „Motanul" murise și ceea ce rămăsese în urma lui — „niște nimicuri, aproape niște fleacuri" — el îi făcuse testament pe ele, așa că ea nu mai avea nici un drept, chiar dacă va încerca s-o dea în judecată. Aruncă scrisoarea pe masă și rămase nemișcată în fața celeilalte, care o privea oarecum distrată sau plictisită. O auzi spunînd iar:

— Ai albit bine, dragă.

Morțile acestea venite una după alta o zdruncinaseră destul, fire de păr alb se îndesiră deodată, de jur-împrejurul capului. O zdruncinase însă mai mult sora sa, simpla ei apariție, „ființa aceea" care regreta din minut în minut că n-a primit la timp telegrama, ca să fie la înmormîntare.

Sora-sa a venit risipind în jur parfumul trupului și al rochiilor ei, cochetă ca de obicei, dar mama n-a băgat

de seamă aceste amănunte, chiar dacă ar fi venit îmbrăcată simplu ca ea, aproape sărăcăcios, i-ar fi provocat aceeași neliniște și silă. „Ființa aceea" o tîra înapoi, spre niște clipe ale unui trecut, niște nimicuri de fapt, așa cum le numea uneori. Dorea s-o vadă cît mai repede plecată. Era ridicolă, își dădea seama că frica nu mai avea nici un motiv și totuși tremura în fața celeilalte, rămăsese față în față cu ea, numai ele amîndouă, tăcînd, privindu-și mîinile, sau răsucindu-și vreun nasture. Apoi, stăpînindu-și tremuratul, a simțit că nu are nevoie să se miște, așa cum dorise la început, ci doar să-i spună să plece, să repete de cîteva ori: „Ieși, ieși afară!", A rătăcit cîteva momente peste genunchii celeilalte, peste mîinile ei mici, îngrijite, și deodată a întrebat-o:

— Parcă nu fumai. De cînd?...

— Vai, cum ai uitat, fumam și atunci, în vara aceea... Nu-ți mai amintești?

Și-a amintit perfect, și-a zis că cealaltă se afla acolo ca să o provoace, să o sfideze, așa cum făcea și atunci, în felul ei, insidios, dînd ochii peste cap, sau tușind semnificativ, după o vorbă aruncată așa, ca din întîmplare.

— Am vrut de mult să te întreb.

— Ce anume?

— A..., dar întrebarea celeilalte, pronunțată, și mișcarea trupului ei, îndreptîndu-se, aplecîndu-se spre ea, sau poate altceva, a făcut-o să tremure din nou. Gîndul nici nu fusese spus în ea, ci trecuse ca un fulger prin oboseala ei, o determinase să se ridice, să facă un pas, sau doi, spre fereastră, simțind că se sufocă. Nu țipase, acum își dădea seama că n-a țipat, ci doar s-a retras brusc, cu o singură zvîcnitură, cu un singur gest de respingere, cînd cealaltă a vrut să-i prindă mîinile. A închis ochii, a auzit-o vorbind — spunea: „biata mama... și tu, atît de greu"... — și și-a zis că, în clipa cînd îi va deschide din nou, sora ei nu va mai fi, va dispare așa cum a dispărut atunci, într-o dimineață, fără să-și ia măcar rămas bun. Dar sora sa se afla în același loc, plîngea strivindu-și țigara în scrumieră, și a început și ea să plîngă la

fel ca cea din fața ei, fără suspine, fără gemete. Momentul însă a fost scurt, și-a revenit prima, a întrebat-o cu răceală:

— Cînd pleci?

— Este un tren de noapte?

— Peste o jumătate de oră. Cred că n-ai uitat că pînă la gară nu-i mai mult de un kilometru?

— Nu, vai, cum să uit tocmai asta! — și s-a ridicat, și-a împachetat lucrurile, și-a pus pardesiul, cu gulerul ridicat, a privit în jur, peste patul rămas gol, la candela stinsă, — pe pereții pătați de umezeală, și asupra ei, cu un aer de superioritate sau de îngăduință. A făcut primii pași spre prag, legănîndu-se ușor, cu geamantanul în mînă, apoi s-a întors brusc și i-a spus:

— Noapte bună!

Ea nu i-a răspuns, și-a aplecat doar capul, poate a scăpat chiar un zîmbet, și-a rămas nemișcată, a ascultat pașii celeilalte, peste dușumelile cerdacului, pe scări, apoi tot mai înfundați, mai stinși. Și doar a vrut s-o strige, să alerge după ea — nu știa ce i-ar fi spus, cum ar fi chemat-o înapoi, măcar pentru cîteva zile — dar nu s-a mișcat de lîngă masa pe care, în scrumieră, ardea țigara uitată.

Îi era greu să recunoască. Poate nici nu era greutatea asta, ci pur și simplu nu-și dădea seama de viața îngustă pe care o ducea și că se agață orbește de viitorul copiilor, de dragostea pentru ei și astfel nu-i mai rămînea nimic. După un timp, foarte scurt, s-a întors la ea, ușurată, s-a dus și a tras zăvorul la poartă, a încuiat ușile și s-a culcat. N-a putut să adoarmă decît după ce a auzit trenul. Știa precis că sora sa a ajuns la vreme, că s-a tolănit pe un fotoliu de clasa întîia, cu țigara între degete, privind cu ochii ei frumoși un bărbat așezat în față, cu genunchii foarte apropiați de genunchii ei, și toată noaptea a visat-o astfel.

S-a trezit mai devreme ca de obicei, gemînd. Toată noaptea, cît călătorise, bărbatul cu genunchii lipiți de genunchii „ființei acelea", fusese soțul ei.

23

COPIII plecau și ea rămînea să-i aștepte luni în șir, în camera aceea cu pereți înalți, cu lucrurile ei împerechiate atît de bizar, în acel interior pustiit de liniște, asemănător cu „cochilia unui melc", cum spunea uneori și, cînd veneau, i se păreau la fel neschimbați, tăcuți și cuminți, și atunci ei îi plăcea să-i aseze la masa aceea mare, să aprindă lampa uriașă, pe care mai rămăseseră doar cîteva pete de lustru, să-i vadă cum mănîncă, să-i simtă sănătoși. Ea nu mînca aproape nimic la acele mese, unde se desfăceau fel de fel de conserve, toate pregătite în lunile de așteptare, se destupau sticle cu lichioruri și se umpleau păhărușele de argint. În sfîrșit, visul ei ca să vadă pe masă sclipind tacîmurile primite în dar la nuntă, furculițe, linguri și cuțite de argint, cu mînere de os, și inelele tot din argint, pentru șervețel... Tăcea o vreme, cercetîndu-i pe rînd — „Doamne cît sînt de frumoși, mai ales fetele, bine că nu seamănă cu mine" — și un sentiment de mulțumire o făcea totdeauna să ocolească orice gînd care ar fi putut-o întrista. Niciodată, în asemenea momente, sau în alte, în prezența ei, nu se vorbea despre tatăl lor, sau despre unchiul și bunica, la ale căror înmormîntări nu fuseseră chemați, „ca să-i scutească de asemenea cumplite spectacole", cum le zicea ea. De fapt, nu avea de ce să se teamă, ei se arătau evident indiferenți. satul îi plictisea, veneau cu nostalgia orașului, în fiecare an tot mai acută, își manifestau pe față dezinteresul pentru ceea ce fuseseră copilăria lor și anii ei de atunci și, vai!, cîteodată parcă simțea această indiferență sau dispreț atingînd-o și pe ea. Oricum, era mulțumită și mîndră, ei erau copii buni, nu-i făcuseră nici o grijă în legătură cu învățătura, nici nu văzuse vreodată liceele și institutele în care ei învățau. „Ei nu sînt ca alții, care trebuiesc împinși din spate, ei au ambiție" — și, ajunsă aici, se mîndrea, pentru că ambiția, după cum era convinsă, le-o transmisese ea și nimeni altul. „Cine el, sau părinții mei,

sau notarul? Eh!" — și-i venea să rîdă, ridica paharul: „Să fim mereu ca acum, dragii mei". Pe cei din sat îi ignora și ea acum. Le simțea gelozia sau ura cînd copiii i se întorceau în vacanțe, cînd o întrebau despre ei. „Da, cred că vor veni toți... poate cel mare, care i s-a propus să plece în străinătate... Dar va veni și el pentru o zi sau două"... — și le întorcea repede spatele.

De mult nu mai auzea zumzetul sau ronțăitul acela care murise în ea pentru totdeauna, fără să-și dea seama, trecuse de mult zonele acelea atît de periculoase și atît de plină de viață, nu mai rămase decît un echilibru spre care tinsese întotdeauna.

Arăta mai totdeauna odihnită, calmă și preocupată de cîte un lucru mărunt, în vederea vreunei surprize pentru ziua cînd ei trebuiau să se întoarcă. Nu mai avea nimic să-și spună, să-și reproșeze și, înafară de echilibrul la care ajunsese, restul nu mai prezenta nici o însemnătate. Deși nu purta decît rochii negre, părea mai îngrijită și părul albit îi da o oarecare distincție. Poștașul, același ins, cînd îi aducea ziarul sau vreo scrisoare, îi spunea: „Sărut mîna, doamnă" — și accepta repede să bea un păhărel de țuică, iar directorul o ocolea, zîmbindu-i umilit. Pe nesimțite lumea din jurul ei se schimbase și ea însăși suferise această schimbare. Cei care fuseseră închiși se întoarseră la casele lor, unii muriseră cine știe pe unde, dar fură repede uitați, odată cu poveștile acelea cumplite care circulaseră o vreme în tot satul. Femeile se întorceau seara de la lucru, și ea nu le mai vedea pulpele groase, tremurătoare la fiecare pas, ci constata cu oarecare părere de rău cît de cumplit îmbătrînise casa ei. Stătea ceasuri întregi în cerdac, pînă se întuneca și chiar mai tîrziu, fără a se putea despărți de locul acela, de unde privea pe cei care treceau, într-o parte sau într-alta. Unii îi aruncau cîte o privire fugară, dar ea îi evita, îi erau indiferenți, i-ar fi putut primi în casă sau le-ar fi trîntit la fel de bine ușa în nas, pentru că acolo, în acele ore de

după-amiază, rămînea fără gînduri, fără amintiri, într-o așteptare plăcută. Oricînd unul dintre copii ar fi putut veni — și de aceea gătea întotdeauna mîncare mult mai multă decît îi trebuia — sau o veste, o scrisoare, o telegramă de la băieți sau de la fete.

Apoi avură loc cele două nunți, despărțite doar de cîteva luni între ele. Își făcuse o rochie nouă, își cumpărase pantofi și poșetă, „arătase destul de bine", și se comportase ca și cum toată viața trăise la oraș, în casele acelea luxoase, unde intraseră fiul și fiica ei. Băiatul făcuse o „partidă reușită" socrul său era profesor universitar și, cum nu avea decît un singur copil, le pusese la dispoziție un confort mai mult decît visase el, fiul cel mai mare. Fata se căsătorise cu un pictor, ce-i drept puțin cam în vîrstă, „dar un om așezat și muncitor", căruia îi murise nevasta sau divorțase, amănuntul acesta nu-l reținuse și, din jenă, nici nu întrebase. De fiecare dată se întorsese obosită și fericită. A doua zi nu se dădea jos din pat pînă la prînz, rememora fiecare amănunt, fețele invitaților, vorbele lor — „Ohoo!" adevărată mamă, singură, și uite ce flori a crescut" — ronțăind bomboane din cutiile pe care socrii i le băgaseară fără voia ei în geamantan. „Și încă ce minunat" — povestea ea iar, în cancelarie — „masa mare, de treizeci sau de cincizeci de persoane, și toți tineri și frumoși"...

Apoi scrisorile și vizitele lor se rărire, ea n-a băgat de seamă, a stat mereu, în fiecare după-amiază, pînă s-a înnoptat, în locul ei, în cerdac, așteptînd. Doar întîmplarea aceea o mîhnea puțin, dar o ocolea repede, spunîndu-și „Fiecare cu casa lui, bătrînii nu trebuie să se amestece". Fiul ei, cel mai mare, venise cu mașina și-o luase la I. pentru cîteva zile, ca să mai „scape de singurătate". De fapt, și-a dat seama de cum a ajuns, că ei plecau în concediu și n-avea cine să supravegheze oamenii care le tencuiau vila pe dinafară. Se gîndise la ea — foarte bine! — ea fusese chiar mulțumită. acceptase cu bucurie, erau zile libere de 1 mai, și oamenii simt nevoia să stea pe marginea unui lac, sau într-o pădure, să respire aer curat și să uite. Dar ea

avusese îndrăzneala, ca în prima zi, după ce ei plecaseră, să iasă în stradă și să întrebe unde are loc demonstrația. Nimeni nu s-a oprit s-o lămurească unde se afla piața aceea, doar cîțiva îi arătaseră foarte vag — „Pe aici, pe aproape" — și ea s-a întristat. „Cum, ei n-au auzit de fiul meu... au scris și ziarele despre el? — „și a mers mai departe și, cînd a constatat că piața se află foarte aproape de locuința fiului ei, s-a liniștit din nou. Ajunsă acolo, s-a alăturat unui grup, și-a găsit un loc bun, cu umbră, de unde putea să vadă cît mai mult. O dureau cumplit picioarele, le simțea umflate, mîinile îi tremurau ușor, dar pentru un asemenea spectacol merita puțină oboseală. Apoi au început să intre în piață alte grupuri, totul a fost acoperit de o mare de oameni și ea nici n-a băgat de seamă cum treptat, treptat, a tot fost împinsă, acum între ea și femeia din față s-a strecurat un bărbat, apoi o femeie și un bărbat și încă unul, și încă una... S-a trezit împinsă la margine, scoasă afară din piață, pe o stradă îngustă, strivită de zidul unei case, lipită cu fața de zidul acela pe care atîrnau niște frunze de iederă, lipicioase și pline de muște. Departe se auzea o fanfară și, din cînd în cînd, uralele mulțimii, bubuind în aer, le auzea ca prin vis, o dureau mîinile și picioarele, amorțise acolo lipită de zid și, deodată, s-a întrebat: „De ce m-au alungat, de ce m-au lăsat sigură?" — simțind că nu mai putea să se miște, că nu mai era în stare nici să-și ridice mîna ca să-și șteargă ochii, și a privit prostită muștele care lunecau încet pe luciul acela, le-a privit minute în șir, repetînd într-una „a nimănui" sau „nimic", pînă ce s-a lăsat în jos, moale ca o cîrpă...

Spre locuința fiului, pășind încet, a găsit foarte ușor tot felul de justificări pentru el și pentru ceilalți copii, care plecaseră din oraș sau se înghesuiseră la demonstrație.

A așteptat apoi ani în șir venirile lor sau scrisorile lor, în locul ei, în cerdac, pînă noaptea tîrziu, mul-

țumită și mîndră. „Păi, da, timpul trece"... Trecea încet, trecea plăcut și ea era împăcată — „Am făcut tot ce-am putut, i-am crescut greu, ba chiar foarte greu, și dacă nu le-am dat aproape nimic, cel puțin n-am să le cad în spate, la bătrînețe... bătrînii, hm, parcă nu știți cum sînt?"...

Și cînd a uitat-o cu desăvîrșire pe „ființa aceea" a primit scrisoarea ei lungă, siropoasă.

PARTEA A DOUA

„... fața și mîinile îți mai sînt încă umede sau reci din cauza amestecului acela verzui de alcool și mentă cu care te ungi după fiecare bărbierit. Te-ai fi putut abține măcar astăzi de plăcerea de a auzi zbîrnîitul mașinii electrice pe obraz, să nu mai cauți, undeva, spre colțul gurii, firul acela de păr care nu se lasă prins de cuțitele mașinii... să renunți la palparea aceea stupidă — ce obicei prostesc!... — un fel de masaj, o creație proprie, fiindcă nu știu unde ai auzit sau ai citit că preîntîmpină pungile de la ochi și nu lasă bărbia să cadă, ca o gușă. Într-o asemenea împrejurare, o față trasă și palidă, așa cum îți este de obicei, vlăguită de nopțile tale albe și decolorată parcă de lampa de pe birou — o, mobila aceea îngrozitoare pe care de-atîtea ori te-ai hotărît s-o schimbi și ai renunțat mereu! — deci fața ta, nebărbierită, ar fi impresionat cu adevărat. Așa se cuvine, dar tu nu poți ieși din obișnuințele tale — „atît de meschine!", cum le numește ea — te-ai deprins cu o anumită disciplină vestimentară și de higienă și de... Da, totdeauna fețele bărboase ți-au provocat o ciudată repulsie, ca și cum tu însuți ai fi fost brusc năpădit de un păr unsuros și murdar, oriunde le-ai întîlni, dar mai ales în cortegii mortuare, unde pretinsa lor suferință ți s-a părut afișată cu atîta lipsă de rușine, încît te-au revoltat. „Da, m-a revoltat, sigur că da" — îți confirmi ție însuți, și-ți mai spui că starea asta este de preferat tristeții care te-a cuprins de cîteva luni. „Ca să vezi cît de

puțin ne cunoșteam" — și devii mai atent, încordat, degetele tale sănătoase strîng volanul și picioarele tale la fel de sănătoase sînt gata să apese pe frînă sau pe accelerator, ca acum, pentru că ai intrat în piața asta îngrozitoare, un adevărat vîrtej de mașini. Uită-te cum se revarsă din toate străzile, ca să se unească aici într-un vîrtej nebunesc ce te-a cuprins și pe tine, grăbite să țîșnească pe alte străzi, răsfirate ca niște degete, să-și depună proprietarii sau șefii în fața scărilor, chiar lîngă ultima treaptă a lor, ca ei să le urce în fugă, strîngîndu-și mapele la piept, sau tîrîndu-și servietele cu încuietori lucioase, nerăbdători să ocupe scaunele și fotoliile din spatele unor birouri... Dar ce te-a apucat? Mașina ta, de culoarea cerului, se mișcă cel mai încet și aici n-ai voie să faci altă mișcare decît numai pe acelea comune pentru toți... Vezi, milițianul din cercul lui alb ți-a făcut semn din degetul înmănușat, — fii mai atent, ce naiba! — pînă ieși din vacarmul ăsta n-ai încotro, ține ritmul, ocolește obeliscul din stînga, cu leul lui caraghios, leul acesta care seamănă cu un porc căruia i s-a pus coamă și un smoc de păr în vîrful cozii... și, sub el, este o frază pe care niciodată n-ai avut curiozitatea să o citești... Aici fiecare urmează linia lui, accelerează în același punct, se oprește într-altul și își închipuie că este cu totul deosebit de ceilalți, pentru că a apucat-o la dreapta și nu la stînga, sau s-a oprit la trecerea asta pentru pietoni — „hai cucoană, nu te mai fîțîi atîta!" — așa cred, cînd în realitate își trăiesc ora de serie, cea de dimineață, între șapte și opt, premergătoare altor ore, la fel de serie...

În sfîrșit, ai scăpat, șirul de blocuri din dreapta, cîteva stopuri, patru sau cinci, și apoi pădure — „Atenție, căprioare!"... De ce rîzi? Scoate și tu puțin cotul afară, reazămă-ți mîna stîngă de marginea ferestrei, așa cum conduce mașina, relaxată, femeia din spate, ai cărei umeri goi lucesc în razele soarelui. Poartă niște ochelari enormi, cu lentile rotunde. Dar ce te interesează pe tine ochelarii și umerii care vin din spate cu nouăzeci la oră, sau poate mai mult?...

Ieri ai intrat în cabinetul profesorului — el ține să se scoale ori de cîte ori intri tu, și asta te măgulește,

pentru că ai observat că față de alții nu manifestă o asemenea politețe — ai împins ușa masivă, de stejar lustruit, apăsînd pe minerul acela de bronz, frecat în fiecare zi de femeia de serviciu, făcut ca toate celelalte mînere — așa se spune — din statuia nu știu cărei personalități din trecut — și el s-a ridicat greoi. „Cu ce te pot servi, dragă?". „A murit mama și trebuie să plec... am aranjat să-mi țină orele...". „Da, da, este singurul care merită, care face față la nivelul tău...". Apoi, pe neașteptate, te-a întrebat cîți ani avea și te-ai fîstîcit, ai bîlbîit niște cuvinte sau jumătăți de cuvinte, surprins că nu știai ce vîrstă are sau, mai bine spus, avea mama ta, ai pronunțat totuși o cifră, rotundă, parcă șaptezeci, dar dacă te gîndești bine, tu care ai patruzeci și ea, cînd te-a născut, avea... Cît oare să fi avut?... Ai făcut și acolo calculul acesta, iar bătrînul ți-a părut mai nesuferit ca niciodată.

„Eminența cenușie!" — pîndind din umbră, cu vîrsta lui necunoscută pe care toți o vor afla cu prilejul necrologului, din dosarul personal. „Ce vîrstă avea?" — și, ochii înlăcrimați parcă de o blajină resemnare i-au tresărit cu gîndul la propria-i moarte ce poate să survină oricînd. „Eminența cenușie!" — o știi bine, are merite foarte vagi, mai vagi decît propriul tău socru. Se ridică parcă la comandă atunci cînd intri și, deși te măgulește faptul, pentru că l-au observat și alții, știi precis că, dacă n-ai fi ginerele colegului său, te-ar ține la ușă, și poate niciodată n-ai fi putut intra în cabinetul acela căptușit cu cărți pe care nu le-a mai deschis nimeni de atîția ani, să-i vezi fruntea stropită, ca și mîinile, de mici pete cafenii, să-i auzi cuvintele graseiate.

Iar ai uitat numele satului acesta și doar ai trecut de-atîtea ori pe aici, dar niciodată n-ai fost atent la placa galbenă de la intrare. Nu, nu te mai uita în oglindă, ochelarii aceia cu lentile rotunde, uriașe, au rămas undeva în urmă. Mai bine ai ridica geamul în sus, că ai să ajungi cumplit de prăfuit. Poate ea a avut dreptate cînd ți-a spus să îmbraci alte haine și pe acestea negre, de pe tine, să le iei într-un geamantan.

N-ai putut să dormi toată noaptea, chiar dacă ai evitat cafelele de după-amiază. Cu ochii închiși, cu na-

sul foarte aproape de părul ei, mirosind puternic a fixativ, adus tocmai din Franța — în geamantanul acela uriaș pe care l-ai tîrît prin toate gările atît de conștiincios și, de ce n-ai recunoaște-o, mulțumit că tot ce ți-a spus ai putut să cumperi — te-ai trezit mergînd spre redacția ziarului unde trebuia să dai anunțul, chinuit că nu știai ce vîrstă a avut mama. N-ai observat pînă acum că asemenea anunțuri pot să nu cuprindă vîrsta celui decedat și te-a cuprins un tremurat cumplit, în timp ce coborai scara aceea spirală, pe care te-ai împiedicat de atîtea ori, pînă la subsol. Ești nemaipomenit de uituc omule, priveai fix pe chelia funcționarului, înghesuit împreună cu masa lui scorojită de niște baloturi uriașe de hîrtie, ca și cum pe pielea aceea lucioasă, trandafirie, de unde creșteau cîteva fire de păr decolorate, aproape invizibile, ai fi putut afla cum se numesc frații și surorile tale. Ai avut cîteva clipe de absență totală, îți dădeai seama, și funcționarul învîrtea nervos creionul între degete cu un aer sfidător, ca și cum ar fi spus: „Hai, domnule, ce naiba, nu-ți mai amintești numele fraților?". Apoi ai străbătut din nou scara, mai liniștit, aproape satisfăcut că ți-ai îndeplinit această importantă datorie, dar liniștea a ținut pînă în stradă, cînd ai început să înmulțești numărul cuvintelor cu prețul lor, convins că ai fost înșelat. „Imbecilul, ce își închipuie?" — și ai fost gata să te întorci, să-i spui cine ești și să-l faci hoț și excroc, dar tocmai atunci ai ridicat mîna și ți-ai privit ceasul. Era foarte tîrziu, te simțeai obosit și mai aveai de mers la florărie. Ai renunțat, apoi, episodul pe care l-ai repetat de cîteva ori s-a destrămat brusc, într-un fel de ceață, ai fost pe punctul de a adormi, dar tocmai atunci ea s-a apropiat mai mult de tine și, mirosul de rășină sau ceva asemănător, ți-a provocat o greață subită, te-ai ridicat, strîngîndu-ți gura în palmă. Acum îți dai seama că n-a fost decît o indispoziție trecătoare, o indigestie, ai mîncat prea mult și te-ai culcat imediat, așa cum n-ai mai făcut de mult, de cînd erai student, dar atunci erai convins că numai mirosul acela ți-a provocat greața. Ți-ai stropit fața cu apă rece și te-ai retras în birou, fumînd mai multe țigări, gîndindu-te la lăptar și la frizer și la poștaș, la încasatorul de la lumină și la gropar sau la precupeața aceea grasă care vă aduce ciupercile acasă, da și la florăreasă, pentru că de la ea ai pornit spre toți acești oameni ce formează, într-un anumit fel, orașul de care nu te poți lipsi, acești indivizi, ce reușesc să te cunoască în cele mai neînsemnate amănunte, îți surprind soția, dimineața, cînd arată așa cum este ea, cea adevărată — fiindcă o obsedează în permanență ideea că fata din casă înșeală la bani — îți ridică în sus părul cu pieptenele, și se miră — „Începeți să albiți, domnule profesor!"... Și ești la cheremul lor, neputincios, te dai pe mîinile lor, ca și cum ar fi niște celebri medici și tu un biet bolnav. Oho, poți să-i schimbi, dar toți sînt la fel, puțin impertinenți, atît cît trebuie să simtă clientul, fără să-l îndepărteze, ca florăreasa aceea.

I-ai spus de la început că nu vrei flori de hîrtie, și ea s-a arătat destul de amabilă, pentru că hîrtia, acolo, în magazin, rezistă ani de zile, pe cînd florile adevărate... „Da, niște trandafiri poate" — ea ți-a scris repede bonul, nici n-ai avut timp să mai alegi, și faptul te-a enervat. „Vai, cum nu, putem să schimbăm cu orice, alegeți" — un debit nemaipomenit, turuia ca o mitralieră, dar tu n-ai mai ascultat-o, ți-ai amintit că în cinci ore de mers, sau poate mai mult, florile se vor veșteji. Apoi, unde să pui coroana? Așa cum ai vrut tu, numai deasupra, ar fi putut fi dusă, dar nu te-ai îngrijit să-ți instalezi un port-bagaj, cum au toți. „Pentru o femeie sau un bărbat?" — a mai întrebat florăreasa și tu, fără să-ți dai seama — ce-o interesa pe ea? — ai șoptit: „Mama!" De ce te-ai temut cînd femeia a început să plîngă, ai fi putut observa de la început ciorapii ei negri și marginea rochiei neagră, care ieșea de sub halatul albastru, prea scurt. Pur și simplu pierduse și ea pe cineva și reacția ei a fost firească. Tu însă ai întors spatele, ai ieșit în stradă, grăbit, uitînd să saluți. „Unde aș fi așezat coroana?" — îți spui ție însuți, ca să te justifici, dar ai dreptate, omule. Acolo se vor găsi cu siguranță niște flori, în fața fiecărei case cresc crini și lalele, mai ales lalelele roșii ca sîngele și gura leului. Îți plăcea să strîngi între degete floarea, să vezi cum

se cască și, de multe ori, descopereai în ea vreo furnică, pe care...

În pantalonii scurți, cu picioarele goale, pline de vînătăi, mai ales la genunchi, pistruiat pe față și pe mîini, ieșeai în vîrful picioarelor, ca să n-o trezești cumva. Somnul de după-amiază era grețos ca untura de pește, pe care o luai plin de spasme, gata să vomiți, un fel de urît confuz te chinuia îndată ce puneai capul pe pernă și așteptai să adoarmă toți, să te strecori în grădină. Erau după-amiezi atît de sterpe, încît îți venea să urli și, cînd nu reușeai să fugi, chiar urlai, în tine, pînă ce te cuprindea somnul.

Acum, fii sigur, nu te mai cunoaște nimeni, vei trece printre ei, cu capul plecat și ei se vor întreba în șoaptă, își vor da coate: „Cine mai este și ăsta?".

Da, cine ești tu, cel adevărat? Vezi, întrebarea a apărut brusc, prin nimic anunțată, poate noaptea albă își face efectul și ar trebui să te oprești undeva să bei o cafea mare. Încă vreo cincisprezece minute, puțin mai încolo, după capătul dealului din dreapta, unde șoseaua se bifurcă, și dai de un restaurant cochet. Ei i-a plăcut foarte mult, dar ai dezamăgit-o că ai refuzat să rămîneți noaptea într-o căsuță din acelea, cu două paturi înguste, pe marginea unui lac.

Ea? Așa se întîmplă totdeauna cînd lucrurile merg prea departe. Dar atunci, dimineața, cînd a aruncat pe masă telegrama, ca și cum ar fi primit o vedere de la o prietenă, sau o notă de plată, surprinzînd-o tocmai în momentul acela, în cămașa ei gălbuie, transparentă, ciudat de pasivă, gata să se întindă din nou în pat și să adoarmă, ai crezut că sosise momentul să te ridici la suprafață... „De ce rîzi?" — și ea a protestat, a țipat că ești nebun, că nu a rîs. Poate într-adevăr a fost numai o închipuire, că după un somn profund, în clipele acele cînd gîndirea își mai continuă încă lenea. Ai luat telegrama de pe masă, îți tremura între degete, și ai întrebat-o din nou de ce a rîs și, cum ea nu ți-a mai răspuns, ci s-a așezat mută pe marginea patului, la spatele tău, te-ai întors brusc și ai pălmuit-o.

„O învîrtire în jurul unui singur punct, asemenea unui cîine priponit, sortit să bată de mii, de milioane de ori același cerc de pămînt — asta îți este viața! O învîrtire în jurul propriei tale ființe atît de jalnice, țărănoiule" — și, în locul zîmbetului ei dulceag și anost, a apărut brusc un rictus care îi scotea mai mult în evidență asimetria feței. Își mîngîia obrazul pe care apăruseră două dungi, urmele degetelor tale, și continua să vorbească rar, cu aerul ei pedant care a început să-ți fie nesuferit, să repete cuvintele de la început, și tu te-ai lăsat pe scaun, istovit, dezgustat, i-ai ascultat prelegerea, pentru că a fost adevărată prelegere și, cînd a ajuns la capăt, ai întrerupt-o. „Unde dracu ai citit tu chestia asta?" — dîndu-ți în același moment seama de inutilitatea întrebării. Apoi te-ai dus în birou — fiindcă erai pe punctul de a repeta gestul, — uitîndu-ți papucii sub masă și, acolo, te-ai întins pe canapea, gîfîind, dîndu-ți seama treptat, treptat, așa cum ochiul se obișnuiește cu întunericul, că începeai să te liniștești, dar reveneai mereu la punctul de plecare, la cuvintele ei și la gesturile pe care le cunoșteai atît de bine. La un moment dat, te-ai trezit privindu-ți picioarele goale cu oarecare scîrbă, și te-ai ridicat, ți-ai aprins țigara și ai început să te plimbi în jurul biroului. Covorul moale îți gîdila tălpile la fiecare atingere.

Toate acestea nu sînt ușoare, ba dimpotrivă; și nici nu-ți poți reproșa lipsa de tact. De la început ai fost convins că viața ta se va scurge armonios între pereții aceia acoperiți de cărți, cu mobile adunate în ani, după gustul socrului — ea, soacră-ta, nu s-a arătat niciodată altfel decît o ființă docilă, mirosind veșnic a vanilie, aprobînd tot, cu ochii plini de o stupoare blajină — cu vasele lui chinezești, așezate prin colțuri, cu micile statui, atît de caraghioase, în sfîrșit, în întreaga lume a lucrurilor lor atît de domesticite parcă pentru tine, ca și cum te-ar fi așteptat atîția ani, nemișcate pe locurile lor, șterse în fiecare săptămînă cu cîrpe moi, ca să nu fie zgîriate, să lucească, să te încînte cînd ai intra între ele. Ți-ai arătat satisfacția discret, dar ei au înțeles că ai fost din prima clipă fascinat, că te-ai și văzut la biroul acela uriaș, din stejar lustruit, cu nenumărate ser-

tare și, el, profesorul, l-a părăsit chiar după cîteva zile, ca să-ți facă loc... Ei au simțit că trăiai un fel de îmbătare, în fiecare dimineață, cînd te trezeai, amintindu-ți de coridorul îngust și întunecos prin care treceai de cîteva ori pe zi spre camera aceea de burlac, unde trebuia să mergi aplecat ca să nu dai cu capul de tavan. Nu puteai să deschizi geamul decît noaptea, pentru că în apropiere se afla o instalație de preparat asfalt. Cu toate precauțiile, uneori, mirosul de smoală arsă se strecura parcă și prin pereți, devenea atît de violent încît simțeai cum te sufoci... Apoi nu poți să nu recunoști satisfacția de atunci, cînd deschideai dimineața ferestrele fără teama că va mai năvăli peste tine mirosul acela îngrozitor, pe deplin fericit, privind copacii uriași și gazonul care îi înconjura. După ploaie, mai ales toamna, stăruia zile întregi o mireasmă de pădure, de frunze putrede și de pămînt reavăn. Te întorceai încet la pat, ea dormea de obicei cu fața la perete și, așa cum arăta, cu un umăr gol, peste care tu, grijuliu, trăgeai plapoma, putea părea perfect o adolescentă de șaptesprezece sau optsprezece ani. Te felicitai de norocul care dăduse peste tine — cum spuneau colegii, cu siguranță invidioși — și o iubeai în felul tău potrivit, mai precis ponderat, știind că nu o dată armonia unor cupluri se destrămase brusc tocmai pentru că existase o prea mare iubire, sau o prea mare vitalitate. Dar i-ai simțit încă de atunci firea ei inflexibilă, de neînvins chiar de un ins cu tenacitatea ta...

„Unde dracu ai citit tu chestia asta?" — dar imediat ai început să regreți gestul, concretizarea lui, fiindcă tu, omul atît de ponderat, n-ai fost pînă acum în stare nici glasul să ți-l ridici față de cineva... Asemenea unui cîine priponit!" — da, comparația își are farmecul și adevărul ei, dar oare centrul cercului, eul tău, este un vid, așa cum a spus ea? Nu ți s-au înecat corăbiile pe care le-ai pus să navigheze pe toate oceanele. Ideea de a fi un „om complet" te-a obsedat din adolescență. Dar încă de atunci și-a făcut loc, încet, o altă obsesie și anume, să fii prezent acolo unde ai mai multe șanse. Punctul culminant l-ai atins atunci cînd ai schimbat femeile. Cea alungată, din camera voastră —

recunoaște că ai încercat s-o oprești , dar, cînd ai deschis ușa, te-ai trezit în culoarul acela murdar și întunecos, ai devenit dintr-o dată neputincios sau liniștit, ușurat — ființa aceea n-a cerut nici o explicație, pur și simplu vroia să scape, dorea să se retragă departe, undeva unde nimeni nu i-ar fi mai putut aduce aminte despre dosarul ei cu totul necorespunzător. Se simțea vinovată, și chiar ți-a spus, era convinsă de vinovăția părinților ei, pe care, într-un fel, trebuia s-o poarte și ea, și a plecat fără să invoce nici o pretenție, deși ți-ar fi putut aminti faptul că era gravidă. S-a retras repede, fără complicații, a fost o doamnă, iar tu ai răsuflat ușurat.

Prostii, fabulații de-ale ei! Sigur, parcă ea nu știa că a existat cealaltă, nu tu însuți i-ai povestit cu lux de amănunte?... Cu alte cuvinte, tu nu ai însemna nimic dacă n-ar fi ea, dacă lumea nu v-ar vedea la braț, trecînd tandri. „De altfel, ar fi putut totuși ieși ceva din tine, dar nici într-un caz profesor universitar" — și ți-a numit cîteva meserii, pe care le repeți acum indiferent, obosit. „Și dacă gîsculița asta are dreptate, dacă într-adevăr?"... — te întrebi ca să afli o negație precisă, de necontestat, cu toate că ești sigur că n-a fost decît o exagerare din partea ei. A citit probabil o carte proastă, niște pagini ale unui bolnav, și cu tot ce-a aflat acolo te-a împodobit tocmai acum, cînd,...

Ai strivit țigara în scrumieră, cu un singur deget, așa cum obișnuiești și, o clipă, ai fost fulgerat de gîndul să renunți, să-i spui că are dreptate și apoi s-o vezi cum reacționează. Dar în fața ei, n-ai făcut altceva decît te-ai aplecat în genunchi și ai întrebat-o dacă îi este cumva rău, pentru că își pusese pe frunte o batistă udă și stătea nemișcată pe pat, crispată ca un cadavru, cu ochii ascunși sub batistă. I-ai luat încet mîna — ca și cum mîna ei ar fi fost ceva foarte fragil și la o mișcare neatentă s-ar fi putut frînge sau sparge — și i-ai sărutat-o. „Ce mai vrei?". „Iartă-mă, nervii... mi-au slăbit... a fost o clipă de..." Ea nu ți-a răspuns, doar respirația i s-a accelerat puțin, parcă n-ar fi avut destul aer, iar tu i-ai privit minute în șir linia aceea a sînilor care cobora și se ridica ritmic. Apoi ai întrebat-o: „Tu ai putea să

mergi?". Nu, întrebarea fusese inutilă, ea era într-un hal cumplit, tu o aduseseşi aici şi, acum, n-ai decît s-o motivezi. A avut însă grijă să-i spună că ar fi mai bine ca hainele negre să le pună într-un geamantan.

În dreapta, trenul lunecă venind din spate, te depăşeşte şi se înfundă într-o pădure din care se înalţă un siloz sau un castel de apă, din faţă vine un autocar alb, cu acoperişul încărcat de bagaje. Reduci treptat din viteză, trăgînd maşina cît mai mult spre marginea ta, cuprins de o teamă inexplicabilă că ai putea să te ciocneşti. Eşti foarte obosit şi ar fi poate mai bine să opreşti la un loc de parcare, să rabatezi scaunele şi să te culci, să dormi măcar o oră; sau aici, la restaurantul acesta a cărui siluetă, ce aduce a minaret, a apărut brusc dintre stejarii ce te însoţesc, pe stînga, de cîţiva kilometri.

În sfîrşit, cobori, îţi întinzi braţele, faci cîţiva paşi, simţi că te dezmorţeşti şi că mîinile îţi tremură puţin. Te-ai dezobişnuit să conduci ceasuri întregi, sau pur şi simplu începi să îmbătrîneşti, şi oboseala care vine cînd nu te aştepţi, la intervale tot mai scurte, fără o cauză precisă, înseamnă de fapt... Nu, n-ai dormit toată noaptea şi, acum, ar fi de ajuns un duş şi o ceaşcă de cafea ca să te pui pe picioare, aşa cum ai făcut după atîtea nopţi chinuite la biroul tău. Sigur, n-ar mai trebui să-ţi aminteşti că nu l-ai schimbat — îndată ce te vei întoarce ai să-l înlocuieşti printr-o mobilă simplă, uşoară, înaltă, care să nu-ţi mai strivească genunchii — acum aşează-te în scaunul acesta de fier, vopsit în alb, cu împletitură multicoloră, de material plastic, fără să mai fie nevoie să-i faci semn chelnerului cu mîna, pentru că a şi venit, şi aşteaptă cu capul plecat, slugarnic, înfăşurîndu-şi şi desfăşurîndu-şi mereu pe mîna stîngă un şervet. Probabil te-a văzut din ce maşină ai coborît, dar mai ales l-a atras înfăţişarea ta impecabilă, sau poate indiferenţa ta, felul cum ai străbătut localul, pînă aici, în boxa asta cu pereţi de iederă, ca unul „de-ai casei"

„O cafea mare şi apă minerală!" — şi omul observă iar oboseala sau indiferenţa ta, se repede cu chibritul aprins, pentru că ai scos o ţigară şi tot o învîrteşti între degete. Mulţumeşti, tragi de cîteva ori din ea, apoi,

printr-o deschizătură din iederă, observi acvariul uriaş, montat în perete şi te gîndeşti cu poftă la un crap în saramură, îl strigi pe chelner care se răsuceşte pe un picior şi porneşte repede spre dumneata, făcînd aceeaşi mişcare cu şervetul.

„Aş vrea mai întîi un peşte" — şi el precizează: „Un crap domnule, poftiţi şi vi-l alegeţi, îl prindeţi singur, pe care-l doriţi". Te ridici greu, faci cîţiva paşi, ai uitat ţigara în scrumieră şi te întorci şi o iei, apoi îl urmezi pe chelner, străbătînd tot localul, pînă în cămăruţa asta, unde se află un mic bazin, plin cu crapi. Ţi se întinde o furculiţă uriaşă şi eşti îndemnat să înfigi într-unul din peşti, rămîi însă nemişcat, privindu-le unduirile lor cenuşii. „Nu, nu pot" — te eschivezi zîmbind, ca şi cum ai fi vinovat, „surprins într-o măruntă fărdelege" cum spui tu, şi, gîndindu-te, la femeia singură, aşezată la masa din mijlocul localului, cu care te-ai întîlnit din privire, descoperindu-i un oarecare zîmbet, întinzi mîna şi arăţi peştele, apoi te întorci altfel, grăbit, s-o vezi din nou, aşa cum stătea cu capul sprijinit în palme, cu părul foarte negru, tuns băieţeşte... De fapt, cît te-ai aflat în faţa bazinului, şi în clipele care au urmat, pînă acum, cînd străbaţi iar localul, te-ai gîndit numai la ea, tot felul de întrebări stupide în legătură cu bănuita ei singurătate ţi-au venit brusc, ţi s-au înghesuit în cap şi, la un moment dat, ai fost gata să accepţi să... „Să ce?" — te întrebi tu însuţi, acum cînd îl vezi pe bărbatul de lîngă ea, foarte tînăr, cu aliură sportivă ca şi a ei, probabil soţul sau prietenul.

Îţi aprinzi altă ţigară, după care îţi examinezi cîteva clipe bricheta, o aşezi alături de pachetul de ţigări, ai început să fii nervos, verdeaţa asta atît de abundentă — ca şi cum te-ai afla într-o seră — şi musca ce s-a aşezat pe faţa de masă, din faţa ta, lunecînd încet spre brichetă, sau altceva, confuz, te irită. N-ai nici un ziar — cum de-ai uitat? — sau vreo carte, să-ţi umpli aşteptarea...

Cei de la masa din mijloc au scos un aparat de radio cu tranzistori şi l-au deschis, probabil ca să le acopere rîsetele în care găseşti o oarecare indecenţă. Te răsuceşti puţin ca, prin locul unde curpenii de iederă lasă

un mic oval, să-i vezi mai bine. Bărbatul stă aplecat spre ea, nu-i vezi decît ceafa, gulerul bluzei lăsat foarte jos, pe pielea lui bronzată, și mîna dreaptă sprijinită cu cotul de masă, cu țigara între degete. Capul ei ți se arată însă întreg — o poți examina în voie — linia feței îi este puțin îngroșată, conturată clar, ca un desen în alb-negru, ce se strică de cîte ori rîde, cînd ochii se îngustează puțin și între buze se arată o lucire aproape albăstruie, ca și cum, acolo, s-ar atinge două fire invizibile încărcate cu electricitate. „Ce să accept?" — te întrebi iar, privind fața femeii, acum nemișcată, comparînd-o cu cea a soției tale. Nu-i de mirare că n-ai cunoscut-o de la început, că n-ai simțit că insolența ei, de satisfacție, de suficiență, nu-i decît o mască. „Trebuia s-o forțez să mă însoțească" — și te miri de fraza asta izbucnită brusc, pe care o înlături repede, cu indiferență, numărînd frunzele care au reușit să ajungă la tavan și să se lipească de el. Ți s-a întîmplat și în alte dăți, în momente de oboseală sau de încordare intensă, să te trezești la cheremul unor numere, sau să scoți un ban din buzunar, să-l învîrtești în aer, să-l prinzi în palme, și să-ți spui că dacă va fi deasupra stema ai să reușești în nu știu ce acțiune.

Ai renunțat să duci pînă la capăt numărătoarea, de altfel este și imposibil, te-ai încurcat de cîteva ori, descoperind în urmă lucruri pe care nu le-ai observat pînă atunci, și te întorci încet, te apropii cu băgare de seamă, ca un intrus, de biroul moștenit de la socru, și împingi vraful de hîrtii acoperite cu scrisul tău mărunt. Ai chemat-o, oricum era necesară o explicație, și spui „nu se mai poate!" — aproape strigi aceste prime cuvinte care, în sfîrșit, au făcut o breșă în tăcerea penibilă dintre voi. Ce îmbreunare de cuvinte a găsit, să te compare ,auzi, cu un „cîine priponit!" — și continui să-i asculți frazele ei scurte, rupte, gata de orice dezvăluire, venite dintr-o pîndă permanentă. „Nu pot planifica moartea rudelor mele după capriciile tale sau după ședințele senatului universitar!" — și bați de două ori cu palma pe birou, apoi te așezi istovit și privești minute în șir praful pe care l-ai stîrnit, particolele acelea minuscule ce coboară în dreptul lămpii aprinse.

De ce să-ți fie teamă, adversarii tăi nu mai au nici o șansă, drumul spre titlul de profesor ți-i asigurat. Ți l-ai netezit singur, în atîția ani, cu o tenacitate de care mulți te pot invidia. Compromisurile? Cine nu le face, iar tu ești justificat. Totuși era necesar să fii prezent, să contracarezi orice încercare — mai știi ce se poate întîmpla!? — și ea de aceea, numai din dorința de a te ști în siguranță, odată pentru totdeauna — căpătîndu-și astfel propria-i siguranță — a spus: „Tocmai acum s-a găsit să moară". Este adevărat, ea nu te încuraja, era reticentă, ba chiar îngroșa pericolul, spunîndu-ți de mai multe ori că tremura pentru tine, dar fața ei, privirea aceea pe care atît de bine o cunoșteai și care de atîtea ori te-a făcut să-i cedezi, îți dădea sentimentul că purta o mască, că de fapt căuta mijlocul de a se sustrage acestei călătorii. Ai acceptat să rămînă, să afle tot și eventual să te cheme, v-ați despărțit obișnuit, ca în fiecare dimineață, sărutînd-o — gestul reflex al atîtor bărbați, ca și cum ai întinde automat mîna după țigări, aproape inconștient.

Nu trebuie să te temi, sentimentul acesta, că nu mai știi ce vrei, că ești deposedat, lipsit de toate, nu este nimic altceva decît o absurditate. Ea își plimba degetele pe mîna ta și începuse să plîngă, cînd ți s-a părut că acel odinioară, pe care îl tot repeta, se retrage încet înapoi, devenind o poveste sau o amintire, ceva mort, iremediabil. Totuși rămăseseră și atunci în tine dorințele, pofta de a avea, ce-i drept mai potolită, mai echilibrată și chiar i-ai spus, i-ai vorbit despre aspirațiile voastre, despre încordarea permanentă ce vă sfîșiase pînă atunci și vă ținuse loc de existență. Te-ai revoltat sincer, dar în mașină, imediat după ce ai tras portiera, te-ai întrebat neliniștit ce va fi pe urmă, ce se va întîmpla cînd dorințele vor fi împlinite, ce va rămîne. Nimic? Nu, te afli la capătul unui drum ce te-a dus într-un loc precis, de unde încep alte drumuri, exact ca piața prin care ai trecut dimineață.

Ce oboseală cumplită te-a cuprins! N-ai avut încotro, a trebuit să te împaci cu gîndul că ai să dormi aici cîteva ore, în încăperea asta de scîndură, cu două

paturi, între care abia poți să te strecori, ca să-ți vezi fața în oglinda pătată, cu un colț ciobit, sub care se află un lighenaș din plastic și o cană cu apă. Oglinda deformează cumplit și, mîngîindu-ți încă de cîteva ori obrazul, începi să desfaci nodul cravatei, o tragi în silă de sub gulerul pe care îl simți umed și o așezi pe patul de alături. Hainele ți le vei pune tot acolo, pantalonii păturiți pe dungă și, sub ei, pantofii, te vei întinde pe patul pe care l-ai ales de la început, stăpînit de un ciudat sentiment de eliberare. În sfîrșit, vei avea cîteva ore tihnite, numai tu, cu gîndurile tale. Căldura de afară, pe care încă o mai simți, nu poate ajunge pînă aici, și adierea de vînt care trece printre frunzele stejarilor din jurul tău, foșnetul continuu, confuz, prevestește parcă momentul plăcut de dinaintea somnului, cînd totul capătă o oarecare moliciune, chiar și mîna ta, întinsă iar după țigară...

Nu ești obișnuit să mănînci atît de mult dimineața, poate noaptea albă și drumul pînă aici, sau toate la un loc te-au doborît pur și simplu. Acum știi precis că mai ai trei sau patru ore de mers, ești mulțumit, fumînd ultima țigară de dinaintea somnului, deși indispoziția ce te-a cuprins imediat, cum ai tras portiera după tine, a început să crească din nou, difuză, fără nici o cauză. Sau poate este numai oboseala acumulată un an întreg, primul semnal al corpului că-și cere dreptul de vacanță, după atîta tensiune ce nu te-a slăbit de loc, de dimineață și pînă noaptea tîrziu, în fiecare zi, repetîndu-se la fel. Aceste zile, smulse obișnuitului tău program, au căpătat sau capătă cu primele ore, caracterul unei vacanțe, unei mici evadări, așa cum obișnuiați în anii de început ai menajului vostru. Lipsesc doar acele pregătiri prealabile, meticuloase pînă la pedanterie, ca și cum ați fi plecat într-o adevărată expediție. Îl auzi parcă pe socrul tău: „Ia-o la dreapta, spre stîna aceea. Aprindem acolo un foc și frigem..." — și parcă o vezi stînd pe vine, în fața focului, cu obrajii încinși, răsucind țăpușa frigăruiei, făcîndu-ți un semn discret, cu ochii deschiși, adică: „Trebuie să scăpăm de bătrînii ăștia pisălogi, de tabieturile lor îngrozitoare, dar acum nu ne

rămîne decît să așteptăm noaptea" — și tu o aprobi, totdeauna ți-a plăcut, în asemenea ocazii, să nu fii stînjenit de cineva. Atunci era o parteneră excelentă, se lăsa supusă cu o evidentă plăcere sau voluptate pe sub copacii pădurilor, unde vă refugiați în grabă, în frunzele putrezite, cu mirosul lor de pămînt reavăn sau pe marginea unui lac, în lumina puternică a zilei. Prezența bătrînilor, undeva prin apropiere, sporea dorința, secretul vostru căpăta un anumit farmec, pe care îl întrețineați cu grijă o zi întreagă...

Amintirile apar în cîte o frază scurtă sau într-un singur cuvînt, izolate de cîte ceva, totdeauna mai important și tu nu mai ai puterea să le aduni la un loc, să le dai acea luciditate sau claritate ce te caracterizează. Din cînd în cînd, te oprești, eziți, apoi mergi mai departe, știi că dacă ai ridica pansamentul — expresia ta preferată — dacă ai dezlipi măcar un colț, ar începe să sîngereze. Nu, nu este vorba de curaj, sau de faptul că n-ai putea suporta durerea, ci de un soi de lene dulce pe care de mult n-ai mai simțit-o. A fost deajuns ca să-ți schimbi programul, să fii îmbrăcat, gata de plecare aproape de ora opt — cînd tu te scoli fix la șase, ca un automat, consumîndu-ți cea mai mare parte din vreme, pînă la șapte, în baie, unde îți „speli cețile nopții", cum spui în glumă — ca totul să se deregleze.

Muncești destul, le răspunzi celor care se miră cum de faci față „Noi să fim sănătoși", cu destulă mîndrie. Dar tu nu ți-ai întrecut niciodată măsura, ba dimpotrivă, te-ai retras de multe ori umilit, fără însă să pierzi nimic din tensiunea încordării, spunîndu-ți că ești cel care, la urmă, va cîștiga. Aproape că n-ai dat greș și poate chiar acum — te uiți la ceas — nu, peste o oră și jumătate, vei mai face încă un pas. Atunci de ce-ți este teamă, de ce nu strivești țigara și nu închizi ochii? Nici o grijă, femeia de serviciu te va scula la ora fixată.

Totuși bătrînii aceia care își ascund cu grijă vîrsta, secătuiți de eforturile unei vieți, de nesomn și oboseli, uscați și neclintiți în fotoliile lor pe care nu le-ar ceda niciodată, egoiști pînă și cu ființa lor — să-i auzi rî-

zînd și apreciindu-și unii altora neroziile! — acești oameni pe care nu le poți citi nici un gînd pe fețele lor răvășite de timp, cu ochii lor cețoși, înlăcrimați... Ei te vor împinge înainte sau te vor fixa în punctul în care ai ajuns acum. Ești legat de ei, la cheremul lor, orice împotrivire ți-ar fi zdrobită încet, cu tact, măcinată, pentru că ei se pricep, au un anumit rafinament pentru lucrul ăsta. „Nu, numai moartea mamei n-am putut-o planifica" — și, încercînd să te justifici, vezi clar umbra siluetelor voastre alungite pe perdea, mișcîndu-se încet, apropiindu-se una de alta, apoi te trezești mergînd cu pași mărunți, alături de ea, pînă în hol, unde continui să te agiți, să te învîrți în jurul ei zîmbind slugarnic — un zîmbet de tont, cum ți-ai spus surprinzîndu-l o dată în oglindă — exasperant de slugarnic. Ochii ei vag albaștri rătăcesc asupra ta cu o evidentă indiferență. Sigur, este prea mult ce-ți cere. O simplă telegramă la moartea mamei, cine a mai văzut?

Foșnetul de adineaori s-a transformat acum într-un vuiet continuu, probabil că prin apropiere sînt niște brazi și vîntul s-a întețit. Vuietul nu-i de loc supărător, ba dimpotrivă, ca un fel de acompaniament la gîndurile tale care se leagă între ele mai haotic. „Bătrînii aceia, judecătorii!" — și te întorci cu fața la perete, întinzi mîna și atingi cu vîrful degetelor scîndura afumată, brăzdată de dungi făcute cu fierul înroșit. Fii sigur, ei vor remarca absența ta, vor întreba, vor șoșoti între ei, iritați sau numai înfricoșați — „I-a murit mama, domnule" — sau „S-a dus la o înmormîntare, probabil mama lui" — cuvintele vor circula repede de la unul la altul, se vor preface că notează cîte ceva în hîrtiile din mapele lor, dar nu vor fi decît niște gesturi automate, ca să umple minutele, să alunge ideea care a început să-i chinuie de mult. Sînt destul de fragili, atît de mult vibrează la cuvîntul moarte, intră atît de repede în panică, încît sînt gata să lase baltă tot și să iasă în stradă, să-și tîrască picioarele și bastoanele. Vor fi impresionați — „Bietul om!" — și vei cîștiga foarte repede votul lor, mai repede decît dacă ai fi fost prezent, dacă nu s-ar fi întîmplat ca ea să moară. Te gîndești apoi la cei mai tineri, dar ăștia sînt mai puțini, nu contează.

Ți-a amorțit repede brațul stîng și te răsucești la loc, cu fața în sus, întinzi iar mîna după țigări, renunți însă repede. Trebuie totuși să dormi, dar simți din nou o oarecare încordare, te lași în voia propriei ei voci, a acelei fetișcane, care s-a apropiat de tine, parcă vibrînd din tot trupul acoperit într-o rochie foarte subțire și foarte scurtă. „Mă dezvălui, sînt gata să mărturisesc... ce-aș putea mărturisi?"... — și, găsindu-i fel de fel de justificări impertinenței ei, te întrebi dacă nu cumva și tu ești vinovat. Ponderat cum ești, ai studiat-o atent, luni de zile, cum stătea în prima bancă, urmărindu-te cu ochii ei leneși, cu zîmbetul puțin insinuant, ai fi vrut să întrebi pe cineva, să te sfătuiești, așa cum faci întotdeauna, cînd cumperi o mobilă, o carte, stofă pentru un costum, sau o cămașă: „Ce zici, merge?", sau „Ai citit-o cumva, știi ceva despre autorul ăsta?" — neîncrezător în propriul tău gust. Apoi ai făcut chiar tu primii pași, niște stupide avansuri, pînă cînd te-ai trezit cu ea în brațe, tremurînd toată.

Te ridici într-un cot puțin înspăimîntat la gîndul că legăturile voastre ar putea deveni publice, îți aprinzi țigara și îți spui că trebuie să lichidezi totul, absolut tot, că nu mai are nici un fel de importanță acum discuțiile acelea seci din mașină, din escapadele voastre de cîteva ore, cînd ea se lamenta puțin, și ți se supunea cu o docilitate stupidă, care te înfricoșa mereu pentru că bănuiai că în spatele acestei slăbiciuni se afla o voință fermă, agresivă ce ți-ar putea dăuna. „Nu, nici o importanță, sînt complet vindecat, nu m-am mai gîndit de mult la perioada aceea ridicolă și de aceea..." — și ai vrea să continui, dar te ridici brusc și începi să te îmbraci mînat de un alt gînd.

Te întorci în restaurantul acum aproape plin, găsești în sfîrșit o masă liberă, chelnerul de cum te-a observat s-a repezit spre tine zîmbind, te-a recunoscut imediat, și tocmai așteaptă, puțin plecat spre tine să ia comanda. Îți scuturi țigara în scrumieră și el se apleacă brusc, a băgat de seamă pe fața de masă o scamă sau ceva asemănător, și cu un „mîîîî" indecis, ceri o cafea și cu un alt „mîîîî" întrebi cine-i femeia cu fața

aceea parcă dintr-un desen, care a ridicat privirea spre tine, de îndată ce-ai intrat.

Este cîntăreața localului, „o fată de spirit", cum spune chelnerul, închizînd dintr-un ochi, și care acum bea într-una, probabil ca să se îmbete, pentru că s-a certat din nou cu prietenul ei, un inginer de la șantierul din apropiere. „De cîte ori pleacă el de aici, ea rămîne, domnule, și bea, apoi se suie în camera ei, unde doarme buștean pînă seara. Păcat, este foarte tînără și are o voce!..." Nu-l mai asculți, îl îndepărtezi indiferent cu mîna, ascunzînd astfel o oarecare rușine, ai senzația că te-ai trezit dintr-o dată gol în fața acestor oameni și ei te examinează atenți.

Ea s-a răsucit în așa fel ca s-o poți vedea din cap pînă în picioare, ai observat poșeta neagră agățată de colțul scaunului, în dreapta, adîncitura fustei de tweed gris, în care se odihnesc mîinile ei, strînse una în alta, într-un gest de deznădejde sau de hotărîre, aluneci pe furiș cu privirea peste picioarele prelungi, „perfecte", apoi te ridici încet spre sîni, întîrzii pe gîtul lung ca un arc, ce-i susține capul desprins parcă dintr-un desen alb-negru. Dacă ai avea un ziar totul ar fi în ordine, dar așa nu poți să riști decît aceste scurte priviri, furișate.

Cafeaua este îngrozitoare, miroase a făină prăjită, totuși o bei încet, cu mici înghițituri, așa cum ai obiceiul. O clipă ai pierdut-o din vedere și, acum, cînd întorci atent capul spre masa ei, vezi scaunul gol, ai un moment de panică, un sentiment ciudat, ca și cum ai fi fost prădat de ceva foarte prețios, de niște mîini strecurate în buzunarele tale — te-a cuprins brusc — și mai apuci să-i vezi spatele puțin plecat într-o parte, dispărînd pe ușa deasupra căreia scrie: „Interzis intrarea persoanelor străine". Recitești cele patru cuvinte, aproape mirat de existența lor și îți spui că iar nu te-a favorizat concursul de împrejurări. Acum îți dai seama că toată neliniștea din timpul cît ai încercat să adormi, pe patul tare, aproape cazon, din căsuța aceea, n-a fost decît în legătură cu femeia asta care a plecat să doarmă buștean „sus, în camera ei". Ai sentimentul că ai trăit o aventură, că te-ai despărțit tocmai acum de par-

teneră, și ești cumplit de dezgustat și rușinat. Îți faci tot felul de reproșuri, te întorci mereu în încăperile înalte, de acasă, unde pașii ți se înfundă în covoarele moi, te aproprii de patul copilului — încă nu s-a sculat — și, la sfîrșit, te furișezi în baie ca să-ți speli murdăria de pe tine, pentru că o simți fizic, de la frunte pînă în vîrful picioarelor.

Faci semn chelnerului și-i lași pe masă, alături de scrumieră, o hîrtie de zece lei, și pleci grăbit, ocolind chiar lîngă ușă, un bărbat gras, care și-a îndepărtat foarte mult scaunul de masă ca să poată încăpea. Afară îți simți cămașa umedă — aerul aici este ceva mai rece, sînt lacuri și păduri prin apropiere — bagi mîna pe sub haină, ca să te convingi, apoi te oprești pe prima treaptă a terasei. Începi să te liniștești, ai senzația că te afli undeva la munte, într-o stațiune, și mai sînt încă multe zile pînă va trebui să pleci. Eziți cîteva clipe, ai vrea să te întorci iar în local, sperînd că femeia a coborît, că o vei afla la masa ei, din mijloc, dar te îndrepți nesigur spre mașină, cu același sentiment plăcut de concediu.

Deodată însă te fulgeră un alt gînd și te uiți în jur, la mulțimea florilor. „Nu, ori ceva deosebit, ori nimic" — îți justifici din nou ție însuți lipsa coroanei. Te strecori încet în mașină, obosit, imaginîndu-ți căldura de după-amiază, praful drumului desfundat, obligația de a merge încet, ca și ceilalți, de-a te opri la fiecare răscruce de drum, cu fața năclăită de sudoare și praf... și totul se va petrece peste cîteva ore — patru sau cinci, și te ia groaza că nu vei putea rezista. Întîrzii pornitul motorului, umbra unei case trece fulgerător pe sub pleoapele tale închise și, fără să vrei, șoptești cuvîntul, îl repeți de cîteva ori, dîndu-ți seama că nu-ți poți învinge indiferența. „Mama!" — și nici o altă imagine nu reușești să închegi decît aceea a unei zile ploioase, cu lumină firavă ca un revărsat de zori, aproape cenușie, în care se împrăștie fumul locomotivei. Era ora șapte sau opt și, după momentul de depresiune de pînă la gară, trăiai neastîmpărul plecării, doreai ca trenul să se miște o dată. Silueta ei neagră, zgribulită de frig, se îndepărta treptat, îți devenea tot

mai indiferentă, din gestul de rămas bun — fluturarea mîinii peste marginea ferestrei — nu mai rămîne decît o simplă formalitate. O înlături și acum, dar nu te hotărăști să te miști, să bagi mîna în buzunar ca, între batistă și niște hîrtii, să găsești cheia de contact. Ceva te oprește inexplicabil, și ca întotdeauna, cauți neîncetat, și mereu îți scapă acel ceva. Ești învățat să revii, să te stăpînești, dar acum parcă s-a dereglat însăși puterea ta. Privești prin parbriz mașina albă care vine încet pe aleea străjuită de stejari, care stopează alături de tine, în spatele tău, și auzi deodată rîsetele unor copii și vocea unei femei, strigîndu-i pe nume — probabil o familie venită să-și petreacă ziua aici — dar rămîi nemișcat, fiindcă tocmai acum constați cu uimire că niciodată n-ai avut ce stăpîni și că de cîte ori ai revenit, în punctul acela unde bănuiai că erai așteptat, n-ai mai găsit nimic. Și totuși te-ai arătat fericit, cei din jur au început să te invidieze chiar de la început, fără să știe — nici tu însuți nu ți-ai dat seama — că de fapt ai purtat o mască. O simți aproape fizic, ai vrea s-o dezlipești, dar n-o faci nu din teama că-ai să fii descoperit, ci pur și simplu pentru că ești obosit. „Cît de puțin ne cunoaștem!" — repeți din nou, pentru a cîtea oară?, împărțind oamenii după ideea aceea a ta, care îi provoacă ei rîsul și-i dă prilej să-și etaleze cunoștințele de filozofie. Tu ești un simplu conferențiar de chimie, astăzi poate vei deveni profesor, dar oricum ești înecat pînă în gît de formulele tale și, cînd încerci să le părăsești, ele se răzbună, făcîndu-te aproape neputincios.

Împarți oamenii în două părți, unii norocoși, care au dat peste o carapace asemănătoare melcilor și broaștelor țestoase, sau și le-au construit, și le tremură fundul la gîndul că cineva ar putea să le calce, să le sfărîme, sau pur și simplu să crape singure și să-i arate cum sînt, ce-au adunat în jurul lor. Apoi ceilalți, ghinioniști, fără nici o ascunzătoare, la discreția oricui și oricînd. Tu faci parte dintre primii, ai carapacea ta... „La dracu, fiecare își are povestea lui, pe care cunoscuții, sau cei care vor deveni cunoscuți, o transmit unul altuia. Mi s-au spus basme încă de mic și am crezut nebunește în

ele. Și mi-au povestit și mi-au tot povestit... La dracu, acum trebuie să pornesc mașina, să stau ghemuit pe volan două sau trei..."

Călătoria asta ar trebui să stea sub semnul ispășiru și, dacă brusc ai fi aruncat în urmă cu secole, ai putea face drumul pe jos, cu picioarele goale. Ideea ți se pare însă absurdă. Cu toată străduința ta de a-ți căuta vreo vină, nu simți decît o oarecare eliberare — te întrebi de ce te-ai eliberat, dar nu-ți poți da seama — continui s-o trăiești de dimineață ca o regenerare a trupului și a minții pe care ai așteptat-o de multă vreme. Obrazul îți tremură ușor din pricina trepidațiilor, și mîinile ți s-au relaxat, pe volan, fiindcă șoseaua este dreaptă și pustie, profiți și apeși pe accelerator, stîlpii de telegraf lunecă în urmă, odată cu lanurile de grîu ce se rotesc spre dreapta și spre stînga, ca niște mari evantaiuri verzi, ce-ți dau o ușoară ameteală. Nu-ți mai amintești de cînd n-ai mai văzut-o. Poate sînt ani, timp în care i-ai expediat, dacă îți amintești bine, cîteva vederi și un plic, cîteva scurte scrisori... Ai fost de fiecare dată impresionat pînă la lacrimi, citindu-i scrisorile ei atît de naive, în care te anunța cine dintre cunoscuți a mai murit acolo în satul acela, făcîndu-le totdeauna scurte caracterizări ce te făceau să zîmbești. „Ești formidabilă, mamă!" — exclamai, strecurînd scrisoarea într-un sertar anume pentru corespondență. Fotografia ei făcută cu un prilej oarecare, cînd ea se afla la voi, stă atîrnată pe peretele din stînga biroului. În următoarele momente, după ce îi citeai scrisoarea, te întîlneai cu „capul acela de expresie", cum spune cumnatul tău, remarcat și de colegii tăi ca „venerabil", dar îi întorceai repede spatele, aplecîndu-te peste hîrtiile tale mult mai importante.

Ești un ins foarte ocupat și cu mare putere de muncă. Știi precis că orice pas l-ai făcut trudind din greu, că ai risipit destulă energie pînă să-ți găsești un punct stabil, de siguranță. Numai pașii de pe plajă, atunci, i-ai făcut atît de ușor, încît ori de cîte ori îți aduci aminte roșești. O, sigur, multe s-ar fi putut întîmpla dacă n-ar fi fost dimineața aceea, dacă n-ai fi ieșit

pe plajă, tocmai atunci și nu te-ai fi oprit, întîmplător, frapat de cortul lor caraghios.

L-ai salutat pe profesor, aplecîndu-te ușor și el te-a chemat. „Vino, dragă, mai aproape, ia loc" — și cîteva clipe mai tîrziu sărutai mîna soției și apoi a fiicei lui, tremurînd, ca și cum plaja ar fi fost invadată brusc de niște curenți foarte reci. Aproape că îți clănțăneau dinții, și ai început să vorbești ca să nu te dai de gol, ți-ai aprins repede o țigară și te-ai așezat alături de profesor, strîngîndu-ți picioarele sub tine. Nu numai atunci îți urai picioarele groase, cu labele vinețiii și cu venele umflate. Le-ai ascuns sub tine, le-ai acoperit încet cu nisip, ca în joacă și, în timp ce profesorul ți-a povestit cît de greu călătorise noaptea pe tren, tu ai început să-ți plimbi privirea peste ea, tot în joacă, pînă ce te-a fulgerat gîndul acela. „Și dacă se poate?" — te-ai întrebat. Profesorul luase de la capăt noaptea lor din tren, soția îl completa din cînd în cînd, dar tu nu-i mai ascultai de mult. Dădeai din cap, spuneai, da — da, în pauzele lor, continuîndu-ți jocul.

Stătea cu fața în sus, cu ochii închiși, cu picioarele întinse, lipite unul de altul, direct pe nisip, ca și tine. Avea un corp bine format, puțin cam plin, ceea ce nu strica rotunjimilor, ba dimpotrivă, le dădea o anumită vitalitate, încît tu, coborîndu-ți privirea de pe față, ai început să te pierzi cu desăvîrșire, ca un puști, care vedea pentru prima dată sau bănuia, pe sub o rochie foarte subțire, coapsa unei femei. A observat cu siguranță — cel puțin așa ți-a spus la cîteva săptămîni — că îți tremura țigara între degete. Acest amănunt l-ai negat, de altfel este cu totul nesemnificativ... „Vrei să-mi dai pălăria? — întrebarea a venit brusc, te-a surprins nepregătit. Ai luat repede pălăria de paie și te-ai apropiat de ea, te-ai aplecat puțin, simțindu-i mirosul pielii încinse. Erai hotărît.

Nu-ți mai aduci aminte cum te-ai trezit cu ea lîngă tine, la pescuit guvizi, pe stînca aceea singuratică. Soarele cădea vertical peste voi, luciul mării îți lua ochii și undeva, în depărtare, la vilele de pe coastă, urla un radio. Aceste cîteva detalii ți-au rămas în memorie, și fața ei de atunci, surprinsă, congestionată, cînd te-ai

răsucit spre ea și-ai sărutat-o. „Nu, nu!" — a strigat ea violent, aproape a țipat, dar s-a întors încet și, spre surprinderea ta, te-a prins cu amîndouă brațele, și s-a lăsat moale, lipită de trupul tău care zvîcnea tot. Apoi a început să te sărute, cu un soi de disperare, de fapt nici nu erau sărutări, buzele ei se lipeau și se dezlipeau de ale tale nebunește, cu o lăcomie inconștientă, care te-a speriat puțin. „Hai" — ai auzit-o spunînd într-un tîrziu, și te-a luat de mînă, trăgîndu-te spre plajă, și-ați plecat de-a lungul plajei, chiar pe margine, unde valurile mici își aruncau crestele lor de spumă...

În față este un pod, nu-ți mai amintești ce rîu trece pe aici, o clipă umbra podului, cu X-urile lui de metal, se întinde pe parbriz și încetinești, observi în dreapta cîțiva copii cu undițele și, chiar de lîngă ei, fîșia gălbuie a unui drum ce se pierde pe deal, printre casele unui sat, apoi îți aprinzi țigara și te întrebi... „Ce-i asta?" Totuși continui, aștepți să-i auzi țăcănitul tocurilor ei pe veranda vilei, bătaia aceea abia perceptibilă din fereastră, și tresari. În sfîrșit, a venit. O prinzi în brațe și o săruți cu grijă, aproape cu pietate, apoi îți amintești hotărîrea și fața ți se înăsprește ușor, ea a simțit violența ta și s-a retras un pas, se zbate, dar tu ești mai puternic, mîinile tale sînt obișnuite si nasturii se desfac parcă singuri, și ea zadarnic încearcă să se elibereze, tot mai neputincioasă, mai slabă, pînă cînd începe să tremure în brațele tale, goală. „Ce faci" — o auzi șoptind. „Ești nebun... să... te rog, te implor", — și după aceste cuvinte pe care poate ea nici nu le-a spus, ci numai ți le-ai închipuit, mult mai tîrziu, o ai deplin, iar ea continuă să plîngă ciudat, un plîns ca de copil, pe care nu l-ai mai întîlnit.

Uitaseși de hotărîrea ta, sau o ocoleai, mai aveai încă putere s-o ocolești, cu bucuria care creștea în tine ca un murmur născut din respirațiile voastre, din carnea voastră potolită. Ți se dăruise, vrînd să fie a ta, încît uitase cu desăvîrșire pe cea dinainte, „care îi devenise dintr-o dată străină", așa cum ți-a spus o oră după aceea. Apoi a început să-ți placă mai mult, atît de mult, încît ani în șir nu te-ai mai uitat la celelalte... Sînteți totuși diferiți și, faptul că acei cîțiva

centimetri în plus, pe care îi are ea și nu tu, i-a dat întotdeauna sentimentul unei neîmpliniri. Și ți-a spus de multe ori, iar tu ai rîs, remarcînd că important este ceea ce gîndiți voi, aici trebuia o perfectă asemănare. Tu nu veneai dintr-o „familie bună" ca a ei, și în privința asta te-a ajutat, ți-ai „șlefuit" dorințele și gusturile, ai căpătat un anumit rafinament... „Ce naiba m-a apucat?" — și încerci să-ți atragi atenția de situația în care te afli, îți spui unde mergi, cîteva clipe, ca apoi să revii la indiferența sau sentimentul tău stupid de eliberare. Și totuși îi rostești numele cu destulă tandrețe, te justifici pe tine și pe ea. „De fapt sîntem niște nătărăi, dragă, ne-am găsit tocmai acum să ne descoperim fel de fel de cusururi și să ne chinuim" — și reușești să înăbuși șuvoiul de imagini care se îngrămădesc una într-alta, se încurcă, se înlocuiesc, nu mai rămîn — deocamdată — decît abia cîteva fărîme nedeslușite, obsedante și prostești. Ți se întîmplă iar ca în momentele după o mare încordare, cînd nu mai reușești să rememorezi nici o mișcare de ansamblu, ci doar acele fărîme, ca niște scîntei amăgitoare de întuneric.

Și iar gîndul, ideea pe care ai exclus-o pînă acum, găsind destule argumente. Dacă nu-ți vor da votul? Sigur, ți s-ar face o mare nedreptate, pentru că meriți cu adevărat acest post. Te temi fiindcă îi cunoști foarte bine, tu însuți ai început să privești înapoi cu ochii lor. Orgoliul tău se oprește aici, în fața acestor oameni, a mîinilor lor uscate, care învîrt din obișnuință niște creioane sau foi de hîrtie. Începi cu mătăhălosul din capăt mai gras decît și-ar putea cineva închipui, dezgustător la înfățișare și la atingere — ți-aduci aminte cum te-a bătut odată prietenește cu palma moale pe obraz, și numai contactul acela cu pielea lui jilavă, ți-a provocat o greață cumplită — cu acest ins mereu asudat, gata să hohotească în rîs pentru cine știe ce fleac. Îl lași să-și mototolească în palme batista, și te apropii de altul mai tînăr, aproape de vîrsta ta, pe care niciodată n-ai reușit să știi în ce ape se scaldă. Fața lui ovală, pe care sclipesc lentilele fumurii, montate în metal, poate chiar în aur, este impenetrabilă...

Nu mai poți înainta prin fața lor, le întorci spatele, le alungi imaginea repede, cu niște fragmente din propria-ți copilărie, ești obosit, te-a cuprins inexplicabil tristețea, ca o ghiară în gît, nemaipomenită. Te simți izolat, împins la margine de toți, prădat pînă și de dorințe, acum, în acest moment, cînd ai ajuns la bifurcația șoselei — trebuie s-o iei la dreapta, spre munții care se zăresc în zare — nu mai ai nici dorințe. Parcă pînă aici ai tot tărăgănat ceva, ți-ai irosit puterile, sau ai bîjbîit tocmai din lipsa puterii.

Știi că șoseaua duce în satul tău pe care va trebui să-l străbați pînă aproape de mijloc, un sat asemănător cu acesta, prin care gonești acum, stingherit de atîta lume îmbrăcată ca de sărbătoare. Claxonările tale, la care renunți, dîndu-ți seama că sînt inutile, mai rău te-au enervat. Ai fost împins de o mulțime pestriță, luat de ea și blocat aici, în fața bisericii. Ai putea totuși să protestezi, să te strecori, dar aștepți aparent liniștit, fumîndu-ți țigara. Singurătatea orelor de pînă acum te-a amărît destul și mulțimea asta veselă a început să te distreze. Tragi încet geamul în jos și întrebi pe femeia ce te privește cu o oarecare neîncredere sau condescendență de care se bucură străinii: — Ce se întîmplă? Este vorba de o nuntă, ridici geamul la loc, și aștepți între cordoanele de oameni, îți aprinzi o altă țigară, dar tocmai acum lumea se dă în lături, se înghesuie cînd într-o parte, cînd într-alta, și observi o clipă, ca o fulgerare, voalul alb al miresei.

Dar tocmai aici, în mijlocul acestei veselii, începe să ți se strîngă inima și ai vrea să fugi, să fii singur, ca și cum ai fi înfăptuit o cumplită fărdelege. Te sufoci în acest aer de veselie minute în șir și, cînd îți dai seama că nu mai reziști, pornești motorul, te strecori cu mișcări bruște, stîngace, ești gata să lovești un copil și auzi cum cineva te înjură.

Mașina începe să prindă viteză, șoseaua s-a eliberat complet și ar trebui să-ți readuci iar simțămîntul acela, sau starea aceea plăcută de evadare. Dar nu mai reușești. Din instinct știi că ai lăsat în urmă ceva foarte important pentru viața ta, deși nu l-ai putea numi, și

că peste cîteva ore, acolo, spre locul care gonești, va trebui să înduri, să taci, să asculți...

Apoi, fără nici o pregătire, fără nici un amănunt pe care să-l fi recunoscut, un copac sau pod sau o curbă de care să-ți fi adus aminte, a apărut brusc dreptunghiul galben, mărginit de o linie subțire, neagră, și ai silabisit cele șase litere, numele unui sat, un nume foarte comun, de care te simți complet străin. Continui să le silabisești în neștire, încordat cu mîinile pe volan, atent ca să nu depășești casa aceea.

În sfîrșit, ai ajuns, ai tras mașina prea mult pe dreapta încît marginea șanțului s-a surpat puțin sub roata din spate. Cobori, încui mașina și, din mers, îți aranjezi nodul cravatei, îți freci obrajii pe care îi simți amorțiți. O bătrînă moțăie pe un scăunel, la umbră, o alta iese greoaie în cerdac și coboară o treaptă.

— Poftiți, intrați! — și tu, după o scurtă ezitare, ridici repede scările, tocmai cînd bătrîna de pe scăunel a început să bocească. Alte două femei și un barbat, toți în vîrstă, se ridică la apariția ta de pe scaunele din săliță. Le strîngi mîinile indiferent, nu-ți amintești să fi văzut vreodată măcar pe unul dintre ei, și auzi șoptind — poate bătrîna de pe scăunelul de afară, pe care ai simțit-o venind în urma ta: — „Ăsta-i cel mare". Nu le poți vedea fețele, toate stau, aplecate și acoperite pînă aproape de sprîncene cu baticuri, numai capul bărbatului stă țeapăn, te privește cu ochii lui ficși, mici, ca două luminițe țîșnite din pielea arsă de soare și brăzdată de cute. Ți se spune că este o rudă îndepărtată, un unchi — una dintre femei și-a luat rolul de prezentatoare — și tu îi mai întîlnzi încă o dată mîna cu sentimentul că strîngi niște hîrtie mototolită, sau niște coajă de copac.

Îți faci loc printre ei și intri în camera din stînga, care ți se pare dintr-o dată atît de enormă, încît ai senzația că ai intrat într-o biserică și, fără s-o privești, îi săruți mîinile reci, și te întorci încet, întîlnindu-ți privirea cu a bătrînului care pare evident supărat că nu ți l-ai amintit. Ai vrea să te răsucești din nou, ar fi deajuns doar capul, să vezi cum „doarme" — așa cum tot spune bătrîna aceea care a venit în

urma ta și care pare puțin țicnită, dar nu mai ai timp.

— O, dragul mei, băiatul meu, mi-am închipuit că așa arăți" — și te lași sărutat pe amîndoi obrajii, întors ca să te vadă din profil, tras de mînă în camera cealaltă, unde te așează ca pe un copil în somn, cu o mulțime de gesturi mărunte, inutile și cu un fel de chicoteli lenețe.

— Ei, care va să zică, așa arăți... — spune ea, așezîndu-se pe pat, foarte aproape de tine, încît îi simți parfumul vag de pudră sau de ruj. Ești uluit de înfățișarea ei, n-ai fi crezut că poate arăta atît de tînără, cîteva clipe numai, pentru că imediat, privind-o mai atent, o reduci la vîrsta pe care o bănuiești că are.

— Și... și cum o duci?... Ia spune-mi! — și tu zîmbești, ridici din umeri și aproape nu-i înțelegi întrebarea.

2.

VEZI. iar te-au uitat. Dacă astăzi, tocmai astăzi n-ai fi cumpărat ziarul, și nu oricare, ci pe acesta, cine știe cînd ai fi aflat — și, revoltat, tragi mașina la bordură, o oprești și deschizi ziarul.

Eroarea este imposibilă, numele tău se află tipărit, aceste șapte litere, doi sau trei centimetri în care n-ar încăpea alte cuvinte... Apoi, sînt aici și ei, fratele tău mai mare, apoi surorile, îți vor citi numele mii, zeci de mii de oameni, cîteva minute vei fi și tu cunoscut, în clipele acelea de plictiseală, din sălile de așteptare ale gărilor, sau în tramvaie, pînă acasă, și în anticamerele unor directori, cît vor aștepta să le vină rîndul la audiența cerută, vor repeta o dată și încă o dată, tot ce este tipărit aici, la *Mica publicitate*...

— Hai, mă, ce te-ai oprit aici, cască ochii la semn, sau ți morțiș să-i lași sticletelui cîteva sutare? N-auzi?...

Pornești brusc, parcă amintindu-ți de ceva și cauți un loc de parcare. Ai dreptate să fii mulțumit, ei întotdeauna te-au înconjurat cu oarecare îngăduință — „treacă de la noi" sau „fie, n-avem încotro, ne ești doar frate" — acum îți dai seama, în ultima vreme pînă și cea mică se simte parcă tot mai stînjenită cînd dă cu ochii de sacoul tău de piele, destul de ponosit.

În sfîrșit, ai găsit un loc unde să-ți parchezi mașina, scoți biletul de tren, îi examinezi data și timpul. Este șase și jumătate, pînă la unsprezece ai destulă vreme. „Ce caut aici?" — te întrebi mirat, enervat din cauza aiurelei care te-a cuprins. Tu ai fost totdeauna destul de stăpînit, de ce tremuri? Nu, ar rîde cei de la școală dacă ai telefona că nu mai poți duce mașina, că nu mai ai putere, și că îi rogi să vină cineva și s-o ia. Așa, stăpînește-te! Cu puțină atenție n-ai să faci nici o greșeală, și apoi, școala de șoferi amatori nu-i chiar atît de departe. Străbați bulevardul pe care ai pornit și, la capătul lui, cîteva sute de metri la dreapta, ai ajuns. Ai lacrimi în ochi și ți le ștergi cu dosul palmei stîngi. De ciudă sau de durere? Te-ai săturat, acum ești dezgustat, singura dorință care te chinuie, venită brusc, în clipa cînd îți cercetai biletul, este să faci o baie. Te simți murdar, înfiorător de murdar.

Tragi mașina lîngă un zid cenușiu, care desparte școala de spitalul de pediatrie, și pornești încet, cu pași rari — îți auzi bocănitul pe asfalt și, asta, ciudat, te mai înviorează — pînă la ghereta portarului. Omul își freacă ochii de nesomn și te întreabă, aprinzîndu-și țigara, de ce-ai venit cu noaptea în cap. Îl rogi să ți-l cheme la telefon pe director, aștepți mai multe minute, portarul îți spune că aude apelul, „dar așa de dimineață!"...

În sfîrșit, ți se întinde receptorul, o voce groasă, gata parcă să izbucnească, te întreabă de ce scoli oamenii din somn.

— Am să lipsesc trei sau patru zile, poate și mai mult.

— Ce-i? Ai înnebunit? Nu pot să aprob, aș periclita...

— Știu, dar... Mi-a murit mama — și aștepți, după ultimul cuvînt, răspunsul lui. Îl auzi cum oftează sau cască și tu tușești de cîteva ori ca să-i aduci aminte că mai ești încă prezent la telefon. Distingi apoi plînsul unui copil și o voce de femeie, care probabil încearcă să-l adoarmă din nou...

— Regret că v-am deranjat, dar... știți...

— Du-te și lasă-mă în pace, am să mă descurc eu — și, imediat, pocnetul sec de la capătul firului îți confirmă că a închis telefonul, dar tu mai întîrzii, îi spui că îi mulțumești, că ai bănuit întotdeauna că are un suflet bun, numai ca portarul să nu bage de seamă jignirea ce ai suferit-o. Îți faci însă griji inutile, omul și-a desfăcut pachețelul învelit în ziar, a întins niște felii de parizer pe pîine, și acum le presară cu sare. Tremuri de furie și privești degetele care se întind încet spre bucățelele de salam, vîrfurile lor cu unghii netăiate, cu dungile negre la margine, și ești gata să-i spui să se spele înainte de masă. Îi întoarce spatele.

— Condoleanțele mele, tovarășe... — îl auzi la un moment dat, bolborosind cu gura plină, încît te apucă un fel de greață. Îi mulțumești totuși politicos, atrăgîndu-i atenția că nu se vorbește așa.

— Așa zicea și mama, dumnezeu s-o ierte, dar niciodată n-am ascultat-o. Ce, parcă strică ceva că... Ce a avut, cancer sau...? — te întreabă după ce înghite.

— Nu știu, n-am aflat încă și ieși trăgînd puternic ușa după tine, înnebunit de furie. O, dacă te-ai întîlni acum cu el, cu directorul, dacă s-ar ivi după colțul clădirii fața lui pătrată și plină de pistrui, ai fi în stare să-l iei de guler, să i-o ridici pînă la înălțimea gurii tale, să i-o răsucești puțin și să i-o scuipi. „Cretinul dracului!". Omul ăsta parcă se despersonalizează ori de cîte ori îl întîlnești, de aceea ura ta trece mereu dincolo de el, spre ceea ce înseamnă, ce personifică ființa lui, fiindcă i-ai întîlnit destul și pe ceilalți, identici cu el, ai dat peste urmele lor de limaxi... Intri din nou în cabina portarului, vrei să dai un telefon, și el îți face semn că da, continuînd să mestece.

Îi recunoști imediat glasul, o întrebi cum se simte și brusc, sub pleoapele tale închise, îți apare imaginea nopții trecute. Nu poți să-i spui așa cum dorești, doar cîteva cuvinte, exact cum l-ai anunțat pe director. Te trezești rîzînd, amintindu-i că și-a uitat oglinda — „Da, aceea ca o scoică, am găsit-o în pat" — dar treptat, treptat, cuvintele tale încep să se sufoce parcă, pe ultimele silabe, vrei să continui însă nu izbutești decît o ciudată bolboroseală, ca și cum respirația ta nesigură, puțin tremurată, refuză să se mai transforme în cuvinte... Și-ai putea dezlipi urechea de receptor, fiindcă tot n-o mai asculți. Ea rîde — același rîs cumplit de nerușinat, așa cum i-ai spus — iar tu tragi în silă, cu degetul, niște dungi pe fereastra prăfuită...

Și iată-te iar înapoi, plin de agitație, ca întreaga sală în care te aflai. Lume multă, fum de țigară, clinchete de pahare, lumini palide, strecurate din vîrful unor lumînări false, agățate de pereții acoperiți cu tăieturi din ziare. Mult tineret, toate mesele sînt ocupate de voi, doar ici, colo cîte unul mai în vîrstă, bărbați aflați în deplasare, sau vreun bătrîn cu nopți de insomnii și obsesii, venit ca să-și lipească ochii de picioarele fetelor.

Perechile se mișcau în ritmul îndrăcit al unei melodii venită de undeva din semicercul marcat de o bară lată, lucioasă, pe care se sprijineau cîțiva inși, erai năucit de tot zgomotul acela, de bătăile și tropotele lor, de gîfîiala pe care le-o simțeai venind pînă la masa ta, și minute în șir ai stat nemișcat, urmărind mai ales fetele, a căror furie și fericire ajunsese parcă la paroxism. Le vedeai cum se învîrt în jurul băieților, cu fustele și rochiile lor strîmte și scurte, într-un haos de mișcări ațîțătoare — unele țipau sau rosteau frînturi de cuvinte și te întrebai naiv ce spun — erau în mișcările lor frînte, smulse, un fel de disperare, în aplecările lor înainte, tremurate, cînd sînii le deveneau brusc niște mici clopote trase de un nebun, sau pe spate, cu părul despletit, cu buzele umede, cu fulgerele acelea scurte, ale dinților, ca într-o așteptare. Apoi cum veneau printre mese, încet, obosite, privindu-și mîinile și picioarele, aranjîndu-și cîte ceva răsucit pe ele, ca să se așeze și să

soarbă lacome din paharele lungi, în care pluteau cuburi de gheață... Te-ai ridicat brusc, aproape uitaseși de ea, și — i-ai simțit mîna prinzîndu-te moale. „Nu, nu mai stau"... — deși ți-ar fi plăcut să rămîi. Erai obosit și trist, ceva din ființa ta intrase în alarmă, ca o presimțire...

— Ajunge!... Știi că mi-a murit mama!

— A!... Cum?

— Așa cum îți spun. La unsprezece am un tren, te aștept la zece, acasă... Cum, nu poți să pleci?... Vezi, încearcă! — și lași încet receptorul în furcă, privind fix mîinile unsuroase din fața ta care încearcă să se șteargă cu ziarul.

Te-au pierdut iar din vedere, un „mic amănunt" de care acum poate își aduc aminte, sau ceva mai tîrziu, după-amiază, întrebîndu-se puțin speriați: „Unde este bezmeticul ăla?". Știi exact ce s-ar întîmpla dacă ai lipsi. Îi cunoști, sau îți închipui că îi cunoști, ei s-ar schimba pe loc, sau dacă ai fi încercat să-i cauți, să-i prinzi înainte de-a se urca în mașinile lor, te-ar fi ținut la distanță — „Așează-te!... O, nu acolo, fii atent!"... Niște străini care nu te-ar lăsa să te apropii prea mult de ființa lor.

Te-ai întrebat adesea, exact ca acum, cînd stai aplecat deasupra chiuvetei, cu capul sub robinet, lăsînd să-ți curgă apa pe spate, să se prelingă pe piept minute în șir — un vechi obicei căpătat în armată, atunci cînd te simțeai cumplit de obosit sau cumplit de trist — te întrebi și nu-ți poți da seama cum s-a strecurat între voi această indiferență.

Ei! Nu-i judeci oare prea aspru, cel puțin acum?

Unde te-ar fi putut căuta dacă nu-ți știe nici unul adresa? De cînd te-ai mutat aici — și sînt aproape opt sau nouă luni — n-ai mai fost pe la ei. Numai cu cea mică te-ai întîlnit de cîteva ori pe stradă, întîmplător și ați intrat în cafenelele acelea fără scaune, cu mese înalte, v-ați sprijinit cu coatele de ele și ați schimbat niște vorbe stupide, surprinzînd-o cum își privea ceasul, pe furiș.

... „Ar trebui să te gîndești, încearcă să înțelegi prin cîte am trecut eu ca să ajung la un rezultat cu voi... așa, băiete, nu-ți irosi vremea în demisolul acela, cum mi l-ai descris tu. Viața nu iartă, așa că tu... Te sărută, mama". Repeți încă o dată, cuvînt cu cuvînt, în timp ce te ștergi cu prosopul aspru, și-ți surprinzi în oglindă zîmbetul trist. Mama ta, mai ales în ultimii ani, a avut sentimentul că numai cu tine n-a ajuns la nici un „rezultat", că-ți risipești timpul fără folos. Ar fi putut să-și dea seama că ezitările sau, mai bine spus, ocolișurile tale i se datorează și ei. N-o condamni însă, ea a dorit ca să revii lîngă ea, erai cel preferat, și te-a ales ca să-i continui acolo profesia. Sau pur și simplu a crezut că ar putea sta cu unul dintre voi, fără să-și părăsească satul.

„Acum nimic n-a mai rămas comun, nu mai există nici punctul acela care ne aduna pe toți, fără știrea noastră: MAMA!" — și îți țîșnesc lacrimile, te așezi pe marginea patului, numai în chiloți, cu prosopul mototolit pe genunchi, tremurînd ușor. Stai astfel o bucată de vreme în care încerci, făcînd o mare sforțare, să fixezi imaginea ei chinuită, așa cum ți s-a părut ultima dată, acum un an, sau poate mai mult, cînd te-a condus într-o dimineață la gară, dar nu reușești să aduni decît o pată măruntă și informă. Curios, tu care ai o excelentă memorie, invidiată de colegii de la seral, acum te dovedești atît de neputincios! Arunci prosopul, te ridici și îți aprinzi o țigară.

Demisolul tău!... În definitiv unii o duc și mai rău. Tu însuți ai dormit aproape un an într-un fel de debara a școlii, o adevărată carceră din care te sculai amorțit. Nu-i mai găsi cusururi, țevile de pe tavan nu te incomodează, sînt vopsite fiecare în altă culoare, și, dacă fereastra ar avea perdea, și ar mai exista și două-trei fotografii atîrnate pe pereți, mai ales seara, tavanul ar arăta destul de acceptabil. Pentru tine a fost un adevărat noroc moartea asistentului sau lectorului acela... Sigur, foarte simplu, s-a plictisit omul să tot mai ridice treptele Universității, i-a venit deodată lehamite de oraș, de femei, de cărți... și, gata, și-a luat cearșaful de sub el, l-a legat de o țeavă, apoi și-a băgat capul în laț,

adică a ajuns la un „rezultat", cum spunea mama ta. Păcat că a ajuns prea repede, nici nu împlinise treizeci de ani. Tu însă, i-ai luat frumușel locul, i-ai cumpărat patul și dulapul, tocmindu-te ore întregi cu tatăl lui, un bătrîn cumplit.

Ți-l amintești perfect, se așezase pe lada de lîngă chiuvetă, și repeta într-una: „Împrumută-te dacă n-ai acum, altfel nu capeți nimic". Ai scos bani, scîrbit de insistența lui, și i-ai dat, întinzîndu-te imediat pe patul gol și spunîndu-i să iasă afară. El însă s-a aplecat spre tine, plîngînd și duhnind a țuică, ai fost gata să te scoli și să-i tragi cîteva palme, dar tocmai atunci, pe neașteptate, te-a sărutat pe frunte, bîlbîind moale, cu limba cleioasă: „O, băiatul meu, dragul meu..." Cumplit v-ați mai îmbătat! L-ai lăsat să se culce în pat, „să stea așa cum stătuse feciorul lui" — era obsedat de ideea asta — iar tu te-ai rezemat de perete și-ai rămas așa nemișcat, fără să dormi, întrebîndu-te ceva foarte important — nici acum nu-ți amintești ce — la care n-ai găsit răspuns. Pînă în zori, cînd el s-a sculat speriat ca să nu piardă cumva trenul, te-ai tot chinuit ca să afli întrebarea sau răspunsul acela și ai ascultat horcăiturile bătrînului...

„Cum ne înșelăm, doamne, cum ne mai înșelăm!" — și-ți amintești iar că ar fi trebuit să le dai telefon dar, în același timp, începînd să te îmbraci, îți pui întrebarea: „La ce bun?" Și poate ești îndreptățit, v-ați obișnuit astfel, pe nesimțite, fără voia voastră, împinși fiecare de interesele lui, și v-ați uitat. Sigur, obișnuința — acesta este cuvîntul cel mai potrivit, degeaba te chinui, n-ai să-l poți înlocui. Parcă ea, mama ta, n-avea obișnuințele ei, uneori atît de ciudate? Ai putea să-ți amintești că în primii ani se despărțea de tine plîngînd, ca apoi, mai tîrziu, cînd te vedea lîncezind zile întregi, plîngea pentru că nu mai plecai, ca să te știe undeva, făcîndu-ți un rost.

Hainele îți vin destul de bine, parcă nici n-ar fi împrumutate de la magazinul acela specializat „în închirieri pentru nunți, înmormîntări și alte ocazii asemănătoare". N-a mai trebuit să încerci alt costum, ăsta ți-a venit, „ca turnat", cum spunea omul cu mînecuțe

albastre, de satin, ca niște aripi caraghioase sau ca niște cioturi de aripi pe care le învîrtea în jurul tău cu pricepere. Apoi ți-ai amintit că n-ai nici o cămașă curată, că ți-ar trebui și o cravată, tot neagră. Ți le-a așezat peste costum, ți le-a împachetat, prinzînd colțuțile pachetului în bolduri și făcîndu-te atent să nu pierzi ceva pe drum...

Arăți destul de bine și ești mulțumit privindu-te în oglindă. Niciodată n-ai îmbrăcat un asemenea costum, negru, și faci cîțiva pași, te răsucești în fața oglinzii, amintindu-ți de manechinele din vitrine — „lor le lipsesc țigările aprinse" — și la gîndul acesta te pufnește rîsul.

Abia acum parcă observi frumusețea adevărată a parcului prin care treci. Orașul strălucește în soarele acesta, de sfîrșit de primăvară, de căldură blîndă și bună. Nu ai timp să te așezi pe o bancă sau să privești zig-zag-urile peștișorilor roșii din bazinul din dreapta, în care se prăbușește apa unei arteziene. Știi că mai ai o oră și, totuși ca să te convingi, îți mai arunci încă o dată ochii peste ceas și te strecori prin deschizătura unei porți înalte, din fier forjat.

În stradă eziți cîteva clipe, pari dezorientat, recunoști încă panoul enorm, cu picioarele unei femei cărei a vîntul i-a ridicat puțin rochia — o reclamă pentru ciorapi — ți-l amintești pe bătrînelul acela sprijinit în baston, privind fix, de pe trotuarul celălalt, picioarele femeii, și acum voi rîdeați, cum ați fost gata să-l întrebați ce vede pe cer, apoi pornești grăbit. După primul colț, pe dreapta, intri într-un gang întunecos și rece, dar numai după cîteva clipe te trezești pe un balcon pe care parcă tot soarele s-a prăbușit, și suni la ușa cu numărul cinci.

Ea îți deschide încet ușa, nu arată de loc surprisă că te vede, mai curînd binevoitoare, ca și cum te-ar fi așteptat. Îți dai deodată seama că întrebarea ta este inutilă, chiar dacă n-ai rostit-o și ai spus-o numai din priviri. „De ce n-ai venit?" — și lași puțin fruntea în jos, îi observi papucii roșii, cu mici plesnituri albe,

apoi o surprinzi ducîndu-și mîna la gură, ca să acopere un căscat. Fața ei palidă, cu trăsături destul de plăcute, este puțin umflată de somn, și tu o privești mut, revoltat, dar nu poți articula nici un cuvînt.

— Știi, după ce mi-ai dat telefon, m-am simțit atît de obosită, încît am renunțat ca să mă mai îmbrac... Știi, o lene amestecată cu slăbiciune... numai tu ești vinovat... — și începe să rîdă, iar tu ești tentat să-i prinzi gura în mîini, să-i strivești buzele și să n-o mai auzi rîzînd.

— Bine, bine...

În aceeași clipă, din spatele ei răzbate pînă la tine, probabil dintr-o cameră apropiată, vocea stridentă a unei femei: „Ei, cine-i fetițo!" sau „Cu cine stai de vorbă, fetițo?" — și faci un pas înapoi, apoi încă unul, privind-o cum stă nemișcată, în deschizătura ușii, în capotul ei roșu stropit cu niște petale albe și, deodată, gata să-ți țîșnească lacrimile, îi spui:

— Mi-i silă. Știi, o cumplită silă.

Cobori din fugă cele cîteva scări și, cu mîinile întinse, orbit parcă, străbați gangul pînă în stradă. Te simți cu adevărat singur, deși n-ai recunoscut niciodată acest sentiment sau l-ai trăit fără ca să-ți dai seama. Acum îl auzi vuind în tine, în timp ce te-ai oprit în stația de tramvai. Pe obraz ai totuși un surîs crispat, ca o urmă a celui care ai fost pînă acum cîteva ore.

În sfîrșit a venit tramvaiul, te înghesui ca și ceilalți, împingi cu mîinile spatele bărbatului din față și ești împins la rîndul tău de alte mîini, și încerci să-ți scoți batista fiindcă efortul acesta a fost de-ajuns ca să te facă să transpiri îngrozitor. Reușești să strecori o mînă într-un buzunar, dar îți amintești imediat că nu ai nici o batistă, că ți-ai uitat-o în sacoul tău ponosit, pe care l-ai lăsat să atîrne pe marginea patului. „De fapt, ești un copil... zău... crede-mă, nu ești altceva decît un copil" — îți amintești cuvintele ei, în timp ce îți ștergi fruntea cu palma. „Adică?" — te întrebi imediat, puțin revoltat, retrăgîndu-te înapoi la gîndurile tale calme, echilibrate, de nerecunoscut acum. Sigur, viața voastră ar putea fi ușoară, ar fi simplă, toate

îndatoririle, toate problemele pe care le-ar ridica și-ar găsi dezlegarea firească, și între voi n-ar exista nici o diferență. I-ai spus că îți vine destul de greu ca seară de seară, după atîtea ore de stat în mașină, explicînd aceleași lucruri de mii, de sute de mii de ori, să fii prezent la cursuri și seminarii, dar totuși nu vei renunța. Ea ar absolvi înaintea ta cu un an — ce contează un an? — și astfel te-ai putea transfera, măcar pentru timpul acela, la cursurile de zi. La prînz v-ați întîlni, serile ar fi ale voastre, pentru că ea, cu profesia ei, ar putea foarte ușor să-și găsească un post în oraș. Bineînțeles, n-ați avea chiar de la început confortul pe care l-ați dori, dar ați găsit totuși niște prieteni să-i aduceți sîmbătă seara printre lucrurile voastre simple, neatinse nici de ură și nici de invidie...

Te oprești aici, ștergîndu-ți din nou fruntea cu palma, și încerci să-ți faci loc pe lîngă trupul voluminos al unei femei care miroase cumplit a transpirație. Ai reușit să-ți strecori un picior înaintea piciorului ei, îl tragi încet și pe celălalt, ai ajuns aproape de ușă:

— Coborîți, la prima?

— Da! îți răspunde bărbatul din fața ta, fără să-și ridice nasul din ziar.

Îți înalți puțin capul peste umărul lui și observi că omul citește *Mica publicitate*, cauți repede dreptunghiul acela, din dreapta paginii, chiar de la margine și îl silabisești de cîteva ori.

— Coborîți?

— Da, domnule, nu ți-am spus? — și acum și-a întors capul spre tine, ți-a arătat o față numai crețuri, negricioasă și slută, fulgerată deasupra bărbii pătrate de un șirag de dinți din aur, și îți spui că pe omul ăsta l-ai mai întîlnit undeva, fiindcă îți pare foarte cunoscut, figura lui îți este parcă de mult întipărită în minte.

În stradă, îl urmezi cîțiva zeci de metri, foarte aproape de el. Se sprijină în baston, merge greu, și tu îl depășești, dar mai întorci capul o dată înapoi. „La naiba, ce ți-a venit" — îți zici imediat și intri într-o florărie.

Niciodată nu te-ai împăcat cu vorbele dulci, sentimentale. Și acum, cînd te apropii de gară, îți dai seama cît de mărunte sînt lucrurile care te pot întrista, sau, mai mult, te prefac într-o ființă neputincioasă, gata să accepte orice.

Totuși, după ce cobori din mașină și rezemi coroana de zidul cenușiu ce înconjoară gara, îți înalți întîmplător ochii spre cerul albastru, decolorat, stăpînit de o senzație liniștitoare, ca și cum cineva foarte apropiat ar fi lîngă tine, gata să te ajute. Dar numai o clipă, sau o frîntură de clipă, pentru că, odată ce-ai pus banii în mîna șoferului de taxi, nu mai ai nevoie de mîngîieri și încurajări ca pe vremuri.

Adevărul este că nu ești în stare să-ți explici în întregime ce se petrece cu tine. Îți dai seama că, din momentul cînd ai văzut-o acolo, în deschizătura ușii, în capotul ei roșu, căscînd leneșă, te-a robit un sentiment copilăresc, irațional, atît de stupid, că nici nu poți să ți-l justifici. Cu toate acestea nu găsești puterea să te desparți de el, te urmărește ideea că ceva este în neregulă și mai ales că te-ai trezit brusc, fără nici o pregătire, singur într-un loc pustiu în care nu recunoști nimic.

Ți-ai ridicat coroana fără grabă și, scurt timp după aceea, ajuns aici, pe peron, unde simți privirile tuturor, ațintite asupra ta, cauți trenul. Încă nu a fost tras la peron și abia acum bagi de seamă că ai sosit mult mai înainte decît era necesar. Un grup de tineri, bărbați și femei, ce par excursioniști după felul cum sînt îmbrăcați, trece pe lîngă tine, care îți pleci capul în jos, rușinat. Îi auzi rîzînd și știi precis că tu ești motivul, costumul sau coroana ta, sau numai felul cum o ții, cu amîndouă mîinile, foarte puțin îndepărtată de genunchi, nemișcat ca o statuie.

„De ce să mă rușinez?" și cuvintele se repetă mereu, cu mici intervale, ca și cum ar pulsa o dată cu inima și, în pauzele dintre ele, nu faci nimic, ci numai aștepți să vină din nou. Cămașa ta închiriată, pentru patru zile, este udă, simți picăturile de transpirație cum ți se preling de pe gît pe umeri și tresari, ca și cum în difuzoarele care au început acum să zbîrnîie se va anunța nu plecarea sau sosirea unui tren, ci tocmai faptul că

hainele tale ca și cămașa sau cravata, le-ai închiriat astăzi dimineață.

În sfîrșit, te-ai mișcat, te-ai răsucit, ai făcut un pas, cauți un loc ferit unde să așezi coroana, pentru că ți-au amorțit mîinile. O așezi la cîțiva metri, sub o fereastră prin care se văd geamantane și pachete așezate pe rafturi metalice. La un pas, spre dreapta, un soldat, așezat pe cufărul lui de lemn, vopsit în galben, mănîncă, tăind atent felii dintr-o șuncă uriașă. Este atît de preocupat de treaba asta încît nici n-a observat cînd ți-ai așezat coroana. Acum a ridicat privirea, dar, după ce se întîlnește cu a ta, revine la loc, mestecînd lacom. În spatele lui, un tînăr ca și tine, sau poate cu cîțiva ani în plus, ține în mîna stîngă mîna unei femei tinere care privește undeva, peste linii, cu un aer plictisit. El se apleacă din cînd în cînd la urechea ei și-i spune ceva, și atunci femeia rîde, ca acum, cînd s-a răsucit spre tine și te examinează cu mirare.

Te îndepărtezi repede spre cabina telefonică, pe care ai zărit-o tocmai la capătul peronului. Ești sigur că nimeni nu va îndrăzni să-ți ia coroana, și, în privința asta, într-adevăr poți să nu-ți faci griji. Ce-ar putea face cu hîrtia roșie și albă, încrețită în chip de lalele sau crini? Și cu aceste gînduri străbați în grabă peronul, făcîndu-ți loc prin mulțime, și te bucuri fiindcă ai găsit o cabină liberă. Tragi ușa de sticlă în urma ta și introduci una dintre monedele pe care ți le-ai pregătit.

Nu aștepți mult și-i recunoști de îndată vocea. Cumnata ta vorbește clar, atît de clar încît fiecare literă parcă vibrează ca o lamă de oțel, iar tu o asculți cuviincios ca și cum ai fi în fața ei. Îți spune că el a plecat de dimineață, că a încercat să te găsească, dar a renunțat fiind „cumplit de distrus."

— M-auzi, te rog să ai grijă de el! Te rog, abia dacă mai putea să articuleze cuvintele. N-am văzut un om atît de emotiv... Și... știi, una nu vine singură, am căzut și eu la pat, o gripă sau vechea mea boală, ficatul... Te rog dragă, să ai grijă...

— Sigur, vă promit... Totul va decurge normal... Da, normal... Vă urez însănătoșire grabnică... — și așezi receptorul la loc, fiindcă ea și-a luat rămas bun. Apoi,

aprinzîndu-ți țigara, împingînd cu silă ușa de sticlă, te gîndești că întotdeauna i te-ai adresat cu *dumneata*, că nu ai văzut-o decît de patru sau cinci ori pe ființa aceea care este soția fratelui tău. Abia acum îți închipui că i-ai descoperit și te-ai descoperit, că ai putea să ridici voalul, așa cum se întîmplă cu unele mirese ori cu unele femei îndoliate, dezvăluind o față hidoasă printr-un simplu gest, molatic și frumos, cum o mînă frumoasă, ridică încet voalul, și toți rămîn uimiți, își dau coate fiindcă n-au putut nici o clipă să-și închipuie că niște mîini atît de perfecte au ca stăpînă o...

— Fii, domnule, mai atent!

— Vă rog să mă scuzați,... eu...

— Lasă că știu — și individul bondoc de care te-ai izbit te împinge puternic cu mîinile și trece mai departe, bolborosind alte cuvinte pe care nu le mai înțelegi. Erai gata să-i spui ce ți s-a întîmplat, să-i arăți coroana și te miri de naivitatea ta. Oare nu-i tot un impuls al naivității tale faptul că îți închipui că ai descoperit că fiecare din familia ta seamănă cu niște alergători care nu au dreptul să calce dungile ce marchează culoarele lor și nici n-o fac, întocmai ca liniile ce nu se întîlnesc niciodată? Oare reușea ea, mama voastră, să vă adune pe toți, din cînd în cînd, măcar în gîndurile ei?... Acum ți se pare că întotdeauna nu a fost decît așa, că voi, ca toți oamenii, rămîneți singuri, pe culoarele voastre, veșnic singuri, de la început și pînă la sfîrșit.

Trenul s-a oprit la peron și te întorci, ridici coroana, te apropii de scara vagonului cu numărul înscris pe biletul tău. Aștepți cîteva minute ca cei din fața ta să-și urce bagajele, apoi urci scara, ținîndu-te cu o mînă de bara nichelată, în timp ce cu cealaltă susții atent coroana. Te strecori cu un umăr înainte pînă la un compartiment gol — te bucuri că cel puțin acum poți fi singur, pentru cîteva clipe, îți și așezi în plasă, sus, „bagajul", ușurat că ești la adăpost de privirile acelea iscoditoare. Dar abia te așezi pe locul tău de la fereastră, că o femeie voluminoasă a și împins ușa glisantă, strigînd la hamal să vină la ea.

Îţi reazemi coatele de mesuţa prinsă de pereţi şi îţi sprijini fruntea în palme. Cu ochii închişi, îţi aminteşti de nişte lucruri atît de mărunte — cum ar fi faptul că ţi-ai uitat batista sau că portarul te-a compătimit în timp ce mînca — încît n-ar merita nici un fel de osteneală. Te răsuceşti puţin şi laşi o mînă în jos, descoperindu-ţi un ochi, atît cît îţi trebuie ca să vezi că banchetele de o parte şi de alta s-au ocupat. În faţa ta femeia care a intrat în compartiment, imediat după tine, ronţăie lacomă alune pe care le scoate dintr-o pungă aşezată undeva, în stînga ei. Are pe puţin cincizeci de ani şi toată înfăţişarea ei atestă o lăcomie atroce. Treci cu privirea la barbatul de lîngă ea, înalt, uscat, care a şi adormit, la fel ca şi femeia din dreapta lui, probabil soţia. Pe aceeaşi banchetă cu tine, un ins, cu o figură specifică de funcţionar mărunt, dezleagă cuvinte încrucişate şi, peste umărul lui, lipit de el, puţin ieşit înainte, observi un alt umăr, cu epolet de ofiţer.

Te întorci iar la femeia din faţa ta, enervat de ronţăitul ei, îi întîlneşti ochii rimelaţi, care te privesc ficşi şi, în aceeaşi clipă te întreabă, arătînd spre plasa de deasupra capului tău:

— Este a dumneavoastră, nu-i aşa?

— Ce?

— Coroana.

— Da, sigur, este a mea! — ca şi cum te-ai convinge pe tine însuţi că eşti posesorul acelor hîrtii colorate.

— Dacă nu sînt indiscretă — continuă ea spărgînd între degete o alună — pentru cine-i?

— Mama.

— Ah! Condoleanţele mele... Ciţi ani avea?

— Destui — îi răspunzi prompt, mirîndu-te tu însuţi de răspunsul tău, apoi intri într-un fel de panică inexplicabilă, te strecori printre picioarele lor şi ieşi pe culoar.

Şoseaua şerpuieşte foarte aproape de trenul în care te afli, o maşină mică, roşie, se retrage tot mai mult în urmă, pînă ce dispare după marginea ferestrei şi, dincolo de şosea, cîmpia cu verdele ei monoton.

Curînd, apropiindu-te de gara aceea mică, cochetă, cu pietriş alb-gris de jur-împrejur, nu vei mai deveni nerăbdător, ca pe vremuri, cînd te întorceai în vacanţă. Vei coborî indiferent şi, fără să te grăbeşti, vei porni pe marginea şoselei, străduindu-te ca să nu te umpli tot de praf. Cum vei da cu ochii de clădirea şcolii îţi vei încetini şi mai mult paşii tăi mecanici care te împing pînă colo, apoi casa îţi va părea nevorosimil de mică faţă de cum o ştiai, ca şi cum ar fi intrat în pămînt sau pămîntul s-a lăsat o dată cu ea, şi vei căuta să descoperi nişte lucruri mărunte care să-ţi amintească de anii cînd ai locuit între pereţii aceia vineţii...

Controlorul îţi înapoiază biletul şi îl întrebi în care parte a trenului se află vagonul restaurant. Afli că este în spate, imediat după vagonul în care te găseşti şi, legănîndu-te ca un om beat, te grăbeşti să te aşezi la o masă. Stomacul tău de om tînăr îşi cere dreptul, dar, cînd ţi se aduce mîncare, o refuzi şi reţii numai păhărelul de coniac. Contrar aşteptărilor, vagonul restaurant este aproape gol. Începi să te simţi bine, deşi, uşoara greaţă din clipa cînd te-ai aşezat în faţa farfuriei cu ciorbă, nu te-a lăsat nici acum.

Şi, încet, încet, fără să bagi de seamă, te întorci din nou la fiinţa aceea care căsca indolentă în uşă. Îţi spui că poate este mai bine aşa, fiindcă mai tîrziu, cînd legăturile voastre s-ar fi oficializat, asemenea gest, pentru tine, ar fi fost dezastruos. În definitiv ea nu este nici măcar frumoasă, ba, în unele momente este urîtă cu adevărat. Are un obraz oarecare, cu un zîmbet cînd amabil, cînd insinuant ,apoi sînii ei mici şi osteniţi, palmele umede şi reci, picioarele puţin curbate, noduroase, cu monturi care îi deformează pantofii... La douăzeci de ani face dragoste cu tine sîmbăta şi în alte zile, cînd o chemi, poate tot la fel s-a întîmplat cu altul sau cu alţii înaintea ta, poate şi ei o chemau tot sîmbăta, pînă cînd te-ai ivit tu. A fost un fel de bravadă copilărească în tot ce-ai făcut pînă acum, te-ai dovedit extrem de naiv. Şi totuşi sîmbăta, dacă ar lipsi, ai intra în panică. Face parte din micile tale satisfacţii şi ai renunţa cu greu la cele cîteva ore cînd

poți face cu ea ceea ce dorești. Da, chiar umilind-o pentru că acum îți dai seama că de fiecare dată, cînd o conduceai acasă, ea tăcea și tăcerea ei nu putea fi altceva decît umilință. Dar era totuși bine așa, poate fiindcă aveai sentimentul că dispuneai de cineva, că un simplu telefon ți-ar fi adus-o imediat.

Nu era doar atît, cel puțin pentru tine. În naivitatea ta te închipui vinovat, ești încredințat că pe undeva sînt greșelile tale care au determinat-o să caște acolo, în ușă, și să-ți arate cît de indiferentă poate fi față de suferința ta. Dar oare suferi într-adevăr? Te întrebi, privind prin fereastră un lac ce se îngustează repede și dispare în niște stufăriș, continuat apoi cu o clădire în fața căreia staționează un tractor. Nu te mai interesează răspunsul, sau mai bine spus îl simți undeva, în tine, și consideri că este inutil să ți-l mai spui.

Faci semn chelnerului și el îți aduce un alt coniac.

— Nu, aș vrea o cafea. Vă rog... — și-ți reiei iar gîndul acela de vinovăție. Ai o ciudată senzație că nu poți sau nu vrei să alergi mai departe de recunoaștere, că nu faci decît să repeți cuvintele memorizate cîndva și să-ți găsești o inutilă justificare. A fost de ajuns să vină această clipă ca nu numai trecutul, ci însăși viața ta de acum să se răstoarne asupra ta ca o stîncă desprinsă de undeva, din vîrful muntelui, cînd tocmai treceai pe drumul neted din vale. Ai fost surprins de rostogolirea ei cumplită, tu însuți rostogolit, strivit... „Cînd am greșit, unde?" — te întrebi acum cu oarecare calm, îndepărtîndu-l pe fratele tău, pe surorile tale, și chiar pe ea, pe mama ta. Sigur, fiecare își are vina lui, dar tu cauți să ți-o descoperi numai pe a ta. Este inutil, pentru că fiecare gest al tău sau al altuia, chiar cel făcut în cea mai strictă legitimitate jenează cu siguranță pe cineva de lîngă tine sau pe altcineva pe care nici nu-l bănuiești.

„Fac ce vreau, n-am nevoie de dădacă!" — și, după aceste cuvinte ca o explozie, din trecut, venite brusc aici, în clipa cînd întinzi mîna după ceașca cu cafea, amintirea te izbește ca un ciocan. I-ai întors spatele, ai lăsat-o plîngînd între lucrurile ei învechite,

subțiate de vreme, gata să se fărîme, și ea semăna cu acele lucruri pe care nu le-ai mai văzut de mult, cu acele mărunțișuri împreunate bizar, în fiecare vară la fel, cînd împingeai încet ușa...

„Te sărută, mama!"... „Nu, nu mai pot!" — îți șoptești, clătinînd din cap, și revii ca dintr-un vis urît. Îți este imposibil să-ți amintești ce-ai făcut ieri sau alaltăieri sau chiar astăzi, pînă ai ajuns aici, la această masă. Nu știi ce anume s-a schimbat în tine sau în jurul tău, dar ești sigur, că acum, cînd nu-ți mai poți aminti nimic, ceva s-a isprăvit, ai ajuns la un sfîrșit, la o concluzie. Nu te întrebi ce va urma, rămîi în provizorat, îți spui „să vedem" sau „mai am vreme" și, treptat, treptat semeni cu toți ceilalți de la mese.

Întorci capul în spate, pentru că cineva ți-a atins din nebăgare de seamă umărul, un ins scund și gras, care își face loc să se așeze. Îți cere scuze, moale, cu o oarecare umilință, apoi se întoarce spre tovarășul său, mult mai tînăr, ce continuă să vorbească, să-i povestească ceva din care, la început, nu înțelegi nimic. Te reazemi de spătarul scaunului, te-apleci spre ei. N-ai altceva mai bun de făcut, sau numai dintr-o ciudată curiozitate, te trezești ascultînd atent.

— De ce aș înainta ca alții? — zice cel din fața grăsanului, pe care nu l-ai văzut cum arată, dar după glas îți dai seama că e tînăr, — De ce să nu-i las să se înghesuie, să-și strivească picioarele și omenia. O, nu mi-i teamă, ci silă. Și poate nu-i numai asta. Cred că unii mă acuză de egoism sau cine știe de mai ce, cînd văd că mă retrag, cînd le zîmbesc politicos. Uite molia sau șoricelul!... sau știu eu cum le mai vine în gînd să mă numească. Dar nu-i urăsc. Cum i-aș putea urî? Însă repetarea asta de relații — azi te propun eu pe tine, mîine mă propui tu... mă servești, te servesc, ajută-mă să-mi fac un culoar de înaintare și te trag după mine... „moara" asta de relații, sau „fabrica" asta de relații o ocolesc. Știu, nu-mi spune, pierd, iar tu mă iubești îmi vrei binele, îmi vorbești despre prudență. Uite, nu mă interesează, dragă, nu sînt făcut pentru asemenea trebușoare. Mă mulțumesc cu puțin și poate cîștig mai mult... Știu, ai să-mi spui ca de obicei, cîș-

tigi... dar ce vrei? Nici măcar nu mă mîndresc cu felul meu păcătos de-a fi. Cum să-ţi spun, este ceva constituţional... Acolo unde lucrez sînt cîţiva care vorbesc în orice împrejurare şi despre orice, ca şi cum ai apăsa pe buton şi „mecanismul" din ei, perfect adaptat la asemenea treburi, începe să emită cuvinte. Aceiaşi oameni, aceleaşi cuvinte de amar de ani. M-am apucat odată şi le-am spus că s-a cam îmbîcsit aerul din sală şi miroase cumplit a transpiraţie. O, cum au mai mîrîit! Mi-ar fi lichidat imediat postul, mi-ar fi dat un picior undeva... Şi nu ştiu de ce nu mi-au dat... Eram foarte tînăr, un mucos, cum mi-a spus unul dintre ei. S-a dat pe lîngă mine, aşa din întîmplare şi mi-a aruncat vorba, tot din întîmplare, apoi a rîs. „Hm, n-o să te uităm"... Şi nu m-au uitat. Şi acum, cînd îşi aduc aminte, turbă şi mă foarfecă... Da, numai pentru că mie mi s-a părut aerul îmbîcsit şi lor nu, numai pentru că am avut o idee — ce mai idee! — a mea, în acel moment, şi i-a deranjat, a fost ca şi cum aş fi intrat în casa unuia pe care nu-l cunoşteam şi care avea petrecere, cu intimii lui, iar eu, fără să-mi cer voie, m-am aşezat la masă şi-am început să-i înfulec bunătăţile... Sau poate mai rău. Într-un cuvînt, a fost aşa cum mi-a spus-o altul: „de aici ţi se trage ratarea". Vezi, oamenii ăştia cred că un pas, sau o jumătate, sau cîţiva centimetri măcar înseamnă realizarea, împlinirea personalităţii lor. Bineînţeles, nu se gîndesc de loc la astfel de înaintare, ci numai la cea în legătură cu postul, cu titlul. Acolo unde lucrez, cum îţi spuneam, „combativii" ăştia o duc destul de binişor. Din cînd în cînd, unii sînt promovaţi, iar şeful se mîndreşte. „Ei, vezi ce oameni am crescut eu!". Şi are dreptate. El i-a crescut astfel sau alţii ca el. Pe mine însă mă ocoleşte cu politeţe, îşi închipuie că sufăr cumplit fiindcă nu-i simt palma moale mîngîindu-mi creştetul. O, nu sînt numai proşti, la unii inteligenţa este o evidenţă. Dar cum şi-o întrebuinţează? Să-i auzi vorbind, să-i auzi cum pot vorbi despre orice şi oricînd şi cu atîta seriozitate, încît mă fac să tresar. Odată l-am întrerupt pe unul, i-am spus în glumă că afară s-a înnoptat şi mi s-a făcut foame. S-a congestionat brusc şi a întins degetul spre mine: „Eu te-am ascultat cît ai vorbit dumneata şi..." Dar eu nu vorbisem. Eu sînt cel care se retrage cum spun ei, molia, cîrtiţa, sau cum vrei, în acel moment însă el nu putea să conceapă ca eu să nu fi vorbit, pentru că toţi vorbiseră... Şi să le vezi disperarea cînd lucrurile nu le merg! Ţi-i teamă că, ajunşi acasă, îşi vor scoate cureaua de la pantaloni şi se vor spînzura sau... Eu însă, „impersonalul", „ştersul", „cîrtiţa" asta din faţa ta, am o meserie pe care o fac destul de conştiincios... Dimineaţă, ceaiul care îmi opăreşte gîtul — repede că întîrzii! — pacheţelul cu mîncare în servietă, staţia de tramvai, — o, ce înghesuială!.. — ca să nu-l pierzi, să prinzi un locuşor, şi întoarcerea, aceeaşi în fiecare zi... Şi apoi la fel, şi mîine şi poimîine. Dar este foarte frumos, iar eu îmi fac meseria conştiincios. Ea, nevastă-mea, n-are dreptate cînd îmi spune: „Mototolule, numai tu nu înaintezi"... Ce vrei, acum îmi repeţi şi tu la fel. Nu înţelegi, mi-i silă de „moara" aceea, sau de „fabrica" aceea... Sînt mulţumit cu meseria mea nespectaculoasă şi, dacă fiul meu mă va urma, am să-i spun doar atît: să nu-şi opărească dimineaţa gîtul cu ceai. Este singurul lucru care mă scoate din sărite...

Nu-l mai auzi. Trenul trece peste nişte macazuri şi zgomotul i-a acoperit vocea. „Un trăsnit!" — îţi spui, şi începi să rîzi acoperindu-ţi gura cu palma, rîzi prosteşte, amintindu-ţi de fratele tău. Parcă ar fi el, aceleaşi cuvinte, aceleaşi idei, aşa cum l-ai auzit o dată, cînd te-a invitat la masă... O, este mult de atunci, dar, curios, reuşeşti să reconstitui în cîteva clipe tot, pînă şi sentimentul tău de atunci, în timpul cît îl ascultai, completat rar de nevastă-sa, nu mintea, îşi arăta pe faţă dorinţa lui lacomă de a ajunge, de a înainta.

Ceva mai tîrziu, cînd întinzi mîna după ţigări, bagi de seamă că mîna îţi tremură, şi te sperii. Ţi-o retragi încet, o aşezi peste cealaltă şi, minute în şir, îţi priveşti absent mîinile mari, bărbăteşti.

— Ei, domnule, ai venit să dormi în restaurant.

Te trezeşti brusc, dar ea îţi mai înfige încă o dată degetul în umăr, rîzînd. Sora ta! O priveşti mirat şi o întrebi:

— Ce-i cu tine, de unde ai apărut?

— Cum de unde?... Călătorim împreună şi, uite!... Noroc că mi-a fost sete şi-am venit aici.

— Poate vrei să mănînci ceva... Hai, ştiu că n-ai bani, plătesc eu.

— Nu, nu mi-e foame.

— Dacă te rog...

— Înţelege o dată. Mai bine cere-mi şi mie un coniac şi un pahar cu apă minerală.

Te ridici, străbaţi în silă vagonul restaurant şi-l rogi pe chelnerul care dormitează cu capul pe masă să-ţi aducă ceea ce ţi-a spus sora ta. Cînd te întorci, o găseşti fumînd. Te întreabă tristă:

— Spune-mi, cîţi ani are mama?

— Adică avea.

— Da, avea — repetă dînd din cap, şi părul ei blond, legat cu o fundă lată, neagră, tremură uşor ca şi degetele-i subţiri, cu unghii lungi, stacojii.

— Nu ştiu precis...

Apoi tăceţi amîndoi, evident stingheriţi, ea răsucind între degete ţigara, tu scormonind cu scobitoarea o firimitură lipită de faţa de masă. După ce i se aduce coniacul şi bea cîteva înghiţituri, începe să plîngă.

— Ei, linişteşte-te!... Ne văd ăştia din jur.

— Ştii, — zice ea, ştergîndu-şi ochii — cînd am aflat, aseară, m-a chemat soră-mea la telefon, am fost disperată. Acum însă m-am mai liniştit. Numai asta îmi mai lipsea, la început de sesiune...

— Cîte examene ai?

— Şase, plus cel de stat... Nu ştiu, ce-am să mă fac... Şi tu, tu cum o mai duci? Nu te-am mai întîlnit de mult.

— Bine...

— Totuşi, cîţi ani a avut?

— Ce ţi-a venit? Mai bine bea-ţi coniacul, că nu mai avem mult şi coborîm.

— Zăpăcita, nu mi-a spus la telefon că merge cu maşina... Am uitat şi eu, iar astăzi dimineaţă, cînd mi-am dat seama, plecase... Şi el, tot cu maşina s-a dus. Am dat peste nevastă-sa...

— Eram sigur că unul dintre ei te-a luat şi pe tine.

— Da, puteam, dar pur şi simplu am uitat... Tare sînt curioasă cum arată mătuşa noastră, sora mamei. Tu ai mai văzut-o vreodată de atunci, de cînd...

— Nu, nici eu. Credeam că ai să spui că eşti curioasă cum arată mama.

— Of! — gemea ea, strivindu-şi ţigara în scrumieră.

— Tu cel puţin ai mai fost pe-acasă, pe cînd eu de trei ani...

— Împlinesc şi eu unul la toamnă... Viaţa este nesuferită...

— Ce mai face domnişorul acela cu cotleţi?

— Care?

— Ei, care, individul...

— A, atunci cînd m-am întîlnit!... De ce eşti rău, e un băiat cumsecade, un coleg de-al meu.

— Şi, şi... cu gînduri serioase, aşa-i?

— Nu ştiu — şi scoate iar o ţigară din pachetul tău, o aprinde şi, o clipă, faţa ei pare albăstruie.

— Fumezi cam mult, domnişoară — şi, în clipa aceea prin fereastră, înaintea ta, observi şirul de plopi pe care îi recunoşti imediat. Te cuprinde un tremurat uşor, încerci să-i spui că ar trebui să nu mai fumeze, dar te ridici şi-i faci semn să se ridice şi ea.

— Am ajuns?

— Da, repde, nu se opreşte decît pentru-un minut — şi străbaţi vagonul cu paşi mari, te opreşti un moment, atît cît îţi este necesar să-i pui chelnerului în palmă banii, apoi, strecurîndu-te pe lîngă nişte lăzi cu bere, împingi uşa care se deschide greu. Cobori primul, şi o ajuţi şi pe ea, îţi sare în braţe, rămîi nemişcat lîngă scara vagonului pînă ce o vezi cum se mişcă, încet, apoi mai repede, altă scară, o roată şi încă o roată.

— Hai, dragă, ce faci?

— Dumnezeule, am uitat coroana în tren!

— Acum ce mai poţi face?

— Nimic... nimic, dragă. Păcat, era foarte frumoasă, deşi era făcută din hîrtie.

— Uite, eu la asta nu m-am gîndit... Lasă, nu fii amărît, au adus ei cu maşinile, fii sigur de asta...

Și pornești spre stînga, în direcția unde se află înșirate mai multe magazii din scîndură, dar ea îți strigă imediat, puțin enervată de lipsa ta de memorie :

— Ei, unde te duci ? Nu pe acolo, omule !

3.

PRIVEȘTI vibrarea aerului, departe, în zare. La ora aceasta este o căldură îngrozitoare, nici o adiere de vînt, nici o mișcare, ca și cum totul din jur ar fi încremenit sub soarele care cade perpendicular. Doar șoseaua este un du-te-vino neîncetat, iar la cîțiva pași, înaintea ta, el, soțul tău, se mișcă greoi pe lîngă roata din față a mașinii. Ți-ai pierdut răbdarea, te uiți mereu la ceas și întrebi :

— Nu-i gata, dragă ?

El îți face semn cu mîna — „Puțin mai așteaptă" ! — și își șterge apoi fața cu poalele cămășii și se apleacă iar asupra pompei de aer.

Tu începi să numeri aplecările și ridicările corpului lui, de cîteva ori le încurci, apoi te răsucești cu fața spre lanul de grîu și, o bucată de vreme, urmărești o furnică ce se chinuie să tîrască o firimitură de la cornul pe care l-ai mîncat cu cîteva minute în urmă. Un spin sau altceva ascuțit te înțeapă prin pătură sub umărul stîng. Te ridici enervată, te răsucești pe partea cealaltă, întîlnindu-te iar cu spatele soțului tău, detașat în lumina orbitoare. Și-a dezbrăcat cămașa, pielea bronzată îi strălucește pe umeri, pe gîtul încovoiat, cunoști perfect mușchii aceia care zvîcnesc la fiecare mișcare, umflați, cu lunecări ce amintesc mersul pisicilor... „Zugravul" sau „meșteșugarul" ! Cuvintele acestea le-ai citit într-o revistă, în niște cronici despre expozițiile lui, îți amintesc imediat ceasurile voastre „domestice", cum le numeai la început. „Lasă, dragă, nu te amărî, invidia lor n-ai s-o poți stăvili" — și, mîinile lui, mari, puternice, veșnic aspre, cu unghiile netăiate, peste mîinile tale, mîngîindu-le... N-ai crezut că obligația ta, așa cum ți-ai numit la început această legătură, se va transforma într-o adevărată iubire.

Prima senzație pe care ai trăit-o, întîlnindu-l în holul unui cinematograf, a fost aceea de putere. „O brută !" — ți-ai zis, privindu-i maxilarele puternice, ochii negri, impertinenți, buzele groase, albite parcă dintr-o dată, atunci cînd rîdea, cînd îți arăta dinții lui de om sănătos. Nu, nu ți-ai închipuit că un uriaș ca el, cu aerul de om blazat și ursuz, este în stare de atîta afectivitate...

A doua zi, avu mai multă importanță decît toate orele acelea, adunate la un loc, în care ți-a făcut zeci de schițe pentru un portret. L-ai întîmpinat puțin indiferentă, dar te-ai pregătit, ți-ai pudrat obrajii care adesea, în anii aceia, deveneau gălbui și lîncezi, ți-ai examinat ochii, buzele, fruntea, căutînd niște nereguli pe care le bănuiai, dar tot n-ai putut îndepărta aparența ta de ființă suferindă. Stînd alături de el, lăsînd să-ți cadă părul pe lîngă obraji, te-ai aplecat ca s-o vezi pe cea din portret. Nu-ți plăcea, dar mîna lui mare, ținînd rama portretului, te-a făcut să tresari și ai întors privirea spre el...

Dar este mult de atunci, și tu te simți obosită, te răsucești cu fața în sus, închizînd ochii. Ai fi putut să dormi în timpul de cînd stăți aici, și apoi să opriți la o fîntînă și să-ți speli fața cu apă rece.

— Nu mai plecăm ? — întrebi tu iar, și știi precis că el s-a ridicat și ți-a făcut semn cu mîna, ca să mai aștepți puțin.

„Zugravul !"... Poate este adevărat, el nu-i decît un zugrav, dar asta n-are nici o importanță. Tu nu ești femeia care să aspiri cine știe unde, să-ți împingi bărbatul în fel de fel de încurcături și compromisuri, să-l pui să tragă din greu, așa cum fac atîtea. Tu te mulțumești cu puțin, chiar cu foarte puțin, și interioarele voastre te lasă indiferentă. Te-ai putea foarte bine lipsi de ele, deși te-ai obișnuit cu bolțile acelea înalte care parcă adună în ele lumina, cu colecția de icoane vechi, cu mobilele greoaie, aproape rustice, făcute după schițele lui.

Și totuși cît de mult s-a transformat el în ultimii doi ani. Îi surprinzi tot mai des momentele de absență sau de plictiseală, fața de om sătul, parcă scîrbit de prezența ta. Sigur, n-ar recunoaște-o, dar tu nu te poți înșela. Nemulțumirea lui are o cauză precisă: faptul că tu refuzi să mai ai încă un copil.

In această privință el își are ideile lui fixe, speculînd în jurul puterii de educație, a foloaselor pe care le au atît părinții cît și copiii. El a fost singur la părinți, și de aceea — cum spune ori de cîte ori are prilejul — un soi de reținere și frică, ca o adevărată boală, toate venite din singurătatea în care a crescut, adică lipsa unui frate sau a unei surori, l-a transformat pentru multă vreme aproape într-un infirm. Tu refuzi mereu, sau cîteodată amîni, spunînd: „Să vedem, mai este vreme" — și, atunci, bagi de seamă acel ceva care te-a înspăimîntat din prima zi cînd s-a pus problema unui alt copil: el nu te consideră decît un mijloc, ființa obligată să-i asigure continuitatea numelui, a eului său. El este stăpînul „gazdă", iar tu ceva printre lucrurile lui, puțin deosebită de ele pentru că nimeni altcineva în afară de tine nu-i va mai putea asigura continuitatea de care este obsedat. „Sau poate nu-i decît sentimentul îmbătrînirii, criza bărbaților cînd simt că pămîntul începe să le fugă de sub picioare, mai acută decît la femei... Spaima diferenței de vîrstă dintre voi..."

„Știi, tu rămîi mereu neschimbată, cei care te văd prima dată te pot lesne considera drept o fetișcană... Da, da, dacă n-ar fi fetița, ar putea crede"... — și te oprești aici, puțin revoltată, simțindu-i spaima și poate ura față de tinerețea ta.

Dar imediat te întorci încet, privindu-i spatele lucios de transpirație, încerci să îndepărtezi asemenea gînduri. De cînd te știi ți-a lipsit voința și asta ai recunoscut-o ori de cîte ori ai avut prilejul, mîndrindu-te cu felul tău de-a fi. Cu firea ta flexibilă de „soție și mamă ideală", cum spune el, parcă ai fi așteptat în toți anii de școală ca să întîlnești barbatul care să-ți propună că este mai bine să nu ai nici un fel de serviciu. „Celula voastră" sau „celula ta" în care mișcările

și gîndurile tale încete, dominate veșnic de o oarecare moliciune, s-au încadrat perfect.

„Înțelege, ai putea să iei ca exemplu pe mama ta. Singură, cu patru copii!..."

„Ah, mama, biata noastră mamă!"...

— Gata, putem pleca... Ce faci, plîngi?

— Mi-am amintit de ceva... nu mai țin minte, dragă.. — după care te ridici cu greutate și, el, venit lîngă tine, ia pătura într-o mînă, iar cu cealaltă te sprijină ușor de umăr, spunîndu-ți:

— Nu fii copil, hai te rog!...

N-ai putea suporta gîndul de a-i face un rău soțului tău. Cei care încearcă, îți devin imediat dușmani de moarte. Poate din această cauză, simțindu-i pe ei, pe frații și sora ta, gata oricînd să facă vreo gafă față de el, să se amestece în vreun fel în familia voastră, i-ai îndepărtat cu tact, fără ca el să bage de seamă. Acum aproape că nu-i mai amintea, așa cum făcea la început, mai ales la cină, cînd îl auzeai: „Poate ar trebui să-i invităm mîine la masă. Mi-ar face o mare plăcere". „Știi, mîine..." — și găseai repede o justificare, ceva care să te legi și să-l convingă ca să lase pentru altă dată invitația. Apoi, de îndată după cedarea lui, — el ceda de altfel destul de repede — veneau acele scene, în care, cu o sfială aproape rituală, te lăsai dezbrăcată, în prima cameră după sufragerie, pe care o transformase în atelier.

Nu poți să negi acum — așa cum n-ai făcut-o niciodată — că văzîndu-te în zecile lui de portrete, unele dintre ele intrate chiar în muzee, că n-ai trăit un sentiment ce pînă atunci ți-a fost cu totul necunoscut: al mîndriei. „De fapt el m-a scos din anonimatul meu mărunt, în care își duc existența cei mai mulți" — și ești gata, dacă n-ai fi la volan, să-ți întinzi mîinile, să i le mîngîi pe ale lui.

Apoi aparițiile voastre în public sau primirea unor musafiri, cînd tu îți iei rolul „de amfitrioană ca pe vremuri", cum spune el, împărțindu-vă amîndoi, deopotrivă micile satisfacții. Chiar și atunci cînd nu-l poți

suferi — pentru că ai și asemenea momente, venite brusc, fără nici o cauză și care îți strecoară o frică plăcută — în momentele acelea, știi să arborezi o atitudine de soție supusă, atașamentul tău conjugal care nu este o mască, purtată de multe dintre semenele tale, în sfîrșit, știi exact cît trebuie să-ți punctezi conversația cu „scumpule", sau „iubitule", cu mîngîieri tandre, încît el este cu adevărat fericit, nu-și mai încape în piele, ochii lui parcă spun: „Asta-i soția mea, s-o cunoașteți!". Au existat și provocări evidente, — nu le-ai numit niciodată astfel — mai ales bărbații, cei tineri, dar și în astfel de ocazii ai reușit să te strecori inteligent și să nu-i pui nervii la încercare.

Și totuși încă un copil ar fi prea mult, n-ai mai fi în stare să suporți frica aceea, așteptînd momentul cînd, deși nu-ți pierzi cunoștința, ai dori să te pierzi tu însuți, să adormi, să nu mai simți nimic. Da, este îngrozitor și numai o mamă își poate da seama...

„MAMA!" — te trezești silabisind cuvîntul, îl reiei o dată și încă o dată, dar treptat, treptat indiferența în care îți asigură liniștea, te îndepărtează, exact cum te îndepărtezi uneori de propriul tău copil.

Ea, fetița ta, a ajuns la vîrsta aceea ingrată, cînd începe să-și simtă mîinile și picioarele prea lungi, în care și-a pierdut drăgălășenia copiilor, farmecul lor ce îi transformă în niște păpuși ce te pot distra zile întregi. Este destul de mare, dar nu suficient ca să poți discuta cine știe ce probleme grave... „Și cum a murit bunica". „Uite așa, a închis ochii și..." „Taci, nu minți, morții pot rămîne și cu ochii deschiși..."

Tu ești sigură că mama ta nu te așteaptă cu ochii deschiși, și că nici n-ai greșit luîndu-ți fetița. Apoi drumul acesta și orele de acolo, de la înmormîntare, mersul pe jos prin tot satul, înghesuiala de acasă, toate ar fi obosit-o îngrozitor. Cel puțin dacă ar fi un copil rezistent, dacă nu ți-ar fi semănat ție.

Îți răsucești capul spre el. Are fața crispată ca întotdeauna, cînd se urcă la volan. Și tace, tace de o jumătate de oră. El a stimat-o într-un mod cu totul deosebit pe mama ta. Oare se gîndește la ea sau la

acel prim moment, cel mai puternic — pentru că în rest spiritele se mai liniștesc, devin normale — cînd veți intra în camera unde se află sicriul... Sau poate la propria lui existență, a omului trecut de cincizeci de ani, care simte primejdia. „La naiba, ce-ți mai poate trăsni prin cap!" — și totuși nu reușești să te eliberezi de acest gînd.

Îți treci mîna prin părul blond, cu o mișcare zvîcnită, care nu te caracterizează, apoi o cobori pe față, îți acoperi ochii și, deodată, simți că n-ai aer.

— Oprește, te rog!

Cîteva clipe mai tîrziu stai rezemată de mașină, revenindu-ți încet. Îți dai seama că n-a fost decît o închipuire, dar în clipa aceea te-ai văzut singură, îl pierduseși pe el, care murise de mult. Și atunci te-ai simțit cumplit de obosită, părăsită de orice dram de putere, ai avut senzația că tot trupul ți se sprijinea în degetele care căutau să se înfigă în rama de la parbriz... El nu mai exista, murise, „celula voastră" fusese spartă și tu, năucită, abia îți mai puteai da seama că toate mijloacele de existență, confortul tău, cu care atît te-ai obișnuit încît nu-ți poți închipui că ar mai putea fi altfel, se spulberaseră și trebuia s-o iei de la început.

Nu, nu ești în stare, îți recunoști sincer slăbiciunea sau infirmitatea, și te întorci zîmbind spre el:

— Vai, așa, deodată, am simțit că mor.

— Nu-ți este bine..., am observat eu de cîteva zile. Ești foarte palidă... Ți-am spus doar să chemi un medic. Te joci cu sănătatea?...

— Nu-ți fă griji, a fost un moment trecător — și întinzi mîna spre radio și răsucești butonul.

O clipă mai tîrziu, cu ochii închiși, legănată ușor de mașină, asculți liniștită un tango pe care crainicul l-a anunțat în primă audiție.

El continuă să rămînă încordat și să tacă. Dacă întorci capul, așa cum faci acum, în speranța de a surprinde pe față și altceva decît crisparea asta care îl desfigurează, vezi în continuarea bărbiei lui conturul munților, linia lor sinuoasă unde albastrul se spală-

ceşte pînă la albire. Ştii că nu mai aveţi mult de mers, amintindu-ţi că, uneori, din fereastra unui vagon, sau de acasă, din cerdac, rămîneai uneori cu ochii lipiţi de siluetele acelea decupate pe cer, tristă pentru neputinţa de a le atinge vîrful cu degetele.

Nu te mai străduieşti să afli la ce s-ar putea el gîndi acum, tăcerea lui parcă naşte în tine puteri noi, nebănuite, neaşteptate, slăbiciunea cu toate închipuirile ei a rămas undeva în urmă, uitată. Ai un moment de voinţă şi într-adevăr eşti mulţumită, foarte satisfăcută. „Numai de s-ar termina odată toată povestea asta!" — şi, trecîndu-ţi iar mîna prin păr, îţi aminteşti că acolo te aşteaptă şi mătuşa ta, „fiinţa aceea", cum îi spunea mama voastră, şi te întrebi dacă într-adevăr tu eşti moştenitoarea ei, adică a felului de a te mişca în viaţă, de-a îndepărta oamenii, trăind în propria-ţi cochilie. N-ai văzut-o niciodată, sau mai bine zis ai văzut-o cîndva, cu foarte mulţi ani în urmă, dar asta nu înseamnă nimic, este ca şi cum n-ai fi întîlnit-o niciodată, ea n-ar fi existat pînă acum.

Ca în copilărie, cînd îţi era frică să intri noaptea în camera aceea mare, unde lucrurile ei, ale mamei, stăteau înghesuite peste tot, de trebuia să păşeşti printre ele, gata să te împiedici sau să dărîmi ceva, tot astfel necunoscuta aceea, pe care o bănuieşti acum la capul mamei, făcînd-o pe gazda, îţi provoacă o oarecare teamă. „Tu îi semeni fiinţei aceleia" — zicea mama uneori, cînd te vedea lîncezind în pat pînă spre prînz.

Ea o ura, între ele exista ceva care întotdeauna ţi-a scăpat, ceva foarte mărunt sau, dimpotrivă, capital pentru existenţa lor. „Fiinţa aceea!" Nu puteai să n-o condamni pe mama ta, atunci erai foarte concesivă şi „fiinţa aceea", în mintea ta, căpăta o aureolă de legendă. Acum însă îţi înţelegi mama, după ce la rîndul tău, ai închis uşile casei voastre pentru fraţii şi sora ta. „Tu îi semeni perfect, pînă şi părul, uite!" ... „Dar asta înseamnă că mă voi întîlni cu mine, cu aceea pe care n-o cunosc dar care cu siguranţa voi fi" — şi gîndul se năpusteşte asupra ta şi face ca frica să-ţi ia proporţii.

Te întorci iar spre el şi îl întrebi:

— La ce te gîndeşti?

— Pur şi simplu la nimic — şi rîde, faţa i se destinde uşor ca apoi să se strîngă la loc în crisparea ei obişnuită.

— Ştii, m-a cuprins o frică ciudată. De cînd mă chinui să mi-o explic.

— Cred că eşti bolnavă cu adevărat. Te joci cu sănătatea...

Nu-i răspunzi. Peste pleoapele tale închise trece ca o zvîcnire umbra unui plop. „Mă întîlnesc cu mine". Cum adică? — şi-ţi aminteşti că mama totuşi recunoaştea: „Ea este foarte frumoasă, o frumuseţe ieşită din comun". Propriu-ţi chip ţi se conturează încet, ca şi cum ai ieşi din corpul tău, te-ai îndepărta de el şi l-ai cerceta, căutînd să descoperi acele semne ale asemănării. Şi, deşi nu ştii cum arată cealaltă, ţi-o închipui într-adevăr frumoasă, te compari cu tine, te găseşti într-unul din acele momente cînd inteligenţa începe să aţipească şi te moleşeşti, liniile trupului tău sînt lunecoase, imposibil de fixat. Este plăcut, chiar foarte plăcut, te îndreptăţi spre o canapea acoperită cu o cergă miţoasă, adusă de el de undeva, din nişte sate de la munte, şi te întinzi încet.

Şi totuşi îţi este teamă, ca şi cum cineva ţi-ar arăta fotografia unui accident de maşină, al vostru, ce se va întîmpla peste o oră, sau numai peste cîteva minute, sau fotografia unei bătrîne care vei fi tu, foarte aproape de moarte. Nu, nu poţi suporta, perspectiva lucrurilor, astfel te înspăimîntă. Sau este oare numai acea „intuiţie a trupului", mereu vie, mereu la pîndă împotriva celei mai mici degradări? De fapt nu mai ai nevoie de nici o explicaţie, pentru că acum, în clipa asta, nu mai există nici o întrebare, ci numai dorinţa de a te înapoia, de-a intra în casa ta răcoroasă, cu multe lămpi şi tablouri, ca să adormi. „Numai de s-ar termina o dată!" Gîndul că va trebui să stai atîtea ore în picioare, nemişcată, sau tîrîndu-te după car, prin praful acela, cu şoseaua şi gemetele celor din jur, apoi reîntorşi cu toţii în încăperea ei, aşezaţi la masă,

căutînd să găsești subiecte de conversație, îți pare intolerabil.

În sfîrșit, iată prima casă, o femeie și-a smucit de mînă copilul, trecîndu-l peste șanț, un cîrd de gîște care traversează tocmai acum șoseaua vă determină să opriți, să așteptați cîteva clipe, praful venit din spate năvălește prin geamurile deschise și tu începi să tușești, îți scoți batista și îți acoperi cu ea gura și nasul, și îl auzi pe el mormăind. „Cînd naiba se va turna asfalt pe aici?" — apoi mașina pornește. Ești enervată, ai țipa, ai striga să vă întoarceți, dar nu se mai poate. Înaintea voastră, observi mașina fratelui tău, de culoarea cerului, și îți spui: „Dumnezeule, numai de s-ar termina mai repede!"

4.

CUVINTELE îți lipsesc și, de altfel, îți spui că sînt de prisos, și te silești să zîmbești. Te simți prost spălată, prost pieptănată, cu ochii și părul plin de praful adunat de pe drum pînă la cimitir și înapoi. Îți este milă să-i vezi cum mănîncă, oprindu-se parcă la semnul ei, al mătușii. Ea ridică paharul:

— Pentru sufletul ei! — și-l dă încet peste cap, apoi își tamponează buzele cu șervețelul de hîrtie și începe iar povestea aceea pe care ai auzit-o de cîteva ori, cu fratele tău mai mare — el ascultă nemișcat, zîmbind ca și tine în silă — el care a spart toate geamurile casei cu praștia.

— L-am luat în brațe, deși era destul de mare, și l-am dus în grădină și-am stat acolo pînă seara, spunîndu-i niște povești, pînă i-a trecut ei furia. Ți-amintești cum te-am scăpat atunci de chelfăneală?

El dădu din cap că nu și continuă să zîmbească, cu gura încleștată, cu furculița într-o mînă și cu cuțitul în cealaltă, apoi începe din nou să mestece. Îți este milă de ei, așa cum îi vezi acum mîncînd în tăcere sau izbucnind deodată în rîs, după un cuvînt al mătușii. Nu poți mînca, deși ai încercat de cîteva ori.

Lași furculița în farfurie și stai cîteva clipe cu capul plecat, nemișcată, absentă, privind bucata de carne friptă și dungile albastre, subțiri de pe marginea farfuriei tale. Te ridici și nimeni nu observă, se prefac sau pur și simplu sînt indiferenți față de retragerea ta. O femeie care tocmai acum iese din bucătărie îți așează mîna pe umăr și te întreabă în șoaptă:

— De ce nu mai mîncați? Nu vă place...

— Nu, nu-mi este foame — îi răspunzi, îndepărtîndu-i mîna de pe umăr.

Abia acum îți dai seama că tu te-ai ținut cea mai tare. Nu numai că n-ai plîns, că n-ai putut plînge, dar tot timpul, cît a durat înmormîntarea, te-ai jucat cu mărgelele de chihlimbar de la gît, sau ai răsucit între degete un fir de busuioc, dăruit nu mai știi de cine.

Te strecori afară, în cerdac, cobori scara, apoi te întorci și te așezi pe prima treaptă. Îți prinzi picioarele între mîini și fruntea ți se reazemă de genunchi. Rămîi astfel cîteva clipe, fără nici un gînd, apoi simți, lîngă tine, foarte aproape, cîinele care a apărut de undeva, din întuneric. Cînd îți atinge mîna cu botul lui umed tresari și ridici brusc capul. Speriat de gestul tău cîinele sare într-o parte și-l auzi mîrîind cîteva clipe, apoi dispare spre grădină. Îți apleci iar fruntea pe genunchi și imaginea aceea, care te-a obsedat toată ziua, a revenit din nou. „Cîți ani aveai?... poate unsprezece, poate paisprezece"... și te vezi intrînd în camera unde ea își petrecea după-amiezile, lîncezind într-un fotoliu, cu o carte pe care o citea luni de zile. Răsucești cheia și o scoți, deși frica ta este inutilă, ea, mama nu se va întoarce decît la prînz. Deci, îți scoți bluza și te apropii de oglinda aceea mare, dintre ferestre și îți privești sînii. Sînt albi, curați, iar tu ești mîndră că ai asemenea sîni. Este singura parte a trupului tău pe care o găsești fără cusur. Și, deodată, bagi de seamă fotografia ei, ochii aceia mirați prostește, o clipă te jenezi, încerci să te acoperi cu mîinile, apoi treptat, treptat ești în stare să-i înfrunți

privirea. Ea miroase numai duminica a vanilie, în rest a ceapă prăjită și tu îți spui că nimic nu-i mai îngrozitor ca sînii să-ți miroase astfel...

— Aici te-ai ascuns, mititico?

Mătușa ta coboară scara și se așează lîngă tine, cuprinzîndu-ți spatele cu o mînă.

— Hai, nu fii copil!... Așa-i viața, nu ne putem împotrivi. Mîine sau poimîine ai să pleci și pe urmă...

— Nu mîine și nici poimîine! — spui deodată, bucurîndu-te că ai putea să pleci imediat, să nu-i mai vezi acolo în jurul mesei, mîncînd cu atîta poftă. Știi, ce, tanti, nu poți să-mi aduci geamantanul meu. Nu-mi dau seama cum a ajuns în camera unde ați așezat masa. Aș vrea să plec chiar acum.

— Ei, asta nu se poate.

— Te rog mult. Crede-mă, peste trei zile am primul examen — și simți că roșești, începi să te bîlbîi, dar îți revii imediat, dîndu-ți seama că niciodată nu ți s-a întîmplat să te trădezi astfel.

Apoi tăceți o vreme, pînă cînd o auzi spunîndu-ți și mîngîindu-ți spatele cu mîna:

— Totodeauna mi-am închipuit-o — pentru că nu-mi mai amintesc cum arătam amîndouă în copilărie — răsfățată de toată lumea, ea fiind cea mai mare și mai drăgălașă. Ei, ca apoi să arate cum o știi... Biata de ea, nu a avut parte de prea multă bucurie...

— Te rog!... Geamantanul acela negru... Te rog, tanti... Numai tu să știi... Secretul nostru — și o auzi rîzînd, chicotind, și rămîi încremenită o clipă, dar imediat ești gata să te întorci și s-o împingi, s-o îmbrînceșți, să-i spui că nu ți-ai închipuit că ai s-o vezi rîzînd astfel, tocmai acum. Îți dai seama că este inutil, că ar fi o prostie. Ea îți spune:

— Așa, da, ești nostimă, fetițo, tare nostimă. Secretul nostru, hai — și rîde iar. Am să ți-l aduc. De altfel, dacă nu mă înșel, peste jumătate de oră ai și un tren.

În urma ei te scoli, ridici scările și, cu pași rari, te apropii de ușă. Mirosul de mîncare te izbește îndată provocîndu-ți o ușoară greață. Te sprijini de

marginea ușii. Fratele tău cel mai mic s-a înfuriat iar.

— Mi-e silă, auzi, domnule profesor universitar, mi-e silă de tine.

— Lasă, că... — zice celălalt.

— Ce lasă, nu vezi, pînă și pe nevastă-ta n-ai putut-o convinge să vină la moartea mamei... A ma-mei dumneavoastră, domnule... Și mai îndrăznești să-mi vinzi mie broșoave, să-mi dai lecții, că așa și pe dincolo.

— Hai, nu fiți copii, liniștiți-vă... Nu-i momentul!

A vorbit sora ta, i-ai recunoscut vocea ei atît de flexibilă, ca și cum ar cînta.

— Nu mai arbora și tu aerul ăsta de prințesă!...

— Doamne, ce copii mai sînt, zice mătușa ta, dîndu-ți geamantanașul. Da, da, au devenit copii, s-au copilărit. Ia, auzi-l cum țipă!

Tu îi întorci spatele și cobori încet scara, în vîrful picioarelor, ca și cum te-ai teme să nu deranjezi sau să trezești pe cineva.

— Stai o clipă, fetițo!

Te oprești, și ea se apropie, te ocolește, vine în fața ta, apoi izbucnești în plîns și te îmbrățișează, te sărută de cîteva ori, îi simți buzele lipicioase lipindu-se de obrajii tăi, de fruntea ta, îți amintești de rujul ei violent, și îți spui că imediat, ce vei ieși din drum, va trebui să te ștergi cu batista.

— Cînd vii, cînd ai să mai vii?

— După examene.

— Să-mi scrii, auzi!... Să-mi scrii hoțomanco — și începe să rîdă, iar tu ești pur și simplu uluită cum poate această ființă să treacă de la o stare la alta atît de repede și atît de perfect. Cel puțin ești mulțumită că nu-i vezi fața, că întunericul nopții vă ascunde pe amîndouă, puteți să rămîneți în „carapacea" voastră, așa cum spune el, fratele tău cel mai mic.

5.

NU mai poți să adormi din nou, deși ai dori. Îți scoți mîinile de sub așternut, sînt puțin amorțite, le freci una de cealaltă, apoi le întinzi pe lîngă tine, re-

laxate. Răsucești capul spre fereastră, atît cît îți trebuie s-o cuprinzi toată în privire.

„Aș mai putea să dorm cel puțin o oră, nu vezi că nici n-a răsărit soarele" — și te întorci cu fața spre încăpere, plimbîndu-ți lenește privirea peste masa de pe care n-au fost adunate toate tacîmurile, peste sticlele în care vinul s-a răsuflat, s-a închis la culoare, apoi te oprești la capătul mesei, la fotoliul în care, ghemuit, nepotul tău, cel mai mic, a adormit îmbrăcat. Îi vezi o jumătate de față, camașa descheiată la gît, cu nodul cravatei căzut în jos, pînă aproape de deschizătura reverelor. „O, nici pantofii nu și i-a scos, sărăcuțul" — și ești gata să te scoli și să-l descalți, să tragi un scaun alături de fotoliu, să-i așezi picioarele pe el, ca să nu mai atîrne atît de caraghios, unul peste celălalt. Renunți însă repede la gîndul că ar putea să se trezească, să te surprindă numai în cămașa de noapte. „Asta nu se cuvine, da, da, nu-i frumos" — îți spui cu oarecare lene, întorcîndu-ți privirea de la el. Mai tîrziu închizi ochii, îți amintești frînturi din discuția lor de aseară și, încet, încet, fără să-ți dai seama din ce cauză, te cuprinde frica.

Deschizi ochii, ți-i freci cu vîrful degetelor, dar nu poți alunga imaginea propriului tău trup, ghemuit în balia de lemn, înconjurat de aburul dens care se ridică din apa fierbinte. „Nu se poate, nu se poate" — și arunci așternutul, te ridici repede și, improvizîndu-ți un paravan în spatele mesei, începi să te îmbraci tremurînd...

Îi vezi acum pe toți, așezați la masă, obosiți, este foarte tîrziu, ora unu sau două, nici nu te uiți la ceas, dar simți, și ei beau și glumesc, au reușit să se împace, să ajungă la un punct comun, acum după ce au observat lipsa celei mai mici, după ce-au gonit după ea cu mașinile pînă la gară.

Numai tu știai de ce plecase ea, sau își închipuiau, și în sinea ta te bucurai ca un copil „Secretul nostru!" — aveai în sfîrșit și tu pe cineva de partea ta, care cu siguranță îți va scrie cum a ajuns sau, după fiecare examen, ce notă a obținut... Ei beau și glumeau, uneori spuneai și tu cîte o vorbă și rîdeai la fel, ca ei, urmărind jocul fluturilor de noapte strînși în jurul lămpii de deasupra mesei, dar cu gîndul erai la ea, la fata aceea care plecase brusc, fără nici un motiv, sau își avea motivele ei, intime, pe care tu nu le puteai bănui. O vedeai cum dispare în întuneric, puțin plecată înainte, pășind rar, încet, îi auzeai zgomotul pașilor, și te simțeai pustiită ca niciodată, un sentiment ciudat te stăpînea ca și cum tu erai aceea care pleca, sau o alta care ai fi putut să fii, dar pe care ai scăpat-o, rămînînd tu, asta de aici, îmbătrînită, cu mîinile tremurînd. „Ce ai tanti, ai tăcut?... Sau cearta noastră te-a epuizat în așa hal..." „Nu, nu, vă privesc și mă bucur... Știți voi cît mă bucur!..."

Mințeai cu atîta calm, încît erai și tu mirată. Îți era perfect indiferentă prezența lor. Tu o urmăreai pe cea care plecase, care se afla într-un compartiment de tren, nerăbdătoare să ajungă la destinație, să coboare... „Ah, străzile acelea pline de lumină, și vitrinele multicolore...'"

Ți-ai spălat îndelung fața și mîinile, te-ai pieptănat fără să te privești în oglindă, parcă ți-ar fi fost frică de chipul tău. Te bănuiești că arăți groaznic fără ruj și pudră. Pentru prima dată le-ai uitat și, cît ai pregătit cafeaua, ți-ai amintit de cîteva ori de asta, dar ai renunțat mereu.

Acum cînd bei cafeaua, aici în cerdac, unde ei s-au adunat în jurul unui scaun, pe care ai așezat cești le, așa cum au dorit, ca să vadă răsăritul soarelui, te simți mai liniștită. Doar țigara îți mai tremură ușor între degete.

— Unde-i smintitul acela?

— Lasă-l, doarme ca un buștean în fotoliu... Știți, am observat că acela era fotoliul ei preferat... Parcă se întîmpla un fel de miracol cu ea, cum se așeza acolo, devenea dintr-o dată alta, cum să vă spun, mai optimistă, mai...

Totuși ar trebui să-l trezim, poate vrea să meargă cu unul dintre noi.

— Eu nu mai pot aștepta, la ora unsprezece trebuie neapărat să fiu la I...

— Tu întotdeauna te-ai grăbit — îi spui nepotului mai mare.

— Nu se poate altfel, tanti... Aș mai rămîne, dar acum îmi este imposibil.

— Imposibil? Ce înseamnă imposibil pentru tine? — și începi să rîzi, privindu-i fața posomorîtă, poate enervată, observi că tîmplele lui nu mai au mult pînă să fie albe. „Cum au trecut anii!" — apoi te întorci spre ea, spre soția pictorului... Cît de bine îți seamănă! Și totuși atît de departe de ceea ce-ai fost tu, este atît de străină de tine, încît ai căutat-o tot timpul. Îți este chiar nesuferită, mai ales acum, cînd și-a așezat mîna pe umărul lui, al acestui bărbat, naiv, aproape prost, cum îl consideri tu. Te întrebi, privindu-i fața bronzată, cu adînciturile ridurilor neatinse de soare și care formează o plasă caraghioasă ca și cum ar fi intrat în pînza unui paianjen și a uitat să se curețe, te miri cum ea, nepoata ta, poate să-și așeze seara capul pe aceeași pernă, lîngă capul acesta mare, cu chelia lui dizgrațioasă, pătată în cîteva locuri de niște dungi cafenii. „Un cuplu stupid, anapoda" — și totuși îi rogi, mai ales pe ea:

— Mai stați, vă rog... Măcar pînă la prînz.

Nu, nici ei nu pot, și nepotul tău cel mai mare s-a dus să-și trezească fratele. Uite-l, dă neputincios din mîini, enervat.

— Nu vrea să meargă, dumnealui zice să are și tren, că nu vrea să ne deranjeze.

— Treaba lui, îl interesează — răspunde soția pictorului, ridicînd din umeri.

Tu însă te bucuri. Cel puțin astăzi nu vei fi singură. El va dormi pînă la prînz, îl vei lăsa să doarmă, apoi veți mînca împreună și, la sfîrșitul mesei, îi vei spune, îl vei ruga să mai rămînă încă o zi, sau pînă a doua zi dimineața.

Îți aprinzi altă țigară care îți tremură mai tare între degete și, cum stai așa, privindu-le indiferentă gesturile lor, auzindu-le cuvintele lor, acum înainte de

plecare, te vezi din nou, îți vezi trupul tău gol înghesuit de niște mîini murdare, în balia aceea învăluită de un abur dens.

6

ÎN fața voastră gonește mașina lui de culoarea cerului, îi observi spatele aplecat spre volan și în dreapta, cîinele acela care își mișcă mereu capul ca un papagal, între bancheta și geamul din spate, ca să dovedească parcă ce gust îndoielnic are el sau ea asupra frumosului.

Parcă ai mai dormi încă, atît de greu și plăcut îți simți trupul. Cafeaua n-a avut nici un efect asupra ta, gîndurile continuă să se scurgă cețoase și moleșite, îți amintești foarte vag cum scoteai din bufet tacîmurile de argint, cu mînere grele, ștergîndu-le cu șervețele de hîrtie înainte de a le așeza pe masă, lîngă farfuriile acelea cu dunga lor subțire și albastră pe margine, cu plesnituri subțiri și verzui care le făceau atît de vechi și atît de frumoase, că ai fost gata să le spui că îți plac și ai să le iei cu tine fiindcă mama ți le-a promis cîndva. Te-ai întîlnit însă cu ochii fratelui tău mai mare, și n-ai mai îndrăznit, întotdeauna privirea-i puțin malițioasă, insinuantă, te-a determinat să te retragi și să taci. El a continuat însă să te urmărească, ți-a adresat chiar cîteva vorbe apoi, cînd te-a surprins privind lampa veche, atîrnată deasupra mesei, cu lumina muiată în ciucuri de sticlă, obiectul acela prețios care atît de bine s-ar potrivi cu colecția voastră de icoane — a început să zîmbească de parcă ți-ar fi citit gîndul. Atunci, sau poate mai tîrziu, v-a anunțat cu o oarecare solemnitate, că el renunță la orice i s-ar cuveni de pe urma mamei, și tu ai fost convinsă că numai ție ți s-a adresat. Dintr-o dată ți s-a părut că vorbesc toți foarte tare, sunetele treceau peste tine în valuri. N-ai putut să nu-i dai replica, deși te-ai trădat, buzele sau mîinile care tremurau, sau poate cuvintele tale împerechiate anapoda, i-au dat prilejul să rîdă în batjocoră. „Lasă dragă, ne cunoaștem destul de bine,

de ce complici lucrurile?" Ai întrebat mirată: „Eu, eu complic lucrurile?" — și ai fi vrut să adaugi un cuvînt care să-l lovească, un singur cuvînt. Ai fi putut remarca lipsa soției lui, așa, ca un fapt mărunt, apoi, mai tîrziu, i-ai fi spus că n-ai mai văzut-o aproape de un an și nu mai știi ce culoare are părul ei. Ai renunțat însă iar, era momentul de ușurare, după orele acelea de tensiune confuză, cu plînsul și strigătele bocitoarelor, cu lacrimile voastre purtate cu o oarecare mîndrie față de necunoscuții care vă înconjurau, și încercarea ta ar fi fost prostească. Tu însăți începeai să te simți destul de bine, deveniseși atît de îngăduitoare, încît ai rîs atunci cînd fratele tău cel mai mic ți-a spus, fără să-și ridice privirea din farfurie — aproape toată seara a stat astfel — că ar trebui să mai și gîndești din cînd în cînd. „Să știi că ai dreptate, mi se întîmplă uneori să-mi citesc gîndurile, ca și cum n-ar fi ale mele, ca la cinematograf, stau undeva și ele îmi trec prin față, iar eu nu fac altceva decît le citesc..." „Prostii! — a spus soțul tău. Pentru prima dată vorbea și el, dar a trebuit să tacă repede, în rîsul violent al celorlalți. Și ai început și tu să rîzi, uitîndu-l cu totul. Mai tîrziu, cînd i-ai întîlnit privirea lui mohorîtă, îți devenise nesuferit.

— Lasă-l dragă, să se ducă, noi n-avem de ce să ne grăbim.

— Are mai mult de o sută pe oră!...

— Și ce, trebuie să gonim și noi ca el? — zici, ca și cum te-ai întreba pe tine însăți și întrebarea ar fi de o însemnătate deosebită.

Mașina fratelui tău dispare brusc la o curbă și tu răsufli ușurată, parcă ai fi scăpat de nu știu ce lucru nesuferit care nu ți-a dat pace pînă aici. Spui:

— Așa!... Vezi, nu ne gonește nimic... și-i atît de frumos astăzi!... Poate ar fi bine să oprim undeva, la rîul acela de pildă... Dacă apa va fi rece, ne vom mulțumi cu cîteva ore de soare...

— Ai costumul de baie pe tine?

— Ei, asta-i, nu cumva ai să te rușinezi văzîndu-mă goală? — și începi să rîzi, lăsîndu-ți mîna stîngă, pe gîtul lui. Vîrfurile degetelor tale cu pielea

subțire, atît de sensibilă, îi simt încordarea, zvîcnirea aceea ascunsă a sîngelui, și asta te înfioră plăcut.

— Ei, ce părere ai?

— Despre ce? — te întreabă el mirat.

— Despre ceea ce-a fost aseară? Doamne, cum au putut să se certe în asemenea hal, să-și spună atîtea vorbe urîte? Parcă n-ar fi frați.

— Cel mai tînăr a provocat.

— Nu-mi mai aduc aminte. Cum, chiar el?

— Dacă îți spun. Te rog să mă ierți, că îți este frate, dar este cam bădăran.

— A, nu-i o noutate ceea ce aud. El întotdeauna a fost așa, dar nu este rău la suflet.

— Știu, n-am vrut să-ți spun, mai ales aseară, nu era momentul, dar m-a jignit îngrozitor ființa aceea. Cred că se îmbătase și de aceea l-am și iertat. Am rămas numai mirat, atît, mirat, pentru că, de cînd ne cunoaștem nu cred să fi schimbat mai mult de zece, douăzeci de vorbe, niște fleacuri... Și, acum, așa deodată, știi ce mi-a spus? Că nu știu, domnule, cum ai putut s-o privești pe sora mea... Apoi a mai spus ceva, că...

— Lasă, n-are rost să ne stricăm ziua cu tîmpeniile lui. Ne oprim la rîu?

— Dacă vrei?...

Apoi taci, amintindu-ți precis cuvintele fratelui tău, cuvintele acelea spuse atît de brutal, aruncate în batjocoră în fața barbatului de lîngă tine care fără să scoată vreo vorbă, a lăsat capul în jos și și-a privit mîinile lui mari sau n-a privit nimic. Și din cuvintele lui, pe care le repeți acum cu oarecare enervare, ce te-a trezit de-a binelea, brusc, fără s-o fi gîndit măcar, s-a ivit întrebarea: dacă el are dreptate, dacă tot ce-a spus despre tine și soțul tău este adevărat?

„Nu, nu se poate" — cauți tu să te încredințezi, să-ți justifici certitudinea. „În definitiv, chiar dacă ar fi așa, ce-aș mai putea face?"

Cîteva minute mai tîrziu, ești din nou liniștită, îți

simţi iar trupul greu şi plăcut ca după somn şi-l auzi spunînd :

— Ştii ce-am observat!... Fantastic mai semeni cu mătuşa ta!...

7.

Şi iată oraşul, această stradă de periferie spre care ai gonit nebuneşte, ştiind că undeva, în faţa unui bloc, se află o cabină telefonică.

Pe drum te-ai gîndit de cîteva ori să opreşti într-unul din satele prin care ai trecut şi să încerci să vorbeşti cu soţia ta la telefon, dar ai renunţat repede, ştiind că de acolo ai fi obţinut foarte greu legătura, ar fi durat ceasuri întregi şi tu nu aveai răbdare. Acum maşina ta, trasă pe banda de lîngă trotuar, lunecă încet, eşti enervat, bănuieşti că ai trecut de cabina aceea.

În sfîrşit ai zărit-o şi îţi simţi că mîinile încep să-ţi tremure. Opreşti şi cobori. Nu-ţi mai aminteşti de nimic, nici un gînd în afară de cel care te-a chinuit tot timpul de cînd ai plecat, nu mai are loc în mintea ta. Acum însă vei afla, peste un minut, peste cîteva secunde...

Te învîrteşti furios în faţa cabinei, îţi aprinzi o ţigară, dar o arunci imediat, o striveşti cu talpa pantofului. Nervii tăi au luat-o razna. Eşti gata să tragi uşa de sticlă să-i smulgi receptorul din mînă acestui bătrîn care şi-a făcut piaţa şi acum l-a apucat cheful să vorbească la telefon cu cineva, să rîdă cu un dobitoc. Ai rămas nemişcat, prostit parcă, privindu-l prin fereastra murdară, stai aşa cîteva minute, apoi întinzi mîna spre mînerul uşii. Tocmai atunci omul aţîrnă telefonul în furcă şi-şi cere scuze :

— Fiul meu, inginerul, s-a întors acum din India... Vă rog să mă scuzaţi, dar ştiţi... Trebuie să iau un taxi, să... Vă închipuiţi domnule, tocmai din India...

Îi întorci spatele şi faci numărul, rezemîndu-te de bara nichelată. Eşti sleit de puteri, glasul îţi este nesigur, parcă acum te înveţi să vorbeşti.

— Cine-i ?

— Eu... am... sosit... Sînt la un telefon public. Spune!...

— Ce să-ţi spun ?

— Am venit să... ce-au făcut imbecilii aceia cu mine ? Vorbeşte o dată !

Ţi-ai revenit, ai putut să strigi şi acum o auzi cum îţi vorbeşte parcă în silă, ca şi cum ai fi trezit-o din somn şi nu-şi poate aduna gîndurile.

— Mai repetă o dată.

— Totul a mers perfect, cîteva voturi împotrivă nu mai contează. Hai, vino repede, tata de cînd te aşteaptă ca să...

Ai îndepărtat receptorul de ureche, l-ai rezemat de bara care te sprijini şi, cu mîna cealaltă, îţi ştergi faţa. „În sfîrşit, am izbutit, am reuşit"... — şi aşezi receptorul la loc, împingi uşa cu genunchiul, o laşi deschisă. În maşină, îţi aprinzi o ţigară. Te simţi mulţumit, fericit ca niciodată. Eşti iar stăpîn pe tine, conduci atent, te apropii spre piaţa aceea de unde nu mai ai decît vreo cîteva sute de metri pînă acasă. Repeţi mereu ca un copil că efortul tău, de atîta timp, a ajuns la această împlinire în care poţi să-ţi îngădui cîţiva ani de destindere. Acum însă nu doreşti altceva decît să faci o baie şi să te culci.

Poate a rămas de mult în urmă, ai şi zărit grilajul porţii voastre şi peretele ieşit spre stradă, acoperit în întregime de iederă.

Laşi maşina în faţa casei, o încui, faci cîţiva paşi şi te întorci ca să vezi cum arată. Nu te grăbeşti, astăzi tot n-ai să te mai duci la institut. Astăzi vei face o baie şi te vei culca, vei dormi continuu pînă mîine, spălat de toată zgura pe care ai adunat-o în ultimele zile. Cu aceste gînduri răsuceşti cheia şi împingi uşa. Îţi scoţi pantofii şi îi laşi în hol. Ţi se pare că nu-i suficientă lumină şi aprinzi lampa de lucru. Îţi scoţi haina, cravata, şi te aşezi în fotoliu. Pe birou observi cîteva plicuri, corespondenţa venită ieri sau astăzi cît tu ai lipsit. Întinzi cu silă mîna după un cuţit mic, de alamă, care luceşte sub lampă. Cu aceeaşi silă începi să des-

faci plicurile. „Mai tîrziu, am să le citesc mai tîrziu" — dar în aceeași clipă, recunoscînd scrisul, desfaci din nou scrisoarea pe care ai împins-o mai înainte spre lampă. „Nu se poate!" — și totuși este scrisul ei... „Dragii mei, eu..." Te uiți la dată, a fost expediată acum aproape o săptămînă. „Ce dezordine în casa asta, numai eu trebuie să am grijă de toate, pînă și de controlatul cutiei de scrisori!"... Dar îți amintești perfect, înainte de a pleca, tu însuți ai aruncat plicurile acestea pe masă.

Te ridici, spunîndu-ți că nu mai are rost să-ți bați capul cu asemenea mărunțișuri și deschizi fereastra. Ești mulțumit, stăpîn pe tine, și totuși cînd îți aprinzi țigara, mîinile îți tremură. Te răsucești încet spre ușă, pentru că tocmai acum a intrat ea.

— O, dragul meu! — și îți deschizi brațele ca și ea, o îmbrățișezi tandru.

8.

DESCHIZI ochii și te întîlnești cu degetele ei care se întind iar pre fruntea ta, cum au făcut o clipă mai înainte, cînd te-ai trezit. Degetele acestea moi și reci îți ating încet fruntea într-o lunecare ușoară, se opresc spre tîmplă, apoi parcă se zbat scurt ca niște fluturi și se retrag. Nu-ți dai încă seama unde te afli, picioarele ți-au amorțit îngrozitor, de la genunchi în jos nu le mai simți, tot trupul tău pe care îl bănuiești cumplit de murdar zvîcnește dureros.

— Ar fi timpul să te scoli și să mînînci ceva.

Tu închizi iar ochii, făcînd semn cu mîna că ai înțeles sau că te vei scula imediat și, cîteva clipe mai tîrziu, îi auzi pașii depărtîndu-se de tine. Te ridici încet, îți îndreptți spatele îți freci fața cu palmele, îți întinzi picioarele, capul ți-e greu și-o durere acută îți săgetează din cînd în cînd tîmplele. Ai dormit cam mult și tu nu ești obișnuit, sau poate cauza este băutura de aseară.

Privești în jur puțin dezorientat. Toate lucrurile acelea vechi și-au reluat locul, așa cum le știai așezate în camera asta care ți se pare enormă. N-a mai rămas nici

o urmă din toate cîte s-au întîmplat ieri sau aseară, în afară de fotoliul pe care stai și care va trebui tras lîngă rafturile cu cărți de lîngă perete, sau poate numai în afară de tine, de costumul tău negru ce-ți amintește precis de ce te afli aici.

Praful stăruie în aer ca un fum și firele de praf tremură în lumina ce pătrunde prin ferestre. Cîteva clipe le privești nemișcat, apoi te ridici, îți scoți haina și cămașa și ieși ca să te speli undeva. Nu-ți mai amintești dacă ieri, cînd ai venit, te-ai spălat afară sau în bucătărie.

— Ah! — și mătușa face un pas înapoi, puțin speriată sau numai mirată de apariția trupului tău gol pînă la jumătate. Tocmai ieșea din bucătărie și acum a rămas locului, făcînd o mulțime de gesturi mărunte și inutile, oarecum rușinată că te-a descoperit astfel.

— Te-am speriat, tanti?

— O, nu, dar!.... — vrea să facă încă un pas înapoi, dar scapă papucul albastru, cu pompon alb, și piciorul, rămas astfel gol, se mișcă o clipă deasupra covorului vechi, înnegrit, iar tu te miri de albeața și perfecțiunea lui, de elasticitatea mișcărilor întregului ei trup, de acea unduioasă mișcare ce îi stăpînește buzele, cînd vorbește, și luciul ochilor.

— Te ții bine, tanti. Acum abia te văd ce bine te ții, la vîrsta dumitale, femeile, ehei!...

— Numai eu știu cît de bine mă țin.

— Lasă, lasă, nu fi nemulțumită — și o ocolești, privind-o la fel ca mai înainte. Intri în bucătărie.

— Să te ajut eu, să-ți torn...

— Nu, mulțumesc, îi răspunzi aproape speriat la gîndul că s-ar putea apropia de tine, așa cum ești și, ca să eviți, răstorni toată apa în lighean și începi să te speli. Ea este în spatele tău, undeva la cîțiva pași, o simți că-ți urmărește atent orice mișcare.

— Ești solid și bine făcut — o auzi deodată și, observația asta îți provoacă un fel de silă, ești gata să te răsucești spre ea și să-i spui să tacă. Te apleci însă iar cu fața spre lighean și începi să-ți săpunești gîtul.

— Eşti solid ca tatăl tău. Uite, îţi joacă muşchii aici, lîngă umăr — şi-i simţi degetul cum îţi împinge uşor umărul drept, o auzi iar cum adaugă: — La el adînciturile astea, de pe spate, erau proeminente ca şi la tine. Îi semeni perfect... Ţi-l mai aminteşti?... O, ce spun, la cinci ani ce ţi-ar fi putut rămîne?... Şi curbura gîtului cu dungile astea, sînt tot ca la el — şi iar îi simţi degetele.

Întinzi mîna după prosop şi îţi înfăşori faţa în el, te întorci şi păşeşti repede spre dormitor.

— Ţi-a rămas săpunul pe gît.

— Îl şterg eu — îi răspunzi puţin enervat de observaţiile ei. Apoi, deodată îţi vine să rîzi. „O bătrînă smintită!"...

Îţi îmbraci cămaşa, îţi pui cravata, apoi haina, şi ieşi în cerdac unde îţi curăţi pantofii de praf. Cîinele ţi-a ieşit înainte, dar s-a retras la cîţiva metri, întinzîndu-se pe labe şi privindu-te cu ochi răi. O mişcare de-a ta bruscă îl face să se ridice şi să mîrîie. Nu te mai cunoaşte şi ar fi gata să se repeadă la tine, să-şi înfigă colţii în pantalonii tăi pe care i-ai închiriat ieri de la magazinul acela.

— Nu eşti gata?

— Ba da... Ei cînd au plecat?

— În zori. Au încercat să te scoale şi pe tine dar n-au reuşit.

— Mai bine.

— De ce eşti rău?

— Asta înseamnă răutate, că am vrut să dorm mai mult?

— Foarte bine, foarte bine. Altfel aş fi mîncat singură — zice mătuşa ta, prinzîndu-te de braţ. Vai, cît de înalt ai crescut.

Îţi spui că ea a dorit să-ţi arate că ştie să se poarte ca o adevărată doamnă, sau poate, acum la bătrîneţe, şi-a amintit de voi şi vă iubeşte fără să mai „joace teatru", cum spunea mama. Pur şi simplu te-a forţat ca să mînînci. Nu-ţi era foame, dar ea a insistat şi, constaţi că ai mîncat mai mult decît obişnuieşti tu la prînz.

Acum vă beţi cafelele, ea în fotoliul în care ai dormit, tu de partea cealaltă a mesei, sprijinit într-un cot, privind-o cum aruncă fumul, cum îşi scutură ţigara şi soarbe cafeaua, ţuguindu-şi buzele.

— Şi tu cu ce te ocupi acolo, n-am înţeles prea bine?

— Şofer. Deocamdată, şofer...

Îi surprinzi unda de pe faţă, a dispreţ sau a mirare.

— Pe taxi sau pe camion?

— La o şcoală pentru amatori.

— Şi unde stai? Adică ţi s-a dat o locuinţă, o cameră?...

Îi spui, şi simţi că întrebările ei încep să te enerveze. Ai dori să pleci cît mai repede. Femeia asta ţi-a devenit nesuferită şi, dacă ai mai rămîne, ai fi în stare să i-o spui.

Poate veţi vinde casa asta şi...

— Nu mă interesează.

— Cum asta, nu mă interesează?

— Uite aşa, bine!

— După ce n-am să mai fiu nici eu, trebuie să faceţi ceva, n-o puteţi lăsa în părăsire. Cît voi mai fi în viaţă... Ştii, de multe ori mi-am zis, mai ales de cînd m-am întors aici, că fiecare om are pe altcineva care îi păstrează amintirile, care i le continuă, cum să zic. Numai eu n-am pe nimeni. Mama ta îmi spunea: „Lucrurile, boarfele tale îţi păstrează amintirile!" — şi era aici puţină răutate. Cu ce am fost eu vinovată că ea...

Vorbeşte tot mai încet, fără să te privească, stă cu capul sprijinit într-o mînă, vocea ei are alt timbru, îngroşată puţin şi nu mai rîde.

— Am trăit destule răsturnări, să le numesc astfel, au fost momente în care m-am încurcat groaznic... Ce crezi, că mie mi-a fost uşor?... O, ce somn îmi este! De la o vreme simt nevoia să dorm tot mai mult, cred că aş dormi zile întregi... Îţi închipui poate că viaţa mea a fost un cîntec, nu?... Îmi amintesc că la început mă jucam de-a viaţa. Da, exact cum am

spus, m-am jucat de-a viața, cînd deodată m-am trezit că nu mai găsesc nici un motiv care să mă salveze de bătrînețe și, pentru că nimeni nu mă mai putea ajuta... mi-a spus că...

Tu nu o mai asculți de mult. Nici nu te interesează povestea ei. Te gîndești la mama ta, aștepți s-o vezi intrînd pe ușă și așezîndu-se aici, lîngă tine. Acum ești parcă încredințat că n-a fost decît un coșmar, că ea există, este dusă undeva, la vreun vecin, și, dintr-o clipă în alta, va apare pășind încet, cu capul plecat, cu gesturile ei umile. Apoi deodată îți dai seama că mătușa ta a tăcut. Simți un fel de teamă. Îți ridici capul spre ea și observi că a adormit. A scăpat un papuc din picior, cu o mînă își sprijină capul, fața parcă i s-a mototolit deodată și-a pierdut luciul ei de „porțelan vechi" gălbui, formele trupului îi sînt rigide, ascuțite, și, tu, privindu-l, mirat de această transformare bruscă, de degradare, te întrebi dacă nu cumva a murit.

Te ridici, pășești încet și stingi țigara din scrumiera în care ea și-a uitat-o aprinsă. Apoi te apleci asupra-i, îți apropii palma de nasul ei. Respiră. Îți aprinzi o țigară, ieși în cerdac, te întorci imediat înapoi, ca și cum ai uitat ceva. Te așezi la masă. Zvîcniturile acelea dureroase din tîmple au început din nou și îți simți gura amară, coclită. Camera ți se pare enormă, apăsătoare. Pe dușumeaua fără covor, prăfuită, se lățesc cîteva pete unsuroase. Pereții au peste tot umflături, sînt coșcoviți și ai senzația că se vor nărui din clipă în clipă. Și deodată ceva ca o gheară ți s-a înfipt în gît, te strînge, nu mai ai destul aer.

Te ridici, te apropii de rafturile cu cărți, scoți o carte și citești cuvintele de pe copertă. O împingi la loc stîrnind praful. Apoi întinzi mîna către un sfeșnic de alamă, dar ți-o retragi în aceeași clipă. „Dumnezeule, nu mai este, nu mai există, înțelegi? — și, repetînd aceste cuvinte, te răsucești, ocolești masa și te îndrepți spre fereastră. În oglinda enormă, pe care parcă n-ai observat-o pînă acum, te vezi tot, din cap pînă în picioare. Faci un pas spre ea, îți strîngi nodul de la cravată, îți aranjezi colțurile gulerului. „Și

acum?" — îl întrebi pe cel din oglindă. Nu-ți răspunde. Stă nemișcat ca și tine, cu umărul stîng puțin lăsat în jos, te privește nedumerit ca și cum nu te-ar fi întîlnit niciodată, mirat să te vadă aici. „Și acum?" — îl întrebi din nou, simțind că ceva de care nu-ți dai seama se rupe acum în tine, în adîncul tău, și asta te revoltă. Ridici pumnii spre el, dar în aceeași clipă îi lași jos neputincios și rușinat.

În spatele tău se aud sforăiturile ușoare ale mătușii tale. Fără să te mai întorci spre ea, ieși pășind în vîrful picioarelor. Singura ta dorință, de acum, este să n-o trezești. În cerdac te așteaptă cîinele tolănit la soare. Se ridică brusc, se îndepărtează mîrîind, urmărindu-ți atent mișcările. De ce îți este teamă? Știi prea bine că nu va îndrăzni să se repeadă la tine. Și totuși cobori scările cu spatele, ținîndu-l mereu sub observație, pînă la poartă.

Cîteva minute mai tîrziu îți dai seama că mergi spre cimitir, pe același drum de ieri. Te oprești, te uiți în jur. Te-ai rătăcit. Aștepți mai multe minute pînă ce bătrînul pe care l-ai depășit mai înainte se apropie de tine, ținînd într-o mînă funia de care este legată o capră. Îl întrebi pe unde ajungi mai repede la gară. Omul se oprește, privindu-te oarecum mirat și-ți arată drumul. Și atunci simți că soarele îți arde hainele de pe tine, hainele tale negre, închiriate pentru trei sau patru zile de la magazinul acela, și cămașa, razele lui pătrund adînc în carnea ta, acolo unde s-a sfărîmat ceva.

Și totuși cît de indiferent pășești pe drumul pe care l-ai recunoscut, cît de ușurat te simți! Îți scoți haina și o atîrni pe o mînă, iar cu cealaltă îți scoți o țigară. Te uiți la ceas și îți spui:

— Peste patru ore voi fi acasă.

TE-A trezit raza aceasta de soare care ţi s-a aşezat pe obraz. Ai visat tot timpul că cineva îţi ardea obrazul cu o flacără şi acum îţi dai seama că n-a fost decît soarele. Întinzi piciorul şi dai de blana moale a cîinelui. Îl împingi mai încolo şi cauţi ţigările.

Dincolo de masă, în faţa ta, scaunul a rămas gol. Bănuiai că după ce va mînca va pleca fără să-şi ia rămas bun. Tragi un fum, şi încă unul, te apucă tusea şi întinzi repede mîna după paharul în care a mai rămas puţin vin. „În definitiv, ce aşteptai? Ai crezut că unul dintre ei va spune, hai, tanti, hai cu noi, acum cînd ai rămas singură... Nu i-ai văzut cît erau de nerăbdători ca să plece?"

Te răsuceşti spre fereastră, fiindcă ţi-a amorţit cotul în care te-ai sprijinit. Ochii tăi mici, albaştri, se limpezesc încet şi, cînd întîlneşti fotografia lor, între ferestre, o priveşti mai multe minute încordată, apoi, deodată începi să rîzi.

— Ha-ha-ha, uite stimată soră, ce-ai lăsat în urmă? Mai vezi pe vreunul pe aici?... ha-ha-ha!... A fost foarte frumos, aproape sublim, am plîns cu toţii şi lume, cîtă lume!... Pensionarul acela a ţinut un discurs, îl avea scris pe nişte hîrtii! Să-l fi auzit... Nu, nu sînt rea, iubito. Niciodată n-am fost rea, aşa cum ţi-ai închipuit tu, ci doar neputincioasă, o femeie neputincioasă...

Şi începi să plîngi, ţipetele tale au trezit cîinele care a fugit afară, înfricoşat, tu însăţi ţi le-ai auzit şi te-ai oprit înspăimîntată, ţi-ai prins gura cu palma. Apoi încet, încet, te linişteşti, îţi ştergi ochii şi faţa, şi te întrebi, ce-a fost, dacă nu cumva te-ai visat plîngînd şi ţipînd. Te ridici, trupul tău şi-a recăpătat elasticitate, mişcările acelea moi, unduioase. Ieşi afară, în cerdac. Soarele este undeva spre apus şi curtea este pătată de umbre mari. Cîinele doarme pe prima treaptă a scărilor, cu burta în sus, zvîcnind din cînd în cînd la cîte o muscă. Caşti, îţi întinzi mîinile, respiri adînc, gîndind că „a trecut şi asta" sau „ai văzut-o şi pe asta".